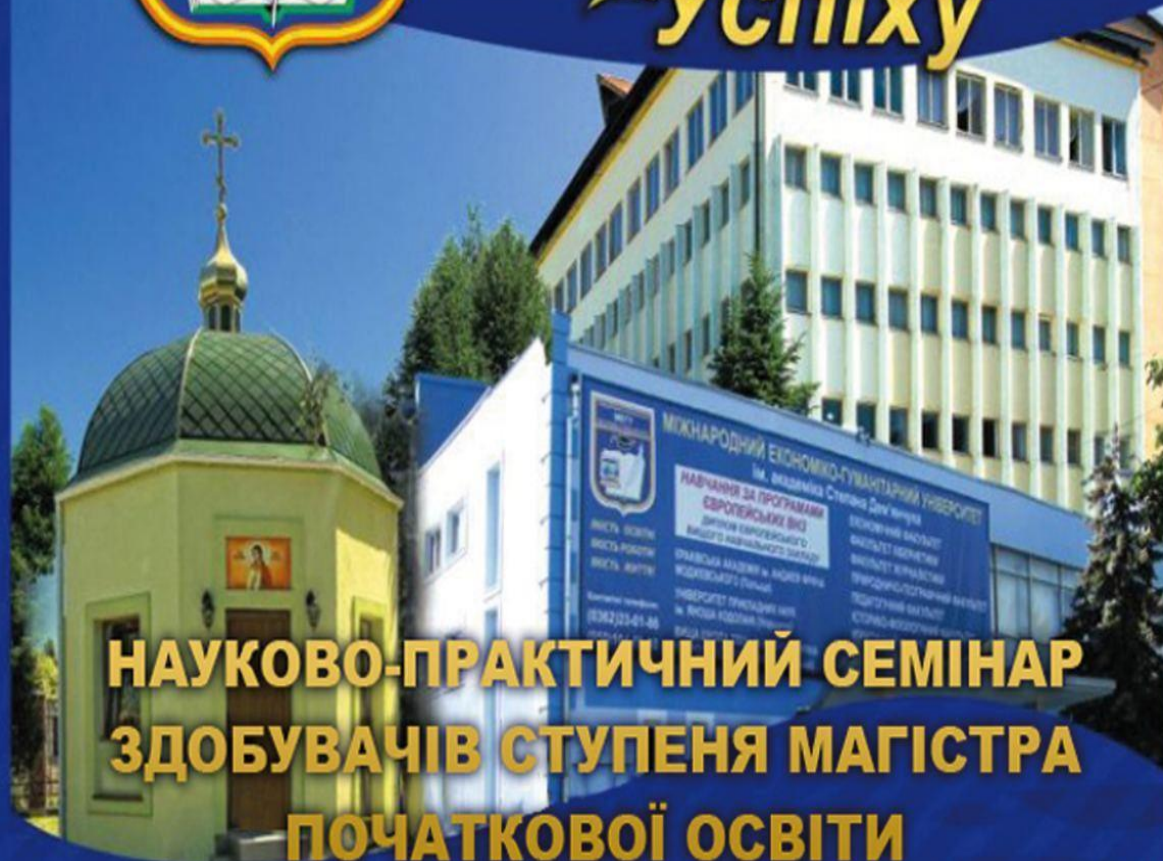

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ : ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ

30 *Років
Успіху*

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ СЕМІНАР
ЗДОБУВАЧІВ СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

РІВНЕ – 2024

УДК 371: 378
ББК 88.3
П-86

Інноваційні процеси в початковій освіті : теорія, практика, перспективи: *Збірник тез виступів учасників Регіонального науково-практичного семінару здобувачів ступеня магістра початкової освіти* (м. Рівне, 7-8 грудня 2024 року) / за ред. О. О. Красовської, Н. М. Міської, І. М. Сойко, О. А. Хом'як, О. Ф. Кирилович, Н. М. Максимчук Рівне: ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». 2024. 180 с.

Рецензенти :

Пріма Раїса Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Комар Ольга Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

У збірнику представлено тези виступів студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», які присвячено актуальним проблемам освітньої інноватики. Відповідальність за якість оформлення тез і цитування джерел несуть автори та наукові керівники.

Організатори регіонального науково-практичного семінару:

Красовська Ольга Олександрівна, д. пед. н., проф., завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;

Сойко Інна Миколаївна, к. пед. н., доцент, декан педагогічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;

Хом'як Ольга Анатоліївна, к. пед. н., доцент кафедри теорії та методик початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;

Міськова Наталія Миколаївна, к. пед. н., доцент кафедри теорії та методик початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».

Кирилович Олена Феліксівна старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».

Максимчук Наталія Станіславівна, викладач кафедри теорії та методик початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».

© Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука, 2024

ЗМІСТ

1	РОЗДІЛ 1 МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	4-55
2	РОЗДІЛ 2 ОСВІТНІ ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ТА ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ	56-74
3	РОЗДІЛ 3 МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	75-121
4	РОЗДІЛ 4 МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	122-172
5	РОЗДІЛ 5 ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	173-179

ЗМІСТ РОЗДІЛУ 1

МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

1	Бенца Ірина Юрійвна Розвиток креативного мислення молодших школярів на уроках «Мистецтва» в освітньому середовищі Нової української школи.	5
2	Кіка Галина Юрійвна Особливості застосування діяльнісного підходу до навчання «Мистецтва» у початкових класах Нової української школи	9
3	Концимал Надія Миколаївна Особливості застосування проєктної технології на уроках «Мистецтва» в початкових класах Нової української школи	14
4	Коханевич Наталія Сергіївна Формування творчих здібностей молодших школярів засобами нестандартних технік образотворчої діяльності на уроках «Мистецтва»	18
5	Кузьмич Тетяна Валеріївна Особливості застосування аксіологічного підходу до навчання «Мистецтва» у початкових класах Нової української школи	22
6	Огієвич Надія Петрівна Формування рухової активності молодших школярів на уроках фізкультурної освітньої галузі	27
7	Пастух Марія Володимирівна Особливості застосування інтерактивних освітніх технологій на уроках «Мистецтва» у початкових класах Нової української школи	31
8	Поляк Оксана Олександрівна Особливості застосування технологій steam освіти на уроках «Мистецтва» в початкових класах Нової української школи	35
9	Примич Яна Юрійвна Виховання учнів початкових класів у дусі миролюбності та взаєморозуміння на уроках «Мистецтва» в Новій українській школі	38
10	Скоцька Яна Олександрівна Особливості застосування інтегрованого підходу на уроках «Мистецтва» у початкових класах Нової української школи	42
11	Хомич Людмила Олександрівна Використання зарубіжного досвіду навчання молодших школярів мистецьких дисциплін в освітньому просторі Нової української школи	46
12	Яблонська Діана Олексіївна Роль принципів естетичного виховання за В. О. Сухомлинським під час вивчення мистецької освітньої галузі у початковій школі	51

МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Бенца Ірина Юріївна

*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:

Красовська Ольга Олександрівна,

*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У Новій українській школі враховані вікові особливості фізичного, психічного і розумового розвитку дитини. З урахування цього запроваджено двоциклову організацію освітнього простору на рівнях початкової і базової загальної середньої освіти. Початкова освіта Нової української школи поділяється на два цикли: адаптаційно-ігровий (1 – 2 класи); основний (3 – 4 класи) [1]. Школа – це те місце, де учні проєктують своє майбутнє, ураховуючи свої можливості. Завдання педагога — навчити їх продуктивно діяти в ситуаціях новизни й невизначеності (адже в нашому житті все так швидко змінюється, і те, що було корисним учора, сьогодні може виявитись абсолютно непотрібним). «Креативність», «творчий підхід», «креативна особистість», «творчі успіхи», «думати творчо», «прояв креативності» – ці поняття в сучасному суспільстві є показниками професіоналізму.

Креативність (від англ. створювати) – творчі здібності індивіда, які свідчать про готовність до створення принципово нових ідей, що відрізняються від традиційних або прийнятих схем мислення [4]. Метою шкільної освіти є розвиток дитини як креативної, творчої особистості шляхом включення її в різні види діяльності: навчання, пізнання, спілкування. Головне – не дати відповідь на питання, головне – направити на дорогу самостійних пошуків відповідей. Ми маємо створити умови для формування креативної особистості. Для розв'язання цієї проблеми, перш за все, потрібно зрозуміти, у чому полягає креативність, які основні ознаки креативної особистості. Різні вчені дають різні визначення креативності:

- здатність привносити щось нове у досвід (Ф. Баррон);
- здатність породжувати оригінальні ідеї в умовах розв'язування або постановки нових проблем (М. Уаллах);
- здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення (Дж. Гілфорд).

Концепцію креативності як феномену творчості було введено в науку американським психологом Дж. Гілфордом. Він і сформулював основні критерії креативності: здатність до постановки проблеми; здатність до генерації великої кількості ідей; семантична спонтанна гнучкість – здатність до продукування різних ідей; оригінальність; здатність удосконалювати об'єкт, уносячи певні корективи; здатність розв'язувати нестандартні проблеми, уміння побачити в об'єкті нові ознаки [4].

Для формування креативності необхідні певні умови:

- наявність позитивного зразка творчої поведінки (у першу чергу на розвиток здатності впливає спілкування дітей із дорослими людьми, які володіють креативними здібностями);
- створення умов для наслідування творчої поведінки;
- соціальне підкріплення творчої поведінки.

Таким чином, на думку більшості дослідників, креативність піддається розвитку. Серед чинників, що визначають розвиток творчого потенціалу школярів, первинна роль належить учителеві, неповторності й унікальності його особи. Саме від його прагнення до професійного самовдосконалення, особистісного зростання, наявності в нього професійно значимих якостей (власна креативність, самостійність, самоповага, рішучість, упевненість у собі), володіння ним сучасними досягненнями педагогічної науки, методами та технологіями розвитку творчого потенціалу дітей залежить успішність розвитку креативності.

Отже, важливою умовою розв'язання проблеми формування креативної особи є виховання педагогом власної креативності. Щоб розвивати творчі здібності учнів, педагог сам має бути творчою особистістю, прагнути подолати в собі сили інерції, шаблону, формальності у викладанні. Шляхи розвитку творчої особистості учнів початкових класів доволі різноманітні. Для розвитку творчості дітям потрібно якомога більше отримувати знань з оточуючого середовища під час вирішення тих чи інших завдань. На початковому етапі для цього раджу застосовувати ті види діяльності, з якими дитина вже знайома. Це – гра, конструювання, малювання, інсценування улюблених казок, завдання з геометричним матеріалом, дослідження та експериментування [2, с.24].

Творчий розвиток дитини залежить від того, наскільки вона бере участь у художньо-продуктивних видах діяльності. Кожна художньо-продуктивна діяльність передбачає вміння планувати, тобто спершу уявляти образ того, що створюється, а потім утілювати його в творчій діяльності. Отже, потрібно не формальне, а творче, розумне засвоєння і застосування педагогічного досвіду.

Аналіз спеціальної літератури дає змогу виокремити поняття «креативне мислення», що вперше було введено Н. Кондратьєвою. Креативне мислення, на її думку обумовлює наявність у людини таких оціночних суджень і способів творчої діяльності, які визначають естетичне ставлення до світу речей і до навколишньої дійсності в цілому [5, с. 19]. На думку Л. Малиновської, воно формується через спеціальну інформацію, постановку завдань по створенню творчого середовища та пошук способів їх реалізації. Це перший, сформований під керівництвом вчителя, рівень дизайнерського мислення. Його слід

відрізняти від стихійного, некерованого сформованого рівня, несформованого до початку систематичного навчання і залежного від спеціальних умов і індивідуальних здібностей дитини [5, с.12]. На думку Д. Богоявленської, креативне мислення – це цілеспрямований процес творчого переосмислення дійсності в застосуванні до об'єкта мистецтва і зв'язаних з ним проблем формоутворення [5, с.52].

У дітей молодшого шкільного віку розвивається мислення, активно здійснюється процес пізнання, формується індивідуальність, здібності, потенційні можливості. Дитячий вік – це час, коли увага дитини звернена до навколишнього середовища, і вона засвоює все, що має для неї життєво важливе значення. Важливим аспектом цього процесу постає розвиток креативного мислення на уроках «Мистецтва».

Головними показниками такого мислення є композиційні навички, об'ємно-просторове мислення, образно-логічне мислення, зображальна письменність, художньо-конструктивне бачення світу. У цей час питання про розвиток основ креативного мислення являється актуальним, оскільки цей вид діяльності означає для художньо-естетичного і інтелектуального розвитку дітей. Художньо-творча діяльність, як явище сучасною життя, як вигляд мистецтва, як частина культури не може не бути присутній в системі шкільної освіти. Інтерес до художньо-творчої діяльності в молодшому шкільному віці і збереження його надалі буде сприяти розвитку у дитини предметно-образних способів пізнання, невербального мислення і комунікативних здібностей.

Елементарне творче мислення включає основні структурні компоненти зрілого креативного мислення, але в тому вигляді, який відповідає віковим можливостям учнів. На думку Л. Малиновської, воно формується через спеціальну інформацію, постановку завдань зі створення окремого середовища та пошук способів їх реалізації [45, с. 14]. Це перший, сформований під керівництвом вчителя, рівень креативного мислення. Його слід відрізняти від стихійного, некерованого сформованого рівня, несформованого до початку систематичного навчання і залежного від спеціальних умов і індивідуальних здібностей дитини.

Системне креативне мислення - це мислення, яке можна сформувати при оволодінні спеціальними знаннями уміннями в умовах певної естетико-педагогічної середовища, а також в процесі виникнення проблемно-пошукової ситуації і способів її рішення [45, с.8]. Згідно з науковими даними, креативне мислення включає в себе наступні параметри:

- конструктивність;
- доцільність;
- варіативність, гнучкість;
- почуття стилю і стильової гармонії.

Конструктивність - ця така якість мислення, яка дозволяє проаналізувати певну предметну ситуацію і на основі цього перетворити її. Так якщо річ не відповідає практичним або естетичним вимогам, що висувуються, то виникає проблемна ситуація, для рішення якої повинна бути намічена певна система дій, направлених на виправлення недосконалості предмета. Ця стадія в

художньо-творчій діяльності є, мабуть, найбільш важливою, оскільки дозволяє передбачити і усунути нестачі функціонування речі ще на стадії розробки.

Доцільність як якість креативного мислення тісно пов'язана з конструктивністю. Якщо конструктивність можна визначити як здібність до постановки цілей, то доцільність - це здатність будувати систему дій відповідно точному до цих цілей. У доцільності відбивається розуміння зв'язку декоративно-художніх і конструктивних властивостей предмета з областю його функціонування. Вибір матеріалу, кольору, декору також відбувається на основі доцільності.

Варіативність і гнучкість мислення дозволяють створювати і розробляти не один, а декілька варіантів проектів, відповідних меті. Творчо мисляча людина старається побудувати по можливості більше гіпотез, з яких можна вибрати один самий кращий варіант, а можна розробляти і багато які варіанти, як різновиди творчого розв'язання проблеми. Варіативність мислення, безумовно, підвищується з розширенням досвіду і знань, але крім них в учбовому процесі велику роль грає і використання відповідних методів, спеціально стимулюючих рішення творчих задач.

Почуття стилю і стильової гармонії дозволяє підходити до оцінки навколишнього предметного середовища як до єдиного цілого. Поняття «стиль» означає саме стійка єдність. Звичайно ця єдність виражається через певні ознаки і прийоми художнього оформлення, про які у дошкільнят повинні бути сформовані відповідні знання. Взагалі поняття «стиль» об'єднує в собі досить складний комплекс діалектичних відносин змісту і форми, в тому числі культурно-історичні особливості епохи, її світогляд [2, с.50].

Таким чином, у молодших школярів необхідно розвивати такі якості креативного мислення, як конструктивність, доцільність, варіативність, гнучкість, а також почуття стилю і стильової гармонії. Розвиток цих якостей важливий, оскільки вони лежать в основі формування креативного мислення і важливі для всебічного розвитку особистості дитини. Визріла необхідність конкретного вирішення проблеми естетичної освіти в школі. У дітей розвивається мислення, активно здійснюється процес пізнання, формується індивідуальність, здібності, потенційні можливості. Важливим аспектом цього процесу постає розвиток креативного мислення на уроках «Мистецтва».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків, 2009. 176 с.
4. Євдокимова Л. М. Умови формування творчого мислення. Дитячий сад : теорія і практика. 2011. 112 с.
5. Зайчук В. О., Нісімчук А. С., Білан А. Д. Сучасні педагогічні технології : дидактично-інноваційний аспект. Т. 2. Луцьк, 2009. 312 с.

Кіка Галина Юріївна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ «МИСТЕЦТВА» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В освітньому процесі початкової школи домінує діяльнісний підхід до навчання, виховання і розвитку молодших школярів. Аналіз наукових джерел свідчить, що під поняттям «підхід» вчені розуміють орієнтацію особистості в пізнавальній чи постійно перетворювальній діяльності. Значення діяльнісного підходу визначається тим, що діяльність сприяє становленню людини як особистості, з її культурою, традиціями, поглядами на життєдіяльність.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічних джерел з проблеми дослідження дав змогу визначити, що погляди на людину як активну творчу істоту, унікальну цілісність, яка має певний ступінь свободи від зовнішньої детермінації поведінки і можливості впливу на свою долю. На думку науковиці Л. Лук'янова, діяльність – це процес, що вимагає набутих раніше знань, мовленнєвих умінь і навичок у нових зв'язках і обставинах [7]. Сутність діяльнісного підходу в навчанні полягає у зміщенні акцентів із традиційного засвоєння готових знань та умінь, на процес їх отримання в результаті діяльності.

Діяльнісний підхід передбачає не формування системи знань, умінь та навичок, а адаптацію кожного школяра до нових умов, різних ситуацій, особливостей мислення і ціннісних орієнтацій, застосування теоретичних знань на практиці, самоосвіту школярів. На основі теоретичного аналізу наукової літератури зазначено, що поняття діяльнісного підходу придбало широкий сенс та трактується вченими по-різному: діяльнісний підхід як метод трансляції знань (Т. Андрющенко, Є. Полат), прояв активності суб'єкта діяльності (М. Ярошевський); спонукання до мислення (С. Рубінштейн); принцип навчання (Н. Бернштейн); педагогічна умова ефективного здійснення освітнього процесу (Г. Атанов). Діяльнісний метод навчання, як зазначає науковець Г. Атанов, дає можливість залучати молодших школярів до дослідно-пошукової діяльності [1].

Діяльнісний підхід як прояв активності суб'єкта діяльності полягає в цілісному навчанні вчителя і учня, в процесі якого останній проявляє самоактивність. Змінюється і роль педагога: він стає наставником, партнером.

Діяльнісний підхід як педагогічна технологія спрямований на узагальнення способів навчальних дій (засвоєння знань відбувається одночасно із засвоєнням способів дій) школярів через систему взаємопов'язаних проєктних, проблемних, інтерактивних, пошукових, дослідницьких методик. Отже, сутністю його є розвиток особистості на базі засвоєння останньою способів дій, котрі «дають змогу вирішувати ряд практичних або пізнавальних задач, а також виокремлювати нові зв'язки в навколишньому середовищі» [7, с.52].

Сутність діяльнісного підходу науковець Г. Атанов розглядає з трьох позицій [1].

1. Кінцевою метою навчання є формування способу дій.

2. Спосіб дії може бути сформований тільки в результаті активної пізнавальної діяльності навчальної діяльності.

3. Механізмом навчання є не передача знань, а керівництво навчальною діяльністю.

Отже, наші розвідки дозволяють стверджувати, що поняття діяльнісного підходу придбало широкого значення і трактується вченими по-різному: як метод трансляції знань та як прояв активності суб'єкта діяльності; як спонукання до мислення; як принцип навчання; як педагогічна технологія та як педагогічна умова ефективного здійснення освітнього процесу. На основі аналізу базових понять дослідження, нами сформульовано визначення *діяльнісного підходу як інтеграції способів навчальних дій молодших школярів через систему взаємопов'язаних проєктних, проблемних, інтерактивних, пошукових, дослідницьких методик, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи.*

Зважаючи на те, що Державний стандарт початкової освіти зорієнтований на «всебічний розвиток молодших учнів та повноцінне оволодіння ними всіма компонентами навчальної діяльності», навчання ми розглядаємо як провідний вид діяльності молодших школярів [2]. Науковець і дидакт А. Нісімчук розглядає навчальну діяльність як «цілісний двоєдиний процес педагогічної діяльності вчителя (викладання) та навчально-пізнавальної діяльності учнів (учіння), спрямований на досягнення поставлених навчально-виховних задач» [6].

Мета діяльнісного підходу – формувати вміння, які необхідні для виконання певних дій, усвідомлення того, що знаннями можна опанувати лише в процесі їхнього використання. Як зазначено у Державному стандарті початкової освіти, метою навчальної діяльності є формування системи дій і знань, які забезпечують цю систему [2]. Мета завжди передбачає постановку завдань для її досягнення. Як зазначають науковці І. Бех, І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, В. Рибалка, завдання діяльнісного підходу повинні передбачати певні дії, спрямовані на формування компетентностей та бути пов'язаними з реальним життям і спрямовуватися на кінцевий результат [4, с.46]. Науковці О. Савченко, Н. Маліновська зазначають, що для вирішення завдань діяльнісного підходу, педагог повинен розв'язати низку питань, реалізації яких сприяє знання вчителем принципів навчальної діяльності [9].

Як зазначено у Державному стандарті початкової освіти, в процесі навчальної діяльності відбувається розвиток пізнавальних процесів, здібностей і ключових компетентностей, для яких спільними є «такі вміння, як читання з розумінням, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, уміння висловлювати власну думку, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами» [2].

Із аналізу наукових досліджень можна зробити висновок про значення діяльнісного підходу в освітньому процесі початкової школи:

- сприяє розвитку молодших школярів;
- передбачає вплив на формування пошукової активності школярів;
- потребує врахування індивідуальних та вікових особливостей молодших школярів;
- забезпечує можливості вироблення в учнів пізнавальних вмінь, компетенцій саморозвитку і самовиховання;
- вимагає зміну позиції педагога.

Провідними функціями діяльнісного підходу науковці визначають дослідницьку, аналітичну, прогностичну, перетворювальну, унормувальну, конструктивну. Науковці В. Лозова, Г. Сидорук, О. Брежнева, Л. Мар'яненко визначають, що діяльність має складну структуру: мету, завдання, мотив, зміст, дії та операції, умови, оцінку і контроль. Під структурою діяльності науковці розуміють взаємозв'язок між елементами, що складають певну систему, спрямовану на результат.

Діяльнісний підхід у навчанні вимагає, щоб засоби навчання містили мотиваційну, навчальну і розвивальну функції. Мотив тісно пов'язаний з пізнавальним інтересом, що є джерелом активності та самостійності [8, с.112]. В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка поняття «інтерес» трактується як форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й ознайомленню з новими фактами, більш повному і глибокому відображенню дійсності.

Мотивація передбачає використання:

- цікавого матеріалу;
- вправ, що передбачають цікавий для учнів процес виконання;
- завдань, що спонукають до пошуку;
- різноманітних форм діяльності.

Розвивальна функція діяльнісного підходу полягає у використанні таких засобів навчання, які спрямовані на розвиток пізнавальних здібностей, а саме: уміння використовувати мислинневі операції аналізу, синтезу, порівняння, доведення у різних життєвих ситуаціях.

Навчальна функція вимагає застосування таких методів і форм роботи, які передбачають активну участь молодших школярів у діяльності. До них належать такі методи: інтерактивні; проблемні; евристичні або частковопошукові; продуктивні (проекти).

Навчальна діяльність у початковій школі спрямована на розвиток процесів безпосереднього пізнання навколишнього світу – відчуттів і сприймань.

Молодші школярі 1-2 класів ще не вміють виконувати цілеспрямований аналіз результатів сприймання, вирізняти серед них головне, істотне; їх сприйманню властива виражена емоційність. У процесі навчання сприймання ускладнюється та поглиблюється і набуває в 3-4 класах характеру організованого спостереження.

Структура сприймання змінюється, відбувається виникнення нових особливостей, які свідчать про зростання пізнавальної активності школярів [9, с.12]. Оскільки предметом навчальної діяльності, як зазначають психологи, виступає розвиток розумової активності, інтелектуальних здібностей, то реалізація цих завдань можлива лише за умілої організації з боку педагога. Перш ніж використовувати різні види діяльності, педагог, окрім знань методики та особливостей її застосування, повинен всебічно вивчати можливості молодших школярів, знати індивідуальну характеристику кожного учня.

Звичайно, в умовах класно-урочної системи навчання цього досягти важко, але, на думку О. Савченко, можливо, якщо педагог буде спостерігати за дітьми системно в різних видах діяльності, які висвітлюють дитячу особистість: її мотивацію, витривалість, пам'ять, самоорганізацію, творчу натуру [9, с.45]. Організація діяльності, за Я. Кодлюк, передбачає поєднання таких компонентів, як конструктивний, організаційний, комунікативний [6]. Конструктивний полягає у плануванні навчального процесу; добірї змісту матеріалу відповідно до вікових особливостей та можливостей молодших школярів; визначенні алгоритму дій.

Організаційний компонент передбачає залучення молодших школярів до різних видів і форм діяльності, шляхом використання активних і інтерактивних методів навчання. Комунікативний компонент полягає у застосуванні діалогових форм, методів і прийомів навчання. Винятково важливою умовою реалізації комунікативного компоненту є особистісно орієнтоване спілкування між учителем та учнем, яке ґрунтується на довірі, підтримці навчальних зусиль дітей, на важливості якої наголошував Ш. Амонашвілі. Повноцінне функціонування усіх цих компонентів на уроці у певній системі не може забезпечити якийсь один метод чи засіб навчання, а необхідне їх раціональне поєднання.

Як зазначають науковці Т. Борова, Я. Кодлюк, для реалізації будь-якої діяльності необхідно сформувати у школярів рефлексивні, пошукові, комунікативні уміння і навички [6, с.31]. У державному документі зазначено, що результатами навчальної діяльності «є розвиток пізнавальних процесів, здібностей і ключових компетентностей, для яких спільними є «такі вміння як читання з розумінням, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, уміння висловлювати власну думку, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами» [7].

Діяльнісний підхід має спільний з пізнавальною діяльністю об'єкт – знання та вміння, створені людиною і можливі за умов спеціальної організації.

Як показують чисельні дослідження, саме розумова активність є необхідною умовою процесу освітньої діяльності і супроводжується такими ознаками: інтенсивність, ставлення до діяльності, добросовісність, інтерес, самостійність, усвідомлення завдяки продуктивній активності.

Активність – посилена діяльність, діяльнісний стан. У філософії термін «активність» застосовується, як правило, у тісному зв'язку із тлумаченням поняття «діяльність» [9]. Основними якостями сформованості активності виступають: інтерес, самостійність, усвідомлення способів дій, інтенсивність, ініціативність, наполегливість у досягненні мети, творчість. Процес формування активності й самостійності вимагає спільної діяльності вчителів і учнів. У реалізації діяльнісного підходу розумова активність дітей виступає як складна динамічна система, що має наступні структурні компоненти: емоційний, мотиваційний, (емоційно-мотиваційний); процесуально-операційний (змістовий); контрольно-оцінний (результативний) Вищою формою прояву розумової активності, як зазначає науковець Т. Малихіна, є творча діяльність. Концепція Нової української школи України передбачає, що система освіти повинна забезпечувати розвиток у дітей творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації.

Отже, вивчення психолого-педагогічної літератури щодо сутності діяльнісного підходу дало змогу схарактеризувати визначення терміну: діяльнісний підхід – це не сукупність окремих технологій чи методичних прийомів, це методична база, яка має свої особливості, на якій базуються різні системи навчання зі своїми методиками і технологіями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атанов Г. Обґрунтування та сутність діяльнісного підходу до навчання. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2002. № 3. С. 85-94.
2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
4. Дьюї Дж. Демократія і освіта. Львів: Літопис, 2003. 294 с.
5. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків, 2009. 176 с.
6. Зайчук В. О., Нісімчук А. С., Білан А. Д. Сучасні педагогічні технології : дидактично-інноваційний аспект. Т. 2. Луцьк, 2009. 312 с.
7. Купчак С. Б. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Рівне : РДГУ. 2023. 247 с.
8. Лук'янова, Л. Б., 2009. Технологія організації проєктної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. № 10. 2009. с. 16–21.
9. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці: Навчальний посібник. Одеса: Букаєв Вадим Вікторович, 2009. 575 с.

Концимал Надія Миколаївна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Провідне значення в Новій українській школі набуває проєктне навчання. Це навчання – є процесом і результатом об'єднання окремих елементів навчання та виховання в єдину, цілісну систему з метою отримання якісно нового результату у навчанні. У Концепції Нової української школи наголошено на важливості використання в освітньому процесі методів і технологій, які «вчать учнів робити самостійний вибір, пов'язувати вивчене з практичним життям, ураховують індивідуальність учня» [2, с.12]. З огляду на це в сучасних умовах необхідним є впровадження в закладах загальної середньої освіти різноманітних інноваційних технологій навчання.

У центрі реформи Концепції Нової української школи – тематично-проєктне навчання та діяльнісний підхід [2]. Міжпредметна інтеграція в початковій школі вирішує ряд проблем. Наприклад, дублювання навчального матеріалу на різних предметах, те, що «монологічні» предмети втрачають практичну ефективність. Інтеграція дає змогу дитині сприймати предмети і явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно, адже вивчають їх з точки зору різних наук та вчаться вирішувати реальні проблеми за допомогою знань з різних дисциплін.

Основна навчальна одиниця в Новій українській школі – тематичний тиждень, протягом якого діти разом з вчителем працюють над певною темою – усе досліджують, спостерігають, вивчають. І врешті створюють спільний продукт. Це може бути макет, побудований з LEGO, власна книжечка, фотоколлаж, лепбук або інсценізація чи лялькова вистава. Все це створюється дітьми не тільки вдома з татом та мамою, а самостійно і разом з однокласниками, під керівництвом вчителя. Основне джерело інформації для учнів – це спілкування з усіма суб'єктами освітнього процесу. Вони багато спілкуються між собою, з вчителем та іншими працівниками школи.

Проєкти, дослідження школярі роблять разом – тож ми часто застосовуємо групову роботу. Діти опановували її поступово – багато працювали в парах, малих групах, вчилися толерантності та дружелюбності. Ми часто використовуємо різні способи поділу на групи (малюнки для

бейджиків, лічилки, картки), щоб максимально залучити учнів до роботи та використати потенціал кожної дитини. Інтеграція вимагає від вчителя більш глибинної підготовки. Приміщення для таких уроків мобільно та технічно обладнано. Постійно зосереджую свою увагу на досягненні очікуваного результату, щоб не втратити основної ідеї – «здобути нові знання» [4].

Проектне навчання сприяє:

- формуванню загальнонавчальних та предметних навичок і вмінь;
- виробленню життєвих цінностей;
- максимальному використанню своїх здібностей;
- створенню атмосфери співробітництва, взаємодії;
- розвитку комунікативних якостей;
- формуванню доброзичливого ставлення до інших;
- можливості висловлювати, відстоювати та пропонувати свою думку;
- формуванню навичок толерантного спілкування;
- опановуванню нового матеріалу за короткий час;
- вмінню аргументувати свою точку зору, знаходити альтернативне рішення проблеми;
- можливості проявити ініціативу, самостійність; винахідливості та творчому підходу до розв'язання проблеми.

Основними формами проектної роботи є навчальна взаємодія у парах і мікрогрупах. Діти демонструють вміння мислити, спілкуватися; в них формується самостійне критичне мислення; розвивається вміння аналізувати, порівнювати, оцінювати. Учні не тільки помічають недоліки у чужій роботі, а й відшукують позитивні моменти, аналізують їх. Також вчать критично оцінювати та аналізувати результати своєї роботи. Для цього застосовую такі методи навчання: метод прогнозування; постановка та рішення проблемного запитання; метод образного бачення; встановлення причинно-наслідкових зв'язків; метод порівняння; метод «уживання»; метод запитань; метод рецензій; метод аналізу; об'єднання розрізнених фактів у цілісний образ; метод оцінювання дій інших; метод дослідження проблеми; метод інформації, творчі завдання.

Під час Проектного навчання учні вчать бути демократичними, спілкуватися з товаришами, критично мислити, поважати думку одне одного, приймати продумані рішення. Проектна технологія, створює відповідні умови для творчого розвитку і самореалізації учнів, дає можливість сформувати в них основні компетентності, визначені Державним стандартом початкової освіти [2, с.2].

Основоположником методу проектів вважають Джона Дьюї. Сутність проектної технології детально розкрита в наукових працях М. Декарчук, О. Коберника, М. Мартинюка, О. Онопрієнко, О. Кондратюк, О. Пехоти, С. Сисоєвої. В «Українському педагогічному енциклопедичному словнику» С. Гончаренка метод проектів розглядають як «організацію навчання, за якої учні набувають знань у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів» [6, с. 278].

Слово «проект» запозичене з латинської мови (projectus) і трактується як

«кинутий уперед» [5, с. 498]. Проєктом називають якийсь план, задум, намір, ідею. Проєкт – це процес, який досягає певної мети, здійснює зміни, має свій характер роботи, передбачає використання різних ресурсів, має чіткі межі використання в часі (початок і кінець) і пов'язаний із створенням проєктної групи. Проєкт реалізується у ході індивідуальної, групової або колективної діяльності учнів і спрямований на кінцевий результат (продукт). В основу методу проєктів покладено ідею розв'язання тієї чи іншої теоретично або практично значущої проблеми.

Як стверджує С. Купчак, Важливе значення методу проєктів надають у таких країнах, як Польща, Словаччина, Великобританія, Німеччина, а також Сполучені Штати Америки, де вперше з'явився цей метод. Оскільки метод проєктів охоплює різні методи (дослідницькі, пошукові, проблемні), то його справді правильніше називати проєктною технологією. Крім того, ознаками технології є цілісність, структурованість, чіткий алгоритм дій, гарантованість результату, прогнозованість та відтворюваність. Ці всі ознаки характерні для проєктної технології. Проєктна технологія, яку вважають провідною технологією XXI століття, є особистісно-орієнтованою технологією навчання, в основі якої – усвідомлення унікальної сутності кожного учня, його індивідуальності [6, с.36].

Особливістю проєктної технології та її широке поширення в різних країнах світу зумовлене тим, що вона забезпечує розвиток умінь школярів працювати в колективі, планувати діяльність, приймати рішення під час виникнення проблем, долати труднощі в різних ситуаціях, нести відповідальність за виконану справу. Важливою особливістю проєктної технології в початковій школі є врахування вікових та психологічних особливостей учнів.

Американський педагог Е. Коллінгс виокремив чотири групи проєктів: - «проєкти ігор» (дитячі заняття, мета яких – участь дітей у груповій діяльності: різноманітні ігри, драматичні постановки та ін.);

- «екскурсійні проєкти» (вивчають проблеми довкілля та суспільного життя);

- «проєкти-розповіді» (діти самостійно готують розповідь у різних формах – письмовій або усній, художній, музичній);

- «конструктивні проєкти» (їх завдання створити щось корисне) [5, с.28].

Теоретичний аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел дав підстави стверджувати, що найпоширенішими є такі типи проєктів: монопроєкти і міжпредметні проєкти, практико-орієнтовані, інформаційні, пошукові, дослідницькі, ознайомлювально-ілюстративні, творчі, рольові.

Завдання, яке ставить перед собою Проєктна діяльність, – це отримання учнями знань, які в подальшому стають інструментом для розв'язання проблем, що трапляються у різних життєвих ситуаціях. Будь-який проєкт завжди має чітко виражені етапи і результати, які відповідно оформлюють та презентують.

Основним завданням методу проєктів є перехід від теорії до практики, дотримання необхідних вимог на кожному етапі навчання та правильне поєднання знань. Значення проєктної технології полягає в стимулюванні інтересів учня до проблем, які збагачують школярів певною сумою знань і

можливістю застосування їх на практиці.

До основних етапів проєкту належать: планування, виконання та презентування. Сутність проєктування полягає в реалізації навчальної мети через розроблення навчальної проблеми, яка закінчується проєктом. Л. Масол визначила такі особливості проєктної технології діяльності:

- планування вчителем діяльності учнів протягом певного проміжку часу (тиждень, місяць, семестр);
- зіставлення індивідуальної і колективної діяльності учнів під час виконання пошукової роботи;
- організація міжособистісного та колективного спілкування, взаємодопомоги;
- продумування доручень, які б відповідали уподобанням, здібностям, інтересам та запитам учнів;
- спрямування діяльності учнів на виготовлення певного продукту;
- створення ситуації, яка сприяє успіху [6, с.67].

Під час організації проєкту є кілька важливих етапів:

- підготовчий (вид, мета, тривалість проєкту);
- планування (як досягти поставленої мети, знань, форм і засобів інформації);
- виконання (виконання поставленої мети, зібрання і аналіз інформації, подання результатів);
- презентація проєкту;
- підбиття підсумків виконаного проєкту [6, 72].

Проектна діяльність учнів передбачає виконання школярами проєктів відповідно до кожного з визначених етапів проєктної технології. Алгоритм проєктної діяльності подібний до алгоритму проведення наукового дослідження, реалізації творчої діяльності [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атанов Г. Обґрунтування та сутність діяльнісного підходу до навчання. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2002. № 3. С. 85-94.
2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою КМУ від 21.02.2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
4. Зайчук В. О., Нісімчук А. С., Білан А. Д. Сучасні педагогічні технології : дидактично-інноваційний аспект. Т. 2. Луцьк, 2009. 312 с.
5. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків, 2009. 176 с.
6. Купчак С. Б. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Рівне : РДГУ. 2023. 247 с.
7. Лук'янова, Л. Б., 2009. Технологія організації проєктної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. № 10. 2009. с. 16–21.

Коханевич Наталія Сергіївна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НЕСТАНДАРТНИХ ТЕХНІК ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА»

У психологічній науці здібностями називають індивідуальні особливості особистості, які забезпечують людині успішне виконання будь-якої діяльності. У вітчизняній психології найбільший внесок у дослідження проблеми здібностей зробив В. Моляко. Він виділив три ознаки поняття «здібність»:

- індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої;
- не будь-які особливості взагалі, а лише ті, що мають стосунок до успішності виконання певної діяльності;
- здібність не зводиться лише до знань, навичок та вмінь [2, с. 28].

Як зазначає Л. Виготський, здібності людини – це вияв єдиної, цілісної її сукупності. Звідси тісний їхній зв'язок з іншими характеристиками людини, а саме її знаннями, вміннями, потребами й інтересами, працьовитістю та іншими моральними рисами. Незважаючи на те, що здібності не зводяться до знань, умінь та навичок, це ще не означає, що вони ніяк не пов'язані зі знаннями та вміннями. Наявність знань, умінь і навичок є необхідною умовою майстерності, в якій виявляються і здібності людини [1, с.25].

Здібність людини – продукт суспільного розвитку, її формування передбачає засвоєння нових форм діяльності, вироблених людством в процесі суспільно-історичного розвитку. Творчі здібності людини – індивідуально-особистісні якості людини, які визначають успішність виконання нею творчої діяльності різного роду. Творчі здібності є сплавом багатьох якостей. Пояснюючи свою позицію з питань творчості, відомий психолог Л. Виготський зазначав, що «творчою ми називаємо таку діяльність, яка створює щось нове, однаково, чи буде це створене творчою діяльністю будь-якою річчю зовнішнього світу або побудовою розуму або почуття, яке живе та виявляється тільки в самій людині. Творчі здібності самі по собі не гарантують творчих здобутків. Для їх досягнення необхідний «двигун», який запустив би в роботу механізму мислення, тобто необхідні бажання і воля, потрібна «мотиваційна основа».

Виховання впливає на розвиток здібностей на основі задатків, всієї

структури особистості, типологічних особливостей вищої нервової діяльності і формування на цій основі характеру. Здібності мають органічні, спадково закріплені передумови для їхнього розвитку у вигляді задатків, під якими розуміють анатомо-фізіологічні особливості нервової системи, що становлять природну основу розвитку здібностей. Відмінності між людьми стосовно задатків полягають насамперед у природжених особливостях їхнього нервово-мозкового апарату – анатомо-фізіологічних, функціональних його особливостях. Тому насамперед слід враховувати розвиток вищої нервової діяльності дітей, яка визначає всі психічні процеси, зокрема і здатність до творчості.

Малювання з нестандартними технологіями та техніками допомагає прищепити любов до образотворчого мистецтва та викликає цікавість до малювання, бажання малювати розвиває естетичний смак дітей. Нестандартні технології та техніки малювання викликають у дітей позитивні емоції, застосовувати знайомі їм предмети в якості художніх засобів. Нестандартні технології та техніки малювання зацікавлюють дітей, сприяють розвитку творчості у всіх дітей. Малюючи нестандартними технологіями та техніками діти отримують знання про виражальні та зображувальні можливості засобів, оволодівають технічними способами роботи із ними та послідовністю виконання образотворчого процесу [4, с.105].

Нестандартні технології та техніки малювання і художня творчість дає дітям розкривати власну особистість, неповторність та індивідуальність. Малювання нестандартними технологіями та техніками допомагає вирішенню завдань у вихованні дітей, стверджує Г. Падалка [3, с.85].

1. Збагачувати досвід естетичного бачення учнів молодшого шкільного віку природи і навколишньої світу.
2. Здійснювати естетичне і художнє виховання учнів молодшого шкільного віку на основі інтеграції, охоплюючи різноманітні форми роботи з дітьми (розваги, свята, художня діяльність, уроки, гуртки).
3. Розвивати у дітей здібності, природні нахили, обдарування.
4. Мотивувати формуванню в учнів молодшого шкільного віку оцінювального та емоційного ставлення до творчих проявів.
5. Заохочувати бажання учнів молодшого шкільного віку творити і фантазувати.
6. Проводити з учнями молодшого шкільного заняття з образотворчого мистецтва із використанням нетрадиційних форм (екскурсії, уроки за інтересами, ігри-подорожі).
7. Проводити естетичне і художнє виховання дітей у співпраці навчального закладу з родиною.

Як вказують психологи, для здійснення різних видів діяльності, розумового розвитку дітей велике значення мають ті навички, якості, уміння, котрі вони придбавають в процесі аплікації, малювання і конструювання. Образотворче мистецтво тісно пов'язано з сенсорним вихованням. Формування уявлень про предмети вимагає опанування знань про їх властивості і якості, величину, форму, колір, положення в просторі. Діти визначають і називають ці

властивості, порівнюю предмети, знаходять властивості і відмінності, тобто виконують розумові дії.

Отже, образотворче мистецтво допомагає сенсорному вихованню дітей і розвитку наочно-образного мислення. Образотворча творчість дітей має суспільну спрямованість. Діти малюють, ліплять, конструюють не тільки для себе, але і для друзів, батьків, вчителів. Дітям хочеться, щоб їх малюнки щось сказали, щоб зображене ними взнали.

Вплив нестандартних технологій та технік малювання для естетичного виховання полягає в тому, що в ході занять у дітей виховуються етичні і вольові якості: потреба і вміння доводити почате до кінця, цілеспрямовано займатися, допомогти, долати труднощі. Нестандартні технології та техніки малювання дають свободу вибору дітям. Лише нестандартні способи творчості дозволяють дітям розкрити свої почуття чи здібності. При застосуванні нестандартних технологій та технік діти навчаються проявляти власну фантазію і не боятися, вони не звертають дітей до стандартів, не вводять їх в якісь рамки. Малюючи, діти дають вихід власним бажанням, почуттям, з допомогою малювання вона розуміє та моделює реальність, краще сприймати хвилюючі образи і події.

Головним виразним засобом є фарби, котрі втілюють розмаїття зовнішнього світу дітей. Нестандартне малювання розкриває креативні і творчі можливості дитини, дозволяє відчувати фарби, їх характер і настрій. Освоєння нестандартних методів малювання дозволяє наповнити заняття гарними емоціями, зробити кожне заняття святом. Нестандартні методи розвивають у дітей абстрактне і логічне мислення, фантазію, спостережливість, впевненість у собі, увагу. Нестандартне малювання застосовують не тільки на уроках, але і в ході діяльності дітей. У результаті застосування нестандартних засобів для вираження свого малюнку діти навчаються не тільки помічати гарне в житті, а й відбивати це у творчості; а також проводити пошук нестандартних шляхів вирішення художнього образу. За традиційні техніки приймають ті, які вже виправдали себе в ході навчання, введені до змісту програм.

Нестандартні – це новітні техніки, але які ще не знайшли застосування, можуть бути ефективними для зображення різних тем. Нестандартність дає можливість відійти від стереотипів, надати дітям свободу в її образотворчості. Нестандартні технології та техніки в технічному плані, діти легко їх опановують і одержують задоволення від результатів. Вони дають діткам можливість для експериментування, пошуків, образів, сміливих рішень на папір незвичайних фантазій, вражень, думок.

Психологи доводять, що з однієї сторони є художня творчість, котра створюється в спеціальних умовах педагогічного процесу [4, с. 102–110]. З іншої сторони, творчість є головною причиною повноцінного розвиваючого навчання. Під час малювання діти розважаються, одержують насолоду, відкривають новий світ. Естетична функція малювання націлена збуджувати чуттєву і емоційну сферу особистості; допомагає формуванню творчого духу, передає відчуття естетичного значення світу; пробуджує в дітях артистів та художників; навчає естетичного бачення життя, відкриває щось нове, у

простому – незвичайне, бачення світу, формує чуттєвість, вчить насолоджуватися красою форм та кольорів, сприймати світ та природу у його красі [5, с. 19].

У дітей формуються відчуття гармонії, ритму, почуття, позитивні моральні якості, що забезпечують розвиток творчості та його всебічний розвиток особистості. Малюючи, дитина може зображувати власний настрій та думки, відкривати нове у способах зображення; втілювати в життя власні потреби й інтереси, зберігати дані про суспільні й природні події, явища.

Таким чином, уроки малювання діють позитивно на психологічний розвиток дітей; є тим імпульсом, котрий впливає на внутрішній світ дитини під час виховання, розвиває образне мислення, спостережливість та фантазію, асоціативну уяву, пам'ять, волю. Творчість покращує психіку дитини, влучність сприйняття, гнучкість думки і дає змогу розкритися індивідуальним і звичайним рисом [44, с. 10-12]. Зі сторони педагогіки, нетрадиційні техніки (Додаток А) дають дітям спеціальні можливості для незвичних фантазій, експериментування, сміливих втілень на папері, пошуків образів, передачі вражень. Нетрадиційне малювання доступне дорослим і дітям.

Важливою є функція – арт-терапевтична, котра є перспективним і мало розробленим напрямом педагогічної, психологічної та художньої роботи із дорослими та дітьми. Малювання із застосуванням нестандартних технологій та технік дає дітям гарні емоції, розкриває нові властивості предметів, дивує непередбачуваністю [16]. Дане малювання різниться від традиційного, так як є спонтанним, творчим вираженням почуттів і не вимагає художніх здібностей ні від дитини, ні від дорослого. Зменшує напруження, допомагає подолати страх не могли щось зробити, стимулює до власної творчості, відкриває сховані можливості дитини, пробуджує ініціативу [16, с. 13–16].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виготський Л. С. Уява і творчість в дитячому віці: Психол. начерк: кн. для вчителя. 3-є вид. Київ: Просвіта, 1991. 92 с.
2. Моляко В. О. Психологічна проблема творчого потенціалу //Актуальні проблеми психології : Проблеми психології творчості та обдарованості: зб. наук. праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. С. 6–13.
3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.
4. Підласий .П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ, 2006. 616 с.
5. Полякова Л. Нетрадиційні техніки малювання – стимул до творчості. Дошкільне виховання. 2013. № 8. С. 43–50.
6. Рагозіна В. Вчимось творити у митців: методика художньо-творчої діяльності дитини. Мистецтво та освіта. 2016. № 1(79). С. 24-29.
7. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2005. 360 с.

Кузьмич Тетяна Валеріївна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ «МИСТЕЦТВА» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Проблема впровадження аксіологічного підходу до освітньо-виховного процесу закладів загальної середньої освіти становить нині особливий інтерес у сфері педагогічної науки і практики. Нормативні документи, зокрема «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», «Концепція гуманітарного розвитку України до 2030 року», «Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграція в європейський простір» визначають і спрямовують освітній розвиток в Україні на збагачення інтелектуального потенціалу нації, збереження зв'язків між поколіннями на основі передачі учням і молоді культурно-мистецького досвіду, традицій і цінностей, духовного надбання людства.

У «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» наголошується на тому, що освіта повинна активно сприяти відтворенню інтелектуального і національного потенціалу суспільства, формуванню нової ціннісної системи, яка зумовлює зміни в її змісті, призводить до пошуку інноваційних підходів у підготовці майбутніх фахівців. Проголошуючи освіту як пріоритетну галузь внутрішньої політики держави, ці документи акцентують увагу на необхідності загальнокультурного розвитку людини, її особистісних якостей, творчих здібностей, духу соціальної відповідальності. Зазначені аспекти розвитку освіти в Україні є нині основоположними й для розвитку всієї професійної педагогічної освіти.

Сформовані культурні цінності можуть бути присвоєні та сприйняті особистістю, якщо вони пережиті нею на емоційно-чуттєвому рівні, а не лише засвоєні інтелектуально. Культурні цінності конкретизуються в ідеалах, цілях діяльності особистості, життєвих установах, втілюються в культурних традиціях. Надбання культури в широкому розумінні цього слова дедалі ширше використовують у процесі навчання і виховання підростаючого покоління. За словами І. Зязюна, «високе звання «вчитель» набуває свого справжнього змісту тільки тоді, коли воно невід'ємне від поняття «культура» [5, с. 2], що є ознакою високого рівня загального і професійного розвитку особистості педагога, його духовного потенціалу.

Вивчення та аналіз філософської, культурологічної, психолого-педагогічної літератури дає підстави констатувати постійне зростання уваги до аксіологічних проблем галузі освіти. Взаємодія освіти, культури, духовності, мистецтва визнається у науковому світі як норма, яка тлумачиться самим поняттям культури. Про це наголошують у своїх наукових працях І. Зязюн, М. Каган, Н. Крилова, В. Луговий, Н. Щубелка. Це зумовлює виразну тенденцію до пошуку нових шляхів та підходів до організації освітнього процесу ЗЗСО, відповідних сучасній культурі й науці. Значення особистісної культури майбутнього вчителя як передумови його майбутнього професіоналізму підкреслюється в педагогічних працях І. Зязюна, Д. Кабалевського, С. Коновець, Л. Масол, О. Отич, Г. Падалки, В. Подрезова, О. Рудницької, Г. Фешиної, О. Шевнюк та ін.

Аксіологічний підхід в освітніх науках розширює дослідницькі і прикладні межі педагогічної науки, забезпечує панорамний багатовимірний погляд і полісистемне пояснення сутності культурно-мистецьких проблем, цінностей та компонентів сучасної освіти. Його важливість для освітнього процесу, системотвірна роль для педагогічної теорії і практики обґрунтовується в роботах А. Арнольдова, Є. Бондаревської, І. Зязюна, Н. Крилової, О. Рудницької, Г. Тарасенко, Н. Щуркової. В межах аксіологічного - цілісно-інтеграційний підхід зумовлює безперервну взаємодію суб'єктивного і об'єктивного, внутрішнього і зовнішнього, образного і поняттєвого, раціонального й інтуїтивного, аналітичного і синтетичного. Діалогова взаємодія, в основі якої концепція «діалогу культур», описана М. Бахтіним, В. Біблером, актуалізує особистісний розвиток і професійне становлення гуманної особистості.

Зміст, що вкладається науковцями у поняття аксіосфери, охоплює ціннісне ставлення людини до світу й світу до людини, що реалізується в об'єктивному бутті цінностей, суб'єктивній реальності ціннісної свідомості та творчій діяльності з освоєння і створення цінностей. Аксіосфера сучасної педагогіки охоплює ціннісні уявлення, відносини, оцінки та інші прояви ціннісної гуманістичної педагогічної свідомості, а також ієрархічні зв'язки між ними. Маючи спільну гуманістичну основу, ці елементи педагогічної аксіосфери набувають власної специфіки у контексті різних гуманістичних парадигм освіти, зокрема, аксіологічної, антропологічної, культурологічної та холістичної науково-мистецької парадигми.

Аксіологічна парадигма освіти задає ціннісне бачення педагогічних проблем й утворює ціннісний (аксіологічний) підхід до розгляду педагогічних явищ, згідно з яким вони оцінюються з позиції їх відповідності, визначеній у суспільстві системі цінностей та можливості останніх сприяти набуттю педагогом здатності виступати «експертом впровадження цінностей в освіті» [4, с. 4]. З огляду на те, що у сучасних умовах суспільну цінність становить не просто людина, а гармонійно розвинена особистість зі сформованою аксіосферою (системою її цінностей) [6, с. 280], вагомою освітньою цінністю стає справедливе суспільство, здатне забезпечити кожній особистості умови для максимальної реалізації закладених у ній можливостей.

Наукова цінність аксіологічного підходу в педагогіці полягає, на нашу думку, в тому, що він дає змогу простежити еволюцію цінностей в освіті й залежно від домінуючої виокремити відповідні педагогічні напрями: духовно-релігійне виховання (трансцендентні цінності); соціальне виховання (соціальні цінності), особистісно орієнтовану освіту (індивідуалістичні цінності) [6, с. 93] тощо. Кожна з цих моделей освіти зорієнтована на певний педагогічний ідеал, має специфічне цілепокладання й специфічну змістовно-процесуальну характеристику. Наприклад, індивідуалістична модель освіти ґрунтується на таких цінностях, як індивідуалізація, самореалізація особистості в освітньому процесі, варіативність, діалог культур у змісті освіти, індивідуальна освітня траєкторія тощо. Цінність знання у цій моделі полягає в тому, що воно є інструментом пізнання людиною світу й себе в ньому, засобом саморозуміння й саморозвитку власної гуманістичної сутності.

Педагогічні установки аксіологічного підходу стосуються ціннісного ставлення до індивідуальності вихованця, віри в його можливості у кожній ситуації навчання і виховання; допомоги йому в усвідомленні власної самоцінності й своєї цінності для соціуму. Найважливішими орієнтирами, що визначають напрями соціальної й професійної активності педагога, спрямованої на досягнення гуманістичних цілей, є педагогічні цінності. Вони зумовлюються потребами суспільства й особистості і водночас виступають орієнтиром розвитку педагогічної науки й найважливішим шляхом суспільного прогресу. Фундаментальною основою педагогічних цінностей є моральні цінності в освіті.

Зважаючи на те, що соціально-ціннісні якості й норми поведінки особистісного сенсу і значущості лише тоді, коли людина розуміє їх сутність, і головне, коли вони пройшли етап естетизації (переживання; почуттів; освоєння як цінності, стійкої для особистості) і сприйнялися нею як її власна духовна інтенція [5, с. 15], ми вважаємо особливо актуальними для сучасної педагогіки наукові ідеї І. Зязюна, згідно з якими будь-який педагогічний вплив набуде ефективності лише тоді, коли він подолає педагогічних проблем й утверджує ціннісний (аксіологічний) підхід до розгляду педагогічних явищ, згідно з яким вони оцінюються з позиції їх відповідності, визначеній у суспільстві системі цінностей та можливості останніх сприяти набуттю педагогом здатності виступати «експертом впровадження цінностей в освіті» [5, с. 4]. З огляду на те, що у сучасних умовах суспільну цінність становить не просто людина, а гармонійно розвинена особистість зі сформованою аксіосферою (системою її цінностей) [5, с. 280], вагомою освітньою цінністю стає справедливе суспільство, здатне забезпечити кожній особистості умови для максимальної реалізації закладених у ній можливостей.

Наукова цінність аксіологічного підходу в педагогіці полягає, на нашу думку, в тому, що він дає змогу простежити еволюцію цінностей в освіті й залежно від домінуючої виокремити відповідні педагогічні напрями: духовно-релігійне виховання (трансцендентні цінності); соціальне виховання (соціальні цінності), особистісно орієнтовану освіту (індивідуалістичні цінності) [5, с. 93]. Кожна з цих моделей освіти зорієнтована на певний педагогічний ідеал, має

специфічне цілепокладання й специфічну змістовно-процесуальну характеристику. Наприклад, індивідуалістична модель освіти ґрунтується на таких цінностях, як індивідуалізація, самореалізація особистості в освітньому процесі, варіативність, діалог культур у змісті освіти, індивідуальна освітня траєкторія тощо. Цінність знання у цій моделі полягає в тому, що воно є інструментом пізнання людиною світу й себе в ньому, засобом саморозуміння й саморозвитку власної гуманістичної сутності.

Фундаментальною основою педагогічних цінностей є моральні цінності в освіті. Зважаючи на те, що соціально-ціннісні якості й норми поведінки особистісного сенсу і значущості лише тоді, коли людина розуміє їх сутність, і головне, коли вони пройшли етап естетизації (переживання; почуттів; освоєння як цінності, стійкої для особистості) і сприйнялися нею як її власна духовна інтенція [5, с. 15], ми вважаємо особливо актуальними для сучасної педагогіки наукові ідеї І. Зязюна, згідно з якими будь-який педагогічний вплив набуде ефективності лише тоді, коли він подолає раціональність, імпресіональність і зовнішність стосовно поведінки учнів чи студентів і виступить внутрішнім, естетичним орієнтиром їхнього життя [5, с. 15]. Тому, дотримуючись наукового підходу вченого, вважаємо, що цінність стає регулятором поведінки особистості лише за умови забезпечення суб'єктивної свободи її сприймання, естетичного переживання і, відповідно, опанування завдяки власному досвідові [5, с. 15].

Аксіологічний підхід має на меті активізувати в учнів емоційно-ціннісний досвід на основі усвідомлення ними художніх цінностей та естетичних ідеалів людства. Не варто забувати, що мистецька освіта входить до гуманітарного циклу, а гуманітарна культура передбачає домінування мислення, що продукує не лише логічні конструкції, а насамперед особистісні духовні смисли. Ці смисли народжуються невід'ємно від емпатії, рефлексії, а не суто раціонально, як в освіті поза межами гуманітарного поля. Аксіологічний підхід до змісту мистецької освіти передбачає опанування учнями принципами, нормами, способами міжкультурної комунікації у процесі інтерпретації художніх текстів на засадах суб'єктності, діалогу, толерантності, критичного мислення.

Загальна мистецька освіта гармонійно поєднує навчання, виховання і розвиток особистості; вона має сформувати у школярів прагнення і здатність до художньо-творчої самореалізації, підготувати їх до активної участі у соціокультурному житті, до подальшої художньої самоосвіти і духовного самовдосконалення. Мистецька освіта є посередником між суспільно значущими культурними цінностями й особистісними цінностями людини, які детермінують її світоглядні орієнтації, визначають художні інтереси та потреби, естетичні смаки й ідеали. У сучасному глобалізованому суспільстві дедалі частіше і на різних рівнях лунає застереження щодо «кризи культури», розчинення численних культур в інформативній мегакультурі техногенної цивілізації. Нині завдяки комп'ютерним технологіям, Інтернету людина з будь-якої країни може ознайомитися з інформацією з різних куточків Землі.

Але збагачення культур при цьому відбувається не ефективно, тому що на шляху до спілкування й обміну культурними цінностями постають мовні, ідеологічні, ментальні, етнічні, конфесійні та інші численні бар'єри. У перебігу залучення особистості до світових мистецьких надбань – музики, живопису, скульптури, архітектури, театру, кіно – відбувається опанування унікальною міжнародною мовою, яка не потребує словесного перекладу (своєрідним есперанто, але не штучно створеним, а природнім, гуманітарним). Основний зміст мистецьких шедеврів, їх емоційно-естетичний сенс зрозумілий кожній людині й миттєво схоплюються без вербалізації, нерідко на рівні не тільки свідомості, а й підсвідомості.

Мистецькі образи легко закарбовуються у пам'яті й впливають не менше, ніж будь-яка інша інформація. Тому застосування вчителями художньо-педагогічних технологій у шкільній освіті сприяє використанню учнями мистецтва у житті, зокрема змістовному дозвіллі, що відкриває їм вікно у світ художніх цінностей, розширює горизонти розуміння культур усіх народів, країн, епох. У цьому унікальна соціальна цінність і самого мистецтва, і технологій виховання мистецтвом. Кожна із зазначених технологій ілюструється прикладами методів і завдань, розроблених автором; вони пройшли широку практичну апробацію завдяки включенню у підручники з мистецьких дисциплін для загальноосвітньої школи, які були переможцями всеукраїнських конкурсів упродовж 2005-2015 р.р., репрезентовані у робочих зошитах для учнів, методичних посібниках для вчителів, комп'ютерних програмах і кейсах.

Опанування вчителями інноваційними технологіями відіграє важливу роль у підвищенні ефективності естетичного, поліхудожнього і полікультурного виховання учнів, а також у становленні їх як патріотів України, толерантних до культурної спадщини інших народів світу. У своїх теоретичних і прикладних розробках ми спиралися на результати досліджень вітчизняних і зарубіжних учених з теорії змісту загальної середньої освіти та особистісно орієнтованого виховання учнів у процесі навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник. К.: Либідь, 2008. 848 с.
2. Белкіна Е.О. Від подиву до творчості. *Мистецтво та освіта*. 1998. №2. С. 12-19.
3. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
5. Зязюн І. А., Сагач Г. М. *Краса педагогічної дії*. К.: АПН України, 1997. 302 с.
6. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс] Режим доступу: [https:// drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWt PYU9IWXM/view/](https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view) 27.10.2016 р. 40 с.

Огієвич Надія Петрівна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Метою сучасної освіти в Україні є навчання і виховання різнобічно розвиненої особистості. Тому все більш важливого значення набуває пошук спільних заходів щодо своєчасного і повноцінного фізичного розвитку дітей, їх психічного благополуччя в загальній політиці збереження здоров'я нації. Найважливішим чинником забезпечення всебічного становлення дитини у фізичному та психічному аспекті є застосування раціональних рухових режимів і фізичних вправ оздоровчої спрямованості, які б задовольняли вимогам навчального процесу і відповідали закономірностям фізичного розвитку молодших школярів.

За даними Міністерства охорони здоров'я України, в початковій школі рухова активність дітей у порівнянні з дошкільниками скорочується на 50%. Лише 13% громадян України мають необхідний фізіологічно обумовлений рівень рухової активності, тим часом у країнах ЄС – 40-60 %, а в Японії – 70-80%. Окрім того, за даними досліджень, на сьогодні фізичне виховання дітей молодшого шкільного віку цікавить не більше 20% батьків. Саме у дитячому віці закладаються основи культури фізичного виховання, відбувається формування базових рухових навичок і вмінь джерелом яких є фізична активність. Збереження, формування та зміцнення здоров'я кожної дитини є пріоритетним завданням сім'ї, школи та суспільства в цілому.

Європейська стратегія розвитку спорту в різних сферах (економічній, соціальній, управлінській) визначає рушійною силою збереження та покращення здоров'я людей, їх власний інтерес і прагнення до фізичної активності. Основними міжнародними документами у сфері фізичної культури та спорту потрібно вважати Міжнародну хартію фізичного виховання та спорту 1978 року, Спортивну хартію Європи 1992 року. Вказані документи є фундаментальними положеннями для різних країн, залежно від специфіки соціально-економічного і політичного устрою, згідно яких формуються умови для розвитку фізичної культури та спорту.

Різні аспекти процесу державного управління в сфері фізичної культури та спорту на основі європейського досвіду висвітлені в наукових дослідженнях І. Бондаренка, О. Вапнярської, І. Гасюка, А. Іванова, О. Кузьменка, А. Леонової,

Ю. Мічуди. Питаннями впровадження активних форм, методів та прийомів роботи з молодшими школярами в галузі фізичного виховання та спорту вивчали вітчизняні вчені Н. Бондарчук, Г. Бутенко, І. Васкан, О. Дубогай, Т. Круцевич, Н. Москалеко, В. Мирошніченко, Н. Пангелова, В. Рубан, С. Трачук, М. Чернявський. Наразі відбуваються активні пошуки шляхів удосконалення фізкультурно-оздоровчої діяльності підростаючого покоління (К. Олефіренко); формування здорового способу життя засобами вправ оздоровчої спрямованості (Л. Шуба, Л. Михно, А. Кондратьєв); дихальних вправ у комплексі загальнорозвивальних вправ (Г. Усманова, А. Шевцова).

На даному етапі функціонування нашого суспільства усе більше виникає протиріч між значною інтелектуальною, емоційною, психологічною напругою життєдіяльності й різким зниженням фізичної активності, як головного регулятора функцій організму людини.

Рухова активність є базовим компонентом здорового способу життя. Рухова активність, у контексті вивчення особистості молодшого школяра, розглядається нами як міра рівня рухливості, що проявляється в активності в різних видах його діяльності. Саме така активність сприяє розвитку емоційних, соціальних, когнітивних досягнень та цілісності психічного розвитку учня. Таким чином, фізична складова здоров'я – є важливим базисом всебічного становлення особистості, що формується та удосконалюється в умовах початкової школи у фізкультурно-оздоровчій діяльності. Проте лише активна позиція, позитивна мотивація та зацікавлення молодших школярів сприятимуть їх фізичному вдосконаленню. Більшість показників здоров'я дітей України характеризуються негативними тенденціями. Тому необхідно шукати нові шляхи, способи та засоби для покращення та зміцнення здоров'я дітей молодшого шкільного віку.

Молодий шкільний вік – найбільш відповідальний період у процесі формування фізичної культури дитини. Саме у цьому віці закладаються основи культури рухів, успішно засвоюються нові, раніш невідомі вправи і дії, фізкультурні знання, зміцнюється фундамент здоров'я та розвиваються фізичні якості, необхідні для ефективної участі у різних формах рухової активності [2, 4, 5]. Дослідження вчених довели, що фізична активність учнів першого і другого класу знижується порівняно з дітьми дошкільного віку наполовину. Обсяг рухової активності більшості дітей є нижчим за вікову норму [5].

Рухову активність школярів протягом дня можна підвищувати за допомогою фізкульт-хвилинок, рухливих перерв, виконання домашніх завдань з фізичної культури. Проте ці форми роботи є недостатніми для забезпечення необхідного обсягу рухової активності школярів молодшого шкільного віку [2, 5]. Необхідними умовами, які сприяють нормальному фізичному розвитку, підвищенню фізичної підготовленості та зміцненню здоров'я підростаючого покоління є дотримання оптимального режиму рухової активності. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми у сучасних умовах є організація занять фізичної культури та спорту у позашкільний час. У пошуках підходів до організації занять варто враховувати особливе значення й привабливість для дітей ігрової діяльності. Ігри дозволяють розв'язувати комплекс завдань

фізичного виховання: задовольняти потребу дітей в русі, навчати володіти своїм тілом, розвивати фізичні якості, розумові та творчі здібності, моральні якості [1].

У практиці фізичного виховання показники функціональних можливостей дитячого організму слугують основним критерієм при виборі фізичних навантажень, структури рухових дій, методів впливу на організм. Для молодших школярів потреба у високій руховій активності природня. Тому важливо забезпечити дітям достатній обсяг рухової активності, що відповідає їхньому віку й індивідуальному стану здоров'я. Без знання вікових особливостей дітей не можна правильно здійснювати фізичне виховання.

Молодший шкільний вік – це період «другого дитинства». У віці 6–9 років темпи росту й розвитку окремих органів і функціональних систем трохи знижуються в порівнянні з дошкільним віком, однак залишаються досить високими [4]. Системи й органи розвиваються й удосконалюються. Гетерохронія дозрівання різних функціональних систем створює певні передумови для успішного освоєння техніки рухових дій і розвитку рухових якостей і в той же час обмежує в певних межах адаптаційні здібності організму.

Завдання фізичного виховання в молодшому шкільному віці:

- сприяти зміцненню здоров'я й нормальному фізичному розвитку;
- створювати школу рухів на основі вдосконалювання вмінь і навичок, придбаних у дошкільному віці, і поповнювати їх порівняно нескладними по координації рухами;
- сприяти розвитку рухових якостей;
- формувати навичку правильної постави при статичних позах і пересуваннях;
- прищеплювати основи знань про режим дня, особисту гігієну, значення фізичних вправ для здоров'я;
- виховувати стійкий інтерес і звичку до систематичних занять фізичними вправами;
- формувати навички культури поведінки.

Рухові дії в рухливих іграх дуже різноманітні. Вони можуть бути, наприклад, *наслідувальними, образотворчими, ритмічними; виконуватися у вигляді рухових завдань, що вимагають прояву спритності, швидкості, сили й інших фізичних якостей.* В іграх можуть зустрічатися *короткі перебіжки з раптовими змінами напрямку й затримками руху; різні метання на дальність і в ціль; подолання перешкод стрибком, опором силою; дії, що вимагають уміння застосовувати різноманітні рухи, придбані в процесі спеціальної фізичної підготовки.* Ці дії виконуються у всіляких комбінаціях.

Ігри з активними, енергійними руховими діями, що багаторазово повторюються, але не пов'язані із тривалою однобічною силовою напругою (особливо статичною), благотворно впливають на організм дітей і підлітків. Саме тому в іграх не повинно бути надмірних м'язових напруг і тривалих затримок подиху. Рухливі ігри повинні позитивно впливати на нервову систему учнів. Для цього керівник зобов'язаний оптимально дозувати навантаження на пам'ять і увагу граючих, будувати гру так, щоб вона викликала в учнів

позитивні емоції. Погана організація гри веде до появи негативних емоцій, порушує нормальний плин нервових процесів, в учнів можуть виникнути стреси. Особливо коштоне в оздоровчому відношенні цілорічне проведення рухливих ігор на свіжому повітрі, учні стають більш загартованими, підсилюється прилив кисню в їхній організм.

Рухливі ігри – гарний активний відпочинок після тривалої розумової діяльності, тому вони доречні на шкільних перервах, по закінченню уроків у групах продовженого дня або вдома, після приходу зі школи. У такому складному педагогічному процесі, як фізичне виховання, надто важливо й необхідно навчання самоконтролю. Дані самоконтролю суттєво доповнюють одержувану викладачем інформацію й полегшують вибір термінових рішень у процесі занять фізичними вправами. У полі зору повинне бути відношення дітей до вчителя (поважне, симпатизуюче, байдуже, боязке, зневажливе, безтактне), взаємини дітей (міжособистісні, групові), дисциплінованість [1, 33].

Оздоровча спрямованість процесу фізичного виховання в шкільні роки здійснюється завдяки цілеспрямованій роботі з розвитку тих рухових якостей, які найбільш необхідні для забезпечення нормальної життєдіяльності, гармонічного фізичного розвитку й згладжують труднощі зростання організму школярів на кожному з етапів його розвитку [1, 5]. Позитивна динаміка розвитку конкретної рухової якості забезпечується цілеспрямованим впливом фізичних вправ на ті провідні функціональні системи організму, які відповідальні за прояв цієї якості.

Отже, розв'язання питання рухової активності та збереження здоров'я, забезпечення гармонійного розвитку особистості молодших школярів є досить актуальною проблемою і має велику практичну значущість, а рухова і фізична активність дитини є надзвичайно важливим, фундаментальним чинником формування, збереження, зміцнення її здоров'я та подальшого фізичного та психічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базенко В. Європейський досвід управління розвитком фізичної культури та спорту на місцевому рівні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 1 (50). Ч. 1. С.156-165.
2. Батьківські збори : шляхи до партнерства та співпраці : методичний посібник для вчителів початкових класів / уклад. : О. В. Пагава, Я. О. Чернишова. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. 96 с. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/228.pdf>
3. Безпечна і дружня до дитини школа в контексті реформи «НУШ» / В. Пономаренко, Т. Воронцова, О. Сакович та ін. К. : Алатон, 2020. 64 с. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/56.pdf>
4. Денисенко Н.Ф. Шляхи збереження і формування здоров'я учнів у навчально-виховному процесі. Вісник ЧДПУ ім. Т.Г. Шевченка. Чернігів: ЧДПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2009, №64. С. 145 – 151.
5. Климець К.В., Піроженко Т.О. Рухова активність та психічне благополуччя дитини старшого дошкільного віку: навч.-метод.посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2016. 208 с.

Пастух Марія Володимирівна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У педагогічну практику універсальний грецький термін «технологія» (означає «знання про майстерність») увійшов разом із витисненням необхідності наукового обґрунтування закономірностей пошуку оптимальної сукупності методів і засобів організації навчально-виховного процесу, цілеспрямованого впливу на особистість учня, що характеризують майстерність педагога, подібну до мистецької діяльності (від «технос» – мистецтво, майстерність, «логос» – наука). Освітні технології складають сьогодні цілу галузь педагогічної науки, осмислюється технологічний підхід в освіті, підлягають опису та аналізу найпоширеніші вітчизняні та зарубіжні технології, обґрунтовуються авторські технології, досліджується весь арсенал технології учителя. «Технологія навчання, – як зазначає С. Гончаренко (за визначенням ЮНЕСКО), – це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння понять з урахуванням людських і технічних ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти» [1, с. 354].

Технологія навчання, як уточнює зміст дидактичної технології Пехота, «відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета, теми, питання й у межах цієї технології. Вона близька до окремої методики» [5, с.12].

Педагогічна технологія передбачає гнучке управління навчальною діяльністю учнів, а не жорстке авторитарне керування. Саме управляти, а не керувати, адже керують людьми, а управляють цілісними і складними системами. Управління передбачає наявність у педагогічній системі двох узгоджених підсистем (учитель – учні), між якими налагоджений не лише прямий, а й зворотний зв'язок – підстава для корекції прямого зв'язку. Зворотний зв'язок потрібний і педагогові, й учню, щоб знати про свої досягнення і з вірою у свої сили йти вперед.

Специфіка навчання мистецької освітньої галузі в сучасних умовах потребує від учителя ще й широкого впровадження деяких *нетрадиційних або маловикористовуваних методів і технологій* навчання серед яких: особистісно

зорієнтовані, колективні, ігрові, інтегративні, творчо-стимулюючі, емоційно-регулюючі, проблемно-моделюючі, перцептивно-аксіологічні у вербальних та невербальних варіантах, електронно-інформативні, поліекранні.

Особливий інтерес на сучасному етапі розвитку методики навчання мистецької освітньої галузі становлять *інтерактивні технології навчання*. Необхідність використання таких педагогічних інструментів у практиці початкової школи зумовлена особливостями сучасного суспільного розвитку. Для загальної мистецької освіти застосовування інтерактивних технологій є мало дослідженим аспектом інноваційної діяльності вчителя.

Інтерактивний (від англ. – взаємодія) означає «здатний до співробітництва, діалогу». (Префікс «інтер» у дослівному перекладі з латинської мови означає «перебування поміж») [6, с. 10]. Інтерактивне навчання, на думку О. Пометун і Л. Пироженко, – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання [6, с. 12]. За яких кожний учень відчуватиме свою успішність, інтелектуальну спроможність. Головне – інтерактивні методи створюють умови для міжособистісної взаємодії учнів. Отже, основою інтерактивних педагогічних технологій є спілкування. Спілкування – це форма діяльності, психічного контакту, що здійснюється між людьми як рівноправними партнерами і вияв мнеться в обміні інформацією, взаємовпливі, взаєморозумінні. Спілкування буває вербальне і невербальне.

Метою інтерактивних технологій навчання є набуття учнями культурної компетентності готовності, здатності до комунікативної і кооперативної діяльності, оволодіння комплексом відповідних змін. З огляду на велику кількість інтерактивних умінь, класифікуємо їх у такі групи:

- уміння слухати партнерів і виявляти до них прихильність, доброзичливість, толерантність;
- уміння переконувати, аргументувати власну думку, керувати емоційним етапом;
- уміння дискутувати, підтримувати зворотний зв'язок, ініціювати спілкування, доходити компромісу;
- уміння взаємодіяти, співпрацювати, встановлювати ділові контакти, працювати в парі, малих групах, колективно.

Уперше в науковій літературі класифікацію інтерактивних технологій подають О. Пометун, Л. Пироженко, визначаючи в ній чотири групи:

1. Інтерактивні технології кооперативного навчання: робота в парах («один проти одного», «один-вдвох-всі разом», «думати, працювати в парі, обмінятися думками»); ротаційні (змінювані) трійки; «два-чотири-всі разом»; карусель; робота в малих групах («діалог», «синтез думок», «спільний проект», «пошук інформації», «коло ідей»; акваріум.

2. Інтерактивні технології колективно-групового навчання: обговорення проблеми в загальному колі; «мікрофон»; «незакінчені речення»; «мозковий штурм»; «навчаючи — учусь» (або «кожен учить кожного», або «Броунівський рух»); «ажурна пилка» («Мозаїка», «Джиг-соу»); аналіз ситуації; вирішення проблем; «дерево рішень».

3. Технології ситуативного моделювання: симуляції або імітаційні ігри; спрощене судове слухання; громадські слухання; розігрування ситуацій за ролями («Рольова гра», «Програвання сценки», «Драматизація»).

4. Технології опрацювання дискусійних питань: метод ПРЕС (РРІЕЗ, МППО); «займи позицію»; «зміни позицію»; «неперервна шкала думок» («Континуум», «Нескінченний ланцюжок»); дискусія; дискусія в стилі телевізійного ток-шоу; оцінювальна дискусія; дебати [6].

Підсумовуючи, хочу наголосити, що в кожній складовій технології навчання обов'язково застосовується один або кілька методів для одержання навчального результату [3, с.49].

Інтерактивні технології навчання спрямовані на реалізацію можливостей нових індивідуальних способів навчальної діяльності особистості дитини. Вони дають позитивний результат при умові осмислення учнем своєї діяльності, досвіду, мотивів і потреб. Особливості використання інтерактивних технологій навчання мистецьких дисциплін розкриває Л. Масол у своїй праці «Методика навчання мистецтва у початковій школі» [4]. Розглянемо можливості використання *інтерактивних технологій* навчання на уроках «Мистецтва» у початковій школі.

Інтерактивні художньо-педагогічні технології передбачають різні проекти – організації взаємодії учнів у навчальній діяльності: роботу в парах, трійках, малих і великих групах. Групова діяльність здійснюється на засадах кооперації. Кооперація (від латин, соорего – співробітничая) — форма добровільної організації спільної праці [4, с.56]. Для виконання молодшими школярами колективних робіт варто час від часу застосовувати технологію проектів. Їй притаманні такі ознаки, як урахування індивідуальності учнів, стимулювання їхнього розвитку відповідно до здібностей і можливостей, кооперація діяльності школярів, активізація колегіальної співтворчості.

Технологія проектів – це система навчання, за якою учні набувають знання, уміння і навички у процесі планування і виконання практичних завдань – проектів, які постійно ускладнюються. Під час роботи за методом проектів особливе значення має творче нестереотипне мислення і бачення учнів, їхня активність, самостійність, захопленість. За домінуючим видом діяльності можна виокремити основні типи художніх проектів: *інформаційний, дослідницький, практично-творчий, ігровий*. Проекти можуть бути *індивідуальними, груповими і колективними*. Цікавою і захоплюючою справою є виконання дизайнерських проектів: «Місто майбутнього», «Будинок, моєї мрії», «Одяг для казкового героя».

Мозковий штурм – вільне накопичення значної кількості ідей з певної теми спочатку без критичного осмислення. Ця технологія навчання доцільна на уроках сприймання мистецтва, коли дитина повинна навчитися висловлювати своє емоційно-ціннісне ставлення до художнього твору, його змісту, розкривати головну думку автора [5, с. 20].

Колективна творча робота об'єднує дітей над виконанням спільного художньо-творчого завдання, елементи, фрагменти якого виконує кожен учень. Так цікавими прикладами втілення такої технології є виконання декоративних

розписів для великих килимів у народному українському стилі, під час якої кожен учень створює власний фрагмент роботи [4, с. 21].

Робота в малих групах і парах дозволяє учням набути навичок, які необхідні для творчого спілкування та співпраці. Вона стимулює виконання спільного завдання командою. Художньо-творчі ідеї, котрі виробляються в групі, допомагають учасникам бути корисними одне одному. Учитель об'єднує учнів у малі групи, розподіляє завдання, визначає час для виконання роботи та заслуховує презентації груп після виконання роботи [4, с. 21].

Ситуативні ігри, сюжетно-рольові ігри, інсценізації, навчальні ігри - це методи і прийоми, які збагачують і доповнюють зміст уроку. Вони сприяють створенню ситуацій, коли вчитель має змогу активізувати учнів відповідно до їхніх художніх здібностей і можливостей. На уроках образотворчого мистецтва можливе використання таких ігор: «Кіностудія» (розкадрування мультиплікаційного фільму), «Ательє» (виготовлення іграшок та пошиття для них одягу), «Дизайн-студія з флористики» [4, с. 21].

Технологія інтерв'ю, мікрофона, анкети й опитування дає змогу кожному учневі висловити свою думку швидко, відповідаючи на запитання усно або письмово. Так на уроці на тему «Мистецтво навколо нас», підводячи підсумок, вчитель може провести анкетування «Чи знаєш ти мистецтво?» [4, с. 22].

Технологія арт-терапії є складовою сугестивної та терапевтичної технології. Вони виконують функцію піднесення учня, зняття психічних бар'єрів у навчанні. Елементами арт-терапії, на думку Л. Масол є функціональна музика, функціональний колір, живопис, ліплення [4, 62].

Серед низки специфічних *технологій педагогічного спілкування* має місце *фасилітована дискусія*, яка полягає в колективному обговоренні проблеми за допомогою спрямовуючих запитань. Ця технологія спрямована на розвиток в учнів уміння пильно спостерігати, розмірковувати над змістом художніх творів, розуміти багатозначність образів мистецтва, їх здатність пробуджувати різні думки. В практиці роботи з навчання сприймання змісту мистецьких творів різних жанрів варто використовувати різноманітні методичні прийоми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Методика як наука. Хмельницький : Вид-во ХГПК, 2000. 30 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків, 2009. 176 с.
4. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків, 2006. 256 с.
5. Освітні технології. Навчально-методичний посібник. [за заг. ред. О. М. Пехоти]. К. : А.С.К., 2002. 255 с.
6. Пометун О, Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.

Поляк Оксана Олександрівна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ STEAM ОСВІТИ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

STEAM-освіта — новий інтеграційний підхід до розвитку, виховання й навчання дітей. Цей напрям освіти інтегрує в собі завдання з формування в дітей загальних наукових уявлень про світ; ознайомлення їх з інформаційно-комунікаційними технологіями; розвиток уміння експериментувати, конструювати; навчання дітей основ опрацювання змісту тексту, грамоти, математики, а також різних видів мистецтва [6].

STEM-технологія – один із шляхів впровадження концепції «Нової української школи» в освітній процес у початкових класах. STEM-освіта дає можливість реалізувати на практиці інтегроване навчання у початкових класах. Такий підхід до навчання сприяє впровадженню основних компетентностей: спілкування державною та іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова грамотність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні й громадянські компетентності, підприємливість, загальнокультурна, екологічна грамотність і здорове життя [7].

Пропонований інтегрований підхід до реалізації STREAM-освіти учнів початкових класів суттєво відрізняється від традиційного комплексно-тематичного підходу в розподілі змісту освіти. Так, досліджуваний об'єкт або явище діти розглядають не відокремлено, а в комплексі з іншими предметами, явищами, подіями. Це сприяє встановленню причинно-наслідкових взаємозв'язків між ними, інтеграції освітніх ліній, об'єднаних єдиною темою. Назвемо загальнопедагогічні та специфічні принципи STEAM освіти учнів початкових класів.

1. Загальнопедагогічні принципи, які сприяють реалізації програми, сформульовано так:

- повноцінне проживання учнями початкових класів усіх етапів дитинства;
- підтримка ініціативи дітей у різних видах діяльності, збагачення (ампліфікація) дитячого розвитку;
- вікова адекватність початкової шкільної освіти (відповідність умов, вимог, методів віку та особливостям розвитку);

- забезпечення наступності й перспективності цілей, завдань та змісту освіти, що реалізуються в межах освітніх програм різних рівнів;
- співпраця закладу початкової шкільної освіти із сім'єю;
- вибудовування освітньої діяльності на основі індивідуальних особливостей кожної дитини, за яких сама дитина є активною у виборі змісту своєї освіти, є суб'єктом освіти;
- сприяння і співпраця дітей та дорослих, визнання дитини повноцінним учасником (суб'єктом) освітніх стосунків;
- побудова освітнього процесу на адекватних віку формах організованого освітнього простору і реалізації освітньої діяльності;
- формування соціокультурного середовища відповідно до вікових, індивідуальних, психологічних і фізіологічних особливостей дітей;
- забезпечення варіативності та різноманітності змісту й організованих форм шкільної освіти, можливості формування програм різної спрямованості з урахуванням освітніх потреб, здібностей та стану здоров'я дітей.

Специфічні принципи STREAM - освіти дітей молодшого шкільного віку.

Принцип орієнтація на пізнавальні інтереси дитини. Експерименти, досліди – процес творчий, творчість не можливо нав'язати ззовні, це народжується тільки на основі внутрішньої потреби в пізнанні.

Принцип свободи вибору діяльності. Тільки за умови його реалізації дошкільна освіта здатна стати адекватною індивідуальними цілями особливості.

Принцип освоєння знань в єдності зі способами їхнього отримання. Охоплює не тільки освоєння певного обсягу інформації, добутої шляхом спеціальних досліджень, а за необхідності передбачає шлях отримання нового завдання на основі оволодіння способами її виявлення).

Принцип опори на розвиток умінь самостійного пошуку інформації. Не тільки повідомлення знань, а в першу чергу – розвиток у дитини потреб і здібностей ці знання здобувати. Дитина не просто споживає інформацію, а сама породжує знання.

Принцип поєднання продуктивних та репродуктивних методів навчання. Використання дослідницьких методів навчання має поєднуватися із застосуванням методів репродуктивних, які можуть розглядатися як рутинні, але від того не стають непотрібні. Освітній процес пронизується «запрошенням до відкриття».

Принцип формування уявлень про динамічність знання. Зміст STREAM-освіти має видобуватися так, щоб досвід людства постав перед дошкільниками, як живий, що постійно розвивається.

Принцип формування уявлення про дослідження як стиль життя. У STREAM – освіті дослідження та експерименти виступають не тільки набором методів і прийомів навчання, а є його змістом і сенсом. Завдання розвитку в дітей загальних дослідницьких умінь і навичок розглядаються не як специфічний спосіб пізнання, а як основний шлях формування особливого стилю життя, підмурівок розвитку поведінки, заснованої на домінуванні проявів пошукової активності в різних життєвих ситуаціях.

Принцип використання авторських та освітніх програм. Програма, розрахована на творчу взаємодію педагога та дитини.

Провідним принципом STREAM – освіти дітей початкового шкільного віку визначено принцип міжпредметної інтеграції. Відповідно до визначених принципів і мети, усі завдання, представлені в програмі, розподілено на освітні напрямки, що відповідають Базовому компоненту дошкільної освіти в Україні.

Завдання, які потрібно вирішити науковцями і практиками найближчим часом щодо STREAM – освіти молодших школярів:

- новий підхід до інтегрованої (міжпредметної) освіти молодших школярів за «темами», а не за предметним або лексико-граматичним спрямуванням;
- використання початків науково-технічних знань у реальному житті учня початкових класів;
- розвиток навичок продуктивного та критичного мислення і вирішення проблем;
- підвищення впевненості дитини у своїх можливостях;
- активна комунікація і командна робота учнів початкових класів;
- розвиток інтересу до технічних дисциплін;
- креативні та інноваційні підходи до проєктної і дизайн-діяльності;
- підготовка дітей до технологічних інновацій життя;
- STREAM – освіта як доповнення до будь-якої освітньої комплексної програми.

STEM-технології активно досліджуються в освітньому просторі, поетапно йде обґрунтування розвитку окремих аспектів STEM-освіти у початкових класах. Її провідними принципами є інтеграція та дослідницько-проєктна діяльність. Впровадження STEM-технологій передбачає інтегрований підхід до навчання, поєднання змісту різних предметів. Інтегроване навчання використовує нову концепцію освіти так, щоб учні бачили зв'язок між різними предметами, могли реалізувати здобуті знання, мали можливість для практичного застосування цих знань у житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків, 2009. 176 с.
3. Корнієнко О. Про актуальність запровадження STEM. URL: <https://informaciaforall.blogspot.com/2016/01/blog-post.html>
4. Красовська О. О., Міськова Н.М., Хом'як О.А., Кирилович О.Ф. Інтегрований підхід до використання технологій STEM та STREAM-освіти на уроках «Математики», «Я досліджую світ», «Мистецтва», «Літературного читання» у початковій школі. *Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Рівне, 10 листопада 2022 року). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне : ВД «Гельветика». 2022. С. 130-134.

Примич Яна Юріївна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ДУСІ МИРОЛЮБНОСТІ ТА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Питанням застосування гуманістичного підходу до проблеми виховання молодого покоління на ідеях миру та взаєморозуміння присвятили свої праці кращі світові та вітчизняні вчені. Серед українських педагогів, які присвятили цій проблемі свої дослідження слід виділити публікації А. Дем'янчука, С. Дем'янчука, М. Грушевського, В. Винниченка, М. Євтуха, В. Каразіна, В. Кременя, В. Лугового, А. Макаренка, С. Русової, О. Савченко, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, К. Ушинського. Цими і багатьма іншими відомими вченими обґрунтовано важливість поширення ідеї мирного співіснування народів, особливості виховання в душі миру та гуманізму дітей та молодих людей різних вікових груп, різноманітні методи, форми, засоби та підходи до проведення уроків, виховної та позашкільної роботи з питань миру. Однак, нині на нашій планеті все ще точаться братовбивчі війни, які кожного дня забирають десятки, сотні, а то й тисячі людських життів. Зазначене визначило актуальність нашого дослідження.

Феномен миролубної та гуманної особистості характеризується вченими, як процес виникнення чутливості до проблеми, відчуття дефіциту або дисгармоній наявних знань, визначення проблеми і пошук шляхів її розв'язання. Аналіз наукових праць у галузі мистецької освіти вітчизняних вчених С. Коновець, Л. Масол, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, О. Рудницької, Л. Хомич дає змогу серед багатьох особистісних якостей толерантної особистості визначити такі, як: прагнення до пізнання; уміння використовувати досвід інших; спроможність бачити сутність явищ; уміння узагальнювати та аналізувати сприйняте; оригінальність мислення; наявність антиципації (передбачення); розкріпачення підсвідомості; використання нових, нерідко незвичайних асоціацій; здібності до творчих перетворень; імпровізування у процесі творчого самовираження.

Проблему формування миротворчого світогляду досліджував видатний педагог, доктор педагогічних наук С. Дем'янчук, якого по праву можна назвати основоположником педагогіки миру. Він створив наукову школу педагогіки миру. Під його керівництвом захищено низку дисертацій, присвячених

вихованню підростаючого покоління на різних вікових етапах розвитку особистості [3, с. 19]. С. Дем'янчук під вихованням у дусі миру розумів нові підходи до виховання в дітей почуття взаєморозуміння, довіри і дружби між народами світу, прилучення школярів до знань, необхідних їм для вивчення психологічних механізмів, які працюють на війну і проти війни, аналіз ворожнечі між окремими державами. Виховання в дусі миру охоплює всі прошарки населення в нашій країні: дошкільні заклади, загальноосвітні заклади, заклади вищої освіти, сім'ю, громадські організації тощо. У такій важливій справі використовується цілий арсенал засобів впливу: телебачення, кіно, інтернет, книги.

Грунтовний аналіз наукових та науково-методичних праць вище зазначених авторів дозволяє зробити висновок, що розробка проблематики формування миролюбної та гуманної особистості має місце в сучасній педагогічній науці, а вивчення теоретичних та методичних аспектів використання педагогічних технологій виховання молодших школярів у дусі миру і гуманізму на уроках «Мистецтва» в освітньому процесі початкової школи не набуло належного висвітлення.

Віковий період розвитку дитини молодшого шкільного віку – від 6 (7) років до 10 (11) років. У психолого-педагогічній літературі його вважають сенситивним для активного морального розвитку особистості, психічних пізнавальних процесів, емоційно-почуттєвої та мотиваційно-ціннісної сфер. Цей період у житті дитини був виділений історично як важливий та відразу став предметом досліджень українських та зарубіжних психологів, педагогів.

Особливості виховання дітей молодшого шкільного віку розглядалися в працях І. Бежа, Л. Коваль, О. Матвієнко, О. Савченко, Н. Стаднік, І. Шапошнікової, Н. Шевченко. Згідно з дослідженнями Г. Шевцової, молодший шкільний вік дитини характеризується розвитком важливих психічних процесів: мислення, уваги, розвитком та формуванням мови, сприйняття, пам'яті, які починають набувати опосередкованого характеру, стають більш усвідомленими та вільними у виборі. Це перехідний період, коли дитина поєднує в собі риси дошкільного дитинства з особливостями школяра. Зазначені якості простежуються у поведінці й свідомості учнів у вигляді складних і суперечливих сполучень. Як будь-який перехідний стан, молодший шкільний вік визначається прихованими можливостями розвитку, які важливо виявляти та розвивати своєчасно [1, с. 135].

Молодший учень неусвідомлено, але міцно засвоює погляди, оцінки і навіть манеру поведінки оточуючих його людей, що можна стверджувати про дію механізму ідентифікації. За його допомогою у дитини формуються моральні риси характеру, поведінкові стереотипи і ціннісні орієнтації. Діти засвоюють соціально прийнятні способи задоволення своїх фізичних і духовних потреб. Закономірно, що, й інші лінії психічного розвитку, становлення моральної самосвідомості учнів безпосередньо пов'язані з основним видом діяльності дітей, тобто з навчальною діяльністю. Її провідна роль визначається тим, що в процесі становлення відбувається інтенсивне формування інтелектуальних і пізнавальних можливостей дитини, а також

опосередковується вся система взаємовідносин учня з однолітками, вчителями, батьками.

У молодшому шкільному віці завдяки визначенню моральних норм відбувається активне становлення регуляції дитиною власної поведінки. Регуляція моральної поведінки у цьому віці відбувається за трьома головними напрямками: перший – шляхом емоційно привабливого образу іншої людини, який виникає у молодших учнів як ідеал, еталон та взірць для наслідування; другий напрям – орієнтація у конкретній ситуації дій та оцінка значущості її елементів, які виступають у ролі факторів й визначають вибір певної форми поведінки. Третій – базується на уявленні про якості особистості як моральної норми, що вимагає її виконання й не передбачає відхилень від зовнішніх обставин, тобто у цьому випадку дитина стає суб'єктом моральної саморегуляції, а моральна поведінка набуває стійкого характеру.

Закріплення нормативного способу регуляції поведінки призводить до виникнення моральних якостей як новоутворень особистості молодшого учня. Умовами становлення кожного напрямку регуляції моральної поведінки є наявність позитивного емоційного ставлення дитини до відповідних зразків діяльності та рівнів розвитку моральної самосвідомості [1, с. 98]. Розвиток моральної самосвідомості, як зазначає у своїх працях І. Бех, активізує процес особистісного зростання людини. У структурі моральної самосвідомості І. Бех виділила когнітивну (моральні знання) та емоційно-ціннісну (моральні самооцінки, моральні самопочуття) складову, внутрішню роботу яких збалансовує моральна саморефлексія. На рівні поведінкової складової моральна самосвідомість проявляється в моральній регуляції та виконує функції координації, регуляції, керування, контролю, точніше, активізацію вільних дій [1, с. 102].

Найважливішим показником розвитку моральної свідомості у молодшому шкільному віці є виникнення рефлексивних процесів, зазначає М. Іванчук. Саме це утворення дозволяє дитині не лише сприймати оточуючий світ, але й знати, що вона пізнає, відчуває, спостерігає. У свідомості молодшого школяра відбувається конкретизація уявлень про себе, свою значущість, свої соціальні ролі, виокремлюються уявлення про характер відносин з оточуючими, усвідомлюється здатність до співробітництва з іншими, яка заснована на дотриманні моральних норм і правил. Діти набувають здатність координувати свою точку зору з думкою однолітків. На основі цих змін утворюються якісно нові відносини [5, с. 32].

Важливим чинником, що впливає на розвиток толерантності та миролюбності молодших учнів, є їх включення в освітнє середовище, як особливого соціального простору, для якого характерним є соціальна й культурна структурованість, наявність ключових осіб (педагогів, вихователів), значне зростання інформаційних потоків пізнавального й загальнокультурного характеру. Поведінку оточуючих людей молодший школяр починає пов'язувати з самооцінкою власних дій. Дитина оцінює свої вчинки у відповідності із засвоєними ним правилами, у своїх міркуваннях про інших людей вона починає надавати вагомого значення своїм власним критеріям. Як зазначає

М. Василюк, «з приходом до школи, дитина входить у систему взаємин між дітьми, які прийшли до школи з різним життєвим досвідом, багажем культури сім'ї, родини, етносу, релігії» [2, с. 10].

І. Казанжи зазначає, що «міжкультурна толерантність виявляється у молодших школярів у постійному дотриманні гуманістичних принципів, норм і вимог у взаєминах із людьми, визнанні потреб та інтересів іншої людини, її права на позитивне волевиявлення; орієнтації на позитивне в людях; здатності до морального вдосконалення; постійній спрямованості на іншу людину, повазі її гідності; доброзичливості, довірі; співчутті, доброті, своєчасній допомозі, доброчесності й милосерді» [6, с. 100].

За результатами вивчення наукових праць українських і зарубіжних учених та їх теоретичного аналізу можемо зробити припущення, що молодший шкільний вік, зумовлений віковими і психологічними особливостями у процесі загального розвитку дитини, є сприятливим періодом у розвитку міжкультурно толерантної особистості. Знання про міжкультурну толерантність, набуті учнями молодшого шкільного віку, допомагають переконувати їх у доцільності прийняття рішень і толерантних вчинків щодо іншої особистості, а також усвідомлено управляти власними емоціями. Довірливість, наслідування, авторитет учителя є психологічною основою для виховання міжкультурної толерантності. Слід зазначити, що процес формування міжкультурної толерантності у дітей молодшого шкільного віку не обмежується лише усвідомленням цих знань. Стимулом до прояву міжкультурної толерантної поведінки молодшого школяра стають набуті навички та вміння вести діалог, уважно вислуховувати різні думки, намагатися зрозуміти й прийняти позицію іншої людини такою, якою вона є.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. *Особистість на шляху до духовних цінностей* : монографія. Київ – Чернівці : «Букрек», 2018. 320 с
2. Василюк М. І. Виховання толерантності у молодших школярів засобами предмету "Музика" в умовах полікультурного простору. URL: http://archive.Nbuv.gov.ua/portal/natural/NVUu/Ped/2011_20/basilinka.pdf.
3. Дем'янчук А. С. Степан Якимович Дем'янчук - основоположник педагогіки миру. Вища освіта України (Додаток 1). Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології»: у 2 т. Т. 1. 2000. С. 19-22.
4. Дем'янчук С. Я. Зміст виховання учнів на ідеях миру. Матеріали міжнародної конференції «Педагогіка єдиного і цілісного миру». Рівне, 1995. С. 8-14.
5. Іванчук М. Г. Інтегративний характер формування моральних якостей молодшого школяра. *Педагогіка і психологія*. 2000. № 1. С. 66–72.
6. Казанжи І. В. Виховання толерантної поведінки учнів початкової школи. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". 2015. № 11. С. 7–10.

Скоцька Яна Олександрівна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Провідною ідеєю Концепції «Нова українська школа» є розвиток ключових компетентностей учнів. Орієнтуючись на європейський досвід освітніх реформ, українська освіта сьогодні повинна мати не академічний, а прикладний характер: усі знання, отримані в школі, дитина має використовувати в повсякденному житті. Саме такою ідеєю пронизане інтегроване навчання, яке нині набуло більш широкого розуміння в теорії й більш активного використання в практиці освітньої діяльності порівняно з попередніми роками. За новим Державним стандартом початкової освіти інтеграція є основною формою організації навчання молодших школярів.

Отже, актуальність інтегрованого навчання зумовлена необхідністю переформатування традиційних підходів до навчання та формування в учнів цілісної картини світу, створення умов для формування дитини – здобувача освіти як цілісної всебічно розвиненої особистості. Методологія міждисциплінарного знання виражена верховенством інтеграційних, синтезуючих тенденцій. Специфіка такого підходу полягає у відновленні цілісних уявлень про світ, сприйнятті картини світу як єдиного процесу. Інтеграція знань через реалізацію міждисциплінарних зв'язків сприяє охопленню лінійних зв'язків по горизонталі і точкових по вертикалі, охопленню не лише послідовності, але і одночасності цих зв'язків і відтворенню на новому, вищому рівні цілісного бачення тих чи інших проблем, ситуацій, явищ у повноцінній багатогранності, багатоаспектності [3, с. 36].

Педагогічний словник визначає *інтеграцію як цілеспрямоване об'єднання та координацію дій різних складових цілісної системи* [1, с. 104]. Для інтеграції важливим є системний підхід, завдяки якому інтеграція розуміється як процес. Тобто інтеграція – це процес взаємодії двох чи більше систем задля створення нової, яка набуває нових властивостей завдяки зміні властивостей та зв'язків її елементів. В наукових джерелах вказано, що інтегрувати – означає поєднати окремі складові систем в такий спосіб, щоб результат об'єднання в підсумку перевершував їхнє значення до взаємодії.

Через загальнонауковий підхід до визначення поняття «інтеграція» деякі дослідники протиставляють його поняттю «диференціація», підкреслюючи при цьому сильно виражену системність. Тобто, інтеграція – це «процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації». На наш погляд, інтеграція не можлива без збереження певних автономних, самостійних ознак кожної із систем, які інтегруються; саме визначення інтеграції заперечує цілковите «розчинення» систем одна в одній і феномен інтеграції в дещо парадоксальному твердженні, що власне інтеграція – це поєднання інтегрованого і диференційованого [3, с. 49].

Л. Масол вважає, що *інтеграцією є процес взаємодії елементів із визначеними властивостями, у ході якого відбувається встановлення, ускладнення і зміцнення істотних зв'язків між даними елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої **виникає інтегрований об'єкт (цілісна система)** з якісно новими характеристиками, і в структурі цього об'єкту збережені індивідуальні характеристики початково заданих елементів* [3].

Окрім процесуального підходу до визначення інтеграції, дослідники наголошують і на результативності процесу інтеграції. Так, на думку І. Дичківської, інтеграція виступає процесом і результатом побудови нерозривних зв'язків, єдності. Отже, *інтеграція – це процес об'єднання, взаємопроникнення, взаємного зближення, взаємовпливу, взаємодії тощо кількох систем, в результаті якого утворюється нова цілісна система, яка характеризується новими властивостями та взаємозв'язками між якісно оновленими вихідними елементами, котрі при цьому зберігають свої головні відмінності*. Підхід до визначення явища інтеграції як системи знаходить своє відображення і у сфері освіти [2, с.46].

Окрім того, інтеграція виступає засобом отримання нових уявлень на межі традиційних предметних знань. Таке розуміння інтеграції говорить про її першочергове покликання компенсувати незнання на межі раніше засвоєних диференційованих знань та встановлення існуючих зв'язків між ними. Її спрямування – розвиток ерудиції, розширення існуючої вузької спеціалізації в навчанні. В контексті цього, інтеграція повинна тільки об'єднати знання, що одержуються, в цілісну систему, але не замінити собою навчання у формі класичних диференційованих предметів [1, с. 14].

Інтеграція як процес – це висока форма реалізації міжпредметних зв'язків, що забезпечує якісно новий рівень навчання [3, с.56]. Вивчення різних педагогічних джерел показало, що процес інтеграції своїми коренями сягає далекого минулого класичної педагогіки і безпосередньо пов'язаний з ідеєю міжпредметних зв'язків, яка, в свою чергу, виникла в процесі пошуку шляхів відображення цілісності світу у змісті навчального матеріалу.

Більш вичерпне визначення поняття інтеграції в педагогіці, на нашу думку, пропонує І. Бех. Педагогічна інтеграція – це створення збільшених педагогічних одиниць на основі взаємозв'язку різних компонентів навчально-виховного процесу кількох розділів підготовки учнів [1, с. 6].

Головне покликання інтеграції полягає у сприянні подоланню фрагментарності та мозаїчності знань дітей. Також вона слугує інструментом оволодіння учнями комплексними знаннями, сукупністю загальнолюдських цінностей; сприяє формуванню системно-цілісного світогляду. Окремі дослідники вбачають в інтеграції єдиний спосіб вирішення важливого освітнього дискурсу – обмеженість можливостей людини відносно безмежного обсягу знань. Додатковим ефектом практичної реалізації інтегрованого навчання є сприяння розвитку емоційно-ціннісного ставлення школярів до навчання, що виникає на основі кращого розуміння навчальних матеріалів саме через міжпредметність, взаємозв'язки з повсякденною активністю людини. Це є умовою успішного формування предметних та ключових компетентностей школярів, як вміння вчитися й використовувати знання [3, с. 65].

Основу інтеграції становлять загальні для кількох предметних галузей знань наукові ідеї, концепції, що дають цілісне уявлення про людину, світ, культуру. Таким чином, мета інтегрованого навчання полягає у:

- формуванні у дітей цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань і вмінь;
- досягненні якісної, конкурентоздатної освіти;
- створенні оптимальних умов для розвитку мислення дітей у процесі опанування освітніх ліній початкової освіти;
- активізації пізнавальної діяльності дітей на уроках;
- ефективній реалізації розвивально-виховних функцій навчання.

Виникнення інтегрованого навчання як інноваційного явища та його застосування у педагогічній практиці зумовлено необхідністю формування інтерактивного типу мислення у сучасних дітей з метою їх майбутньої успішної адаптації і конкурентоспроможності в умовах сьогодення. Інтегративне мислення є інструментом адаптації сучасної дитини до життєдіяльності в умовах трансформації соціуму, специфічним засобом опанування величезного обсягу навчальної та побутової інформації про світ, суспільство та особисте місце в ньому, виступає інструментом самоактуалізації, самовдосконалення і самореалізації [3, с. 244].

Інтегрований урок в найзагальнішому розумінні – це структурований урок, мета якого досягається через використання знань, умінь та висновків інших предметних галузей знань. Виходячи з цього, умовою доцільності інтегрованого заняття є наявність у змісті навчального матеріалу міжпредметних зв'язків, а пріоритетною метою такого заняття є оволодіння системою знань і цінностей, «занурення» в певну культурну епоху, осягнення картини світу і людини в поняттях, символах, образах, моделях буття.

Бінарний урок – це різновид інтегрованого уроку. Важливою відмінністю бінарного уроку від традиційного полягає у методиці його проведення: заняття з певної теми проводять один або більше вихователів. Етапи в структурі такого заняття не відокремлені один від одного, а органічно взаємопов'язані, пластичні та можуть переплітатися один з одним. На практиці спостерігається використання різних форм проведення бінарних занять: повне злиття

навчального матеріалу в єдиному курсі (наприклад, література, мистецтво, навколишній світ); злиття більшої частини навчального матеріалу з визначенням специфічних розділів (мистецтво і музика) [3, с. 16].

Інтегроване навчання – це навчання, основою якого є комплексний підхід. Освіта розуміється як узагальнена картина, цілісна система, а не розділяється на окремі дисципліни. Межі предметів (роздільники) зникають, коли педагоги заохочують дітей будувати зв'язки між науками й опиратися на знання та вміння з декількох предметних галузей. Дітям необхідно відкрити можливості для інтеграції знань, сформувати у них навички з різних предметів і вміння критично оцінювати те, як ці частини взаємодіють. Основні ідеї інтегрованого навчання полягають у:

- особистісній спрямованості навчання, коли людина – головна цінність освітнього процесу;
- верховенство основних мотивів у навчанні (спонукальні, внутрішні, зовнішні й організаційні);
- системність навчання;
- рефлексія навчальної діяльності.

Мета інтегрованого навчання включає в себе: формування в дітей цілісного світогляду; активізація пізнавальної діяльності учнів; краща якість засвоєння навчального матеріалу; створення творчої, продуктивної атмосфери в колективі; виявлення в дітей особливих здібностей; формування навичок самостійної роботи з додатковою літературою, опорними словами та схемами; ефективна реалізація виховної функції навчання [3, с. 172].

Отже, інтеграція надає можливість формувати в учнів навички людини ХХІ століття: □критичне та продуктивне мислення, здатність до вирішення проблем; прогнозування, висування гіпотез, порівняння й зіставлення, узагальнення, оцінка ідей, вибір альтернативи, ухвалення рішень; □соціальні/комунікативні навички: уважне слухання, повага до точки зору інших, розуміння думок інших, коректне донесення власної думки, співпраця під час спільної роботи; □організаційні навички: логічне вибудовування ідей, планування, форма вираження (письмово, усно, візуально, драматизація); розподіл часу; □навички застосування: використання раніше засвоєної інформації або навичок у новій ситуації; дослідницькі навички, розуміння прочитаного, навички вимірювання тощо. Вибір інтеграції як методологічного концепту зумовлений перспективними й поточними дидактичними, виховними та розвивальними завданнями освітнього процесу початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. *Особистість на шляху до духовних цінностей* : монографія. Київ – Чернівці : «Букрек», 2018. 320 с
2. Дичківська І. М. *Інноваційні педагогічні технології*. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
3. Масол Л.М. *Методика навчання мистецтва у початковій школі*. Харків, 2006. 256 с.

Хомич Людмила Олександрівна
студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальні питання методів та технологій мистецької освіти учнів загальноосвітніх шкіл і студентської молоді та підготовки майбутнього вчителя початкової школи до реалізації завдань професійно-педагогічної та мистецько-освітньої діяльності висвітлюються у наукових та методичних працях зарубіжних вчених країн Європейського Союзу E. Martišauskienė, R. Vitkauskas, Z. Rinkevičius, M. Sieńczewska, D. Sobierańska, M. Radwańska, Y. Figel, D. Venter.

Питання організації мистецької освіти учнів загальноосвітніх шкіл висвітлюються у наукових та методичних працях зарубіжних вчених країн Європейського Союзу. У монографії «Мистецька освіта у вихованні молодших школярів загальноосвітньої школи» наголошується на тому, що в мистецькій освіті повинні використовуватися найновіші інформаційно-комунікаційні технології; процес навчання історії мистецтва повинен включати зустрічі з художниками і відвідування об'єктів культурної мистецької спадщини, художня освіта потребує ретельного контролю і координації на європейському рівні, включаючи моніторинг впливу цієї форми освіти на компетентності студентів в Європейському Союзі [3, с. 3].

Заслуговує на увагу монографія словацького діяча культури та єврокомісара Я. Фігеля «Мистецька і культурологічна освіта у країнах Європи». Її розділи розкривають питання організації процесу загальної мистецької освіти. Автор наголошує на тому, що роль, яку відіграє освіта в галузі мистецтва у підвищенні компетентності молоді в двадцять першому столітті, набула широкого визнання в Європі. Європейська комісія висунула проект створення Європейської програми з культури, який у 2007 році затвердила Рада Європейського Союзу. У порядку денному зроблено акценти на вплив художньої освіти у розвитку творчого потенціалу студентів. Стратегічна співпраця ЄС в галузі освіти і підготовки кадрів протягом наступного десятиліття чітко підкреслює важливість ключових компетенцій, у тому числі культурної свідомості і творчості [3, с. 5].

В Україні, як і світі загалом, сьогодні актуалізується роль мистецтв у загальній освіті, зростає значення порівняльних досліджень у цій сфері. Сучасний етап розвитку загальної мистецької освіти в країнах ЄС позначений процесами інтенсивного, динамічного становлення. Цей розвиток відбувається у площині освітньо-культурної політики. Окремі питання щодо розвитку цієї політики і розвитку змісту мистецької освіти в країнах Європейського Союзу розкриті у працях Л. Масол, А. Вільчовської. Ми прагнемо подати більш глибокий і системний аналіз тенденцій розвитку загальної мистецької освіти в європейському освітньому просторі.

Перш ніж визначити тенденції розвитку політики в галузі загальної мистецької освіти в країнах Європейського Союзу, розглянемо приклади такої політики, зокрема ініціативи, проєкти, програми, що здійснюються у цих країнах на основі партнерства міністерств освіти, культури та інших організацій. Беручи до уваги особливості історичного і культурного розвитку країн Західної та Східної Європи, розглянемо їх окремими блоками та порівняємо тенденції розвитку політики у сфері загальної мистецької освіти у цих країнах Західної Європи.

На початку ХХІ століття європейські держави, визнаючи унікальну роль мистецтв у культурному і творчому розвитку молодого покоління, розглядають шкільну мистецьку освіту (МО) як засіб збереження культурної різноманітності і міжкультурного порозуміння в Європі та світі та надають дисциплінам зазначеного циклу статусу обов'язкових у національних курикулах. У такому контексті школі відводиться роль підготовки дітей до життя у суспільстві зі зростаючою міграцією, міжкультурною взаємодією та мультикультуралізмом, досягненнями в галузі технології та розвитком економіки знань, що робить актуальним такий аспект людської діяльності, як творчість (креативність).

Перед шкільною освітою постає завдання допомогти молодим людям самовизначитися і знайти своє місце у суспільстві, сформувати широкий спектр компетентностей, створити умови для розкриття потенціалу учнів і стимулювати їхню творчість. Отже, мистецтва відіграють ключову роль у вихованні молодих європейців та забезпеченні міжкультурного взаєморозуміння на континенті, що робить проблему організації МО на всіх освітніх щаблях актуальною як в європейських державах, так і в Україні.

Організація МО у школах Європи є предметом дослідження таких зарубіжних фахівців, як А. Бамфорд (Anne Bamford), Л. Бреслер (Liora Bresler), М. Вімер (Michael Wimmer), К. Вітбі (Karen Whitby), М. Дурандо (Marc Durando), Р. Кахл (Reinhard Kahl), С. Койхел (Susanne Keuchel), М. Кохл (MaryAnn F. Kohl), П. Лорд (Pippa Lord), О. ван Мунстер (Ocker van Munster), К. Робінсон (Ken Robinson), К. Шарп (Caroline Sharp), Дж. Таггарт (Geoff Taggart), П. Хагенаарс (Piet Hagenaars), Д. Холт (David Holt) та ін. Питання розвитку МО в Україні і за рубежом цікавлять багатьох вітчизняних науковців, серед яких А. Вільчовська, Л. Волинець, Л. Зязюн, О. Локшина, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Ніколаї, О. Отич, Г. Падалка, В. Полтавець, О. Рудницька. Останні два десятиліття характеризуються зростаючим інтересом міжнародних

організацій до МО, результатом чого стали такі ключові політичні події та ініціативи у галузі освіти і культури, як:

1995 р. – Рада Європи розпочинає масштабний проект, присвячений культурі, творчості та молоді (Culture, Creativity and the Young). Метою проекту заявлено вивчення існуючого стану МО у школах держав-членів Євросоюзу, а також організації позакласних заходів та ступеню залучення професійних митців.

1999 р. – Генеральний директор ЮНЕСКО закликає зацікавлені сторони у сфері культури і МО зробити все необхідне для того, щоб навчання мистецтв набуло особливого місця в освіті кожної дитини, від ясел до останнього року навчання в середній школі.

2005 р. – Рада Європи приймає Рамкову Конвенцію про цінності культурної спадщини для суспільства (Framework Convention on the value of cultural heritage for society), що орієнтує європейські країни на збереження культурних ресурсів, розвиток культурної самобутності, виявлення поваги до різноманітності і заохочення міжкультурного діалогу. Стаття 13 Рамкової Конвенції підкреслює важливе місце культурної спадщини в рамках МО та рекомендує розвивати міждисциплінарні зв'язки між курсами.

2006 р. – під час австрійського головування в Раді Європейського Союзу проводиться Міжнародна конференція на тему «Поширення культурної освіти в Європі» (Promoting Cultural Education in Europe), результатом роботи якої стає розробка глосарія для уніфікації визначення поняття «культурна освіта» та інших термінів, пов'язаних з цією галуззю.

2006 р. – ЮНЕСКО у «Дорожній карті мистецької освіти» (Road Map for Arts Education) наголошує на ролі МО у дотриманні прав людини на освіту й участь у культурному житті; розвитку індивідуальних здібностей; підвищенні якості освіти; сприянні вираженню культурного різноманіття [13, с. 3–7].

2006 р. – Лісабонська конференція стає кульмінацією п'ятирічного міжнародного співробітництва між ЮНЕСКО та її партнерами в галузі МО. Конференція підтверджує важливість створення умов для розвитку МО.

2006 р. – Європейський Парламент і Рада Європейського Союзу затверджують Рекомендацію щодо ключових компетентностей для навчання упродовж життя (Key Competencies for Lifelong Learning. Recommendation of the European Parliament and to the Council of 18 December 2006 (2006/962/EC)), до переліку яких включено культурну освіченість і виразність.

2007 р. – Європейська комісія рекомендує державам-членам Євросоюзу надати політичну підтримку МО задля розвитку міжкультурного діалогу, творчості та інновацій (Communication on a European agenda for culture in a globalising world) [4, с. 8].

2007 р. – Резолюція Ради Європи презентує новий відкритий метод координації (Open Method of Coordination) у сфері культури. Створюється робоча група експертів з питань взаємодії між культурою та освітою для сприяння формуванню ключової компетентності «культурна обізнаність та її вільне вираження» [4, с. 12–13].

2008 р. – Європейська комісія визнає важливість культури і творчості, призначивши 2008 рік Європейським роком міжкультурного діалогу та 2009 р. – Європейським роком творчості та інновацій (Decision No 1983/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006).

2008 р. – Рада Європи видає «Білу книгу з міжкультурного діалогу» (White Paper on intercultural dialogue), що пропонує міжкультурний підхід до управління культурною різноманітністю. У документі також зазначаються освітні установи (в тому числі музеї, пам'ятники, дитячі садки і школи), які мають потенціал для підтримки культурного обміну, навчання і діалогу засобами мистецтва та через організацію культурних заходів [5, с. 32–34].

2009 р. – Європейський Парламент приймає резолюцію про дослідження мистецтв в Європейському Союзі (Report on artistic studies in the European Union (2008/2226(INI))), ключовими рекомендаціями якої стають: МО повинна набути статусу обов'язкової на всіх освітніх рівнях; у навчанні мистецьких дисциплін необхідно використовувати новітні інформаційні та комунікаційні технології; навчання історії мистецтв повинно включати зустрічі з професіоналами даної галузі та відвідування установ культури. З метою досягнення прогресу в цих питаннях резолюція пропонує координувати МО на європейському рівні, у тому числі здійснювати моніторинг впливу вивчення мистецтв на формування життєво важливих компетенцій учнів у Європейському Союзі.

Усе більше країн Європи акцентують важливість розвитку творчого потенціалу учнів (творчості) у рамках шкільної навчальної програми. Однією з причин такої позиції є розуміння того, що творчий підхід є необхідною умовою економічної конкурентоспроможності робітника, компанії, країни тощо. Технологічна революція, що призвела до посилення конкуренції між державами, підвищила у рази значення інтелектуального капіталу. Для ринку праці сьогодні потрібні фахівці, які вміють продукувати творчі та інноваційні ідеї, реагувати на нові виклики, бути гнучкими у прийнятті рішень і готовими до зміни кар'єри протягом трудового життя. Ці фактори призвели до визнання урядами важливості створення «творчого капіталу» і необхідності розробки навчальних програм і технологій їх реалізації відповідно до сучасних соціально-економічних вимог [3].

Саме на МО у національних курикулумах держав-членів ЄС покладається завдання творчого розвитку та естетичного виховання молодих європейців. Проте аналіз освітніх завдань мистецьких дисциплін у початковій школі Євросоюзу демонструє значну розбіжність між країнами у цілях, змісті, формах шкільної та позашкільної МО на рівні МСКО 1.

Так, Франція прагне забезпечити можливості для вираження художнього таланту учнів. Цілі початкової освіти включають тренування і розвиток інтелекту, чутливості, фізичних та художніх нахилів. Англія підкреслює важливість задоволення естетичних смаків і створення умов для власних досягнень учнів у мистецтвах. Іспанія зосереджена на розвитку чутливості до мистецтва в рамках підготовки до дорослого життя. У Німеччині на рівні початкової освіти підкреслюється важливість розвитку творчих здібностей дітей і здатності до самостійного навчання, критичного мислення та навчання

на власному досвіді. Принципи організації початкової освіти Нідерландів включають стимулювання емоційного, розумового і творчого розвитку школярів. Деякі країни наголошують саме на культурній складовій МО. В Італії перші роки навчання у школі повинні закласти основи культурної грамотності учнів. У Швеції освіта відповідає за трансляцію культурної спадщини від покоління до покоління [4, с. 23–24].

У початковій школі країн Євросоюзу в галузі МО сьогодні спостерігаються такі тенденції:

- включення МО як обов'язкового компоненту до програм початкової освіти;
- домінування образотворчого мистецтва та музики в програмах з МО для початкової школи над іншими дисциплінами естетичного циклу (наприклад, драмою і танцем);
- практика двох моделей МО на початковому щаблі: об'єднання мистецьких дисциплін в освітню галузь і викладання окремих предметів;
- інтегрування компонентів змісту МО у зміст інших дисциплін (історія, література, мови, фізичне виховання тощо);
- збагачення змісту шкільної МО, включення вивчення засобів масової інформації (у тому числі кіно, фотографії та цифрового мистецтва) і заохочення учнів і вчителів до використання ІКТ у творчому процесі;
- у результаті сучасних демографічних змін аспект «міжкультурність» стає одним з основних принципів навчання мистецьких дисциплін;
- практична зорієнтованість МО;
- використання потенціалу МО для створення ситуації успіху у навчанні невстигаючих учнів;
- заохочення шкіл до організації позакласних заходів у галузі мистецтва та співпраці з професійними митцями та закладами культури;
- врахування місцевих культурних особливостей. Зазначені процеси висувають нові вимоги до вчителів і шкіл, а також потребують керівництва й підтримки на політичному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
3. Красовська О. О. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій: монографія. Рівне: Видавець О. Зень. 2017. 480 с.
4. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків, 2006. 256 с.
5. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

Яблонська Діана Олексіївна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЛЬ ПРИНЦИПІВ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗА В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В. Сухомлинський, видатний український педагог, письменник та мислитель, зробив неоціненний внесок у розвиток педагогічної науки та практики. Його педагогічна спадщина охоплює широкий спектр питань, серед яких особливе місце займає проблема естетичного виховання. В. Сухомлинський розглядав естетичне виховання як невід'ємну складову всебічного розвитку особистості, надаючи йому виняткового значення у формуванні духовно багатой, гармонійної та творчої людини.

У своїх працях, зокрема "Серце віддаю дітям", "Павлиська середня школа", "Народження громадянина", В. Сухомлинський розкриває сутність естетичного виховання як цілеспрямованого процесу формування у дитини здатності сприймати, розуміти, цінувати та створювати прекрасне в житті та мистецтві. Він вважав, що естетичне виховання не обмежується лише ознайомленням з мистецтвом чи розвитком художніх здібностей, а охоплює всі сфери життєдіяльності дитини, впливаючи на її світогляд, моральні переконання та поведінку [1].

В. Сухомлинський підкреслював, що естетичне виховання починається з розвитку здатності дитини бачити красу навколишнього світу. Він писав: "Краса - це кров і плоть людяності, добрих почуттів, сердечних відносин". Педагог вважав, що саме через сприйняття краси природи, людських взаємин, праці та мистецтва дитина вчиться розуміти та цінувати прекрасне, розвиває свою емоційно-чуттєву сферу.

Особливе значення В. Сухомлинський надавав ролі мистецтва в естетичному вихованні. Він розглядав мистецтво як потужний засіб впливу на духовний світ дитини, її емоції та почуття. На думку педагога, спілкування з мистецтвом не лише розвиває естетичні смаки та уподобання, але й сприяє формуванню моральних якостей, розширює світогляд, розвиває уяву та творче мислення.

У своїй педагогічній практиці В. Сухомлинський приділяв велику увагу створенню естетично-розвивального середовища в школі. Він вважав, що оточення дитини має бути наповнене красою, яка стимулює естетичні

переживання та спонукає до творчості. У Павлиській середній школі, де працював В. Сухомлинський, були створені куточки краси, зелені класи, мистецькі майстерні, які сприяли естетичному розвитку учнів.

Важливим аспектом естетичного виховання у педагогічній системі В. Сухомлинського було залучення дітей до активної творчої діяльності. Він вважав, що кожна дитина має творчий потенціал, який необхідно розвивати через різноманітні види мистецької діяльності: малювання, ліплення, музикування, театралізацію, літературну творчість. Педагог наголошував: "Творчість дітей - це глибоко своєрідна сфера їхнього духовного життя, самовираження і самоствердження, в якому яскраво виявляється індивідуальна самобутність кожної дитини".

В. Сухомлинський розглядав естетичне виховання не як окрему галузь педагогічної роботи, а як невід'ємну частину цілісного процесу формування особистості. Він наголошував на тісному взаємозв'язку естетичного виховання з іншими напрямками виховної роботи, зокрема з моральним, трудовим, інтелектуальним вихованням. На думку педагога, естетичне виховання сприяє формуванню моральних якостей, розвиває інтелектуальні здібності, стимулює пізнавальну активність, виховує любов до праці [2].

Значення естетичного виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського полягає в тому, що воно розглядається як важливий чинник гармонійного розвитку особистості. Педагог вважав, що естетичне виховання допомагає дитині не лише сприймати красу, але й жити за законами краси, створювати прекрасне у всіх сферах життя.

В. Сухомлинський підкреслював роль естетичного виховання у формуванні емоційного інтелекту дитини. Він вважав, що розвинена емоційно-чуттєва сфера є основою для успішного навчання та соціалізації. Педагог писав: "Без емоційного підйому неможливий нормальний розвиток клітин дитячого мозку. З емоційністю пов'язані й фізіологічні процеси, що відбуваються в дитячому мозку: в моменти напруженості, підйому, захоплення відбувається посилене харчування клітин кори півкуль".

Особливу увагу В. Сухомлинський приділяв ролі естетичного виховання у формуванні світогляду учнів. Він вважав, що через сприйняття та створення прекрасного дитина вчиться розуміти світ у всій його складності та різноманітності, формує власну систему цінностей та переконань. Педагог наголошував на важливості розвитку естетичних почуттів як основи для формування високих моральних якостей та громадянської позиції.

У контексті естетичного виховання В. Сухомлинський надавав великого значення розвитку мовлення учнів. Він вважав, що мова є не лише засобом спілкування, але й джерелом естетичної насолоди. Педагог розробив систему роботи з розвитку мовлення, яка включала створення казок, опис природи, складання віршів. Ця діяльність, на думку В. Сухомлинського, не лише розвивала мовленнєві навички, але й сприяла естетичному та інтелектуальному розвитку учнів [1].

Важливим аспектом естетичного виховання у педагогічній системі В. Сухомлинського було формування естетики поведінки та людських взаємин.

Він вважав, що справжня краса проявляється не лише в зовнішніх формах, але й у вчинках, ставленні до інших людей, у праці. Педагог прагнув виховати в учнів розуміння краси людських взаємин, заснованих на повазі, доброті, чуйності. В. Сухомлинський надавав великого значення естетиці праці в процесі естетичного виховання. Він вважав, що праця має бути не лише продуктивною, але й красивою. Педагог прагнув розкрити перед учнями красу творчої праці, радість від створення корисного та прекрасного своїми руками. У Павлиській школі були організовані трудові майстерні, де учні не лише опановували різні ремесла, але й вчилися бачити та створювати красу в процесі праці. Значення естетичного виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського також полягає в тому, що воно розглядається як важливий засіб індивідуалізації освітнього процесу. Педагог вважав, що через мистецтво та творчу діяльність можна розкрити індивідуальність кожної дитини, допомогти їй знайти свій шлях самовираження та самореалізації.

В. Сухомлинський підкреслював важливість естетичного виховання для розвитку критичного мислення та формування естетичних оцінок. Він вважав, що здатність аналізувати, оцінювати та інтерпретувати твори мистецтва сприяє розвитку аналітичних здібностей, вчить дітей мислити самостійно та формувати власні судження [4]. У своїх працях В. Сухомлинський наголошував на необхідності створення естетично-розвивального середовища не лише в школі, але й у сім'ї. Він вважав, що естетичне виховання має починатися з раннього дитинства і бути спільною справою школи та сім'ї. Педагог розробив рекомендації для батьків щодо естетичного виховання дітей, підкреслюючи важливість спільного сприйняття краси природи, читання художньої літератури, відвідування культурних закладів.

Таким чином, сутність естетичного виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського полягає у цілеспрямованому та систематичному формуванні здатності людини сприймати, розуміти, цінувати та створювати прекрасне в усіх сферах життя. Значення естетичного виховання, за В. Сухомлинським, виходить далеко за межі просто розвитку художніх смаків чи творчих здібностей. Воно розглядається як важливий фактор всебічного розвитку особистості, що впливає на формування світогляду, моральних якостей, інтелектуальних здібностей та емоційно-чуттєвої сфери дитини.

Педагогічні ідеї В. Сухомлинського щодо естетичного виховання залишаються актуальними і в контексті сучасної освіти. Вони створюють міцне підґрунтя для розробки інноваційних підходів до естетичного виховання, які відповідають вимогам сучасного суспільства та враховують індивідуальні потреби кожної дитини. В. Сухомлинський розглядав естетичне виховання не як ізольований процес, а як невід'ємну частину цілісного розвитку особистості. У своїх працях він неодноразово підкреслював тісний взаємозв'язок естетичного виховання з іншими аспектами формування особистості, зокрема з моральним, інтелектуальним, трудовим та фізичним вихованням.

Взаємозв'язок естетичного та морального виховання займає центральне місце в педагогічній системі В. Сухомлинського. Педагог вважав, що краса і мораль нерозривно пов'язані, і що естетичне виховання є потужним засобом

формування моральних якостей особистості. Він писав: "Краса - це кров і плоть людяності, добрих почуттів, сердечних відносин". Сухомлинський наголошував, що через сприйняття та створення прекрасного дитина вчиться розуміти добро, співчувати, виявляти гуманність.

Таблиця 1.1.

**Взаємозв'язок естетичного та морального виховання за
В. Сухомлинським**

Аспект виховання	естетичного	Вплив на моральний розвиток
Сприйняття краси природи		Формування любові до живого, екологічної свідомості
Вивчення мистецтва		Розвиток емпатії, розуміння людських емоцій та почуттів
Творча діяльність		Виховання працелюбності, відповідальності, колективізму
Естетика поведінки		Формування культури спілкування, поваги до інших

Естетичне виховання, на думку В. Сухомлинського, тісно пов'язане з інтелектуальним розвитком. Педагог вважав, що здатність сприймати та створювати прекрасне стимулює пізнавальну активність, розвиває уяву, образне та критичне мислення. Він писав: "Красу можна пізнати розумом, серцем, руками - але найголовніше - її треба пізнати працею". В. Сухомлинський розробив систему "уроків мислення на природі", які поєднували естетичне сприйняття навколишнього світу з розвитком мислення та мовлення учнів [15].

Таблиця 1.2.

**Взаємозв'язок естетичного виховання та інтелектуального розвитку
за В. Сухомлинським**

Форма виховання	естетичного	Вплив на інтелектуальний розвиток
Спостереження за природою		Розвиток спостережливості, аналітичних здібностей
Створення казок та оповідань		Розвиток творчого мислення, мовлення
Аналіз творів мистецтва		Формування критичного мислення, естетичних суджень
Музичне виховання		Розвиток слухової уваги, пам'яті, почуття ритму

Особливу увагу В. Сухомлинський приділяв взаємозв'язку естетичного та трудового виховання. Він вважав, що праця може і повинна бути джерелом естетичної насолоди. У Павлівській школі були створені умови, де діти не лише опановували різні трудові навички, але й вчилися бачити красу в процесі та результатах праці. Педагог писав: "Радість праці - це краса буття; пізнаючи цю

красу, дитина переживає почуття власної гідності, гордість від усвідомлення того, що труднощі подолані". В. Сухомлинський також підкреслював зв'язок між естетичним та фізичним вихованням. Він вважав, що фізична культура має не лише оздоровче, але й естетичне значення. Педагог прагнув розкрити перед учнями красу людського тіла в русі, естетику спортивних змагань. Він писав: "Фізична культура - це передусім профілактика хвороб, але я б назвав її і шляхетною справою облагородження людини, виховання в ній почуття краси".

Важливим аспектом у працях В. Сухомлинського є взаємозв'язок естетичного виховання та розвитку емоційно-чуттєвої сфери особистості. Педагог вважав, що естетичне виховання сприяє формуванню емоційного інтелекту, здатності розуміти та виражати власні почуття, співпереживати іншим. Він писав: "Без емоційного підйому неможливий нормальний розвиток клітин дитячого мозку. З емоційністю пов'язані й фізіологічні процеси, що відбуваються в дитячому мозку: в моменти напруженості, підйому, захоплення відбувається посилене харчування клітин кори півкуль" [4].

В. Сухомлинський також наголошував на взаємозв'язку естетичного виховання та формування світогляду учнів. Він вважав, що через сприйняття та створення прекрасного дитина вчиться розуміти світ у всій його складності та різноманітності, формує власну систему цінностей та переконань. Педагог писав: "Краса - це дзеркало, в якому ти бачиш сам себе і завдяки йому так чи інакше ставишся до самого себе". У контексті взаємозв'язку естетичного виховання з іншими аспектами розвитку особистості, В. Сухомлинський приділяв велику увагу ролі мистецтва. Він вважав, що мистецтво є потужним засобом впливу на всі сфери особистості - інтелектуальну, емоційну, моральну. Педагог писав: "Мистецтво - це час і простір, в якому живе краса людського духу. Як гімнастика випрямляє тіло, так мистецтво випрямляє душу" [4].

Підсумовуючи, можна сказати, що в працях В. Сухомлинського естетичне виховання постає як інтегральний компонент цілісного процесу формування особистості. Воно тісно пов'язане з моральним, інтелектуальним, трудовим, фізичним вихованням, розвитком емоційно-чуттєвої сфери та формуванням світогляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авторська школа в Україні: третя хвиля відродження. За заг. ред. Кириленко, С. та ін. Київ: видавництво «Альфа-Віта Груп», 2021. 196 с. URL: <https://imzo.gov.ua/2020/10/28/avtors-ka-shkola-xxi-stolittia-tretia-khvylya-vidrozhennia-v-nezalezhniy-ukraini/>
2. Бех І. Д. Виховання особистості: підруч. К., 2008. 848 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5-ти т. / За ред. Дзеверіна О. Г. – К.: Радянська школа, 1979. – Т.3. – 669 с.

ЗМІСТ РОЗДІЛУ 2. ОСВІТНІ ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ТА ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

1	Безцінна Ангеліна Андріївна Особливості застосування технології LEGO як засобу вивчення природничої освітньої галузі у початковій школі	57
2	Дячук Анастасія Петрівна Українська дитяча художня література як засіб формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів початкових класів	60
3	Заріпова Ірина Миколаївна Особливості навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного класу	64
4	Колодич Наталія Леонідівна Особливості застосування відеоматеріалів на уроках «Я досліджую світ» у Новій українській школі	67
5	Кравченко Мар'яна Юріївна Особливості застосування засобів візуалізації навчального матеріалу для формування громадянської компетентності учнів початкових класів	70
6	Піщук Ірина Іванівна Формування природничої компетентності молодших школярів засобами проектної діяльності	73
7	Собурай Владислав Андрійович Екологічна освіта молодших школярів як психолого-педагогічна проблема	77
8	Тимощук Павло Володимирович Формування природничої компетентності молодших школярів шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій	80
9	Томілович Катерина Олексіївна Організаційно-педагогічні умови застосування ігор як засобу пізнавальної діяльності молодших школярів в середовищі Нової української школи	84
10	Шепель Ангеліна Віталіївна Використання нестандартних уроків природничої освітньої галузі як засобу формування пізнавальних інтересів молодших школярів	87
11	Шерстюк Анна Олександрівна Ігрові технології як засіб формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкових класів	90
12	Шинкар Руслана Олександрівна Можливості інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для розвитку творчих здібностей молодших школярів з особливими освітніми потребами	93

РОЗДІЛ 2. ОСВІТНІ ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ТА ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Безцінна Ангеліна Андріївна
студентка 3 курсу, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Максимчук Наталія Станіславівна,
викладач кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ LEGO ЯК ЗАСОБУ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Метою Нової української школи є формування людини «нової генерації»; цілісної, усебічно розвиненої особистості; відданого патріота з морально-етичними принципами, який уміє ухвалювати відповідальні, своєчасні рішення та поважати інших людей; інноватора, який зможе змінити навколишній світ, конкурувати на ринку праці, використовувати здобуті знання у практичній діяльності та навчатися впродовж життя [1].

З огляду на сучасні реалії та зміни у системі початкової освіти в Україні, нові тенденції реформування та особливості перебудови освітнього процесу початкової школи актуальності набуває впровадження LEGO-технології в умовах Нової української школи.

Проблему використання технології LEGO на уроках у початковій школі у своїх роботах розглядали С. Бедер, Н. Бібік, В. Близнюк, Т. Бондаренко, О. Борук, Н. Волощенко, Н. Голота, С. Грицай, Ю. Демченко, М. Деркач, Є. Драгунова, А. Євсюкова, Ю. Катющева, Ю. Коваль, А. Костецька, О. Кошелев, Т. Лусс, О. Міхеєва, Т. Мукій, І. Палазова, Т. Пеккер, О. Петегірич, О. Рома, І. Резніченко, О. Терещенко, Е. Фешина, Т. Форостюк, Р. Юськевич та ін.

За визначенням Л. Романенко та Н. Воловенко, «LEGO-технологія – це сукупність методів інтерактивного та ігрового навчання, яка спонукає здобувачів освіти до моделюючої творчо-продуктивної діяльності в освітньому предметно-ігровому середовищі та розвиває їхнє критичне мислення. LEGO-технологія включає такі компоненти: спонукальний (потреби, мотиви, інтереси, прагнення, які визначають бажання брати участь у моделюванні/грі); орієнтувальний (вибір методів, засобів/елементів і способів моделюючої творчо-продуктивної діяльності); виконавчий (дії, операції, які надають можливості реалізувати дидактичну мету); контрольо-оцінювальний

(коригування та стимулювання активності в моделюючій творчо-продуктивній діяльності)» [2, с. 430].

О. Шаран, В. Шаран та М. Стецьків зазначають, що «цеглинки LEGO – це яскраві, барвисті об'ємні елементи різних розмірів та форми, які можуть з'єднуватися між собою. Таким чином забезпечується естетичність засобу навчання, його безпечність, зручність у використанні дітьми, можливість поєднання деталей, багаторазовість, що є важливими для дитячого експериментування, розвитку моторних навичок, просторового та критичного мислення, дитячої уяви, фантазії, творчості. Головне, що ці конструктори подобаються дітям, вони залюбки їх використовують у грі, моделюванні й експериментуванні» [3, с. 52].

LEGO-технологія в освітньому процесі початкової школи цікава тим, що «базується на комплексних принципах, поєднує ігрові та експериментальні елементи в собі. Ігри з LEGO – це один із способів досліджувати та орієнтувати дітей в реальному світі. LEGO – технології допомагають формуванню позитивної мотивації до конструктивної діяльності, дозволяють дітям брати активну участь в ігровому процесі, виховують у дітей толерантне ставлення до світу, закладають фундамент для формування та розвитку навчальних навичок», вказують А. Міхеєва та Г. Цветкова [4, с. 108].

За переконанням О. Роми, «завдання з цеглинками LEGO мають відкритий, міждисциплінарний та інтеграційний характер, передбачають активну комунікативну взаємодію учнів; їх можна адаптувати до освітніх потреб кожного школяра, повторювати вправління із метою набуття необхідних умінь і навичок, а також кожне завдання має відкрите закінчення гри, що дозволяє здобувачам початкової освіти запропонувати власний варіант виконання завдання» [5, с. 6].

На думку вчителів-практиків, на уроках «Я досліджую світ» «молодші школярі можуть використовувати кубики LEGO для складання карти України або прапорів різних країн, також в експериментальній діяльності як матеріал, з якого зроблений конструктор («З чого зроблено?», «Знайди такий же», «Чим схожі і чим відрізняються?», «Розкажи про властивості предмета» і т. д.). За допомогою LEGO діти передають у будівлях отримані знання та враження від занять, екскурсій, спостережень і прогулянок. Отримані конструкції поєднують у тематичну споруду «Моє місто», «Моя вулиця», «Тварини Африки» тощо, які надалі використовуються не тільки на уроках, але і в навичок» [6, с. 5].

Перевагами використання LEGO у природничій освітній галузі є:

- наочність та практичність (учні можуть створювати моделі природних об'єктів і явищ);
- розвиток дослідницьких навичок (діти самостійно експериментують, висувають гіпотези та роблять висновки);
- формування екологічної свідомості (учні глибше розуміють взаємозв'язки в природі);
- інтеграція STEM-освіти (учні поєднують природничі науки з технологіями, інженерією та математикою).

На нашу думку, робота з конструктором LEGO дозволяє здобувачам освіти у формі пізнавальної гри вивчити природничу освітню галузь, розвиває необхідні в подальшому житті навички суспільно активної, творчої особистості, яка самостійно генерує нові ідеї та приймає нестандартні природоохоронні рішення.

Під час вивчення природничої освітньої галузі з допомогою цеглинок LEGO можна моделювати природні явища (кругообіг води в природі, рух планет у Сонячній системі, будову рослини) та різні природні зони (ліс, пустелю, океан, тундру); створювати харчові ланцюги; будувати екологічно чисті міста тощо.

Отже, ігри з цеглинками LEGO – це не просто розвага, а й ефективний метод навчання природничої освітньої галузі, який сприяє розвитку логічного мислення, творчості, просторової прояви та командної роботи. Завдяки гнучкості конструктора можна адаптувати ігрові завдання для різних вікових груп та навчальних цілей.

Таким чином, використання технологій LEGO у навчанні природничих дисциплін сприяє глибшому розумінню природних явищ, розвитку дослідницьких навичок та активному залученню дітей у процес навчання. LEGO дозволяє учням не просто запам'ятовувати інформацію, а й досліджувати, моделювати та експериментувати, що робить навчання цікавим і ефективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934> (дата звернення: 20.12. 2023).
2. Романенко Л., Воловенко Н. Застосування LEGO-технології на уроках математики в початковій школі: теоретичний вимір. Молодий вчений. 2020. № 10 (86). С. 429-434.
3. Шаран О.В., Шаран В.Л. Особливості використання LEGO-технології у процесі формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Інноваційна педагогіка. 2022. Випуск 44, т. 2. С. 51-54.
4. Міхеєва А., Цветкова Г. LEGO-технології як провідний засіб стимулювання інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку. *UNIVERSUM*. 2024. № 6. С. 107-114.
5. Шість цеглинок: методичний посібник / упор. О.Рома – The LEGO Foundation. Київ, 2018. 35 с.
6. Деркач М.Г. Використання ЛЕГО в освітньому просторі нової початкової школи. Київ, 2022. 24 с.

Дячук Анастасія Петрівна
студентка 4 курсу, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Максимчук Наталія Станіславівна,
викладач кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Питання здоров'я дітей останнім часом набуло особливого значення і вже не один рік є предметом дискусій педагогів, лікарів та науковців. Тільки здорова людина має перспективу отримати належну освіту, стати хорошим професіоналом, забезпечити добробут своєї родини та реалізувати свої професійні та громадські амбіції.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що «метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі є формування соціальної компетентності та інших ключових компетентностей, активної громадянської позиції, підприємливості, розвиток самостійності через особисту ідентифікацію, застосування моделі здорової та безпечної поведінки, збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, добробуту та сталого розвитку» [1].

Національною стратегією розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі, схваленої Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020, обумовлено «необхідність побудови безпечного та здорового освітнього середовища в новій українській школі для забезпечення прав дітей на освіту, охорону здоров'я, створення умов для надання учням якісних освітніх і медичних послуг» [2].

Учні мають оволодіти знаннями, уміннями, навичками, способами мислення стосовно: «створення та підтримки здорових і безпечних умов життя та діяльності людини як у повсякденному житті (у побуті, під час навчання та праці тощо), так і в умовах надзвичайних ситуацій; основ захисту здоров'я та життя людини від небезпек, оцінки наявних ризиків середовища й управління ними на індивідуальному рівні; формування індивідуальних характеристик поведінки та звичок, що забезпечують необхідний рівень життєдіяльності (відповідно до потреб, інтересів тощо), достатній рівень фізичної активності та здорове довголіття; усвідомлення важливості здорового способу життя та гармонійного розвитку, високої працездатності, духовної рівноваги, збереження та поліпшення власного здоров'я (підвищення імунітету, уникнення різних захворювань, підтримання нормальної ваги тіла тощо); моделей безпечної та

ненасильницької міжособистісної взаємодії з однолітками й дорослими в різних сферах суспільного життя; знань і навичок здорового, раціонального та безпечного харчування, здійснення усвідомленого вибору на користь здорового харчування» [2].

Теоретичні та методологічні основи проблеми здоров'язбережувальної компетентності учнів ґрунтовно досліджують О. Антонова, О. Балакірева, Г. Беленька, О. Богініч, Т. Бойченко, О. Вакуленко, О. Ващенко, Ю. Галустян, С. Дудко, О. Кійло, М. Кобан, І. Ковчина, Р. Левін, Ю. Литмар, Л. Мазуренко, М. Малашенко, Р. Моїсеєнко, М. Матковець, О. Овчарук, Н. Петренко, Н. Поліщук, О. Пометун, А. Сердюк, О. Чернявська, Т. Шаповалова, О. Шиян, О. Яременко та ін. Проблему використання української художньої літератури процесі формування здорового способу життя у своїх роботах розглядали У. Баран, І. Гордієнко, Т. Дутчак, О. Казачінер, Т. Качак, В. Кизилова, Н. Марченко, Л. Овдійчук та ін.

Формування здоров'язбережувальної компетентності – це процес розвитку у людини знань, навичок, цінностей і мотивації, які забезпечують свідоме ставлення до власного здоров'я, його збереження, зміцнення та утримання через збереження здорового способу життя.

Одним із дієвих засобів формування здоров'язбережувальних компетенцій є художня література, яка містить відомості про здоровий спосіб життя та спорт, ознаки і способи профілактики інфекційних захворювань, нещасних випадків, здорове харчування тощо.

Твори української дитячої художньої літератури здоров'язбережувального спрямування сприяють збереженню психічної, духовної та соціальної складових здоров'я, формують Я-концепцію особистості, розвивають відчуття гармонії із навколишнім світом, що позитивно впливає на загальний розвиток молодшого школяра.

Дитяча література про здоров'я – це не просто казки, оповідання, вірші та байки, а потужний інструмент для формування у дітей правильних звичок та позитивного ставлення до свого тіла. Через яскраві історії та цікавих персонажів діти легко засвоюють складні поняття про здорове харчування, фізичну активність та загалом турботу про себе.

Література для дітей (як сукупність адресованих дітям і юному поколінню художніх, науково-популярних та публіцистичних творів) і читання (як комунікаційний процес взаємодії дитини з текстом) виступають змістовим складником та ефективним засобом формування ключових компетентностей, здобуття інформації та успішного навчання впродовж життя, зазначають Т. Качак і Л. Круль [3, с. 167].

Дитяча література про здоров'я і здоровий спосіб життя сприяє:

- формуванню позитивних звичок: з раннього віку діти починають розуміти, що здоровий спосіб життя – це не обмеження, а шлях до щастя та активного життя;

- профілактиці хвороб: знання про здоров'я допомагають дітям уникнути багатьох проблем зі здоров'ям у майбутньому;

- розвитку відповідальності: книги про здоров'я вчать дітей приймати відповідальні рішення щодо свого здоров'я;

- підвищенню самооцінки: коли дитина розуміє, що вона піклується про своє тіло, у неї підвищується самооцінка.

На думку дослідниць Т. Качак і Т. Дутчак, «серед адресованих дітям творів є багато таких, які спрямовані на формування уявлень дітей про здоров'я. У різних підручниках з мови і читання для молодших школярів вміщено казки й оповідання «Як хлопці поїли мед» В. Сухомлинського, «Зайці» Є. Гуцало (про турботливе ставлення до здоров'я інших); «Геймери» (про зловживання комп'ютерними іграми); «Галочка» О. Іваненко (про дівчинку, яка коли виросте не їстиме супу, ніколи не спатиме і щодня ходитиме в кіно), «Два брати» Сашка Дерманського (про братів, які нічого не їли і до школи не ходили, а також забруднювали поганими словами весь простір), «Казка про мавпенятко», «Казка про Невпакійка», тексти-поради щодо правильного харчування; рецепти салатів (Морквяний салат); список продуктів, які потрібно брати в похід; тексти про важливість зарядки та ін. До творів здоров'язбережувальної тематики належить цикл віршів про здоров'я «Не панікуйте!» Н. Карпенко, «Абетка здоров'я» Т. Бойченко, оповідання «Доброго вам здоров'я, дідусю» В. Сухомлинського, «Пригода Здоров'я» А. Шахмірова, «Казка про те, як хлопчик Степанко здоров'я шукав» О. Бичковської, «Казка про здоров'я» Л. Савчук, «Казка про Яблучко» О. Долгих та Т. Сальникової, казки «Маленька Ля та пані Застуда» Ю. Смаль, «Вірус та Вітаміни» Є. Качіної та інші» [4, с. 53].

Вчені О. Казачінер та І. Гордієнко підготували перелік творів дитячої художньої літератури, які сприяють формуванню здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів: «С. Могилевська «Про Машеньку та Королеву Зубну Щітку»; І. Рев'ю «Казка про здоров'я», «Про розумне здоров'я»; О. Веселова «Рукавички здоров'я»; Л. Щепачова «Як Ведмежатко Шуня здоров'я шукало»; Г. Бойко «Бруднуля», «Здоровим будь!», «Юля-Бруднуля», «Вереда» та інші» [5, с. 61].

Сприятимуть розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів початкових класів такі твори, як «Перший сніг» Оксани Радущинської, «Якось у країні Здоров'я» Олени Єфімової, «Планета залежностей і Здоровий Спосіб Життя» Наталії Башевич, «Як хлопчик Степанко здоров'я шукав» Олександри Бичковської, «Казка про дівчинку Марійку та бабусю Гігієну» Валентини Роменської, «Мураха і цукор» Дональда Біссета, переконані Т. Качак і Т. Дутчак [4, с. 54].

Мотивують учнів бути відповідальними та уважними до свого здоров'я «Казки про здоров'я та гігієну» О. Біленко, В. Леонової. Це збірка корисних казок, які навчають учнів слідувати за своїм здоров'ям, мити ручки та чистити зубки, а також займатися спортом. Казки про здоров'я та гігієну – це не просто розповіді, а потужний інструмент для виховання здорових звичок у дітей. Через яскраві образи, цікаві сюжети та позитивних персонажів, діти легко запам'ятовують важливі правила догляду за собою.

На уроках у початковій школі рекомендовано опрацьовувати такі твори української дитячої художньої літератури здоров'язбережувального спрямування:

- історії про фрукти та овочі, пригоди їжі в організмі, про правильне, здорове харчування;
- історії про тварин, які займаються спортом, або дітей, які грають на свіжому повітрі, про фізична активність;
- історії про пригоди зубної щітки, історії про миття рук, про гігієну;
- історії про важливість сну для здоров'я;
- історії, які допомагають дітям розпізнавати та виражати свої емоції.

На нашу думку, читання текстів на здоров'язбережувальну тематику сприяє розвитку мотивації учнів піклуватися про своє здоров'я та формуванню здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів.

Таким чином, читання та обговорення творів української дитячої художньої літератури здоров'язбережувального спрямування на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» сприяє розумінню основних принципів здорового способу життя, харчування, фізичної активності, гігієни; здатності аналізувати інформацію про здоров'я, приймати обґрунтовані рішення та застосовувати знання на практиці; формуванню здорових звичок, таких як правильне харчування, регулярні фізичні вправи, достатній сон; вихованню позитивного ставлення до здоров'я, відповідальності за своє здоров'я та здоров'я інших.

Отже, використання української дитячої художньої літератури в освітньому процесі початкової школи сприяє усвідомленню важливості здорового способу життя, розвитку вміння приймати обґрунтовані рішення щодо своєї здоров'я та активні дії для його збереження, вихованню відповідальності за свій фізичний і психічний стан.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>. (дата звернення: 20.12.2023)
2. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 12.12. 2023).
3. Качат Т., Круль Л. Література для дітей і дитяче читання в новій українській школі. *Гірська школа Українських Карпат*. 2018. № 18. С. 165-170.
4. Качак Т.Б., Дутчак Т.В. Формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів засобами дитячої літератури. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2024. Випуск 98. С. 52-57.
5. Казачінер О.С., Гордієнко І.В. Формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників і молодших школярів з особливими освітніми потребами засобами казкотерапії. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. Т. 2. С. 59-63.

*Заріпова Ірина Миколаївна,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

В умовах сьогодення інклюзія потрібна нашій державі як засіб досягнення соціальної справедливості в інтересах учнів з особливими освітніми потребами. Тому, наразі, одним із актуальних і найважливіших факторів у сучасній школі є рух за інклюзивну освіту.

Проблему інклюзивної освіти та навчання дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти досліджували Ю. Бондар, Л. Будяк, А. Василюк, Ю. Вірич, Е. Данілавічюте, С. Єфімова, А. Колупаєва, О. Казачінер, Г. Кравченко, Л. Лавріненко, С. Литовченко І. Луценко, В. Маланчій, І. Малишевська, Ю. Найда, М. Порошенко, Т. Сак, Г. Сіліна, Л. Сидорів, Н. Слободянюк, Н. Софій, О. Таранченко, А. Хіля та ін. У дослідженнях згаданих авторів розкриваються сутність інклюзивної освіти, її основні поняття, особливості організації та управління нею, специфіка організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, оцінювання їх навчальних досягнень.

Сьогодні теоретично визначено основні напрями досліджень у цій галузі. Розвиток практики інклюзивної освіти у Новій українській школі пов'язаний із створенням умов для навчання дітей, що потребують додаткової освітньої підтримки.

На думку З. Шевців, поняття «діти з особливими освітніми потребами» охоплює категорію дітей, життєдіяльність яких характеризується будь-якими обмеженнями чи відсутністю здатності здійснювати діяльність способом чи у межах, які вважаються нормальними для дитини цього віку. Це поняття характеризується надмірністю чи недостатністю порівняно із звичайним у поведінці чи діяльності, може бути тимчасовим чи постійним, а також прогресуючим та регресивним [7].

О. Таранченко констатує, що однією з фундаментальних потреб людини є потреба в освіті. Вона і розвивається у певному соціальному контексті, виявляючись у різних видах діяльності [6].

Е. Данілавічюте розуміє під терміном особливі освітні потреби дітей як спектр освітніх та реабілітаційних засобів та умов, яких потребують діти цієї

категорії та які їм необхідні для реалізації права на освіту та права на інтеграцію в освітньому просторі закладу освіти [1].

Н. Заєркова та А. Трейтяк визначають «особливі освітні потреби» дітей як «потребу у спільній освіті, які сприймаються як соціальні взаємини між тими чи іншими суб'єктами освітнього процесу [2].

У своїх працях О. Волошина, Е. Данілавічюте, М. Мушкевич, М. Порошенко виділяють такі групи дітей із особливими освітніми потребами:

1 група – це діти з порушеннями психофізичного розвитку: порушеннями слуху, зору, інтелекту, мовлення, опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку та емоційно-вольовими розладами [4].

2 група – це діти зі специфічними труднощами у навчанні, поведінковими та емоційними проблемами. Специфічні труднощі відзначаються в учнів із збереженим інтелектом проявляються у засвоєнні окремих навчальних навичок: письма, читання чи рахунку (дисграфія, дислексія, дискалькулія). Ці труднощі, зазвичай, носять тимчасовий характер і долаються за умови надання допомоги фахівців. Поведінкові та емоційні проблеми можуть виникати внаслідок особливих проблем розвитку (синдром гіперактивності та дефіциту уваги, негрубі розлади аутистичного спектру), а також несприятливих психологічних чинників (порушень виховання в сім'ї, дитячо-батьківських та внутрішньосімейних взаємин), що призводить до різних труднощів спілкування з однолітками та вчителями (боязкість, пасивність, замкнутість чи конфліктність, непослух, агресивність) [5].

3 група – це здобувачі освіти, у яких через соціально-психологічні, економічні, мовні, культурні причини виникають особливі освітні потреби. Сюди можна віднести мікросоціальну і педагогічну занедбаність дітей з малозабезпечених сімей або тих, хто не приділяє належної уваги вихованню та розвитку дітей, сімей соціального ризику (батьків з алкоголізмом, наркоманією), а також у дітей, які мають труднощі адаптації до місцевого соціуму або погано розуміють і не говорять мовою навчання у школі [1].

Виділення цих груп, учнів з особливими освітніми потребами дає змогу школі не випустити з поля свого зору жодного здобувача освіти, який має труднощі в навчанні, чим би вони не були викликані.

А. Колупаєва вважає, що учні другої та третьої групи, які не мають порушень психофізичного розвитку, найчастіше не звертаються та не виявляються психолого-медико-педагогічними консультаціями. Відповідно загальноосвітня школа має тримати й ці групи учнів у фокусі своєї уваги, своєчасно виявляти та надавати їм допомогу [3].

Для об'єктивної організації інклюзивного навчання в ЗЗСО важливо окреслити коло освітніх потреб молодших школярів з ООП:

- потреба у ранньому виявленні первинного порушення розвитку;
- потреба у введенні у зміст навчання дитини з ООП спеціальних розділів, орієнтованих на цілеспрямоване розв'язання завдань розвитку;
- потреба в індивідуальному підході, цілісності планування та реалізації індивідуального освітнього маршруту, адаптованої освітньої програми;

- потреба у системному моніторингу успішності оволодіння учнями адаптованою освітньою програмою та відповідності цих програм до їх пізнавальних можливостей;
- потреба у специфічному використанні традиційних методів навчання;
- потреба у тому, щоб проведення корекційно-педагогічного процесу здійснювалося спеціальними педагогами (тифлопедагогами, сурдопедагогами, дефектологами, логопедами);
- потреба організації доступного освітнього середовища;
- потреба в психолого-педагогічному супроводі;
- потреба у всебічній оцінці потреб та необхідних ресурсів для нормального функціонування сім'ї дитини з ООП.

Отже, освітні потреби дітей набувають особливого характеру через специфічний хід розвитку психічних процесів, надмірну збудженість чи гальмування нервової системи, емоційний та фізичний стан, при яких процес засвоєння програми загальної середньої освіти стає ускладненим та потребує дотримання індивідуальних темпів та постійного моніторингу. На сучасному етапі інклюзивна освіта дає змогу задовольнити особливі освітні потреби та надати молодшому школяру додаткову освітню підтримку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данілавичюте Е.А. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина : навчання і виховання*. 2018. № 3 (87). С. 7-19.
2. Інклюзивна освіта від А до Я : poradnik для педагогів і батьків / Укладачі Н.В. Заєркова, А.О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.
3. Колупаєва А.А. Інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір як напрям гуманізації системи освіти. *Інклюзивна освіта : стан і перспективи розвитку в Україні*. Київ : Крок за кроком. 2007. С. 14-20.
4. Мушкевич М.І. Психічний розвиток дітей з особливими потребами дошкільного віку. *Проблеми сучасної психології*. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. 10. С. 480–490.
5. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
6. Таранченко О.М. Сучасні підходи задоволення навчальних потреб учнів з порушеннями психофізичного розвитку в спеціальних та інклюзивних закладах освіти. *Дефектологія. Особлива дитина : навчання та виховання*. 2013. № 1. С.23-27.
7. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 248 с.

Колодич Наталія Леонідівна,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Використання відеоматеріалів у початковій школі обумовлене необхідністю створення ефективного та сучасного освітнього середовища, що відповідає сучасним вимогам педагогічної науки та практики. Актуальність цього підходу підтримується численними дослідженнями і науковими роботами в галузі педагогічної психології, методики навчання та інформаційних технологій.

Актуальні дослідження, присвячені різним аспектам навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», є результатом робіт таких вчених, як І. Андрусенко, Н. Бібік, Т. Воронцова, Т. Гільберг, М. Єпіхіна, Н. Котелянець, Л. Лисогор, Н. Павич, В. Пономаренко, М. Пристінська, О. Савченко, С. Тарнавська, Р. Шиян та інші.

Глобалізація освітнього простору супроводжується індивідуалізацією кожної окремої людини. Сучасну освітню парадигму можна проаналізувати як інформаційно-комунікативну, яка конструє вміння розуміти та інтерпретувати освітні завдання. Освіта перетворюється на постійний комунікативний процес, в якому здійснюється самореалізація та саморозвиток кожного учасника індивідуалізованих освітніх практик. Одним із важливих інструментів комунікації вчителя з учнем може стати відео, що сприяє не лише пізнанню, але й персоналізації навчального процесу. Оскільки сучасні учні та учні належать до Інтернет-покоління (покоління Альфа), яке виросло у цифровому середовищі, необхідно адаптувати освітні методи до їхніх потреб.

Широке коло науковців займалося дослідженням проблеми використання технології візуалізації в освітньому процесі: Д. Безуглий, Л. Білоусова, Н. Житеньова, Н. Білошапка, Н. Гончарова, О. Заболотна, Л. Паніна та. У їхніх роботах наголошується на тому, що використання мультимедійних освітніх матеріалів забезпечує інтерактивність уроку, є джерелом сучасного освітнього контенту, урізноманітнення каналів його сприйняття, що покращує запам'ятовування інформації, мотивує до вивчення навчального предмету/інтегрованого курсу тощо.

Використання певного типу навчального відео залежить від мети реалізації макроетапів уроку, типу самого уроку, складності навчальної інформації,

динаміки використання її різних типів (текстової, графічної, звукової, відео), впровадження різноманітних сучасних освітніх технологій.

Використання відео в навчальному процесі виявляється особливо ефективним. Відеоматеріали є мультимодальними, тобто вони використовують різні органи чуття, що сприяє кращому сприйняттю та засвоєнню навчального матеріалу. Об'єктивна суспільна значущість використання відео в навчальному процесі підтверджує його доцільність та актуальність в контексті сучасної освіти [2].

Використання відеоматеріалів на уроках «Я досліджую світ» у Новій українській школі має достатньо переваг, серед яких:

- активізація пізнавальної діяльності учнів;
- створення сприятливої атмосфери для покращення взаємодії учня та вчителя;
- підвищення мотивації учнів та ефективності навчального процесу;
- урізноманітнення процесу навчання;
- удосконалення мовних та мовленнєвих навичок;
- візуалізація матеріалу, що вивчається;
- вивчення навколишнього світу.

Під час перегляду відеофільму вчитель пояснює деякі моменти, а потім учні обмінюються своїми враженнями про побачене. Можна застосовувати різноманітні фільми – країнознавчі, документальні, навчальні.

Психологічні особливості впливу навчальних відеофільмів на учнів (здатність регулювати увагу учнів (здатність регулювати увагою кожного учня та групової аудиторії, впливати на увагу кожного учня і групової аудиторії, впливати на обсяг довготривалої пам'яті та підвищення міцності запам'ятовування, чинити емоційний вплив на учнів і підвищувати мотивацію навчання), сприяють інтенсифікації навчального процесу та формують сприятливі умови для розвитку комунікативної (мовної та соціологічної) комунікативної (мовної та соціокультурної) компетенції школярів.

Під час застосування на уроках «Я досліджую світ» відео важливо усвідомлювати, що сам по собі відеофільм не є методом навчання. Планування уроків не повинно ґрунтуватися на відео як на повній заміні вчителя. Використання відео на уроках в Новій українській школі робить навчання більш цікавим, але без системної методики та грамотно спланованого уроку його ефективність може бути обмеженою.

Ключовий момент у використанні відеоматеріалу – це уважний відбір матеріалу. Важливо уникати надто важкого чи надто легкого матеріалу, оскільки це може вплинути на інтерес до перегляду. Також важливо чітко обмежувати час перегляду відео на уроці. Розбиття фільму на кілька частин, які можна використовувати протягом декількох занять, сприяє повторенню та закріпленню вивченого матеріалу. Треба враховувати різні аспекти, такі як мета використання матеріалу, відповідність темі, рівень складності, співвідношення аудіо та візуальних елементів.

Важливо враховувати, як матеріал пов'язаний із вивченою темою, які форми роботи використовувати (індивідуальні, парні, групові) та які пояснення

надавати під час демонстрації відеоматеріалу. Сам перегляд має бути активним процесом, де учні приділяють увагу завданням та активно беруть участь у дискусіях.

Також важливо уникати сприйняття перегляду відео як розваги або виду дозвілля. Вчитель повинен чітко структурувати завдання перед переглядом та стимулювати учнів до активної участі в обговоренні після перегляду [1].

Методів роботи з відеоматеріалами може бути безліч. Їх відбір залежить в першу чергу від основної мети уроку «Я досліджу світ», та того, яку саме частину уроку займає робота з відеоматеріалами.

Використання відеоматеріалів на уроках – це не лише інструмент навчання, а і цікавий спосіб дізнаватися про навколишній світ, дослідити його.

Отже, застосування відеоматеріалів у навчанні є важливим методичним підходом, спираючись на принцип наочності, який визнається одним з основних у методології освіти. Однак важливо підкреслити, що відео не повинно розглядатися як повна заміна вчителя, але як ефективний засіб для збагачення освітнього процесу.

Планування використання відеоматеріалів вимагає обдуманості методики та уважного відбору матеріалів, враховуючи різноманітність аудиторії. Належне обмеження часу перегляду та розбиття відео на частини сприяє більш ефективному вивченню матеріалу.

Використання відеоматеріалів може бути особливо цінним для відображення реального мовного контексту, розвитку комунікативних навичок, стимулювання обговорення в аудиторії. Проте важливо уникати відволікання учнів від основної мети навчання та добре структурувати завдання перед та після перегляду.

Узагальнюючи, ефективне використання відеоматеріалів у навчанні вимагає ретельного планування, адаптації до потреб аудиторії та врахування педагогічних цілей, що сприяє підвищенню зацікавленості та результативності навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєва Л., Бичкова Н., Бранді М., Верісокин Ю., Волошинова Л., Петрова Л., Федоренко Ю. Особливості використання інформаційних відеотехнологій під час вивчення іноземної мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2022. Вип. 80. 234 с. Т. 2. С 87-90.
2. Бучинська Д. Використання відео в навчальному процесі – потреба сьогодення. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2015. №1. С. 30-39.

Кравченко Мар'яна Юрївна,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Упровадження інноваційних технологій, зокрема візуалізації, яка є основою сучасного інформаційного простору, спирається на відповідні зорові образи, тому неможливо сьогодні уявити якісний навчальний процес у початкових класах без цього.

Використанню візуалізації в закладах загальної середньої освіти присвячені роботи Д. Безуглого, Л. Білоусової, Н. Житеньової, Н. Білошапки, Н. Гончарової, О. Заболотної, Л. Паніної та ін. Погляд на візуалізацію як самостійну педагогічну технологію або складову технологій навчання знаходимо у публікаціях Т. Коваль, О. Бесклінської, О. Сілкової, Н. Лобач.

У Педагогічному словнику зазначено, що візуалізацією є розвиток відправлення даних у аспекті зображення з метою максимальної зручності їх поняття, надання матеріальної форми будь-якому об'єкту, предмету, процесу тощо [4].

Ю. Бабанський стверджує, що візуалізація в дидактиці розуміється ширше, ніж безпосереднє зорове сприйняття. Він включає сприйняття через рухові, тактильні відчуття [1].

І. Малафійк зазначає, що візуалізація в навчанні полягає в тому, що предмети, що вивчаються, повинні бути представлені для спостереження учнів, які викладають самі предмети, а не книги про ці предмети [3, с.345.].

Реалізувати принцип візуалізації в процесі формування громадянської компетентності учнів молодшого шкільного віку означає створювати нові, доповнювати, збагачувати і розширювати існуючі в свідомості дітей чуттєві образи та уявлення про навколишній світ за допомогою цілеспрямованого прямого і посереднього чуттєвого сприйняття. Вони об'єктивно визначаються чуттєвістю ознак і властивостей природних об'єктів, їх тимчасовим та просторовим розташуванням у світі, тимчасовою зміною об'єктів та явищ та змістом процесу формування громадянської компетентності в початковій школі.

Принцип візуалізації втілюється за допомогою цих інструментів, а також через актуалізацію сенсорних переживань, які учні вже мають. В дидактиці,

перший тип називається зовнішньою, а другий – внутрішньою візуалізацією. Отже, візуалізований матеріал можна сприймати як під час уроку, так і перед ним, наприклад, на екскурсіях та під час виконання домашнього завдання. У процесі формування громадянської компетентності використовуються обидва ці види наочних посібників, як у поєднанні, так і кожен самостійно.

Отже, візуалізація – це універсальний засіб навчання і виховання, який організовує сприйняття та спостереження учнів за реальністю, позитивно впливає на сенсорну сферу учня, розвиває його сприйняття, мислення, уяву; стимулює пізнавальну та творчу активність, сприяє розвитку інтересу до навчання; сприяє узагальненню та кращому засвоєнню знань.

Сьогодні відома значна кількість візуальних засобів передачі інформації: дошка, плакати, схеми та мультимедійний проектор, збірні візуальні засоби (магнітні та шпилькові дошки), демонстраційні моделі, екран/монітор комп'ютера, інтерактивна дошка тощо. Візуалізація інформації є відгуком освіти на динамічний розвиток, потреби суспільства та реалізовано у методичних рекомендаціях НУШ у формі графічних аналізаторів (Т-схеми, сітки Альвермана, шкали ставлення «Так-Ні», таблиці ЗХД, понятійної таблиці, таблиці «Аналіз ознак поняття», діаграми Вена, циклічної діаграми, деревоподібної діаграми ментальної карти), діаграми «Фішбоун») та супровідних наочних матеріалів до інноваційних технологій навчання (керованого читання, мозкової атаки, асоціативного куща тощо).

У процесі візуалізації навчального матеріалу з метою формування громадянської компетентності на уроках «Я досліджую світ» опосередковане сприйняття предметів і явищ природи надають наочні посібники. Вони найпоширеніші та більш доступні. Макети використовуються як джерело знань, засіб ілюстрації, основа для запам'ятовування матеріалу, для практичних завдань на різних етапах уроку. Вони також поєднуються із малюнками з метою пояснення та уточнення, створення та розуміння у дітей зручного просторового уявлення про ексклюзивні частини предмета або об'єкт в цілому.

До плоских візуальних засобів візуалізації належать: навчальні картинки, таблиці, фотографії. Серед таблиць є такі, які використовуються постійно та епізодично, за потреби. До першої групи належать навчально-довідкові таблиці. Наприклад, «Державні символи України», «Права поведінки в громадських місцях», «Обов'язки громадянина України», а також таблиці з алгоритмами загальноосвітньої діяльності, інструкції до практичних робіт, експерименти, спостереження тощо. До другої – художні або комбіновані таблиці на окремі теми навчального змісту.

Будь-яка форма візуалізації інформації містить елементи проблемності. Завдання вчителя – використовувати такі форми наочності, які не тільки доповнили б словесну інформацію, але й самі були носіями інформації. Чим більше проблемності в наочній інформації, тим вищий ступінь розумової активності учня.

Одним із ефективних шляхів розв'язання цього завдання є побудова освітнього процесу на інтеграційних засадах на основі використання

інтелектуальних карт, Скрайбінгу, Інфографіки, Кластеру тощо, для оптимізації навчально-пізнавальної і творчої діяльності всіх його учасників.

Інтелект-карта – це схема, яка візуалізує певну інформацію при її обробці людиною, це спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою структурно-логічних схем радіальної організації. Карта пам'яті реалізується у вигляді діаграми, на якій зображені слова, ідеї, завдання або інші поняття, зв'язані гілками, що відходять від центрального поняття або ідеї [2].

Скрайбінг – нова техніка презентації доповіді спікера, яка супроводжується ілюстраціями «на льоту» малюнків фломастером на білій дошці. Таким чином, слухачі чують і бачать одночасно приблизно одне й те ж саме, що полегшує сприйняття інформації [5].

Один із цікавих методів, який пропонують використовувати на уроках «Я досліджую світ» – інфографіка – спосіб подання інформації, даних і знань графічними зображеннями. У широкому сенсі інфографіка – це візуальне подання інформації, поєднання тексту та графіки, створене з метою повідомити певну інформацію, особливо у великому обсязі.

Метод «Кластер» – графічна форма візуалізації інформації, коли виділяються основні смислові одиниці, які фіксуються у вигляді схеми (пучка) з позначенням зв'язків між ними.

Сучасні прийоми візуалізації здатні не тільки передавати інформацію, але й емоційно впливати на учнів, спонукати в них позитивні емоції та інтерес до досліджуваного предмета.

Таким чином, можна зробити висновок, що засіб візуалізації – це сукупність матеріальних засобів педагогічної роботи, що сприяє оснащенню освітнього процесу з метою його вдосконалення, підвищення ефективності та якості навчання молодших школярів. Наявність та якість цих засобів візуалізації є важливим фактором створення оптимальних умов для формування громадянської компетентності учнів молодшого шкільного віку та реалізації завдань Нової української школи в «Громадянській та історичній» освітній галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабанський Ю. К. Методи навчання в сучасній загальноосвітній школі. Ташкент: Укитувчи, 1990. 229 с.
2. Б'юзен Тоні. Мапа думок. Докладний посібник із вивчення і застосування найпотужнішого інструмента в світі. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 224 с.
3. Малафіїк І.В. Дидактика новітньої школи: Навчальний посібник Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 632 с.
4. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченко. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
5. Сокол І. М. Веб 2.0. Сайти, блоги, фотосервіси, карти знань. Київ : Шк. світ, 2011. 128 с.

Пішук Ірина Іванівна
студентка 4 курсу, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Максимчук Наталія Станіславівна,
викладач кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією із ключових компетентностей у Державному стандарті початкової освіти вказана компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій, яка «передбачає формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження» [1].

Метою природничої освітньої галузі є формування компетентностей в галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічної та інших ключових компетентностей шляхом опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки здобувачів освіти у навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку [1].

Одним із завдань природничої освітньої галузі є навчання здобувачів освіти «опрацьовувати та систематизувати інформацію природничого змісту, отриману з доступних джерел, та представляти її у різних формах» [1].

У Листі МОН № 1/11-5966 від 01.07.19 року вказано, що «важливе значення у формуванні особистісного ставлення до об'єктів вивчення належить практико-орієнтованим проектам, які передбачають вивчення природи рідного краю, проблем, пов'язаних з навколишньою природою, формують в учнів емоційно-ціннісне ставлення до природи. Реалізуючи інформаційні проекти – розповіді в самій різноманітній формі – усній, письмовій, вокальної пісні, підготовці презентаційних матеріалів тощо, у школярів формують способи самоорганізації навчальної діяльності, вміння роботи з інформацією (пошук необхідної інформації в довідкових виданнях, в тому числі на електронних носіях, у мережі Internet), комунікативні та комунікаційні уміння та навички. Проектну діяльність необхідно спрямовувати не стільки на поглиблення знань учнів з певного питання, скільки на набуття досвіду самостійного виконання завдань, вміння формулювати задачі і ставити запитання, працювати в команді, знаходити нестандартні і оригінальні рішення проблеми, розкрити свій індивідуальний потенціал, проявити творчість» [2].

Теоретичні та експериментальні дослідження проблеми вивчення природничої освітньої галузі та формування природничої компетентності молодших школярів висвітлено у працях таких науковців як І. Андрусенка, Т. Байбари, Н. Бібік, О. Біди, Н. Білоусової, Л. Височан, Е. Воронцової, Т. Гільберг, Н. Коваль, А. Крамаренко, М. Кукалець, Д. Луцик, Л. Нарочної, Н. Павич, О. Савченко, В. Танської, Г. Тарасенко, С. Тарнавської, І. Тимофєєвої, З. Хитрої, К. Шевчук та ін.

Теоретичні та методологічні основи проблеми використання проєктної технології досліджені у працях, Л. Байдуrowої, В. Гузеєва, Н. Іванової, Н. Кисельової, О. Коберник, Н. Котелянець, А. Лебедєвої, Є. Міщенко, О. Онопрієнко, О. Пехоти, Є. Полат, О. Пометун, Г. Сазоненко, С. Сисоєвої, Л. Хоружої, А. Цимбалару, С. Шишова та ін.

Т. Герлянд технологію проєктів визначає як «модель навчально-пізнавальної самостійної діяльності учнів (репродуктивної, дослідницької, творчої або комбінованої) із планування, організації діяльності та створення певного виду проєкту, що здійснюється під керуванням викладача (безпосереднім або опосередкованим) в умовах вивчення певного навчального предмета (навчальних предметів) та має спрямування на засвоєння навчального матеріалу і розвиток компетентності учнів» [3].

Вчені В. Кондратова та О. Чернецька переконані, що «проєктна діяльність – це не тільки пошук і представлення інформації, а й набуття організаційних умінь учнів, навичок комунікації в групі, проявлення самостійності в організації роботи над навчальними завданнями, у підготовці власного висловлювання на зазначену тему. Тому доцільно більшої значущості надавати процесу підготовки навчальних проєктів, створенню умов для вияву самостійності учнів у прийнятті певних рішень; приділяти увагу формуванню не тільки предметних компетентностей, але й загальнонавчальних умінь і навичок, здатностей організовувати свою роботу, розробляти тактику вирішення проблеми, забезпечувати послідовне її дотримання; комунікувати, співпрацювати, розраховувати сили, здійснювати поточний самоконтроль, коригувати свою роботу; використовувати для реалізації проєкту інформаційно-комунікаційні технології (створення електронних презентацій, інтерактивних книг, використання растрових графічних редакторів тощо)» [4, с. 87].

«Проєктна діяльність під час уроків у початковій школі вирішує такі завдання: досягаються освітні (предметні) завдання уроку – діти в активній діяльності засвоюють необхідні знання; реалізуються метапредметні завдання з допомогою формування проєктних умінь, що є універсальними навчальними діями; об'єкт чи процес, що лежить в основі проєктування, а також отримані знання та досвід стають для дітей ціннісними, тому що учні ставляться до роботи не формально, а додають фантазію, старання, включають емоції; формування уявлень про проєктну діяльність та проєктні уміння дозволяє у майбутньому учням самостійно працювати над проєктами вже з будь-яких дисциплін», наголошують І. Федь та О. Плахотський [5, с. 72].

В. Божук вказує, що «на підставі домінуючої діяльності учнів початкової школи, виділяють прикладні (практичні), рольові (ігрові), інформаційні (ознайомлювальні), мистецькі (творчі) та дослідницько-пошукові проекти, спрямовані на формування компетентності в природничих науках і технологіях. Прикладні (практичні) проекти передбачають розробку й виготовлення виробу (або послуги), наділеного суб'єктивною новизною. Метою таких проектів є формування системи інтелектуальних, технологічних знань, умінь і навичок учнів, втіленої в кінцевий продукт. Їх результат обов'язково втілюється у матеріальну форму, зорієнтований на життєві потреби самих учасників, спрямований на впровадження в практику. Серед запропонованих тем таких проектів можуть бути такі, як: «Город на підвіконні», «Клумба на шкільному подвір'ї», «Допоможемо друзям-птахам», «Кодекс правил поведінки з тваринами» та ін. У рольових (ігрових) проектах засобами гри імітують соціальні або ділові форми поведінки в схожих з реальними ситуаціях. Їх учасники виконують ролі, обумовлені характером та змістом ігрової діяльності. За формою такі проекти аналогічні до симуляційної гри. Для вибору учням можна пропонувати такі теми, як: «Природа 1000 років тому», «На планеті мікробів», «У країні Природи» та ін. Інформаційні (ознайомлювальні) проекти пов'язані з добором інформації про певний об'єкт чи явище, аналізом та узагальненням фактів. Учням пропонують такі теми проектів, як: «Скільки видів тварин на планеті?», «Забуті динозаври», «З історії життя», «Винаходи, що змінили світ», «Рослини-символи країн світу» та ін. Домінуючим аспектом мистецьких (творчих) проектів є вільний і нетрадиційний підхід до виконання, оформлення та презентації результату. Такі проекти дозволяють максимально врахувати мистецькі інтереси учасників. Серед запропонованих тем можуть бути такі: «Як ми мандрували лісом», «Екологічна реклама», «Свято птахів», «Правила поведінки в природі у малюнках» та ін. Діяльність учнів у дослідницько-пошукових проектах спрямовується на розв'язання проблеми, результат якої заздалегідь невідомий. Проекти за структурою наближаються до наукових досліджень. Орієнтовними темами таких проектів можуть бути: «Чи розмовляють тварини?», «Природа в житті людини», «Чому сніг білий?», «Хто живе на наших руках?», «Винаходи, підказані природою» та ін.» [6].

На нашу думку, використання проектних технологій під час вивчення природничої освітньої галузі сприяє:

- організації групової та колективної діяльності учнів;
- поєднанню інтелектуального й морального розвитку молодших школярів, їх самостійності;
- доброзичливості учнів по відношенню до вчителя і один до одного;
- згуртуванню учнів початкових класів;
- розвитку комунікабельності, бажанню допомогти іншим;
- формуванню вміння працювати в команді та відповідальності за спільну роботу;
- оволодінню учнями різними способами роботи з інформаційними ресурсами;
- використанню широкого діапазону форм, методів, прийомів;

- формуванню вміння вчитися на власному досвіді та досвіді інших у конкретній справі;

- відчуттю задоволення учнями від дослідницької, пошукової діяльності.

Проектна діяльність є потужним інструментом для всебічного розвитку учнів і глибокого засвоєння знань з природничих наук. Вона дозволяє зробити процес вивчення природничої освітньої галузі більш цікавим, ефективним і відповідає сучасним вимогам до освіти.

Отже, проектна діяльність – це інноваційний метод навчання, який передбачає активну участь учнів у вирішенні реальних проблем, дослідженнях та створенні продуктів. Такий підхід не лише сприяє засвоєнню знань з природничих наук, але й розвиває в учнів ключові компетентності XXI століття: критичне мислення, креативність, співпрацю, комунікацію та вміння самостійно здобувати знання.

Таким чином, проектна діяльність є потужним інструментом для формування природничої компетентності учнів початкових класів. Вона сприяє розвитку інтелектуальної, творчої та соціальної компетентності здобувачів освіти, готує їх до життя в сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 20.01.2024)
2. Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2019/2020 навчальному році. Лист МОН № 1/11-5966 від 01.07.19 року. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/65024/ (дата звернення: 22.01.2024)
3. Герлянд Т. Дидактичні можливості використання проектних технологій навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників аграрного профілю. URL : <http://surl.li/ngejld> (дата звернення: 21.01. 2024).
4. Кондратова В. Чернецька О. Проектна діяльність учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у контексті реалізації ідей В. О. Сухомлинського. URL : [file:///C:/Users/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3/Downloads/pedvisnik_1_2_2023-86-92%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3/Downloads/pedvisnik_1_2_2023-86-92%20(3).pdf) (дата звернення: 05.02.2024).
5. Федь І.Є., Плахотський О.В. Особливості організації проектної діяльності учнів початкової освіти (на прикладі курсів «Технології» та «Образотворче мистецтво»). *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 82. С. 69-73.
6. Божук В. Проект як засіб формування в учнів початкової школи компетентності в природничих науках і технологіях. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи*. Випуск 33 (15 жовтня 2021 р.). С. 154-158.

Собурай Владислав Андрійович,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Важливою умовою розвитку сучасного суспільства є необхідність формування екологічної свідомості та екологічної культури громадян, що дозволить здійснювати практичну діяльність людей, узгоджуючи її з законами природи, та змінити утилітарно-споживацький підхід до навколишнього середовища та стати на позицію науково-збалансованої взаємодії з природою. Така позиція дозволить уникнути проблем глобальної екологічної кризи.

Екологічній освіті приділяється дедалі більше уваги на всіх рівнях освіти. Людину, наділену екологічною культурою, відрізняє вміння досягти гармонії як зі своїм внутрішнім, і з природним оточенням. У дитячі роки це вміння формується за рахунок спеціальних знань, розвитку емоційної сфери та практичних навичок екологічної діяльності, формування моральних цінностей. До таких цінностей відносяться почуття відповідальності за природу та життя у всіх його проявах, внутрішня переконаність у необхідності захисту природи. За таких умов зростає роль школи у формуванні екологічної компетентності населення, яку можна розглядати як необхідний елемент життя сучасного суспільства.

У розвитку теорії та практики екологічного виховання учнів початкової інколи значна роль належить працям Є. Гріньової, Т. Тарасової, С. Білоус, В. Мелашта інших учених, які розробили загальні підходи до відбору змісту, форм і методів екологічної освіти в початковій школі. Систематизація знань екологічного змісту, їх адаптація до умов початкової школи здійснена А. Плешаковим, Г. Ковальчук, Л. Нарочною.

Проаналізувавши вищезгадані наукові доробки, робимо висновок, що мета екологічної освіти (формування екологічної культури особистості) досягається 10 шляхом розв'язання низки освітніх завдань:

1. Засвоєння провідних ідей, основних понять і наукових фактів, які визначають оптимальний вплив людини на природу відповідно до її законів.

2. Розуміння різнобічної цінності природи як джерела матеріальних і духовних сил суспільства. Розвиток здатності оцінювати стан навколишнього середовища.

3. Оволодіння прикладними знаннями, практичними вміннями та навичками раціонального природокористування.

4. Свідоме дотримання норм і правил поведінки в природі, розвиток здатності передбачати можливі наслідки своїх впливів на неї в усіх видах суспільно-трудової діяльності.

5. Розвиток потреби у спілкуванні з природою, прагнення до її пізнання в єдності з морально-естетичними переживаннями.

6. Активізація природоохоронної діяльності, її пропаганда.

Значна роль у розробці теоретичних концепцій побудови системи змісту екологічної освіти, визначенні шляхів її реалізації належить І. Захлебному. Він обґрунтував необхідність принципово нового підходу до екологічної освіти, з'ясував важливі педагогічні умови, що забезпечують її реалізацію як цілісного міждисциплінарного процесу. Три сфери прояву виділяє І. Захлебний щодо відповідального ставлення до природи: культура індивідуальної поведінки; активна участь у виконанні суспільно-корисної праці щодо захисту, догляду і покращення навколишнього середовища; пропаганда сучасних ідей охорони природи. Автор акцентує увагу на тому, що відповідальне ставлення до природи передбачає дотримання особистістю моральних вимог за переконаннями, а не через страх, моральні чи матеріальні санкції. Він виділив екологічні уміння і навички, необхідні для вивчення навколишнього середовища, дотримання норм поведінки в природі, виконання суспільно корисної діяльності і пропаганди ідей з її охорони [1].

Враховуючи результати аналізу низки наукових досліджень щодо екологічного виховання учнів початкової ланки навчання, можемо стверджувати, що пріоритетними завданнями в цій галузі є такі:

- формування уявлення про цілісність світу природи на основі образно-емоційного та раціоналістичного його сприйняття;
- розкриття основних властивостей і закономірностей навколишнього світу природи;
- розкриття зв'язків та залежностей у системі «людина – природа» та роль людини у підтриманні їх для збереження життя на землі;
- формування сенсорних еталонів і навичок поведінки у природі;
- розвиток активності школярів шляхом вивчення ними народної творчості;
- формування потреби в екологічно орієнтованій діяльності.

У процесі екологічного виховання відбувається формування особистості на основі засвоєння нею елементів матеріальної та духовної культури, соціального досвіду. При цьому педагог повинен завжди бачити кінцеву ціль освіти, її глобальну мету – становлення всебічно, гармонійно розвиненої особистості. Звичайно, ступінь наближення до цієї мети на різних етапах різний.

Стосовно початкової ланки освіти визнання пріоритетів розвитку всебічно, гармонійно розвиненої особистості в процесі екологічного виховання означає, що в змісті і методичному забезпеченні відображено прагнення створити найкращі умови для цілеспрямованого розвитку фізичних, психічних

та духовних якостей дитини. Основним завданням екологічного виховання Нової української школи є:

- оволодіння науковими знаннями про взаємозв'язок природи, суспільства та людської діяльності;
- розуміння різноманітних цінностей природи для суспільства загалом та кожної людини зокрема;
- засвоєння норм правильної поведінки в природному середовищі,
- формування потреби у спілкуванні з природою.

У сім'ї та в школі з дитинства слід формувати свідомий та дбайливий підхід до природи за умови активного формування екологічної культури та накопичення систематичних знань у цій галузі. Екологічна освіта та виховання – це психолого-педагогічний процес, який орієнтований на формування знань людини про наукові основи природи, необхідні переконання та практичні навички, певну спрямованість та активну життєву позицію у галузі охорони, збереження та вдосконалення природних цільових ресурсів. Відповідальна роль екологічної свідомості належить початковій школі, яка є однією з перших ланок у вихованні людини-громадянина.

Здійснюючи екологічне виховання учнів початкових класів, учитель повинен поставити такі завдання:

- формувати елементи наукових знань про основні фактори навколишнього середовища у розвитку диких тварин та взаємозв'язок та взаємозалежність;
- розвивати здатність класифікувати природу на основі спостереження та аналізу способу життя в природі;
- викликати цікавість та інтерес до пізнання природи, описуючи її предмети та явища в народній творчості (прислів'я, приказки, прикмети, вірші, легенди, вірування, казки, перекази, звичаї, ритуали);
- актуалізувати знання та практичний досвід предків у різних видах діяльності на природі (гра, робота, навчання);
- ознайомити дітей з перлинами народної мудрості, які вчать їх берегти природу.

Формування екологічної компетентності учнів початкових класів повинно поєднуватися з екологічним вихованням. І це може бути успішно виконано у такій формі навчання, як гра. Навчально організована ігрова діяльність формує досвід, дозволяє досягти свого повного самовираження, активності та свободи дій, належним чином поєднаних з вимогами взаємної поваги, знанням навколишнього середовища, відчуттям краси природи та її гармонії, розвитком почуття любові та турботи про свої предмети.

Отже, екологічна культура, освіта і виховання – це категорії, які відображають повну етапність у формуванні людської особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захлебний А. Н. Школа і проблеми охорони природи. Київ: Педагогіка, 1999. 184 с.

Тимощук Павло Володимирович
*студент 2 курсу, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Максимчук Наталія Станіславівна,
*викладач кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі початкової школи відкриває нові можливості для навчання та розвитку молодших школярів, адже вони дозволяють зробити освітній процес більш ефективним, цікавим та доступним.

У Концепції Нової української школи, Державному стандарті початкової освіти сформульовано цільові орієнтири щодо використання ІКТ, а саме: «учні мають набути вмінь використовувати онлайн-ресурси; взаємодіяти з іншими у режимі онлайн; встановлювати елементарні контакти у соціальних мережах, публікувати пости, онлайн-вітання; використовувати різні джерела цифрових даних, наприклад, онлайн-енциклопедії, довідники, карти тощо. Водночас передбачено розширення бази ІТ-пристроїв, застосовуваних у навчанні молодших учнів (стаціонарні й портативні комп'ютери, персональні ІТ-пристрої), використання онлайн-середовища Інтернету, додатків для персональних ІТ-пристроїв для організації практичних робіт учнів» [1, 2].

Дослідження проблем природничої освіти учнів початкових класів є об'єктом наукових пошуків І. Андрусенка, Т. Байбари, Н. Бібик, О. Біди, Н. Білоусової, Л. Височан, Е. Воронцової, Т. Гільберг, Н. Коваль, А. Крамаренко, М. Кукалець, Д. Луцик, Л. Нарочної, Н. Павич, О. Савченко, В. Танської, Г. Тарасенко, С. Тарнавської, І. Тимофєєвої, З. Хитрої, К. Шевчук та ін. Проблемам використання інформаційних технологій в освіті присвячені праці А. Багленової, В. Бикова, Я. Булахової, О. Бондаренка, І. Ветрова, В. Вербунко, Т. Водолажченко, М. Головцова, І. Гулівара, Л. Жук, В. Заболотного, О. Кивлюк, Г. Козлакової, Л. Міронець, О. Міщенко, О. Пінчук, Н. Попової, О. Савченко, О. Співаковського, О. Таргоній, О. Тасенко, Т. Чабанюк, Н. Фоміних, С. Хомич, О. Цимбалюк, В. Шакотько, О. Шестопап та ін.

Інформаційні технології – це технології, що тією чи іншою мірою реалізують інформаційні процеси: збирання, накопичення, зберігання, передавання, опрацювання та представлення (відображення) інформації. За словником, «інформаційна технологія – сукупність інформаційних процесів з

використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують швидкий пошук інформації, доступ до джерел інформації» [3].

Інформаційно-комунікаційні технології мотивують здобувачів освіти до навчання, стимулюють їх пізнавальну активність, покращують сприйняття матеріалу за допомогою унаочнення та візуалізації, сприяють підвищенню продуктивності праці на уроках та в позаурочний час, оптимізують самостійну роботу, розвивають навички дослідницької діяльності та формують ключові компетентності учнів початкової школи.

Засоби інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють урізноманітнити освітній процес початкової школи, зробити його інтерактивним і спрямованим на розвиток творчого мислення учнів, поєднувати різні форми подачі інформації та організовувати активну взаємодію між учасниками навчального процесу.

Інформаційно-комунікаційні технології здатні забезпечити зворотній зв'язок в процесі навчання природничої освітньої галузі; зробити навчання більш інтенсивним, ефективним за рахунок реалізації можливостей мультимедіа навчальних систем до дієвого і наочного подання навчального матеріалу; підвищити унаочненість навчального процесу; забезпечити пошук інформації із різноманітних джерел; індивідуалізувати навчання для максимальної кількості дітей з різними стилями навчання і різними можливостями сприйняття; моделювати досліджувані процеси або явища; організувати колективну й групову роботи; здійснювати контроль навчальних досягнень; створювати сприятливу атмосферу для спілкування.

І. Остапівська стверджує, що «використання комп'ютерних технологій підвищує мотивацію дітей до навчальної діяльності, дозволяє моделювати складні об'єкти пізнання в різних знакових формах, сприяє розвитку продуктивних видів діяльності дітей (класифікація, конструювання, експериментування, прогнозування та ін.), розширює можливості якісної індивідуалізації навчання» [4, с. 257].

С. Кашу, Г. Євтушенко, Г. Тішакова зазначають, що «учням цікаво пізнавати предмет за допомогою комп'ютерних інформаційних технологій. Робота на уроці стає більш захоплюючою та цікавою, а виконання домашніх завдань, підготовка повідомлення, презентації за певною темою носить ні тільки пізнавальний, але й творчий характер. Застосування інформаційних технологій на уроках розширює можливості творчості як вчителя, так і учнів, підвищує їхній інтерес до предмета, стимулює засвоєння навчального матеріалу» [5, с. 70].

Серед основних цифрових інструментів, які вчителі активно впроваджують у навчальний процес вчені Т. Вертипорох, М. Литвинюк та Т. Турка виділили:

- «інформаційні плакати: Piktochart, Canva, Padlet, MindOnMap та інші, які допомагають краще візуалізувати складний навчальний матеріал;
- онлайн-дошки: Jamboard, Miro, Genzy, Classroomscreen, tldraw, тощо, адже вони перетворюють навчальні матеріали на інтерактивне середовище, що сприяє активній взаємодії між вчителем та учнями;

- інтерактивні вправи: ресурси на зразок LearningApps, Wordwall, Quizalize допомагають зробити навчання більш захоплюючим і цікавим;
- онлайн-тести: платформи, такі як Всеосвіта, На урок, Classtime та Google Forms, допомагають швидше та ефективно перевірити знання учнів;
- математичні калькулятори: такі як Desmos, Geogebra, MathWay, дозволяють легше працювати з графіками функцій та їх дослідженням;
- інтерактивні робочі зошити: інструменти, як Wizer.me, Wordmint надають можливість створення динамічного навчального контенту» [6].

Ми погоджуємося із А. Романовою та С. Паламар, які вважають, що основними «формами та методами роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, які можна використовувати на уроках є:

- Електронні підручники та ресурси: використання електронних підручників, сайтів, електронних книг дозволяє дітям миттєво знаходити та досліджувати тексти, критичні статті та інші джерела;
- Віртуальні екскурсії та мандрівки: застосування інтерактивних карт або віртуальних мандрівок;
- Відеоматеріали: впровадження відеороликів або мультимедійних презентацій;
- Дискусії в мережі: використання форумів або інших платформ для обговорення дозволяє учням обмінюватися думками та аналізами, а також розвиває їх критичне мислення;
- Створення власних цифрових творів: здобувачі освіти можуть створювати відеоогляди, аудіо-підкасти, анімації за допомогою різних програм та інструментів;
- Ігри та головоломки: використання ігор та головоломок допомагає поглибити розуміння інформації;
- Інтерактивні вправи: застосування онлайн-тестів, інтерактивних завдань та вправ допомагає учням закріпити знання;
- Використання платформ для співпраці: впровадження інструментів для спільної роботи, таких як Google Docs або осередки віртуальної реальності, може допомогти учням колективно аналізувати та обговорювати інформацію [7, с. 44].

На нашу думку, інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу, а особливо ефективними вони є у вивченні природничої освітньої галузі. Завдяки ІКТ, вивчення живої і неживої природи стає більш інтерактивним, візуальним та доступним для учнів початкових класів.

Вважаємо, що перевагами використання інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні природничої освітньої галузі є:

- візуалізація складних понять: анімації, 3D-моделі, відео дозволяють учням побачити абстрактні поняття та процеси, такі як будова атома, кругообіг води в природі, рух планет Сонячної системи;
- інтерактивність: симуляції, віртуальні лабораторії дають змогу учням проводити експерименти, спостерігати за явищами, які важко або небезпечно відтворити в реальному житті;

- доступність інформації: Інтернет надає необмежений доступ до наукових статей, баз даних, відеоматеріалів, що дозволяє учням глибше зануритися в тему дослідження;

- індивідуалізація навчання: онлайн-платформи та адаптивні програми дозволяють кожному учневі навчатися в своєму темпі та за індивідуальною траєкторією;

- розвиток критичного мислення: аналізуючи інформацію з різних джерел, учні навчаються оцінювати її достовірність, виділяти головне, робити висновки;

- співпраця та комунікація: онлайн-форуми, чати, спільні проєкти сприяють обміну природничим й екологічними знаннями, ідеями та розвитку комунікативних навичок молодших школярів.

Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні природничої освітньої галузі відкриває нові можливості для підвищення ефективності навчання, розвитку пізнавальних інтересів і творчих здібностей учнів та формування в них наукового світогляду й природничої компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934> (дата звернення: 20.12. 2023).
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>. (дата звернення: 20.12. 2023).
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
4. Остапйовська І., Остапйовський І. Використання інформаційних технологій у виховній діяльності вчителя початкових класів Нової української школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 207. С. 256-260.
5. Кашу С. С., Євтушенко Г. О., Тішакова Г. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках біології як засіб посилення мотивації учнів до навчальної діяльності. *Молоді вчені : гіпотези, проєкти, дослідження* : Зб. наук. праць. Старобільськ, 2019. С. 65-70.
6. Вертипорох Т.О., Литвинюк М.І., Турка Т.В. Використання інформаційних технологій на уроках математики для підвищення мотивації здобувачів освіти під час дистанційного навчання. Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики. 2024. *Матеріали конференцій МЦНД*. С. 432-435.
7. Романова А.С., Паламар С.П. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках літературного читання. *Молодий вчений*. 2023. № 7 (119). С. 42-47.

*Томілович Катерина Олексіївна,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІГОР ЯК ЗАСОБУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ефективність процесу формування пізнавальної активності учнів молодшого шкільного віку потребує створення певних організаційно-педагогічних умов.

Погляди науковців різняться у визначенні поняття «педагогічні умови». На думку О. Дурманенко, педагогічні умови – це особливості організації навчально-виховного процесу, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості, а також об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення [2, с. 136].

А К. Ярошук, проаналізувавши та узагальнивши ряд визначень таких учених як А. Алексюк, В. Андреев, О. Бражнич, П. Підкасистий, дійшов висновку, що педагогічні умови, це чинники, що поділяються на зовнішні і внутрішні, впливають на досягнення мети і є сукупністю організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, а також результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів та організаційних форм навчання для досягнення мети [4].

Проблему організаційно-педагогічних умов застосування ігор висвітлено у спеціальних дослідженнях І. Бежа, Л. Долинської, Н. Кудикіної, О. Скрипченко, З. Огороднійчук, О. Роми та ін. У роботах науковців доведено, потенційні можливості та ефективність педагогічної ігрової технології, які визначаються сукупністю взаємопов'язаних умов, що забезпечують її функціонування.

Схожі думки знаходимо у науковій роботі В. Букатова. Науковець виділяє такі умови застосування дидактичної гри в освітньому процесі: зв'язок дидактичної гри з іншими видами діяльності під час заняття, усвідомлення учнями мети дидактичної гри та її практичного завдання; поступове зростання складності дидактичних ігор із урахуванням рівня навченості учнів та ступеня їх підготовленості; урахування індивідуальних та вікових особливостей учнів; зв'язок дидактичної гри з іншими видами діяльності під час заняття [1].

Головними умовами ефективного застосування дидактичних ігор у роботі з дітьми О. Савченко називає такі умови:

- створення ігрового середовища;

- органічне включення гри в навчальний процес,
- врахування вікових особливостей школярів;
- емоційне ставлення самого педагога до ігрової діяльності (емоційне стимулювання);
- створення емоційного настрою самих дітей (якщо діти стомлені, гра не викличе інтересу);
- результат гри [3].

Необхідною умовою застосування гри є також баланс між вільною самостійною грою та іншими видами діяльності. Дотримання такого балансу є одним з основних компонентів розвитку пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку.

На нашу думку, необхідною умовою для здійснення ігрової діяльності є наявність знань та умінь молодших школярів. Організація ігрової діяльності молодших школярів потребує створення ігрового середовища, яке б забезпечувало вільний вибір гри дитиною, зміну її змісту, оформлення, співвідношення окремих елементів гри між собою та іншими предметами. Для проведення ігор сучасне предметно-розвивальне середовище повинно бути забезпечене комплектами для настільних та будівельних ігор, комплектами обладнання для уроків природознавчого змісту. Усе обладнання має бути зручним та легко трансформуватися.

Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання, вбачає в них можливість ефективної організації взаємодії педагога та учнів, продуктивну форму спілкування з елементами змагання, безпосередності, непідробного інтересу. Дидактичні ігри на уроках «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь), з однієї сторони, можуть сприяти формуванню предметних компетенцій, а з іншої – вирішувати певні дидактичні завдання: вивчення нового матеріалу або повторення і закріплення пройденого. Ці аргументи можна вважати достатньою підставою для більш широкого використання гри в процесі навчання на уроках «Я досліджую світ».

Добираючи дидактичні ігри для дітей педагог повинен враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей; особливості дитячого колективу; складність завдань, які ставляться на занятті, інтересами і побажаннями дітей; матеріальне забезпечення педагогічного процесу. Створюючи ігрову ситуацію відповідно до змісту проблеми, педагог має чітко спланувати діяльність учнів, спрямувати її на досягнення поставленої мети. Коли визначено завдання, вчитель надає йому ігрового змісту, окреслюючи ігрові дії. Ігровий зміст спонукає учнів до гри. А коли виникає особиста зацікавленість, то з'являється і активність, і творчі думки, і дії, і хвилювання за себе, команду, весь колектив.

Ігри можна використовувати для різних цілей, які ставить учитель: актуалізація знань учнів, їхнього навчального досвіду; збудження та підтримання інтересу до вивчення предмету; формування на його основі нових понять і уявлень; закріплення й систематизація вивченого матеріалу; перевірка міцності та рівня усвідомленості знань учнів; здійснення зв'язку навчання з життям тощо.

Дидактичні ігри на уроках «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь) конструюються по-різному. В одних випадках у них наявні всі елементи рольової гри: сюжет, роль, дія, ігрове правило; в інших – тільки деякі складові. Ігри з використанням контуру того чи іншого об'єкта дозволяють, виробляти в учнів спостережливість, вміння виділяти об'єкт із ряду інших, дати йому коротку характеристику. Так, при вивченні карти півкуль учитель пропонує по контурах визначати материки й океани, потім показати їх на карті. При повторенні окремих матеріалів, зв'язаних із природою України, учитель може запропонувати по контурах визначити звірів і птахів, запитати, де вони зустрічаються, дати їм коротку характеристику.

Отже, ігрова діяльність дає змогу широко охопити всі види діяльності дитини, оскільки акумулює в собі пізнавальну, ігрову та творчу діяльність, охоплює всі аспекти життєдіяльності дітей у школі і вдома. Вважаємо, що активне впровадження ігрової діяльності у сучасних школах буде перспективним найближчим часом, що є потребою суспільства.

Таким чином, у нашому дослідженні педагогічними умовами ми вважатимемо такі обставини (природні або штучно створені), які детермінують результативність досягнення освітньої мети та забезпечують високий рівень формування ключових компетентностей молодших школярів засобами ігрових технологій. На нашу думку такими умовами є:

- Організація ігрового середовища для активізації пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку;
- Забезпечення комфортного спілкування учнів початкових класів у процесі активізації пізнавальної діяльності засобами ігрових технологій;
- Побудова платформи для творчої самореалізації молодших школярів з темою активізації пізнавальної діяльності засобами ігрових технологій;
- Здійснення рефлексивного управління процесом активізації пізнавальної діяльності учнів початкових класів Нової української школи засобами ігрових технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Букатов В. Педагогічні таїнства дидактичних ігор. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2004. 128 с.
2. Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2012. № 7 (90), С. 135–137.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підруч. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
4. Ярошук К. Визначення педагогічних умов формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів в процесі фахової підготовки. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. *Педагогічні науки*. 2013. Вип. 108.1.

Шепель Ангеліна Віталіївна
студентка 2 курсу, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Максимчук Наталія Станіславівна,
викладач кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ВИКОРИСТАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Найважливішим завданням сучасної початкової освіти є формування та розвиток пізнавальних потреб учнів, мотивації пізнання й дослідження, навичок учіння й навчально-пізнавальної діяльності. А однією з головних цілей вчителя початкової школи є заохочення молодших школярів до навчання, пробудження в них інтересу до пізнання нового. Педагогічна творчість учителя повинна бути спрямована на розробку цікавих нестандартних форм навчання, що дозволять повернути інтерес учнів до вивчення природничої освітньої галузі.

Дослідженням питань нетрадиційних форм навчання в школі займалися такі науковці як В. Авер'янова, С. Антипова, І. Атанайчук, Т. Байбара, Г. Борецька, Н. Борисова, В. Бутрім, Н. Волкова, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Н. Гордуз, Т. Гусак, Т. Демиденко, Л. Доренська, О. Кузьменко, Г. Лисенко, Л. Лухтай, І. Максименко, І. Малафійк, К. Малишева, О. Митник, Т. Михальченко, І. Мушак, Л. Нос, В. Паламарчук, Е. Печерська, І. Підласий, Д. Рум'янцева, О. Савченко, В. Сазонова, Г. Тарасенко, Н. Токар, М. Хома, Н. Христич, О. Чернишова, І. Чорна, В. Шпак та ін.

За визначенням Т. Чумаченко, нестандартні уроки – це «один із способів активізації розумової діяльності учнів на уроці і поза ним, можливість зацікавити учня предметом, шанс уникнути стресів в учнів при контролі їх знань, умінь і навичок. Нестандартні уроки допомагають учневі, опинившись в нестандартній ситуації, проявити себе з кращої сторони, спонукають до активної творчої діяльності» [1, с. 149].

Н. Білоусова, І. Ходосенко, О. Долгоруку наголошують, що «для розвитку пізнавальних інтересів великі можливості мають нестандартні уроки, які спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу, формують дух змагальності, збуджують творчі сили, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної діяльності» [2, с. 165].

На думку І. Ліпчанської, «завдяки проведенню нестандартних уроків учитель початкових класів підвищує професійний фах, удосконалює свою майстерність як методист, набуває психолого-педагогічного досвіду. Педагог

під час таких уроків має змогу: урізноманітнити методи й форми роботи з учнями; змінювати навчальне середовище; збільшувати інтерес учнів до навчального матеріалу; підвищувати якість засвоєння навчального матеріалу; відійти від критеріїв традиційного викладання; враховувати специфіку додаткового, непрограмового, матеріалу; створювати умови для розкриття творчого потенціалу учнів; враховувати індивідуальні особливості учнів; диференціювати завдання; виробляти в учнів навички самостійної роботи з додатковою літературою, таблицями, опорними схемами; формувати міжпредметну компетентність; активізувати пізнавальну діяльність учнів; створювати творчу атмосферу в колективі» [3].

Нетрадиційні уроки – це засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів. Більшість з них спрямовані на розвиток творчого потенціалу, самостійності і творчої самореалізації учнів.

Такі уроки «розширюють можливості вчителя, зближують дітей, розвивають їх пізнавальний інтерес, залучають учнів до активної роботи і вдосконалюють навчальний процес. На нетрадиційному уроці вчитель пропонує учням щось нове, несподіване, цікаве», зауважує О. Кондратюк [4].

Л. Дубровська, О. Самойленко, В. Дубровський звертають увагу на такі ознаки нетрадиційного уроку:

- урок несе елементи нового, змінюються зовнішні рамки, місце проведення;
- використовується позапрограмовий матеріал, організовується колективна діяльність у поєднанні з індивідуальною;
- емоційний підйом учнів через оформлення кабінету, дошки, використання музики, відео;
- організація і виконання творчих завдань;
- обов'язковий самоаналіз в період підготовки до уроку, на уроці і після його проведення [5, с. 47-48].

Важливим є аналіз основних підходів до класифікації нестандартних уроків у початковій школі. Найпоширенішими видами нестандартних уроків є: «бінарні уроки; віршовані (римовані) уроки; інтегровані (міжпредметні) уроки; уроки-дискусії – урок-діалог, урок-диспут, урок-засідання, урок-круглий стіл, урок-практикум, урок-семінар, урок-суд, урок-телеміст; уроки-дослідження – урок-знайомство, урок-панорама ідей, урок-пошук, урок-самопізнання, урок «Що? Де? Коли?»; уроки-звіти – урок-аукціон, урок-залік, урок-захист, урок-інтерв'ю, урок-екзамен, урок-композиція, урок-концерт; уроки-змагання – урок-вікторина, урок-КВК, урок-конкурс, урок-мозкова атака, урок-турнір; уроки-мандрівки – урок-екскурсія, урок-марафон, урок-подорожування; уроки-сюжетні замальовки – урок-казка, урок-ранок, урок-спектакль», наголошує І. Ліпчанська [3].

Використання нестандартних уроків природничої освітньої галузі у початковій школі сприяє:

- підвищенню загальної обізнаності та освіченості молодших школярів про світ живої і неживої природи;
- поглибленню знань з природничої освітньої галузі;

- розширенню кругозору учнів про природне довкілля;
- перевірці знань учнів початкових класів в ігровій та захопливій формі;
- зняттю втомленості учнів під час уроків;
- активному розвитку пізнавальних процесів у молодших школярів.

Погоджуємось із Л. Дубровською, О. Самойленко, В. Дубровським, що «нетрадиційні форми проведення уроків дають можливість не тільки підвищити інтерес учнів до предмета, що вивчається, а й розвивати їх творчу самостійність, навчати роботи з різними джерелами інформації» [5, с. 48].

Нестандартний урок – це заняття, що відходить від традиційної структури уроку та використовує оригінальні, творчі методи для залучення учнів і підвищення їхньої мотивації до навчання. Такий урок має інший формат, атмосферу або підхід, ніж звичайне заняття і мета такого уроку – зробити процес навчання більш цікавим, емоційно насиченим і практично значущим для учнів початкових класів.

Отже, використання нестандартних уроків під час вивчення природничої освітньої галузі в початковій школі позитивно впливає на результативність процесу навчання, розвиток пізнавальних інтересів та формування у молодших школярів природничої та екологічної компетентностей.

Таким чином, для розвитку пізнавального інтересу молодших школярів доцільно використовувати нестандартні форми проведення уроків природничої освітньої галузі, організовані в певну систему, які дають можливість виявляти ініціативу й самостійність, розвивають творчу активність, виховують дух колективності, позитивно впливають на загальний розумовий розвиток, формують пізнавальні інтереси здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чумаченко Т. І. Підвищення пізнавальної активності учнів з використанням нестандартних форм проведення уроків математики. *Педагогічні науки*. Вип. 2. 2017. С. 144-149.
2. Білоусова Н. В., Ходосенко І. В., Долгоруک О. П. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках природознавства засобами нестандартних уроків. *Психолого-педагогічні науки*. 2017. № 3. С. 163-166.
3. Ліпчанська І. Урок-нестандарт – це азарт! Але він того варт! URL : <https://ezavuch.expertus.com.ua/609274> (дата звернення: 17.04. 2024).
4. Нестандартні уроки в початковій школі / упоряд. О. Кондратюк. Київ, 2005. 128 с.
5. Дубровська Л. О., Самойленко О.В., Дубровський В.Л. Педагогічні особливості використання нетрадиційних уроків у початковій школі. *Психолого-педагогічні науки*. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. 2019. № 4. С. 45-50.

Шерстюк Анна Олександрівна
*студентка 4 курсу, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Максимчук Наталія Станіславівна,
*викладач кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ігрова діяльність є природною для дітей молодшого шкільного віку, тому вона виступає ефективним засобом навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти. Використання ігор та ігрових ситуацій на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дозволяє створити позитивну атмосферу, розвивати пізнавальну активність та формувати корисні звички, що сприяють формуванню здорового способу життя.

Проблему використання ігрових технологій в освітньому процесі у своїх роботах розглядали Ш. Амонашвілі, Л. Артемова, А. Богуш, Н. Бібік, Л. Божович, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Я. Коменський, Я. Корчак, А. Макаренко, М. Монтессорі, М. Пентилюк, Л. Падалка, О. Пометун, Ж. Ж. Руссо, О. Савченко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Ф. Фребель, А. Яцковець та ін.

В «Українському педагогічному словнику» за редакцією С. Гончаренка, гра трактується як «форма вільного самовияву людини, яка передбачає реальну відкритість світові можливого й розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення (виконання, репрезентації) якихось ситуацій, смислів, станів» [1].

Систематичне використання ігрових технологій на уроках в початковій школі виховує в учнів такі якості як наполегливість, прагнення до пізнання, самостійність та ініціативність. Гра сприяє створенню позитивного психологічного клімату в класі, що підвищує рівень розвитку здоров'язбережувальної компетенції молодших школярів.

О. Савченко наголошує, що «використання ігор у навчальному процесі доцільне не лише в роботі з шестирічними першокласниками, а й протягом усього періоду навчання в школі першого ступеня. Це зумовлено тим, що використання ігор у навчанні робить недоречною авторитарну позицію вчителя в спілкуванні з дітьми. Адже, щоб зацікавити дітей майбутньою діяльністю, внести у навчання ситуації несподіванки, вільного вибору, яскраві позитивні емоції, педагогу також потрібно стати учасником гри. Особливо важливе поєднання гри з навчальною діяльністю в початкових класах, коли складний

перехід від дошкільного дитинства до школи зумовлює поступову зміну провідних видів діяльності – ігрової на навчальну» [2, с. 216].

Р. Мельникова та К. Ангеловська вказують, що «гра є інструментом викладання, який активізує розумову діяльність учнів, дає змогу зробити навчальний процес привабливішим і цікавішим, примушує хвилюватися і переживати, що формує могутній стимул до оволодіння мовою, а отже, й підвищує успішність навчання. Саме гра, як активна форма пізнавальної діяльності, сприяє реалізації діяльнісного підходу – одного з основних принципів активного навчання, адже в ігровій формі поєднуються різноманітні інтерактивні форми й методи навчання» [3].

Особливого значення набуває використання ігрових технологій під час навчання гуманітарних дисциплін учнів закладів загальної середньої освіти, оскільки «гра:

- добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь-якого віку;
- легше долає труднощі, психологічні бар'єри;
- мотиваційна за своєю природою (вимагає від учня ініціативності, творчого підходу, уяви, цілеспрямованості);
- уможливорює розвиток одночасно кількох компетентностей;
- продукує переважно колективну, групову чи парну форми роботи;
- має кінцевий результат (учасник отримує приз – матеріальний, моральний (грамота, заохочення тощо), психологічний (самоствердження, підвищення самооцінки)» [4, с. 67].

Дослідники здійснили класифікацію дитячих ігор на такі групи:

- за метою і формою: навчальні, розважальні, рухомі, ігри-забави, ігри-заняття, музично-дидактичні, хороводні, народні, етнографічні;
- за змістом: сюжетно-рольові, ігри-драматизації, ігри за літературними сюжетами, режисерські, словесні, театралізовані, спортивні, дидактичні;
- за матеріалом: ігри на наочній основі (з предметами, іграшками, картинками, музичним інструментом, лото, доміно, настільно-друковані тощо), словесні, вербальні;
- за способом організації: колективні, групові, індивідуальні, парні, ініціативні, самостійні, стимульовані, творчі;
- за структурою ігрової діяльності: ігри за правилами: дидактичні, інтелектуальні, рухомі, спортивні, хороводні та інші; творчі ігри: рольові, сюжетно-рольові, ігри-драматизації, ігри-інсценізації, ігри-фантазування, конструкторські ігри).

Вчена О. Савченко зауважила, що «ігри варто використовувати систематично, при цьому обмірковуючи доцільність та ефективність використання на певному етапі уроку. З огляду на це вона виділила оптимальні способи використання ігрової діяльності в системі уроків:

- весь урок будується як сюжетно-рольова гра (наприклад, деякі уроки навчання грамоти, що мають на меті ознайомити дітей з новими звуком і літерою; уроки-мандрівки; уроки ознайомлення з навколишнім, розвитку мовлення тощо);

- під час уроку як його структурний елемент;
- під час уроку кілька разів створюються ігрові ситуації (за допомогою казкового персонажа, іграшки, незвичного способу постановки завдання, елементів змагальності тощо)» [2, с.194].

Ігри та ігрові завдання є ефективними засобами формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів, адже:

- створюють на уроках позитивну атмосферу, що мотивує учнів початкових класів до навчання;
- надають можливість учням практикувати вміння і навички в реальних ситуаціях здоров'язбережувального спрямування;
- розвивають навички спілкування, співпраці, командної роботи;
- допомагають зняти психологічну напругу, що сприяє кращому сприйняттю інформації зі здоров'язбережувальної освітньої галузі.

Ігрові технології – це ефективний метод навчання здоров'язбережувальної освітньої галузі, який робить процес оволодіння знаннями цікавим та захопливим. Ігрова діяльність допомагає дітям легко засвоювати нові поняття, а також розвивають їхню творчість, уяву та впевненість у власних силах.

На нашу думку, ігрові технології допомагають ефективно вирішувати цілий ряд практичних завдань, оскільки в процесі навчально-ігрової діяльності розвивається здоров'язбережувальна компетентність, підвищується інтерес до здоров'я та здорового способу життя, створюються умови для саморозвитку учнів та формування активної, самостійної та свідомої особистості.

Отже, ігри та ігрові ситуації здоров'язбережувального спрямування є важливими засобами навчання, які сприяють розвитку пізнавальної активності, творчого мислення, комунікативних навичок та формуванню здоров'язбережувальної компетентності у молодших школярів. Ігрові технології особливо ефективні на уроках у початковій школі, де навчальний процес має бути цікавим, доступним і мотивуючим.

Таким чином, використання спеціально розроблених ігор та ігрових вправ на уроках у початковій школі сприяє формуванню в учнів здоров'язбережувальної компетентності, розвитку правильних гігієнічних звичок, усвідомленню важливості фізичної активності та здорового способу життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
2. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. К.: «Генеза», 1999. 368 с.
3. Мельникова Р., Ангеловська К. Застосування елементів ігрової технології на уроках української мови та літератури. URL : <https://journals.tnpu.ternopil.ua/index.php/sm/article/view/969/858> (дата звернення: 28.01. 2024).
4. Федоренко В. Енциклопедія інтелектуальних ігор на уроках української мови. Харків : Основа, 2007. 432 с.

Шинкар Руслана Олександрівна,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Одним з ключових принципів Державного стандарту початкової освіти є «презумпція талановитості кожної дитини», яка передбачає, що всі діти обдаровані і талановиті, а завдання вчителів у Новій українській школі – підтримувати цю талановитість, плекати і розвивати індивідуальність кожного учня. Розвиток творчої особистості молодших школярів з особливими освітніми потребами – одне з пріоритетних завдань початкової школи сьогодні.

Дослідники повсякчас цікавилися проблемою розвитку творчої особистості. Цінними для нашого дослідження є наукові доробки Г. Костюка, В. Моляко, Р. Павелківа, В. Роменця, В. Рибалка, С. Сисоевої. Ці, та багато інших педагогів і психологів підкреслюють важливість художньої творчості для загального і, особливо, естетичного розвитку особистості дитини, стверджуючи, що дитяча творчість є явищем унікальним.

Проблему розвитку та впровадження інклюзивної освіти в Україні досліджували О. Будник, А. Колупаєва, Л. Миськів, Ю. Найда, К. Островська, М. Порошекно, Ю. Почкун, О. Поясик, Л. Савчук, Т. Сак, Т. Скрипник, О. Таранченко, З. Шевців та інші. У своїх роботах науковці акцентують увагу на різних аспектах проблеми інклюзивної освіти, ґрунтовно аналізуючи стан її впровадження в Україні та за межами.

Відповідно до реалізації Концепції «Нова українська школа», одним із першочергових завдань є уведення моделі інтегрованого навчання на засадах компетентнісного підходу та органічного забезпечення єдності знань, здобуття умінь, оволодіння навичками та творчими активностями. У початковій школі інтеграція здійснюється, насамперед, через інтегрований курс «Я досліджую світ», метою якого є розширення початкових знань дітей про предмети і явища сучасної дійсності, природи та соціуму; розкриття в зрозумілій формі зв'язків між різною неживою і живою природою та позитивним впливом людини на світ природи; виховання любові до рідної землі; формування вміння аналізувати, оцінювати, узагальнювати, систематизувати об'єкти та явища, встановлювати закономірності та зв'язки між ними; вчиняти уміння і навички практичної діяльності [1].

На основі Державного стандарту початкової освіти затверджено дві типові освітні програми: перша за авторства О. Савченко, друга – Р. Шияна. Підґрунтям учіння є діяльнісний підхід, що допомагає змінити або перемістити освітні акценти в сферу активної продуктивної діяльності. Саме цілеспрямованість та системність діяльнісного підходу допомагає здобути результат у процесі постійного зворотного зв'язку. Тому в процесі навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» перевага надається демонстраційним і лабораторним дослідом, практичним роботам, екологічному моделюванню, спостереженням в природі, прогнозуванню, вирішенню ситуативних доручень під час практичної діяльності з охорони довкілля [4].

Педагогічний досвід вітчизняних і зарубіжних учителів з організації дослідницької діяльності підтверджує її великий вплив на активізацію творчості та розвиток творчих здібностей. Зокрема, Г. Станіславська зауважив, що головна мета досліджень дитини спрямована на розвиток не лише інтелекту, а й їх творчих здібностей [3].

У навчальній та позакласній діяльності під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» О. Красовська, Н. Міськова, О. Хом'як та М. Шкабаріна рекомендують використовувати метод проєктів, який допоможе у формуванні навичок критичного погляду на подану інформацію, групову та колективну взаємодію, вміння диференціювати обов'язки та відповідально підходити до результатів зробленої роботи [2].

Погоджуємося з авторами і вважаємо, що залучення учнів з особливими освітніми потребами до активної проєктної діяльності на уроках «Я досліджую світ» сприятиме не лише розвитку їхніх творчих здібностей, а й можливості продемонструвати їх серед здорових однолітків. Молодші школярі з ООП почуватимуться залученими до спільної справи, поділятимуть з командою завдання, обов'язки і відповідальність за результат, матимуть нагоду випробувати власні вміння з різних позицій: організатора, творчого ідейника, виконавця, оратора тощо. З огляду на те, що розробка проєктів передбачає дослідження природних особливостей рідного краю, проблем та завдань, пов'язаних з навколишнім середовищем, учні з ООП можуть мати певний досвід, яким захочуть поділитися з іншими. Така спільна діяльність виховує в молодших школярів емоційне та ціннісне ставлення до природи, її охорони, власного здоров'я тощо.

У другому класі учнів з особливими освітніми потребами слід залучати до участі у творчих проєктах. Кінцевим продуктом такого проєкту можуть бути малюнки, газети, журнали, плакати, колажі, постери, вистави, відеофільми.

Таким чином, проєктна освітня робота учнів під час вивчення дисципліни «Я досліджую світ» повинна спрямовуватися не тільки на поглиблення наукових знань молодших школярів з ООП та вирішення проблемних освітніх питань, а й на здобування активного досвіду самостійного виконання доручень, задач, вміння формулювати задачі, творчі запитання, вміння працювати в команді, навички знаходити нестандартні, оригінальні, творчі рішення проблеми, уміти розкривати свій особистісний потенціал, проявляти творчість.

Одним із перспективних напрямів, що призводить до розвитку творчих активних здібностей учнів, зокрема тих, котрі потребують особливої освітньої підтримки на уроках «Я досліджую світ», є створення лепбуку. Це інтерактивна тека де міститься структурований тематичний матеріал та набір практичних завдань. Такий вид діяльності використовують для закріплення, повторення та поглиблення матеріалу теми.

З метою максимального розвитку творчих здібностей молодших школярів, зокрема з ООП слід використовувати інтерактивні методи: вигадкування загадок; метод «Авторське крісло»; «Моделювання ситуацій»; «Малювання навпаки»; ігрова діяльність (наприклад, «Рекламна кампанія»: за ілюстраціями предметів, діти вигадують рекламні слогани та складають рекламний проєкт), «З'ясування основних проблем» (через рясні дощі загинув врожай, навесні погано вирости озимі); «Карусель» (наприклад, «Що таке добро?», «Шкідливі звички», «Толерантність та терплячість», «Допомога стареньким») тощо.

Таким чином, інтегрований курс «Я досліджую світ» має значний потенціал для розвитку творчих здібностей учнів початкової школи з ООП. Основними способами реалізації змістовних ліній курс є дослідна і проєктна діяльність, спостереження, експерименти, дидактичні ігри, екскурсії, інтерактивні вправи, лепбуки, які спрямовані на формування похвальної атмосфери на уроці, стимулюючого освітнього середовища до творчої активної діяльності, когнітивного мислення, образної уяви, красивого мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусенко І. Інтегрований курс «Я досліджую світ» як інноваційна освітня технологія у початковій школі. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи : матеріали II Всеукр. Наук.-практ. інтернет- 321 конференції*, м. Ніжин, 17 жовтня 2019 р. / за заг. ред. Є. Коваленко, упоряд. Т. Гордієнко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 262 с.
2. Красовська О.О., Міськова Н.М., Хом'як О.А., Шкабаріна М.А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній і дослідницькій діяльності учнів на уроках в початкових класах Нової української школи. *Вісник науки та освіти*. (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2023. № 2(8) 2023. С. 448-462.
3. Станіславська Г.П. Розвиток творчих здібностей школярів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 64 с.
4. Хом'як О.А. Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів засобами інноваційних технологій навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Технології організаційно-управлінської та освітньої діяльності в початкових класах Нової української школи в умовах інтеграції України до Європейського Союзу : монографія / авт. кол. : Красовська О.О., Максимчук Н.С., Міськова Н.М. та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовська. Рівне : видавець О. Зень. 2023. С. 287-323.

ЗМІСТ РОЗДІЛУ 3

Математична освітня галузь

1	Антикало Марія Василівна Формування пізнавальної активності молодших школярів на уроках математики шляхом використання проблемних ситуацій в умовах реалізації концепції Нової української школи	77
2	Бобровник Юлія Володимирівна Особливості впровадження комп'ютерних технологій для формування математичної компетентності молодших школярів в освітньому середовищі Нової української школи	80
3	Боричевська Тамара Адамівна Розвиток творчої активності молодших школярів засобами використання інноваційних освітніх технологій при вивченні математичної освітньої галузі	83
4	Галуха Аліна Олексіївна Математичний розвиток молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому середовищі Нової української школи	86
5	Гонта Тетяна Геннадіївна Діяльнісний підхід до навчання математики молодших школярів в умовах реалізації концепції Нової української школи	89
6	Данюк Вікторія Сергіївна Особливості формування креативного мислення молодших школярів на уроках математики в умовах реалізації концепції Нової української школи	92
7	Димарчук Ірина Віталіївна Інноваційні освітні технології формування математичної компетентності молодших школярів	95
8	Крільо Олена Василівна Умови розвитку критичного мислення молодших школярів засобами використання проблемних ситуацій на уроках математики в освітньому середовищі Нової української школи	98
9	Лисенко Наталія Миколаївна Формування математичної компетентності молодших школярів шляхом упровадження інформаційних технологій в освітнє середовище Нової української школи	101
10	Малета Оксана Василівна Особливості впровадження ігрових технологій на уроках математики у початкових класах в освітньому середовищі Нової української школи	104
11	Павлюк Іванна Іванівна Умови формування математичної компетентності молодших школярів шляхом впровадження інтерактивних технологій в умовах реалізації концепції Нової української школи	107
12	Прохонюк Яна Володимирівна Формування креативності	110

	молодших школярів на уроках математики в початкових класах засобами ігрових технологій	
13	<i>Рошинець Антоніна Іванівна</i> Особливості впровадження проєктних технологій для формування математичної компетентності молодших школярів	113
14	<i>Тимошенко Аліна Русланівна</i> Формування математичної компетентності молодших школярів в освітньому середовищі Нової української школи шляхом впровадження новітніх освітніх технологій	116
15	<i>Чайковська Ілона Костянтинівна</i> Формування математичної компетентності молодших школярів шляхом використання конструкторів LEGO в навчальному процесі	119

МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

*Антикало Марія Василівна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

*Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства освіта потребує нового рівня, який відповідав би міжнародним стандартам і був орієнтованим на особистість. Навчання математики в початковій школі має сприяти розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, а саме: пізнавальних інтересів, аналітичності розуму, вміння віднаходити оптимальне рішення. У сучасній швидкоплинній освіті соціально-економічний рівень початкової освіти залежить від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтується на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання у початковій школі.

Дослідниками проблем педагогічної інноватики: О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова та інші намагаються співвідносити поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як прогресивне, позитивне, корисне, передове та сучасне. Вони розкривають загальні засади педагогічної інноваційної діяльності, знайомляться з новітніми підходами до організації навчання.

Навчання математики в початковій школі має сприяти розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, а саме: пізнавальних інтересів, аналітичності розуму, вміння віднаходити оптимальне рішення. У сучасній швидкоплинній освіті соціально-економічний рівень початкової освіти залежить від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтується на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання у початковій школі.

Практика навчання у закладах освіти та психолого-педагогічні дослідження довели необхідність відмовитися від уявлень про навчально-виховний процес як процес повідомлення і передачі інформації.

Роль сучасного вчителя не лише в тому, щоб ясніше, зрозуміліше, ніж у підручнику, повідомити учням інформацію, а в тому, щоб стати організатором пізнавальної діяльності, у якій головним суб'єктом у системі «педагог-учень» стає саме учень. Цим вимогам відповідають інноваційні педагогічні технології. Однією з перспективних інноваційних технологій є проблемне навчання, сутність якого полягає в тому, що воно ґрунтується не на передачі готової інформації, а на отриманні учнями певних знань і умінь шляхом вирішення теоретичних і практичних проблем в процесі самостійної дослідницької діяльності.

На сучасному етапі у процесі проведення уроків математики важливу увагу слід приділяти розвитку пізнавальної діяльності учнів за рахунок їхньої активності. В організації діяльності вирізняють два аспекти: - предметно-математичний, основне призначення якого – це побудова таких завдань, які будуть поступово приводити учнів до пізнання якогось нового поняття, або учні дізнаються новий спосіб дій, що буде формувати математичну компетентність учнів; - технологічний, який пов'язаний з успішною організацією навчання з використанням сучасних технологій.

Проблемне навчання – це така організація навчального процесу, яка передбачає створення під керівництвом педагога проблемних ситуацій і активну пізнавальну діяльність учнів для їх вирішення, у результаті чого відбувається творче оволодіння знаннями, навичками, вміннями, розвиток розумових здібностей. Відтак суть проблемного навчання зводиться до створення такої ситуації, яка змушує учня, спираючись на отримані знання, самостійно шукати рішення [2, с. 41-43].

Проблемна ситуація в навчанні математики – це пізнавальні труднощі, для подолання яких учні мають здобути нові знання або докласти інтелектуальних зусиль. Проблемний метод трансформує в собі концентрацію набутих знань та аналітичний пошук нового способу розв'язання поставленої проблеми.

Суть технології проблемного навчання полягає в тому, що учнів необхідно пропустити через чотири етапи наукової творчості (постановка проблеми; пошук рішення; вираження рішення; презентація продукту). При цьому, на відміну від ученого, учень формує винятково навчальну проблему і відкриває нове знання, лише для себе особисто, а не для всього людства, виражаючи його в простих висловлюваннях.

На проблемному уроці вчитель спочатку діалогом допомагає дітям поставити проблему, тобто сформулювати тему уроку і тим самим у дітей викликається інтерес – безкорисна пізнавальна мотивація. Потім учитель знову діалогом допомагає дітям розв'язати проблему – відкрити нові для них знання. При цьому досягається глибинне розуміння того, що ти відкрив особисто. І накінець, вчитель дає завдання – все, що зрозумів оформити в продукт. Ну, наприклад, сформулювати правило і представити його класу. Так що дійсно технологія проблемного навчання забезпечує творче засвоєння знань: спитав-відкрив-створив.

Що ж відбувається на традиційному уроці? Невже там неможливе творче засвоєння знань? Чим він відрізняється від проблемного? Проаналізуємо.

Спочатку вчитель сам формулює тему уроку. Зазвичай це не викликає у дітей пізнавального інтересу. Потім вчитель сам знову ж таки пояснює новий матеріал, розуміння матеріалу більшістю класу при цьому – негарантовано. Ну, а потім вчитель задає завдання – правило вивчити напам'ять. Так що традиційна технологія забезпечує репродуктивне засвоєння знання: прийшов-почув-завчив.

На традиційному уроці діяльність вчителя займає велику кількість часу, а діяльність учня – незначну. На проблемному ж – реалізується спільна діяльність вчителя і учнів упродовж усього уроку.

Є уроки пояснення – безкінечного вчительського пояснення: «я говорю – ти мовчиш» і є уроки проблемного навчання – уроки спільного відкриття знань. Технологія проблемного навчання дозволяє замінити урок пояснення нового матеріалу уроком відкриття нових знань [1].

Отже, проблемне навчання у педагогічній літературі розглядається як педагогічна технологія, спрямована на активне одержання знань, розвиток творчості, залучення до наукового пошуку. Проблемне навчання впливає на хід усього освітнього процесу, проте не можна все навчання зробити проблемним, оскільки, по-перше, завдання проблемного навчання не вимагають використання всього навчального матеріалу. По-друге, у змісті освіти є багато складних питань, недоступних для самостійного проблемного освоєння школярами. До того ж, є навчальний матеріал, який треба просто запам'ятати. Відповідно до цього, в кожному окремому випадку слід вирішувати питання про доречність застосування даної навчальної технології. Технологія проблемного навчання є загальнопедагогічною. Її можна використовувати на будь-якому предметі та на будь-якій ланці освіти. Однак саме початкова школа та математична освітня галузь є базовою для проблемного навчання.

Результатом проблемного навчання молодших школярів є зміни в структурі знань, формування вмінь і навичок учнів самостійно вчитися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цуркан Т. Г. Шлях до успіху особистості – через проблемне навчання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 10 (54). – С. 313-318.
2. Педагогічні технології в початковій школі: опорні конспекти / Укл. М.В. Швардак. Частина 1. Мукачєво: МДУ, 2013. 234 с.

Бобровник Юлія Володимирівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нині значно зросла роль інформаційних технологій у житті людей. Сучасне суспільство включилося у загальноісторичний процес, званий інформатизацією. Цей процес включає доступність будь-якого громадянина до джерел інформації, проникнення інформаційних технологій у наукові, виробничі, суспільні сфери, що призвело до того, що технологія обробки інформації стала орієнтуватися на застосування найширшого спектра технічних засобів і перш за все комп'ютерів і засобів комунікації. Звідси виникає новий термін «Комп'ютерні технології», які, у свою чергу, стали широко використовуватися в сучасній освіті.

В науковій літературі сучасності накопичено вагомий базу підходів до трактування досліджуваного феномену. Так, українські дослідники А. Фоменко та О. Пометун під комп'ютерними технологіями розуміють технології навчання, засновані на використанні комп'ютера і програмного забезпечення, які вирішують такі дидактичні завдання, розв'язування яких без використання комп'ютера недостатньо ефективно» [4, с. 26].

Натомість, А. Півторак комп'ютерні (нові інформаційні) технології навчання потрактовує як процес підготовки і передачі інформації суб'єктам навчання, засобом здійснення яких є комп'ютер [3, с. 7].

На основі аналізу підходів українських авторів до визначення сутності комп'ютерних технологій в межах цієї публікації вважаємо доцільним запропонувати власне трактування: комп'ютерні технології – це сукупність засобів, що передбачають використання комп'ютера та програмного забезпечення з метою вирішення освітніх завдань.

Використання комп'ютерних технологій в процесі вивчення математики відкриває цілу низку можливостей для різнобічного, нетрадиційного, наочного осмислення учнями предметного матеріалу. Застосування комп'ютера на уроках математики – гарна можливість активізувати пізнавальні інтереси учнів під час вивчення та закріплення нового матеріалу, підвищити мотивацію навчальної діяльності, організувати самостійну роботу учнів. Можливості

використання комп'ютера дають змогу подавати новий матеріал наочно, в формі гри тощо [2, с. 63].

Проблема формування математичної компетентності учнів початкових класів перебуває в колі зору значної кількості українських учених, зокрема: М. Головань, В. Сидоренко, С. Скворцової, М. Скалич та ін. Деякі аспекти використання комп'ютерних технологій на уроках математики розкрито в теоретичних доробках А. Новікової, Ю. Бутузової, М. Гладко, Н. Деньги, К. Широкової, А. Зозулінської, В. Ілійчук, В. Імбер, Н. Лаврищевої, В. Мельніченко та ін.

У Державному стандарті початкової освіти (2018) математична компетентність як така, що передбачає виявлення простих математичних залежностей у навколишньому світі, моделювання процесів і ситуацій за допомогою математичних співвідношень і вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань і вмінь в особистому та суспільному житті людини [1].

На уроках математики в початковій ланці ЗЗСО використання комп'ютерних технологій реалізується за допомогою мультимедійних презентацій, електронних підручників, різноманітних тестів, тренажерів, використання динамічних програм з математики тощо і зумовлює необхідність дотримання деяких ключових принципів, а саме: доступності, простоти, надійності, практичної багатофункціональності.

Як засіб формування математичної компетентності здобувачів освіти комп'ютерні технології допомагають на етапі усного викладу матеріалу або повідомлень учнів, унаочнюють ілюстративний матеріал, виводять на екран ключові слова, правила, послідовність роботи над вивченням нового матеріалу.

Однією зі специфічних можливостей комп'ютера є мультимедійність. Вона створює психологічні моменти, що сприяють сприйняттю і запам'ятовуванню матеріалу з включенням підсвідомих реакцій учня: наприклад, підбиття підсумків роботи може в кожному уроці передувати будь-яким звуком або мелодією, що налаштовує учня на певний вид роботи. Це забезпечується заздалегідь у процесі підготовки уроків та вимагають зосередження уваги вчителя.

Форми і місце використання комп'ютерних технологій на уроках математики звичайно залежить від змісту конкретного уроку, мети, яку ставить вчитель. Які ж функції та особливості їх застосування як засобу формування математичної компетентності здобувачів освіти? Можна виділити такі функції:

- інструментальна (виготовлення наочних посібників);
- демонструюча (показ готових демонстраційних програм, слайдів, презентацій тощо)
- навчальна (тренажери);
- контролююча (перевірка рівнів сформованості математичної компетентності молодших школярів).

Процес формування математичної компетентності молодших школярів засобами комп'ютерних технологій неможливий без наявності технічних засобів, до яких відносимо: стаціонарний комп'ютер, ноутбук, інтерактивна дошка, проектор, планшет, принтер, смартфон.

Серед програмних засобів, які сприяють формуванню математичної компетентності молодших школярів на уроках математики найбільш ефективними, на нашу думку є такі:

— для розвитку критичного мислення, узагальнення вивченого матеріалу, перевірки та закріплення знань: Learningapps, Wordwall, Educaplay, Padlet, Flippity;

— для розвитку навичок організації групової роботи, рефлексії: MindMeister, Cadoo, Bubblus, Mindomo;

— для організації самостійної роботи та саморозвитку математичної компетентності учнів початкових класів є ThingLink;

— для розвитку творчих здібностей: Toki-Toki, Powton, Kahoot, Plickers, PearDeck.

Безумовно, використання комп'ютерних технологій з метою формування математичної компетентності молодших школярів може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Тому вчитель має проаналізувати всі можливості прямого і непрямого (опосередкованого) впливу.

Таким чином, основний висновок, що випливає із зазначеного в межах цієї публікації, полягає в наступному: застосування комп'ютерних технологій у початковому курсі математики дозволяє диференціювати процес навчання молодших школярів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, дає можливість творчому учителю розширити спектр способів пред'явлення навчальної інформації, дозволяє здійснювати гнучке управління навчальним процесом, є соціально значним і актуальним, а також застосування комп'ютерних технологій в освітньому процесі, дозволяє вирішити одне з найважливіших освітніх завдань – формування математичної компетентності як однієї з ключових для сучасного здобувача освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою КМУ 21 лютого 2018 р. №87 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 12.08.2022 р.).

2. Імбер В. І. Інтелектуальний розвиток учнів початкової школи засобами комп'ютерних технологій. Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Полтава, 21-22 березня 2019 р.). Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2019. С. 63-66. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/12263> (Дата звернення 16.09.2022).

3. Півторак А. А. Використання ІКТ при вивченні математики. Педагогічний дизайн : навчально-методичний посібник. Вінниця: ММК, 2015. 74 с.

4. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. К, 2014. 136 с.

Боричевська Тамара Адамівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Урок математики в початкових класах із застосуванням інноваційних технологій – це якісно новий тип уроку, на якому учитель узгоджує методику вивчення нового матеріалу з методикою застосування новітніх технологій, зберігаючи наступність по відношенню до традиційних педагогічних технологій.

У сучасній швидкоплинній освіті соціально-економічний рівень початкової освіти залежить від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтується на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання у початковій школі.

Дослідниками проблем педагогічної інноватики: О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова та інші намагаються співвідносити поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як прогресивне, позитивне, корисне, передове та сучасне. Вони розкривають загальні засади педагогічної інноваційної діяльності, знайомляться з новітніми підходами до організації навчання.

Освіта має базуватись не лише на знаннях, які коли-небудь у майбутньому знадобляться дитині, але й на тому, що вкрай необхідне сьогодні – на проблемах її реального життя. Переваги застосування інноваційних технологій на уроках математики в початкових класах: інтенсифікація самостійної роботи учнів; зростання обсягу виконаних на уроках завдань; індивідуалізація навчання (особистісно-зорієнтований та диференційований підхід); підвищення мотивації та пізнавальної активності за рахунок різноманітності форм роботи, можливості включення ігрового моменту; роль учителя в такому навчанні – індивідуальна допомога учням [1].

Доцільно на уроках математики в початкових класах використовувати інноваційні технології разом із традиційними, що дозволяє урізноманітнити діяльність учнів, а саме: навчати здобувати знання самостійно; акумулює вміння користуватися здобутими знаннями для рішення нових завдань; сприяє набуттю комунікативних навичок і умінь (тобто умінь працювати в різноманітних

групах, виконуючи різні соціальні завдання і ролі); надає можливість широких людських контактів в знайомстві з різними точками зору на одну проблему; навчає користуватися дослідницькими методами: збирати інформацію, факти, уміти їх аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки; надає можливість висловлювати свої власні думки.

Серед основних сучасних інноваційних технологій, які можна застосовувати у викладанні математики в початкових класах є: особистісно-зорієнтовані педагогічні технології; технології інтерактивного навчання; проектні технології; інформаційні технології; ігрові технології.

Сучасні інноваційні технології побудовані на основі особистісно-зорієнтованого педагогічного процесу, активізації та інтенсифікації діяльності, підвищення ефективності управління та організації освітнього процесу. Під особистісно-зорієнтованими технологіями розуміється виховання, яке орієнтоване на дитину, і шукає шляхи, як найкращим чином задовольнити пізнавальні потреби особистості, вирішити проблеми її розвитку і підтримки. Роль вчителя, і ширше – всієї педагогіки – не формувати особистість, а допомогти їй у процесі формування.

Навчання на засадах особистісно-зорієнтованого підходу передбачає мотиваційне забезпечення навчальної діяльності учнів, формування в них позитивної навчальної мотивації (позитивної емоційної інтедифії навчання), тобто генетичного прагнення особистості до самореалізації, творчої самоактивності, наполегливості і бажання оволодіти відповідними вміннями, навичками, досвідом, цінностями й ставленням на певному рівні. Особистісно-зорієнтований підхід у навчанні математики полягає у залученні учнів до активної самостійної навчальної діяльності, навчанні їх самостійно здобувати знання. До засобів, які володіють високим розвиваючим потенціалом, можна віднести проблемні ситуації, задачі з життєво-практичним матеріалом, експерименти, дидактичні (рольові ігри), активні та інтерактивні технології.

Значна кількість основних методичних інновацій у математиці пов'язана сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає досить часто використання наочних прикладів та демонстрації певних процесів, що практично не можливо (або займає багато часу підготовки – побудова на дошці фігури) без використання демонстраційного екрану [2].

Інтерактивне навчання, при правильному застосуванні, робить можливим різко збільшити процент засвоєння матеріалу. Оскільки запам'ятовування відбувається не лише через «зазубрювання» правил та формул, а й в значній мірі завдяки зоровій пам'яті та використанні аналогій із оточуючими речами. У 1 класі доцільно використовувати такі інтерактивні технології: «Робота в парах», «Знайди когось», «Мікрофон», «Незакінчене речення». У 2 класі: «Робота в малих групах», «Карусель». У 3-4 класах: «Мозаїка», «Прес», «Дерево рішень», «Шкала думок», «Мозковий штурм», «Ажурна пилка». Інтерактивні технології можуть використовуватися майже на всіх структурних етапах уроку математики в початкових класах, як під час перевірки домашнього завдання, так і під час узагальнення та систематизації знань.

Метод, який набуває особливого поширення у початковій школі є метод навчальних проектів – це самостійна діяльність учнів (індивідуальна, парна, групова), що передбачає сукупність певних дій, документів, текстів з метою розв’язання деякої проблеми з отриманням кінцевого результату практично важливого для учасників проекту (якщо це теоретична проблема, то пропонується конкретне її розв’язання, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження). Даний метод передбачає гуманізацію, демократизацію та реалізацію впровадження індивідуалізації навчального процесу; сприяє інтелектуальному розвитку учнів; виробленню дослідницьких, творчих, пізнавальних навичок, критичного мислення.

Однією з важливих функцій вчителя є ефективне керування процесом розвитку учнів. Щоб здійснювати таке керівництво, учитель повинен мати об’єктивну інформацію стосовно рівня навчальних досягнень учнів. Використання сучасних інформаційних технологій, зокрема персонального комп’ютера, дає можливість інтенсифікувати процес оцінювання знань учнів, зробити його більше систематичним, оперативним [3].

Впровадження і систематичне використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі школи суттєво посилює можливості активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів і вчителів, а також допомагає інтенсифікувати увесь навчальний процес. За допомогою комп’ютера на уроках математики є можливість вирішити проблему дефіциту рухливої наочності, наприклад: діти під керівництвом учителя на екрані монітора можуть порівнювати геометричні фігури, розв’язувати складні рівняння. На уроках математики, як правило, найчастіше використовуються два види інформаційних технологій: презентації та слайд-шоу, які дозволяють наочно й доступно пояснити учням навчальний матеріал.

Таким чином, під інноваційними технологіями навчання ми розуміємо нові, оригінальні технології (методи, засоби, способи) створення, передавання і збереження навчальних матеріалів, інших інформаційних ресурсів освітнього призначення, а також технології організації і супроводу навчального процесу (традиційного, електронного, дистанційного, мобільного) за допомогою телекомунікаційного зв’язку і комп’ютерних мереж, що цілеспрямовано, систематично й послідовно впроваджуються в освітню практику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальність в освітній діяльності. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. *Освіта України*. 2010. № 6. С. 17–18.
2. Дячківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. К: Академвидав, 2004. с. 23.
3. Ігнатенко М. Сучасні освітні технології. *Математика в школі*. 2013. № 4. С.2-6.

Галуха Аліна Олексіївна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Упровадження сучасних технологій, поширення комп'ютерів, ноутбуків, планшетних ПК, смартфонів забезпечує поширення інформаційних потоків, що сприяє утворенню глобального інформаційного простору та становленню інформаційного суспільства.

Як вітчизняні так і зарубіжні науковці займались вивченням різних аспектів використання інформаційно-комунікаційних технологій: Д. Белл, Н. Гендіна, Д. Лайон, А. Ракітов, В. Цимбалюк та ін. Питання інформатизації освітньої галузі висвітлено в роботах В. Бикова, В. Дивака, М. Жалдака, Т. Коваль, О. Ляшенка, Ю. Машбиця, та ін. Однією з актуальних науково-педагогічних проблем сьогодення є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у галузь дошкільної освіти.

Комп'ютер - це потужний дидактичний засіб, який стимулює вихованців до активної праці, підвищує їхній інтерес до навчання, сприяє кращому засвоєнню матеріалу і підвищує ефективність навчання. Поряд із цим існують певні проблеми: потрібно створити навчальну дидактичну базу, розробити навчальні комп'ютерні програми, створити програмне забезпечення, яке враховувало б закономірності та рівні розвитку дітей дошкільного віку. Важливість застосування комп'ютерних технологій у навчанні полягає також у тому, що вони вносять у заняття новизну, яка за своїм змістом і формою викладу дає можливість опрацювати за короткий час значний за обсягом матеріал, а також по-новому його засвоїти, викликати інтерес, поглибити здобуті знання [1, с. 34-36].

На наш погляд, комп'ютер слід розглядати як компонент системи засобів навчання, що забезпечують наочність діяльності та її практичну спрямованість. Зазначимо, що комп'ютерні технології навчання впевнено розширюють свій вплив на освітньо-виховний простір навчального закладу. До їх переваг можна віднести такі чинники: представлення інформації в ігровій формі, образно і яскраво представити навчальний матеріал, що відповідає наочно - образному мисленню учнів; привернути увагу дітей мультиплікаційними ефектами, звуковим супроводом та рухомими елементами; розвивати пізнавальну

активність дітей через систему заохочувальних прийомів після виконання ними проблемних завдань. КТ дозволяють застосувати мультимедійні презентації в роботі з дітьми початкових класів.

Процес створення нових завдань з використанням мультимедійних презентацій сприяє розвитку креативних якостей педагога, зростанню рівня його педагогічної компетентності. Урізноманітнюючи діяльність дітей на занятті, педагог робить його більш цікавим та пізнавальним, сприяє ефективному закріпленню сформованих навичок на комунікативному етапі роботи та якісного завершення педагогічного впливу вихователя. Сучасні комп'ютерні технології дозволяють значно розширити методичні прийоми проведення занять.

Оволодіння логіко-математичною компетенцією передбачає засвоєння математичних понять при використанні розумових операцій. Вона складається з мотиваційного, змістового та операційно-діяльнісного компонентів. Практична реалізація останніх визначає рівень сформованості логіко-математичної компетентності, тому дуже важливо під час навчально-виховного процесу формувати у дітей позитивні мотиви, які б враховували їхні потреби та стимулювали пізнавальний інтерес, навчали вихованців здійснювати самоконтроль та адекватне оцінювання власної діяльності, застосовувати набуту інформацію на практиці.

Психологічна особливість учнів початкової школи полягає в тому, що вони у своїй уяві в процесі гри легко переносять заміники реальних предметів в ігрові, використовуючи їх властивості і призначення, чим і пояснюється «легке» входження в комп'ютерні ігрові ситуації та осмислене оперування символами та об'єктами на екрані комп'ютера.

Комп'ютерна програма спрямовує дитину на виконання тих чи інших розумових операцій (дії з числами; обчислення та вимірювання кількості, відстані, довжини; класифікація геометричних фігур, предметів, множин; серіація за величиною, масою, об'ємом, розв'язування задач та інші) і в залежності від результатів, інтерактивно реагує на дії дитини. Як подяка за правильно виконане завдання, програма виконує музичні мініатюри, відтворює звукові фрази, або екранні ефекти.

Комп'ютерні програми для дітей повинні мати позитивну моральну спрямованість. Проведений аналіз комп'ютерних технологій дозволяє стверджувати, що їх інтеграція в систему дидактичних засобів з формування елементарних математичних уявлень дітей є надзвичайно впливовим чинником зростання інтелектуального, морального та естетичного розвитку дитини.

Використання нових, незвичних прийомів пояснення й закріплення в ігровій формі з використанням мультимедійних матеріалів, підвищує мимовільну увагу дітей, допомагає розвинути довільну увагу, дає змогу збільшити обсяг пропонованого для ознайомлення матеріалу [2].

Уроки математики стають насиченими й цікавими, тобто пропонований матеріал містить елементи надзвичайного, дивного, несподіваного, що викликає інтерес у дітей до навчального процесу та сприяє створенню позитивної емоційної обстановки навчання, а також розвитку розумових

здібностей. Необхідно формувати елементарне уявлення про комп'ютер як сучасний технічний засіб.

Комп'ютерні математичні ігри сприяють закріпленню, уточненню конкретного математичного змісту, вдосконаленню наочно-дійового мислення, а також допомагають перевести його в наочно-образний план, формують елементарні форми логічного мислення, діти вчаться аналізувати, порівнювати та узагальнювати предмети. Комп'ютерна гра потребує від дитини уміння зосередитися на певному навчальному завданні. Учень має чітко запам'ятовувати умови та правильно їх виконувати. Перевагою комп'ютерних математичних ігор є те, що вони не нав'язують дітям певний темп гри, в них враховуються лише правильні відповіді дітей, що сприяє забезпеченню індивідуального підходу.

Усі матеріали для уроків ретельно добирають з урахуванням віку дітей та навчальних напрямів роботи з ними. Застосовують комп'ютери, мультимедіа та інформаційні технології як дидактичні засоби для підвищення мотивації та індивідуалізації навчання, розвитку творчих здібностей дітей та для створення благополучного емоційного фону. Комп'ютер дає змогу моделювати такі життєві ситуації, які не можна, або важко побачити в повсякденному житті.

Для більшої ефективності комп'ютерні матеріали побудовано відповідно до вікових особливостей дошкільників, до них включені цікаві питання, анімаційні картинки, ігри. Чергування демонстрації теоретичного матеріалу та бесіди з дітьми допомагають досягти поставленої мети.

Таким чином, інформаційні комп'ютерні технології впевнено займають свою нішу в навчально-виховному процесі навчального закладу, зокрема і при оволодінні логіко-математичною компетенцією. Вони є засобом оптимізації навчальної діяльності учнів і розвитку їхніх життєвих компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жалдак М.І. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики: посібн. для вчит. К.: НПУ ім.. М.П.Драгоманова, 2004. 182 с.
2. Ляшенко С., Зінченко З. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у освітній процес // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2013. № 7. С. 16-26.

*Гонта Тетяна Геннадіївна ,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Інноваційна за змістом і характером динаміка світових тенденцій розвитку суспільних процесів вимагає від України вибору випереджувальної моделі подальшого розвитку та мобілізації суспільних ресурсів. Останнє суттєво впливає на систему освіти в цілому та її загальноосвітню складову зокрема. Інновації стають тим механізмом, який дає можливість дійснити в усіх галузях діяльності процес випереджального розвитку і забезпечить приєднання України до високотехнологічних держав.

Формування особистості за умови впровадження діяльнісного підходу відбувається в процесі спільної діяльності педагога й учнів, у результаті якої реалізуються мета й завдання освітнього процесу. В умовах сучасної початкової школи педагог організовує освітню діяльність учнів, щоб постійно підтримувати позитивний психологічний настрій кожного, розвивати щирість у стосунках, проявляти коректну вимогливість.

Якщо звернути увагу на сучасні дослідження, то вони показують, що найкраще засвоєння знань учнів відбувається в дії. Говорячи про зародження та розвиток діяльнісного підходу зазначаємо, що він виник в той період, коли ідеї та теорії цього підходу розвивались і в психології. Займався цим дослідженням Л. С. Виготський. Основоположником теорії діяльнісного підходу став А.Н. Леонтьєв, який зазначав, що діяльність може відбуватися за допомогою дій (рухи руками, ногами, пальцями), або ж за допомогою розумових дій. Педагогічна та психологічна науки тісно пов'язані між собою, отож розглянемо сутність діяльнісного підходу з позицій цих наук. Діяльнісний підхід в освіті розглядається як спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію

Нова українська школа – середовище інтегрованого навчання, де діти можуть розвивати навички, які стануть їм у пригоді в реальному житті більше, ніж підруникова теорія. Такий підхід отримав назву діяльнісного, а його ідеї

знайшли розвиток в основах Державного стандарту початкової освіти в умовах Нової української школи

Формування особистості за умови впровадження діяльнісного підходу відбувається в процесі спільної діяльності педагога й учнів, у результаті якої реалізуються мета й завдання освітнього процесу. В умовах сучасної початкової школи педагог організовує освітню діяльність учнів, щоб постійно підтримувати позитивний психологічний настрій кожного, розвивати щирість у стосунках, проявляти коректну вимогливість.

Математика в переліку предметів у початковій школі займає окреме місце, оскільки на уроках математики в учнів закладаються основи теоретичного мислення, які застосовуються в пізнанні наукових дисциплін у подальші роки навчання. З огляду на це НУШ однією з основних компетентностей виділяє математичну. Під математичною компетентністю розуміють здатність актуалізувати та застосувати математичний досвід у практичних, навчальних і життєвих ситуаціях [1].

Нова українська школа однією з основних предметних компетентностей, якими має оволодіти молодший школяр, виокремлює математичну компетентність, яка визначається як особистісне утворення, що характеризує здатність учня створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних та практикозорієнтованих завдань, нарешті адекватно вирішувати проблеми повсякденного життя. А формування прийомів математичної діяльності сприяють реалізації компетентнісного підходу у навчанні. Активне формування навчальної діяльності веде до активних змін в особистості учня, в його свідомості, інтелектуальному і моральному розвитку. Відповідно до діяльнісного підходу етапи засвоєння знань розглядаються разом із етапами засвоєння діяльності. Якість знань в такому разі визначається адекватністю використовуваної діяльності учня для їх засвоєння.

В Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що основною метою освітньої галузі "Математика" є формування в учнів математичної компетентності на рівні, достатньому для забезпечення життєдіяльності в сучасному світі, успішного оволодіння знаннями з інших освітніх галузей у процесі шкільного навчання, забезпечення інтелектуального розвитку учнів, розвитку їх уваги, пам'яті, логіки, культури мислення та інтуїції.

Оскільки математичні компетенції як виявляються, так і формуються в діяльності, то формування математичної компетентності має розглядатися через процес навчання, орієнтований на послідовне засвоєння елементів навчальної діяльності відповідно до змісту математичної освіти.

Діяльнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей та наскрізних умінь особистості; застосування теоретичних знань на практиці; формування здібностей до самоосвіти й командної роботи; успішна інтеграція в соціумі та професійна самореалізація. Цей метод навчання є одним із провідних у сучасній початковій школі. Його

застосування забезпечує можливості щодо вироблення в учнів необхідних пізнавальних вмінь, компетенцій саморозвитку та самовиховання.

Аналізуючи психолого-педагогічні основи діяльнісного підходу у навчанні, можна дійти висновку про те, що цілі даного підходу в галузі навчання розв'язання задач досягаються тоді, коли вони реалізуються через формування прийомів навчальної діяльності з вирішення навчальних завдань. Успіх залежить від того, наскільки досконала запропонована учням система навчальних завдань. Система навчальних завдань повинна задовольняти певним вимогам, при виявленні яких виходитимемо з наступних теоретичних положень: - з положень концепції НУШ у тому, що ця система має бути спрямована на формування в учнів знань для вирішення необхідних задач; - з основних принципів (принцип цілісності та принцип складності) системного підходу.

На сучасному етапі у процесі проведення уроків математики важливу увагу слід приділяти розвитку пізнавальної діяльності учнів за рахунок їхньої активності. В організації діяльності вирізняють два аспекти: - предметно-математичний, основне призначення якого – це побудова таких завдань, які будуть поступово приводити учнів до пізнання якогось нового поняття, або учні дізнаються новий спосіб дій, що буде формувати математичну компетентність учнів; - технологічний, який пов'язаний з успішною організацією навчання з використанням сучасних технологій.

Впровадження та реалізація Концепції НУШ, Державного стандарту початкової освіти, використовуючи діяльнісний підхід надає можливість успішної педагогічної діяльності, де учень буде займати активну позицію, а його діяльність буде основою, засобом і умовою розвитку особистості [2].

Таким чином, реалізація діяльнісного підходу до навчання математики сприяє зростанню активності учнів з кожним наступним етапом уроку, зацікавлює успіхами у навчанні та відкриттям нових знань. Допущені помилки у результаті пошуку та міркувань лише стимулюють до подальших відкриттів. Застосування діяльнісного підходу на уроках математики забезпечує успішне та ефективне формування математичної компетентності, сприяє розвитку розумових дій, інтелекту, творчих здібностей і виховує активну, розуміючу людину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доценко С. О. Реалізація системно-діяльнісного підходу на уроках математики. Педагогіка та психологія. Харків. 2016. Вип. 55. С.52–63.
2. Роміцина Л. В. Діяльнісний підхід до навчання учнів математики: розвиток мислення, спрямованого на майбутнє. Інноваційна педагогіка. 2020. Вип. 27. С.74–77.

*Данюк Вікторія Сергіївна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сьогодні в Україні створюється нова школа, де учень повноцінно живе, проектує своє майбутнє, свій шлях, враховуючи власні можливості, ставлячи перед собою завдання самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти. При цьому особливого значення набуває креативність особистості, її здатність до творчого нестандартного мислення, вміння ефективно вирішувати складні проблеми власної життєдіяльності.

Проблема розвитку креативного мислення школярів є особливо актуальною у наш час. Адже саме зараз, як ніколи, нашій країні потрібні люди, здатні приймати нестандартні рішення, які вміють творчо мислити. На жаль, сучасна школа ще зберігає застарілий підхід до засвоєння знань. Доволі часто навчання зводиться в основному лише до запам'ятовування і відтворення дій, типових способів розв'язування завдань. Одноманітне, шаблонне повторення одних і тих же дій відвертає потяг до навчання. Діти позбавляються радості відкриття і поступово втрачають здатність до креативності [1].

Увага до цієї проблеми не послаблювалась у психолого-педагогічній науці протягом усього періоду її розвитку. Їй були присвячені дослідження видатних вітчизняних та зарубіжних психологів і педагогів, зокрема Л.С.Виготського, П.П.Блонського, Н.О.Менчинської, Г.О.Люблінської, М.М.Шардакова, Л.В.Занкова, В.В.Давидова, Г.С.Костюка і ін.

Одним із шляхів впровадження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти у роботу вчителя математики є впровадження інноваційних педагогічних технологій. Вони необхідні для формування креативного мислення і виховання творчої особистості, підготовленої до розв'язування складних питань в різних сферах діяльності.

Проблема розвитку креативності молодших школярів на уроках математики в НУШ останнім часом стала надзвичайно актуальною. Це обумовлено тим фактом, що в даний час освітній процес потребує такої організації, яка б забезпечила розвиток індивідуального та творчого підходу до кожного учня, сприяла би впровадженню різних інноваційних навчальних програм, реалізувала принципи гуманного підходу до дітей.

Під креативним мисленням розуміємо нестандартний спосіб мислення, за допомогою якого активізуються творчі здібності людини, здатність до продукування нових ідей та створення нових об'єктів, знаходження несподіваних способів вирішень проблем. Для розвитку креативного мислення використовують різні види творчо-розвивальних технологій: технологію проблемного навчання; розв'язування творчих завдань (ТВРЗ); проектну технологію; інтерактивного й ігрового навчання та ін. [2].

Математика як навчальний предмет надає широкі можливості для здійснення процесу формування креативності мислення учнів. Використання технології розв'язування творчих завдань (особливо нестандартних завдань підвищеного рівня складності) якнайповніше дає можливість педагогу вчити школярів міркувати, творити, шукати, узагальнювати, порівнювати. У такому аспекті уроки математики можна розглядати як різновид наукової творчості.

Творчі нестандартні завдання розвивають такі пізнавальні та творчі здібності, як уміння робити висновки, оперувати інформацією, аналізувати ситуації, передбачати наслідки; здатність винаходити нові оригінальні ідеї, знаходити кілька правильних відповідей та ін.

Нестандартною (творчою) називають задачу, алгоритм розв'язку якої наперед невідомий. Для розв'язування нестандартної задачі учень не має готової схеми дій, або задачу неможливо розв'язати відомими способами, до результату також неможливо перейти на основі прямого відтворення знань і операцій. Дати учням базу знань, що дозволить розв'язати будь-яку задачу творчого характеру - неможливо, бо творчі завдання якоюсь мірою неповторювані, а універсального методу, що дозволяє розв'язати будь-яку задачу немає. Навіть суворе дотримання всіх вказівок і слідування порадам вчителя не зможе творчий процес відшукування вирішень творчих завдань укласти в певні схеми [3].

Щоб сформулювати творчі здібності на уроках математики, дитині необхідно якнайбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних видів діяльності, який їй подобається найбільше, а потім – в усіх притаманних учням видах діяльності (гра, малювання, конструювання, читання та розігрування сюжетів знайомих літературних творів, складання віршів, казок, робота з геометричним матеріалом, експериментування тощо). Формуючи в учнів інтерес до будь – якого з цих видів діяльності, вдається захопити дитину процесом творчості.

Серед шляхів розвитку творчих здібностей на уроках математики, пізнавальної активності, самостійності, самореалізації дітей підкреслюється необхідність використання в роботі з учнями початкових класів різноманітних завдань – навчальних, розвивальних, пізнавальних, інтелектуальних, нестандартних, творчих.

Для розвитку творчих здібностей використовують: 1. Метод гри.

Гра, як основна діяльність дитини в молодшому шкільному віці, є постійною її супутницею. Гра для дитини – перша можливість проявити себе, самовиразитись і самоствердитись.

В іграх діти не тільки відображають реальне життя, а й перебудовують його. За словами Виготського, «гра дитини – це творче переосмислення пережитих вражень, комбінування їх і побудова з них дійсності, яка відповідає запитам і інтересам самої дитини», тобто гра розглядається як творча діяльність.

2. Інтерактивні методи: «Займи позицію», «Прес», «Case – метод» організовую «ігри»: «Мікрофон», «Акваріум», «Карусель». Методи інтерактивного навчання дають змогу швидко активізувати пошуково - пізнавальну діяльність учнів, максимально розкривають їх таланти.

3. Елементи технології критичного мислення. Коли дитина приходить до школи відбувається процес її адаптації до тих видів і форм діяльності, в яких їй доведеться брати участь у дорослому житті. І цей процес відбувається за умови комунікативної діяльності. Тому для розвитку мовленнєвих умінь, розвитку творчого мислення використовую такі завдання:

Використання системи розв'язування творчих завдань на уроках математики якнайкраще розвиває в учнів креативне мислення, інтерес до навчання, предмету. Треба лише вдало добирати математичні завдання, щоб вони викликали цікавість у школярів. Адже пробудити інтерес до математики, навчати школярів творчо мислити - це найголовніша мета, до якої прагне сучасний вчитель у зв'язку з завданням підвищення ефективності процесу навчання математики. Цьому сприяють: практичне ознайомлення школярів з нестандартним підходом до розв'язання творчих завдань; вправлення в пошуках оригінальних рішень; багатогранна творча діяльність школярів, яка спрямована на формування навичок пошукової праці. Для вирішення цих завдань використовуємо також різноманітні творчі вправи, запитання, цікаві задачі, логічні вправи, задачі-головоломки, задачі-жарти, дидактичні ігри, загадки, ребуси та інші завдання.

Отже, для розвитку креативного мислення учнів у процесі вивчення математики в НУШ, доцільно використовувати творчо-розвивальні завдання: творчі завдання, винахідницькі задачі, що передбачають нестандартний підхід до їх розв'язування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі. Житомир : Видавництво ім. І. Франка, 2012. С.14–41.

2. Кучай Т.П. Розвиток креативного мислення молодших школярів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія. 2017. С. 154-158.

3. Юрченко А. О. Розвиток креативності учнів початкової школи. Київський науково-педагогічний вісник. 2020. № 21. С. 135-139.

*Димарчук Ірина Віталіївна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Реформування сучасної системи освіти ставить перед педагогічними навчальними закладами особливі завдання, які визначаються потребою суспільства в педагогах, здатних до розв'язування складних проблем навчання, виховання і розвитку учнів, формування їх особистості. Це зумовлює необхідність змін у підготовці вчителя. Тільки педагог із високим рівнем інтелекту, творчих здібностей здатний формувати особистість школяра з урахуванням вимог сучасності. Треба зазначити, що головна роль у цьому процесі належить саме вчителю, оскільки ця ланка є особливою. Адже, саме початкова школа є фундаментом подальшого навчання. Насамперед це стосується сформованості загальнонавчальних умінь, навичок і способів діяльності, пізнавальних інтересів і мотивації [2].

Вимоги суспільства до суттєвого зростання предметної, методичної та наукової компетентності випускників ВНЗ, підготовки вчителя як високопрофесійного фахівця, спроможного до ефективної професійної діяльності спричиняють появу необхідності розробки нових підходів, форм і методів здійснення процесу методико-математичної підготовки майбутніх учителів початкових класів як складової їх професійної педагогічної освіти.

Математика завжди була однією з найважливіших наук для людства. Ця наука допомагає нам розуміти інший світ, знаходити рішення складних проблем та працювати з великою кількістю даних. Однак, навчитися математиці не завжди легко. Недарма учні часто вважають математику складною і нудною. Щоб зробити навчання математики цікавим та зрозумілим для учнів, використовують інноваційні технології навчання.

Одним з найбільш ефективних інноваційних технологій навчання є використання інтерактивних дошок. Це технологія, яка дозволяє учням та вчителям спільно працювати з математичними об'єктами, демонструвати графіки, малювати і вирішувати математичні задачі. Інтерактивні дошки забезпечують ефективний спосіб взаємодії між учителем та учнем, допомагаючи розуміти матеріал більш точно та швидше.

Ще однією інноваційною технологією є використання віртуальних навчальних середовищ. Вони дають можливість учням вивчати математику у

навколишньому середовищі, яке повністю симулює реальну математичну задачу. Наприклад, використання віртуальних середовищ дозволяє учням вивчати топологію, геометрію та алгебру за допомогою візуалізації складних проблем [1].

Крім того, мобільні додатки стали необхідною складовою навчального процесу. Вони дозволяють учням з легкістю вивчати математику на мобільному пристрої, виконувати вправи та отримувати миттєвий зворотній зв'язок та підказки. Такі додатки забезпечують доступ до великої кількості матеріалів, включаючи відео-уроки, тести, ігри та інші інтерактивні засоби.

Також стали популярними онлайн-курси, які дозволяють учням вивчати математику віддалено. Онлайн-курси надають можливість учням вчитися у власному темпі та у зручний для них час, що особливо важливо для тих, хто має завантажений графік. Такі курси часто містять відеоуроки, тести, вправи та інші інтерактивні матеріали, які сприяють кращому розумінню математичних концепцій [5].

Нарешті, важливим елементом інноваційного навчання математики є використання ігрових технологій. Вона може бути використана для розвитку логічного мислення та розв'язання математичних задач. Граючись в ігри, учні можуть навчитися збирати та аналізувати дані, розвивати аналітичні та креативні навички, а також вивчати нові математичні концепції.

Інноваційні технології навчання математики забезпечують нові способи навчання, які дають учням можливість вивчати математику у більш доступний та цікавий спосіб. Використання таких технологій допомагає підвищити інтерес до математики та допомагає учням краще зрозуміти матеріал. Тому, впровадження інноваційних технологій навчання математики в освітній процес є дуже важливим завданням.

Крім того, інноваційні технології навчання математики можуть бути корисні не тільки для учнів, а й для вчителів. Завдяки використанню цих технологій вчителі можуть більш ефективно організовувати навчальний процес та підвищувати якість знань учнів. Наприклад, використання онлайн-курсів дозволяє вчителям ефективно контролювати процес навчання та забезпечувати індивідуальний підхід до кожного учня.

Також, використання ігрових технологій в навчальному процесі допомагає збільшити мотивацію учнів до вивчення математики. Граючись, діти засвоюють матеріал не тільки швидше, але й з більшим задоволенням. Це може позитивно впливати на їхній інтерес до математики в цілому та мотивацію до подальшого вивчення цього предмету [4].

Використання інноваційних технологій в навчанні математики є надзвичайно важливим кроком у покращенні якості освіти. Вони дозволяють учням навчатися в більш доступний та цікавий спосіб, а вчителям забезпечувати більш ефективний та індивідуальний підхід до кожного учня.

Використання інноваційних технологій навчання математики може допомогти учням з різними освітніми потребами. Наприклад, для дітей з дислексією або дискалькулією можуть бути корисними мобільні додатки з

аудіо та візуальними матеріалами. Це дозволить таким дітям легше засвоювати матеріал та розвивати навички в області математики.

Крім того, використання інноваційних технологій навчання математики може допомогти учням розвивати навички у сфері інформаційних технологій, що є дуже важливим у сучасному світі. Учні можуть вивчати математику на комп'ютерах та мобільних пристроях, використовуючи різноманітні програми та додатки, що розвиває їхні навички роботи з комп'ютером та підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці в майбутньому.

Отже, використання інноваційних технологій навчання математики є важливим елементом сучасної освіти, що допомагає покращити якість навчання та розвитку учнів, а також дозволяє їм здобувати необхідні навички та знання для успішної інтеграції у сучасному інформаційному світі [3]. Нагромаджений в Україні і за кордоном досвід свідчить, що інноваційні методи сприяють інтенсифікації й оптимізації навчального процесу. Вони дозволяють робити навчання доступнішим і цікавішим; моделювати різні ситуації, збагачувати досвід учнів через включення в різні навчальні і життєві ситуації та їхні переживання; створювати умови для розвитку в дітей здатності будувати певні стосунки в групі, визначати своє місце в ній, не допускати конфліктів, шукати компроміси, прагнути до діалогу, шукати і знаходити спільне розв'язання проблеми; вчити учнів формулювати власну думку, уміти її виражати і доводити свою точку зору, уміти наводити аргументи, уміти слухати свого товариша і поважати його думку; розвивати в учнів навички проектної діяльності, самостійної роботи, творчої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діденко О.О. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі математики. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2018. Вип. 2 (18). С. 95-100.
2. Дубровіна Т.В. Використання онлайн-курсів з математики у навчальному процесі. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. 2019. Вип. 157. С. 154-157.
3. Миколук О.І. Використання комп'ютерних програм у процесі навчання математики. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Технічні науки. 2020. Вип. 3 (95). С. 80-85.
4. Харченко О.В. Використання інтерактивних дошок у навчальному процесі з математики. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у педагогічній діяльності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 24), С. 24-26.
5. Яковлева О.В. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі з математики. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2021. Вип. 4 (24). С. 106-112.

Крільо Олена Василівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

УМОВИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Однією з новітніх педагогічних технологій, що відповідає вимогам реформи освіти є технологія розвитку критичного мислення. Дана технологія є особистісно зорієнтованою та дозволяє вирішувати широкий спектр освітніх завдань: навчальних, виховних і розвиваючих.

Над концептуальними положеннями та науково-методичним забезпеченням педагогічної інноватики з розвитку критичного мислення активно працюють українські науковці І. Бех, І. Богданова, Л. Даниленко, І. Дичківська, М. Дмитренко, О. Дубасенюк, В. Паламарчук, І. Підласий, В. Телянчук та інші. Теоретики і практики психолого - педагогічної науки вважають, що нове у педагогіці - це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які ще не використовувались, а й той комплекс елементів педагогічного процесу, який дає змогу ефективно вирішувати завдання розвитку і саморозвитку творчої особистості.

Навчання математики в початковій школі має сприяти розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, а саме: пізнавальних інтересів, аналітичності розуму, вміння віднаходити оптимальне рішення. У сучасній швидкоплинній освіті соціально-економічний рівень початкової освіти залежить від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтується на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання у початковій школі.

Практика навчання у закладах освіти та психолого-педагогічні дослідження довели необхідність відмовитися від уявлень про навчально-виховний процес як процес повідомлення і передачі інформації.

Роль сучасного вчителя не лише в тому, щоб ясніше, зрозуміліше, ніж у підручнику, повідомити учням інформацію, а в тому, щоб стати організатором пізнавальної діяльності, у якій головним суб'єктом у системі «педагог-учень» стає саме учень. Цим вимогам відповідають інноваційні педагогічні технології. Однією з перспективних інноваційних технологій є проблемне

навчання, сутність якого полягає в тому, що воно ґрунтується не на передачі готової інформації, а на отриманні учнями певних знань і умінь шляхом вирішення теоретичних і практичних проблем в процесі самостійної дослідницької діяльності.

Проблемне навчання – це така організація навчального процесу, яка передбачає створення під керівництвом педагога проблемних ситуацій і активну пізнавальну діяльність учнів для їх вирішення, у результаті чого відбувається творче оволодіння знаннями, навичками, вміннями, розвиток розумових здібностей. Відтак суть проблемного навчання зводиться до створення такої ситуації, яка змушує учня, спираючись на отримані знання, самостійно шукати рішення [4, с. 41-43].

Вдало створена проблемна ситуація є важливою ланкою наступного засвоєння школярами знань проблемним шляхом, що складається з таких етапів: організація проблемної ситуації (педагог – створює проблемну ситуацію, учень – усвідомлює суперечності у навчальному матеріалі, який вивчається); формулювання проблеми (педагог – організовує обміркування проблеми та її формулювання, учень – формулює навчальну проблему); індивідуальне або групове вирішення проблеми суб'єктами учіння (педагог – організовує вирішення проблеми, формулювання гіпотези, учень – висуває гіпотезу, яка пояснює досліджувану навчальну проблему); верифікація (перевірка, тлумачення і систематизація) отриманої інформації (педагог – організовує перевірку гіпотези, учень – перевіряє гіпотезу шляхом експерименту, вирішення завдань, наукового пошуку тощо); використання засвоєних знань у теоретичній та практичній діяльності (педагог – організовує узагальнення результатів попередніх дій і використання здобутих знань на практиці, учень – аналізує отримані результати. Формулює висновки, використовує їх у практичній діяльності) [2].

Доцільність створення проблемних ситуацій очевидна, тому слід відмітити способи їх створення на уроках математики:

1. Підведення учнів до обґрунтування неочевидних залежностей.
2. Пропедевтичні завдання. Такі завдання пропонують перед вивченням нового матеріалу і на уроці, і як домашні. Вони активізують увагу учнів, служать базою для створення проблемних ситуацій і самостійного розв'язування навчальної проблеми.
3. Підведення учнів до самостійних індуктивних висновків.
4. Розв'язання підготовчих вправ та задач.
5. Створення ситуації вибору, підведення учнів до висновків, що суперечать їх попереднім уявленням.
6. Організація дискусії. Проблемні ситуації виникають тоді, коли вчитель ставить перед учнями проблемне питання й організовує його обговорення.
7. Порівняння нового поняття з вивченим раніше [1, с. 23-25].

Урок математики – ідеальний матеріал для створення проблемних ситуацій. Саме на цих уроках в учнів виникають питання: «Чому?», «Як?», «Звідки?». Проблемна ситуація при навчанні математики виникає абсолютно

природно, не вимагаючи ніяких спеціальних вправ, штучно підібраних ситуацій. По суті, не тільки кожна текстова задача, але і половина інших вправ, представлених в підручниках математики, є свого роду проблемними, над вирішенням яких учень повинен задуматися, звісно, якщо не перетворювати їх виконання на суто тренувальну роботу, пов'язану з рішенням по готовому, даному вчителем зразку.

Конструктивну основу зазначеної технології становить базова модель трьох стадій організації навчального процесу: «Виклик – осмислення – рефлексія». Всі три стадії доцільно застосовувати поетапно, оскільки вони сприяють складному розумовому процесі. Розвиваючи критичне мислення учнів необхідно застосовувати методи і прийоми відповідно до стадій технології.

Уроки математики створюють необхідні умови для формування та розвитку критичного мислення (розв'язування задач, проблем, опрацювання інформації, вибір раціональних способів діяльності та оцінювання ситуацій). Розвиток критичного мислення учнів молодшого шкільного віку вимагає застосування методів аналізу, оцінки фактів, зіставлення, розкриття причинно-наслідкового зв'язку, узагальнення, пояснення причин і помилок, доказ і спростування. Розумові операції порівняння і зіставлення є домінуючими в процесі критичного мислення. Тому, важливо виявити рівень сформованості розвитку критичного мислення у дітей і надати їм необхідну допомогу [3].

Таким чином, впровадження у навчальний процес з математики проблемного навчання, порівняно із так званою «пасивною» моделлю має ряд переваг: учні засвоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку); відсоток засвоєння, як правило, високий; педагог сильніше розкривається перед учнями як особистість, виступає як лідер, організатор; роль учнів активна, вони приймають важливе рішення стосовно процесу навчання; джерело мотивації внутрішнє (інтерес самого учня).

Критичне мислення не є ціллю, а лише інструмент для розвитку математичних знань, умінь та навичок. Коли учні мають справу з деякою інформацією, вони вчаться тренувати мислення, інтелектуальні здібності, не знаючи, що їх інструментом є математика. Учні використовують набуті навички для розвитку свого творчого потенціалу: їм легше створювати власні творчі продукти, якщо вони знають і вміють більше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко В. Г. Проблемний підхід до навчання математики : методичний посібник. Київ: 2005. 88 с.
2. Созанська О. Проблемне навчання – основа розвитку творчого мислення учня. Заст. директора шк. 2013. № 8. С. 30–39.
3. Янц Н. Д. Класифікація проблемних ситуацій як напрям наукових пошуків. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. пр. Харків: Харківський нац. пед. ун-тет імені Г.С.Сковороди, 2008. Вип.27. С.149-155.
4. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. Посіб. К. : Академія, 2001. 528 с.

*Лисенко Наталія Миколаївна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

*Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Формула Нової української школи передбачає запровадження педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками, а одним із засобів такої педагогіки має стати наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі вивчення математики відкриває цілий ряд можливостей для різнобічного, нетрадиційного, наочного осмислення учнями предметного матеріалу, вказують такі науковці, як Т. Запорожченко, Н. Ковальова, Л. Кравченко, О. Локшина, Н. Рудницька, С. Стрілець, М. Синиця, С. Тушак, С. Шумигай та інші. Застосування комп'ютера на уроках математики надає можливості активізувати пізнавальні інтереси учнів під час вивчення та закріплення нового матеріалу, підвищити мотивацію навчальної діяльності, організувати самостійну роботу школярів.

Під час упровадження інформаційних і комунікаційних технологій українські вчені, зокрема І. Зимня, М. Жалдак, Н. Морзе, О. Хуторський, Л. Чернікова, розкрили зміст та складові інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя.

Разом з тим, навколо питання інформаційно-комунікаційної компетентності як засобу партнерської взаємодії між вчителем та учнем лише розпочинаються ґрунтовні дослідження.

ЮНЕСКО розробила міжнародний стандарт «Структура ІКТ-компетентності вчителів», де виходять з того, що вчителям недостатньо бути компетентними в галузі ІКТ і здатними навчати цього учнів. Учителі мають допомагати учням не просто навчатися з використанням ІКТ, а робити це творчо, розвивати співпрацю та вміння вирішувати проблеми, щоб у майбутньому стати ефективними громадянами та працівниками [1, с. 25-26].

У закладі освіти мають створюватися умови для використання ІКТ та формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів. У першу чергу це відповідне матеріально-технічне забезпечення, наявність швидкісного

Інтернету, доступ до Wi-Fi у кожному класі. Можливості сучасного уроку значно розширюються завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій, які розглядаються як важливий компонент загальної освіти, що відіграє велику роль у розв'язанні пріоритетних завдань навчання та виховання – у формуванні цілісного світогляду, навчальних, комунікативних та комунікаційних навичок. Широке застосування інформаційних технологій в освіті поступово, але досить впевнено, стає найважливішою деталлю навчально-виховного процесу школи.

У науковій літературі інформаційні технології тлумачаться як сукупність засобів, методів і прийомів збирання, зберігання, опрацювання, подання та передавання повідомлень, інформації, що розширює знання людей та розвиває їхні можливості щодо управління технічними та соціальними процесами.

Мають свої особливості використання ІТ як засобу підвищення пізнавальних інтересів до вивчення математики. Психолого-педагогічні дослідження відкрили величезний дидактичний потенціал інформаційних технологій в освіті, довели, що їх використання дає змогу значно підвищити ефективність засвоєння навчального матеріалу з математики, оскільки під час роботи з такими засобами навчання в учнів активізуються всі види розумової діяльності.

Системне використання інформаційних технологій на уроках математики можливе протягом вивчення будь-якої навчальної теми. Існує значна кількість програмних засобів, які дають змогу розв'язати досить широке коло математичних задач різних рівнів складності за допомогою комп'ютера.

Актуальність використання інформаційних технологій обумовлена тим, що в них закладені великі можливості для навчання на якісно новому рівні. Мультимедійні програмні засоби, які можуть бути використані учнями на уроках математики, реалізують наступні види навчальної роботи: перегляд інформації в аудіовізуальному варіанті, тренаж по теорії з використанням задач, контроль знань, роботу зі словником термінів і понять, роботу з тими, що підключаються до локальної мережі та іншими компонентами навчального комплексу.

Питання формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів на уроках математики є актуальним, оскільки, маючи певні знання, вміння й навички, учні часто не вміють їх застосовувати на практиці, у спілкуванні з оточенням, а іноді не вміють переносити їх не тільки у практичну діяльність, а й з однієї навчальної галузі в іншу. З цією проблемою вчителі початкової школи зустрічаються постійно. Саме математична освіта покликана зробити вагомий внесок у формування ключових компетентностей учнів як загальних цінностей, що базуються на знаннях, досвіді, здібностях, набутих завдяки навчанню. Отримані у школі знання та сформовані вміння і навички є, безперечно, важливими, але нині особливої актуальності набуває компетентність учня в різних галузях знань. Саме компетентності більшість міжнародних експертів вважають тими індикаторами, що дають змогу визначити готовність учня-випускника до життя, подальшого особистого розвитку та активної участі в суспільному житті.

Опрацьовуючи Державний стандарт початкової загальної освіти, наукову педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що зміст математичної освіти має бути спрямований на досягнення таких цілей: інтелектуальний розвиток учнів, формування видів мислення, характерних для математичної діяльності і необхідних людині для повноцінного життя у суспільстві; оволодіння прийомами математичної діяльності, які необхідні при вивченні суміжних предметів для продовження навчання та у практичній діяльності; формування уявлень про математику як форму опису і метод пізнання дійсності; виховання учнів у процесі навчання математики; формування позитивного ставлення та інтересу до математики [2, с. 15-17].

Використання інноваційних педагогічних технологій – це спосіб створення в класі атмосфери, котра найкращим чином сприяє співпраці, порозумінню та доброзичливості. *Інформаційні технології* – невід’ємна частина сучасного життя. Завдяки ІКТ учні краще сприймають навчальний матеріал, зростає зацікавленість, покращуються розвиток і корекція процесів мислення, відбувається індивідуалізація навчання. У школярів формуються групи вмінь, необхідних у повсякденному житті, а саме: уміння здійснювати обчислення; користуватися інформацією, поданою в різних формах; аналізувати, синтезувати, узагальнювати дані. [3, с. 45-46].

Надзвичайно ефективними є уроки математики, забезпечені мультимедійною підтримкою. За допомогою мультимедійних презентацій реалізуються різні форми навчально-пізнавальної діяльності: фронтальна, індивідуальна, групова. Найпоширенішою є фронтальна робота, коли організовується усний рахунок та ілюструється навчальний матеріал слайдами.

Таким чином, інформаційні технології відкривають вчителю на уроках математики нові можливості при їх проведенні, дозволяючи зробити уроки різноманітнішими за формами, уникнути шаблонності, підвищити інтерес учнів до навчання, відкриває нові організаційні форми навчання та урізноманітнює методи організації пізнавальної діяльності.

Залучення школярів до різноманітних форм роботи з використанням ІТ при вивченні математичних тем, дозволяє розширити їх навчальні можливості й сприяє вдосконаленню знань, умінь і здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Структура ІКТ-компетентності вчителів. Рекомендації ЮНЕСКО. Організацією Об’єднаних Націй із питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО). UNESCO та Майкрософт, 2011 р. 100 с.
2. Биков В. Ю., Овчарук О. В. Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті, та інші. К. : Педагогічна думка. 2017. 160с.
3. Биков В. Ю., Спірін О. М., Овчарук О. В. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. Рекомендації. К. : Атіка, 2010. 88с.

Малета Оксана Василівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На уроках математики у навчально-виховному процесі значна увага приділяється формуванню пізнавальної діяльності дітей, розвитку мислительських процесів, вихованню інтересу до знань. Збільшення розумового навантаження учнів на уроках математики змушує вчителів замислитись над тим, як постійно підтримувати в учнів інтерес до матеріалу та їх активність протягом уроку.

Одним із способів вирішення цієї проблеми є використання ігрових технологій на уроках. Саме під час гри в учнів розвивається самостійне мислення, увага та потяг до знань. Під час гри учні ніби вчаться, запам'ятовують, пізнають нове, переживають надзвичайні ситуації, поповнюють свій запас ідей, понять і розвивають уяву. Навіть пасивні діти включаються в гру з великим бажанням не розчарувати своїх друзів.

До проблеми впровадження ігрових технологій навчання у своїх роботах звертали увагу такі педагоги: І. Іванов, Л. Коваль, Я. Коменський, Дж. Локк, А. Макаренко, Ж.-Ж. Руссо, Г. Спенсер, Г. Сковорода, В. Терський, К. Ушинський, Ф. Шиллер, Г. Щедровицький. Процес пізнання являє собою складний та досить суперечливий процес.

Ігрові технології багатопланові, і кожен з них у той чи інший спосіб сприяє виробленню певної навички. З огляду на це виокремлюють ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри, комп'ютерні ділові ігри, ігри-подорожі, ігри-завдання, ігри-відгадки, ігри-розв'язування головоломок, ігри-бесіди тощо. Ігри можна проводити на різних етапах навчального процесу. Це і під час пояснення нового навчального матеріалу, і під час вивчення та закріплення навчального матеріалу, і під час повторення вивченого матеріалу (цей етап є одним з найбільш підходящих для використання дидактичних ігор).

Застосування творчих ігрових технологій під час проведення уроку математики є дуже ефективним методом, адже: завдяки елементам змагання та інтересу гра дає змогу забезпечити ефективну взаємодію вчителя з учнями; гра найкращим способом сприяє зацікавленню школярами навчальним предметом;

гра не тільки створює цікавий характер навчання математики, але і забезпечує учням позитивний робочий настрій, допомагає їм творчо боротися із труднощами і навіть усуває втому; ігри значною мірою активізують розумовий розвиток дітей, а також усі їхні психічні процеси; у грі прихований великий виховний потенціал; за допомогою гри учні опановують знання про явища та предмети навколишнього світу.

Однак слід бути обережним, щоб не використовувати одну і ту ж гру занадто часто, оскільки вона може приїстися і діти можуть втратити інтерес. У такому випадку дія гри має залишатися незмінною, але до змісту слід додати щось нове. Це можна зробити, ускладнивши правила, змінивши предмети, додавши елемент змагання, почавши гру з несподіваного способу рахунку або початку гри тощо. У дидактичній грі немає тих, хто програв або переміг, виграють усі. Це можна робити на будь-якому етапі уроку. При цьому можна виявити знання учнів і вміння їх використовувати [1].

Ігри важливо проводити систематично і цілеспрямовано на кожному уроці, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи і урізноманітнюючи їх міру нагородження в учнів знань, вироблення вмінь і навичок, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості тощо.

Багатьом школярам математика здається нелегкою і мало зрозумілою, тому діти намагаються запам'ятати правила, не розуміючи їх, а це гальмує подальше розуміння нового матеріалу. Якщо учня зацікавити лише грою, то дуже швидко його буде цікавити пов'язаний з нею матеріал і в нього виникне потреба вивчити, зрозуміти, запам'ятати матеріал, тобто він почне готуватися до участі в грі. Навіть розв'язування прикладів в процесі гри «Хто швидше?» стає для учнів початкової школи вже захоплюючою, цікавою діяльністю через конкретність поставленої мети – в кожного виникає бажання перемогти, не відстати від товаришів, не підвести їх, показати всьому класу, що він вміє та знає.

Гра та сучасні ігрові технології допомагають вчителю початкових класів удосконалити свій урок, зробити його яскравішим, цікавішим. В початковій школі діти лише починають вчитися і дуже важливо, щоб процес навчання їм подобався, тому що від цього залежить їхня успішність у майбутньому. Тому незамінними в освітньому процесу є різні дидактичні ігри, ребуси, ігрові вправи на розвиток кмітливості, пам'яті та уяви. Кожна гра має три етапи: підготовчий (формулюється мета гри, відбирається навчальний зміст, розробляється сценарій, готується обладнання, розподіляються ролі, проводиться інструктування); безпосереднє проведення гри; узагальнення та аналіз результатів.

Під час проведення уроків математики з використанням гри доцільно дотримуватися таких вимог: адекватність форм проведення занять їх змісту; математичний зміст має бути посильним для кожної дитини; математичний зміст має відповідати дидактичній меті уроку; правила гри – прості й чітко сформульовані; підсумок уроку – чіткий сформульований.

Ігрові технології навчання відрізняються від інших технологій тим, що гра: добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь-якого віку; ефективний засіб активізації (у грі легше долаються труднощі); мотиваційна за своєю природою; дозволяє вирішувати питання передачі знань, умінь, навичок; багатофункціональна, її вплив на учня неможливо обмежити одним аспектом; переважно колективно, групова форма роботи, в основі якої знаходиться змагання; має кінцевий результат - у грі учасник має отримати приз: матеріальний, моральний (грамота), психологічний (самоствердження, самооцінка); має чітко поставлену мету й відповідний педагогічний результат.

Структура розгорнутої ігрової діяльності включає такі компоненти: спонукальний (потреби, мотиви, інтереси, прагнення, які визначають бажання брати участь у грі); орієнтувальний (вибір засобів і способів ігрової діяльності); виконавчий (дії, операції, які надають можливості реалізувати ігрову мету); контрольно-оцінювальний (коригування та стимулювання активності в ігровій діяльності).

Постійне збільшення розумового навантаження на уроках майже всіх навчальних дисциплін, а особливо математики змушує замислитись над тим, як підтримати в учнів інтерес до вивчення навчального матеріалу. У зв'язку з цим ведуться пошуки нових ефективних форм і методів навчання, які сприяють активізації пізнавальної діяльності школярів.

У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються. Добираючи ту чи іншу рольову гру, вчитель має пам'ятати, що процес створення гри містить ряд станів: вибір теми гри; визначення мети й завдань гри; підготовка і проведення гри (повідомлення учням теми гри, підготовка унаочнень, проведення гри, підбиття підсумків).

Успіх проведення гри залежить від дотримання вимог: ігри мають відповідати навчальній програмі; ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними; відповідність гри віковим особливостям учнів; різноманітність ігор; залучення до ігор учнів усього класу [2].

Отже, ігрові технології навчання є необхідними та високо результативними у сучасному освітньому процесі. У грі найповніше проявляються індивідуальні особливості, інтелектуальні можливості, нахили, здібності дітей також розвивається пам'ять, увага та прагнення до знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисенко С. А. Гра як метод активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи з математики. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. № 3. С. 405–412.
2. Сопівник Р. В. Система дидактичних ігор як засіб ефективності навчально-виховного процесу у сучасній початковій школі. Психолого-педагогічні науки. 2016. № 4. С. 111–114.

*Павлюк Іванна Іванівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

УМОВИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На відміну від активних методів навчання, які будуються на одnobічній взаємодії (її організовує й постійно стимулює вчитель), інтерактивні методи принципово змінюють схему взаємодії учасників навчального процесу. Інтерактивні методи дають найбільший простір для самореалізації учня у навчанні і найбільше відповідають особистісно-орієнтованому підходу.

Аналіз сучасної освітньої практики початкової школи, науково-педагогічної і методичної літератури підтверджує, що одними із широко застосовуваних технологій в початковій школі є інтерактивні. Тому, проблема підготовки майбутніх вчителів початкових класів до їх використання є надзвичайно актуальною, зокрема при організації уроків математики.

Теоретичні аспекти інтерактивного навчання висвітлюється такими науковцями як С. Гончаров, І. Дичківська, О. Єльнікова, О. Пехота, Г. Коберник, О. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, Г. Кривчикова, В. Мельник, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, Л. Пироженко Г. П'ятаков, В. А. Терещенко та ін.

Сутність інтерактивних методів, їх класифікація розкриваються в дослідження українських вчених таких як Н. Коломієць, О. Комар, А. Мартинець, М. Скрипник, Л. Пироженко, О. Пометун та ін.

У розв'язанні проблеми формування творчих умінь у молодших школярів важливого значення набуває використання інноваційних технологій, які мають на меті удосконалити освітній процес, плекати творчу, креативну особистість, яка прагне постійно навчатись, а в майбутньому – творчо працювати і жити. Тому пріоритетними напрямом сучасної системи освіти є забезпечення всебічного розвитку молодшого школяра завдяки технологізації освітньо-виховного процесу, що дасть змогу максимально розкрити творчий потенціал дитини [1]. Зазначимо, що серед значної кількості видів педагогічних технологій науковці виокремлюють інтерактивні технології.

Сутність інтерактивного навчання полягає у тому що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. Це базується на

співпраці, взаємонавчанні вчитель-учень, учень-учень. При цьому вчитель і учні - рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, спільне вирішення проблем на основі аналізу відповідної навчальної ситуації. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншими, однієї думки над іншою [2, с.74-76].

Формування математичної компетентності - одне з актуальних завдань сучасної школи. Навчання математики забезпечує формування у молодших школярів ключових компетентностей, які позначаються через уміння вчитися, здатність логічно міркувати, уміння критично мислити, готовність розв'язувати проблеми із застосовуванням досвіду математичної діяльності для вирішення повсякденних задач, уміння працювати в команді тощо. Крім того, навчання математики сприяє виробленню в учнів передумов самостійного пошуку й аналізу інформації, фінансової грамотності та підприємницьких навичок.

У результаті засвоєння змісту математики учні зможуть: сприймати та визначати мету навчальної діяльності; зосереджуватися на предметі діяльності; організовувати свою діяльність для досягнення суб'єктно чи суспільно значущого результату; відбирати й застосовувати потрібні знання і способи діяльності для розв'язування навчальної задачі; використовувати здобутий досвід у конкретній навчальній або життєвій ситуації; висловлювати піннісні ставлення щодо результату й процесу власної діяльності; усвідомлювати, аналізувати, опіювати, коригувати результати своєї діяльності.

Інтерактивні методи для формування математичної компетентності орієнтовані на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості, тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної комунікації, в якій учасники процесу взаємодії мобільніші, відкритіші й активні. Організації процесу такої взаємодії сприяє використання відповідних методів навчання. Це такі методи: груповий (взаємодія між учасниками процесу навчання реалізується через співпрацю у малих групах); колективний (багатостороння взаємодія є полілогом, у якому бере участь кожен учень класу); колективно-груповий (коли робота малих груп поєднується з роботою всього класу).

Інтерактивні методи навчання для формування математичної компетентності скомпонували низку цікавих, раніше чужих школярам правил. Наприклад, кожна думка важлива; не бійся висловитись; ми всі - партнери; обговорюємо сказане, а не людину; обдумав, сформулював, висловив; кажіть чітко, ясно, красиво; вислухав, висловився, вислухав; наводь тільки обґрунтовані докази; умій погодитись і не погодитись; важлива кожна роль.

До інтерактивних навчальних методів відносимо ігри, моделювання, структуровані переживання (experiences), розігрування ролей, спрямовані дискусії. По-іншому класифікує методи інтерактивного навчання В. Ковальова, вказуючи аналіз конкретних ситуацій, групову дискусію, групову роботу над ситуацією. До інтерактивних методів ми відносимо: гру, дискусію, моделювання, розігрування ролей, тренінг, інсценування, диспут тощо.

Таким чином, для отримання навчального результату в кожній складовій інтерактивної технології обов'язково має застосовуватися один або декілька

інтерактивних методів для формування математичної компетентності.

Для більш ґрунтовного розуміння сутності поняття «інтерактивні технології» необхідно зупинитися на аналізі їх видів. Розглянемо класифікацію інтерактивних технологій для формування математичної компетентності. Усі інтерактивні технології дослідниці розподілили в чотири групи, відповідно до мети уроку і форм організації навчальної діяльності учнів: інтерактивні технології кооперативного (колективного) навчання (робота в парах, робота в малих групах, «Магічні драбинки», «Ротаційні (змінювані) трійки», «Діалог», «Синтез думок», «Спільний проєкт», «Два – чотири – всі разом», «Пошук інформації», «Коло ідей», «Карусель», «Акваріум»); інтерактивні технології колективно-групового навчання («Мікрофон», «Незакінчені речення», «Обговорення проблеми в загальному колі», «Мозковий штурм», «Навчаючи – вчуся», «Ажурна пилка», «Мозаїка», «Аналіз ситуації» (case-study), «Дерево рішень», «Вирішення проблем»); інтерактивні технології ситуативного моделювання (симуляції або імітаційні ігри, «Спрощене судове слухання», «Громадські слухання», «Рольова гра», «Драматизація», «Програвання сценки»); інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань (метод «Прес», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Континуум», «Безперервна шкала думок», «Дебати», «Дискусія», «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу», «Оціночна дискусія») [3].

Таким чином, на уроках математики слід намагатися бути організатором процесу навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, спільне розв'язання проблем. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії. Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення, виховується почуття толерантності. Інтерактивні вправи на уроках математики зорієнтовані на: розвиток мислення школярів, певної самостійності думок: спонукають учнів до висловлення своєї думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бріцкан Т. Активізація навчально-творчої діяльності молодших школярів як умова успішного навчання математики. *Актуальні питання освіти і науки*: Матеріали V міжнародної наук.-практ. конф., 10 – 11 лист., 2017 р. Харків : ХОГОКЗ, 2017. С. 287-295.
2. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології. Умань, 2011. 512 с.
3. Моцик Н., Моцик Б. Інтерактивне навчання на уроках математики в початкових класах. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2011. Вип. 8. С. 299-303.

Прохонюк Яна Володимирівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний етап реформування математичної освітньої галузі зумовлює необхідність зміни змісту й структури організаційно-методичного забезпечення, пошуку інноваційних підходів, активних форм і методів навчання, спрямованих на формування творчої особистості фахівця з високим рівнем розвитку компетентності в умовах неперервної освіти.

Одним із видів інноваційних методів навчання є ігрові технології. Саме такі форми організації навчально-виховного процесу математики в 1-4 класах дають можливість на практиці реалізувати принципи гуманістичної педагогіки.

Ігри на уроках застосовуються у навчанні всіх вікових груп дітей. Особливістю їх є те, що вони створюються і розробляються дорослими для навчання дітей. Дидактичні ігри поєднують елементи навчання з радісною для дітей ігровою діяльністю.

Проблема застосування ігрових технологій в навчальному процесі була у центрі уваги Н. Бібік, Т. Гільберг, О. Єльнікова, Г. Коберник, О. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайньої, Г. Кривчикова, В. Крутий, В. Мельник, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, О. Савченко та ін., які обґрунтовують доцільність застосування дидактичних ігор для посилення ефективності процесу навчання.

У початковій школі на уроках математики особливе місце займають такі форми роботи, які забезпечують активну участь на уроці кожного учня, підвищують авторитет знань і індивідуальну відповідальність учнів за результати їх праці. Ці завдання можна успішно вирішувати через ігрові технології.

Ігрові технології посідають помітне місце як в освітньому процесі сучасної початкової школи в цілому, так і у дослідженні навколишнього світу, зокрема. Причина в тому, що на початкових етапах навчання установка на виконання навчальної роботи в молодших школярів ще не сформована і вчителю тут допомагає гра, що містить імітацію тієї чи іншої діяльності, засобами якої і формуються потрібні знання, способи діяльності, взаємини, відбувається розвиток дитини.

Гра на уроці математики – це не лише навчальна та практична діяльність дитини, але й засіб виховання. Однак, не слід забувати, що ігровою діяльністю в школі керує вчитель. Саме він визначає її мету – розвиток окремих навичок, формування певних компетентностей чи виховання запланованих якостей. З огляду на це, ігрова діяльність має таку ж структуру, що навчальна: ігрова мета і мотив (зіграти ту чи іншу роль, вибороти приз, перемогти) – ігрові дії (імітація діяльності дорослої людини, тварини або відповіді на запитання ведучого) – результат (схвалення вчителя, приз) [1].

Проведення гри чи введення її елементів на уроках математики передбачає гнучкість методики впровадження її діяльності, а саме: потребує від учителя знань, умінь, певних навичок, а також творчого підходу до проведення уроку; усвідомлення вчителем ролі змісту навчального матеріалу для формування особистості дитини; знання вікових і психологічних особливостей учнів; творче оволодіння методикою використання ігор на уроці як найраціональнішого способу забезпечення високого рівня знань і вмінь учнів.

Гра потребує від молодшого школяра зібраності, витримки, бажання допомогти слабшому, невимушено виховує адекватне сприймання невдач і помилок. Справжня гра починається не тоді, коли учні отримують завдання, а коли їм стає цікаво грати.

Підбираючи ігри, слід враховувати поєднання двох елементів навчального та ігрового. Створюючи ігрову ситуацію відповідно до змісту програми, педагог повинен чітко спланувати діяльність учнів, спрямувати її на досягнення поставленої мети. Коли визначено завдання, вчитель надає йому ігрового змісту, окреслюючи ігрові дії. Важливо, щоб в учнів виникла особиста зацікавленість в означеній діяльності, тоді з'явиться і активність, і творчі думки, і вболівання за себе, команду, весь колектив. Готуючись до уроку «Я досліджую світ», педагог повинен чітко продумати послідовність ігрових дій, організацію учнів, тривалість гри, її контроль, підбиття підсумків та оцінку.

Учителі початкової школи мають пам'ятати, коли якусь гру використовують надто часто, виникає небезпека втрати інтересу дітей до неї, бо зникає новизна. У цьому разі, лишаючи незмінними ігрові дії, в зміст треба вносити щось нове: ускладнювати правила, змінювати предмети, включати елементи змагання, починати гру з несподіваної лічилки або ігрового зачину. Пояснення вчителя під час проведення гри має бути лаконічним і зрозумілим, пробуджувати інтерес. І чим молодші учні, тим доцільніше не тільки пояснювати, як грати, а й показувати, як це робити.

Враховуючи те, що гра проходить за активної участі учнів, можна здійснити класифікацію дидактичних ігор з урахуванням різноманітних видів їхньої діяльності:

- з метою розвитку та коригування пізнавальної активності (порівняння, відновлення та доповнення цілого, вилучення зайвого, узагальнення).
- для розвитку мовлення (розповідь, опис, пояснення тощо);
- для розвитку емоційно-вольової сфери (ігри-інсценізації, ігри з елементами сюжету).

Сюжетно-рольові ігри залежно від конкретної дидактичної мети, їх змісту, індивідуальних психологічних особливостей дітей можна проводити з одним учнем, з групою, чи з усіма учнями класу. Їх організовують тоді, коли потрібно на практиці показати учням, як правильно застосовувати набуті знання; в грі діти, на основі власних вражень, творчо відтворюють відносини у світі природи, людей, стосунки людини з природними або соціальними об'єктами. У процесі проведення ігор у багатьох учнів підвищується інтерес до знань. Навіть пасивні на уроках діти виявляють бажання взяти участь і виконати певну роль. Ці ігри повніше реалізують підготовку учнів до практичної діяльності, формують у них життєву позицію, привчають до колективних форм роботи.

Ефективними на уроках математики є ігри-подорожі, де учасники можуть подорожують пішки або ж будь-яким транспортом (наземним, підземним, повітряним, водним тощо) за певним маршрутом, що складається зі станцій. Такими станціями можуть бути природні об'єкти свого краю, історичні об'єкти (подорожі в минуле, подорож на «машині» часу) тощо. На кожній станції школярі виконують завдання, відповідають на запитання та отримують відповідні бали.

Емоційно проходять ігри-естафети. В цій грі участь беруть всі діти, які поділені на 2-3 команди. Такі ігри сприяють розвитку уваги, мислення, учні вболівають за свою команду, намагаються не підвести товаришів. Однак учителю слід добре контролювати процес гри, адже учні мають різний рівень знань і не всі можуть швидко і легко впоратись із завданням. Тому вчитель завжди повинен знати, чи рівні можливості мають учасники.

Позитивно зарекомендували себе й ігри екологічного характеру, коли діти виступають в ролі екологів, директорів підприємств, які вирішують екологічні проблеми. Наприклад, діалог від імені тварин і рослин. Учні можуть виконувати ролі фахівця сільського господарства чи рибохорони, ученого (орнітолог, кінолог), продавця магазину. Ролі, які ставлять учнів у позицію дослідника, переслідують не лише пізнавальні цілі, а й професійну орієнтацію. У процесі такої гри створюються сприятливі умови для задоволення широкого кола інтересів, бажань, запитів, творчих прагнень учнів [2, с. 45-47].

Таким чином, застосування на уроках математики ігрових технологій допомагає моделювати творчий процес, сприяє підвищенню ефективності роботи на уроці, створює сприятливі умови для розвитку творчих здібностей учнів, інтересу до самостійних досліджень. задоволення від навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рудницька Н. Ю. Роль сучасних технологій навчання математики у початковій школі у підготовці майбутніх фахівців. *Молодь і ринок*: наук.-пед. журн. 2016. С. 67-71.

2. Урок математики в сучасних технологіях. Х.: Основа. 2007. 128 с.

*Рошинець Антоніна Іванівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Одним з пріоритетних завдань нинішньої школи є створення повноцінних умов для особистісного розвитку кожної дитини, вироблення ініціативної життєвої позиції. Її рішення особливо актуальне для початкової ланки шкільного навчання, тому що навчальна діяльність в даний період є провідною в психічному розвитку дітей 6-10 років, а вік є чутливим періодом для виховання і навчання. Сьогодні потрібно гармонійно поєднувати навчальну діяльність, в рамках якої виробляють базові знання, вміння та навички, з діяльністю дослідницькою, творчою, пов'язаною з розвитком індивідуальних задатків учнів, їх пізнавальною активністю, здатністю вирішувати нестандартні завдання.

Сучасна педагогіка та педагогічна психологія напружено розробляють нові технології освіти, збудовані на дослідному пошуку учнів в процесі навчання. Крім стандартної системи навчання, є кілька альтернативних. Жваво сприймаються використання в різних педагогічних технологіях в рамках особистісно-орієнтованого навчання, такі, як навчання у співпраці, різнорівневе навчання, метод проєктів, портфоліо учня, об'єднаний і персональний підхід до навчання, можливості рефлексії, які здійснюються в усіх перерахованих вище технологіях. Серед різноманітних напрямків нових педагогічних технологій провідне місце займає проєктна діяльність [1].

Проєктний метод навчання на уроках математики в початкових класах сприяє розвитку самостійної навчальної діяльності, об'єднуючи в систему теоретичні та практичні складові діяльності учнів, дозволяючи кожному відкрити, розвинути і реалізувати творчий потенціал своєї особистості. На перше місце виходять форми самостійної роботи учнів, сформовані не тільки на застосуванні набутих знань і умінь, а й на придбання на їх основі нових. В основі методу проєктів лежить креативність, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі і самостійно конструювати свої знання.

Використання проєктної технології у підготовці вчителів- предметників досліджували Г. Бреславська, О. Войтович, Н. Грицай, М. Елькін, І. Сяська тощо.

Сутність проєктної технології у початковій розкрито в наукових розвідках В. Андрієвської, Б. Андрійчук, Н. Данильченко, О. Байнякшиної, В. Білик, Н. Білоусової, Л. Бодько, В. Бондар, Т. Бондаренко, О. Боровець, А. Власенко, І. Даніліної, О. Карабін, С. Луців та Г. Савицької, Т. Марченко, О. Онопрієнко, Р. Михайлишин, Н. Рудницької, А. Струк, Л. Шевчук, М. Шевчук.

У Концепції Нової української школи наголошено на важливості використання в освітньому процесі методів і технологій, які вчать учнів робити самостійний вибір, пов'язувати вивчене з практичним життям, ураховують індивідуальність учня.

З огляду на це в сучасних умовах створення НУШ необхідним є впровадження в закладах загальної середньої освіти різноманітних інноваційних технологій навчання.

Серед таких технологій вигідно вирізняється проєктна технологія, оскільки вона створює відповідні умови для творчого розвитку і самореалізації учнів, дає можливість сформувати в них основні компетентності, визначені Державним стандартом початкової освіти.

В основу методу проєктів покладено ідею розв'язання тієї чи іншої теоретично або практично значущої проблеми. Сьогодні вміння використовувати метод проєктів в освітньому процесі вважають ознакою високої компетентності педагога.

Організована діяльність учнів у процесі засвоєння теоретичних знань і практичних умінь за допомогою методу проекту означає визнання того факту, що будь-яке знання засвоюється лише у процесі власних дій учнів. При цьому найважливішою складовою цих дій є розумові зусилля. Розглядаючи метод проекту, слід зазначити, що він націлений на набуття учнями нових знань у процесі навчальної діяльності, систематизацію та інтеграцію знань, які вже є, на набуття досвіду вирішення навчальних та професійних проблем, що саме по собі вже вимагає різноманітності методичних прийомів. Володіння методом проекту як технології – показник високої кваліфікації педагога [2, с.14-19].

Проєктні технології навчання на уроках математики в початкових класах НУШ сприяють розвитку самостійної навчальної діяльності, об'єднуючи в систему теоретичні та практичні складові діяльності учнів, дозволяючи кожному відкрити, розвинути і реалізувати творчий потенціал своєї особистості. На перше місце виходять форми самостійної роботи учнів, сформовані не тільки на застосуванні набутих знань і умінь, а й на придбання на їх основі нових. В основі методу проєктів лежить креативність, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі і самостійно конструювати свої знання.

До організації проекту на уроках математики висуваються певні вимоги, зокрема:

1) тема для всього класу може бути одна, а шляхи її реалізації у кожній групі – різні. Можливе одночасне виконання учнями різних проєктів;

2) проєкт є значущим для найближчого та опосередкованого оточення учнів – однокласників, їх батьків, знайомих;

3) проект завжди педагогічно значущий, тобто учні одержують знання, будують взаємини, оволодівають необхідними способами мислення та дії;

4) проект повинен бути завчасно спланованим, але разом з тим допускає гнучкість та зміни під час його виконання;

5) проект орієнтовано на вирішення конкретної проблеми.

Проекти виконуються впродовж визначеного відрізка часу. У них є чітко виражені початок і кінець. Проект закінчується, коли досягнуті його основні цілі. Значна частина зусиль при роботі з проектом спрямована саме на забезпечення того, щоби проект був завершений у визначений час. Проект є однократною, нециклічною діяльністю. Проект як система діяльності існує рівно стільки часу, скільки потрібно для одержання кінцевого результату.

Проекти - це заходи, які певною мірою неповторні й однократні. Разом із тим ступінь унікальності може сильно відрізняти один проект від іншого [3].

Таким чином, слід зазначити, що проектний підхід можна застосувати у початкових класах для вивчення будь-якої складної дисципліни. Він дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей, навчальний матеріал адаптувати до реальних життєвих ситуацій, а головне – робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань простим і доступним.

Отже початкова освіта дає не тільки знання, що знадобляться в майбутньому дорослому житті, а й знання, уміння й навички, що допомагають вже сьогодні дитині розв'язати її нагальні життєві проблеми. А початкова школа – це не місце підготовки майбутніх дорослих, а місце, де дитина живе і вчиться жити в складному навколишньому світі, працювати і спілкуватися з іншими людьми, і в тому числі, здобувати необхідні знання. Вчителі й учні йдуть цим шляхом разом, від проекту до проекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бритикова Г.В. Метод проектів як сучасна педагогічна технологія *Управління школою*. 2018. №7. С. 26-28

2. Єрмаков І.Г. На шляху до школи життєвої компетентності: проектний підхід / І.Г.Єрмаков. Метод проектів: традиції перспективи, життєві результати: практико-зорієнтований К.: Департамент, 2013. 89 с.

3. Котелянець Л. Проектний метод навчання молодших школярів. *Рідна школа*. 2011. №10. С. 23-26.

Тимошенко Аліна Русланівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти характерною є зміна освітньої парадигми та підвищення компетентнісної спрямованості. Зростає роль умінь здобувати, переробляти інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення дитини через формування предметних і ключових компетентностей. Серед основних пріоритетів модернізації розвитку початкової математичної освіти на сучасному етапі виступає необхідність підвищення її якості.

Основним завданням системи освіти є формування ключових компетентностей у молодших школярів. Вченими визначено зміст понять «компетентність» та «компетенція», розглянуто методичні аспекти формування в учнів початкової школи компетентностей та компетенцій.

Проблема формування ключових, загальнопредметних та предметних компетентностей учнів була в центрі уваги українських науковців (С. Бондар, Н. Бібік, Т.Байбара, О.Біда, Л.Коваль, М. Вашуленко, О. Локшиної, Онопрієнко, О. Овчарук, О. Пометун, К. Пономарьова, О. Савченко).

Вивчення математики в початковій школі забезпечує формування знань, умінь та навичок учнів, які вони зможуть використовувати при вивченні математики та інших наук. Більшість знань, які учні отримують мають практичну спрямованість та передбачають використання їх у повсякденному житті. Навчання математики допомагає розвинути пізнавальні здібності учнів – пам'ять, логічне мислення, творче мислення та уява. Зрештою, навчальна діяльність повинна не лише забезпечити учня обсягом знань і вмінь, а й сформувати його компетентності як здатність виконувати оптимальні дії.

Система навчання, яка орієнтована на особистість дає можливість розглянути урок математики в двох аспектах: методичний, цей аспект включає в себе побудову системи завдань, ланцюжків вправ, в ході виконання яких учні не помічаючи приходять до «відкриття» нового визначення або способу дії, полегшують собі роботу та формують математичні компетентності; психолого-дидактичний, під час цього аспекту здійснюється організація

навчально-пізнавальної діяльності учнів засобами навчальних технологій [1].

Під час навчально-пізнавальної діяльності необхідно спонукати учнів до самостійного пошуку, в ході якого вони вчаться ставити перед собою цілі, займаються процесом самоорганізації та самооцінки, набувають досвіду комунікації. Формування в молодших школярів загальнопредметних(ключових) та спеціальних(математичних компетентностей) є основною метою навчання математики в початковій школі.

Мета навчання математики в початковій школі має включати в себе три компоненти: навчальні, розвивальні та виховні цілі кожного уроку. Метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати й моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів.

Тому під час вивчення математики в початковій школі учні зосереджуються на досягненні таких результатів навчання: досліджують ситуації й визначають проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів; моделюють процеси й ситуації, розробляють стратегії (плани) дій для розв'язування різноманітних задач; критично оцінюють дані, процес і результат розв'язання навчальних і практичних задач; застосовують досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу.

Процес засвоєння математичних знань, які представлені як добре організована система взаємопов'язаних між собою елементів, формує системність і структурність мислення. Процес розв'язання математичних задач вимагає постійного проведення аналізу, порівняння та синтезу інформації. Робота із математичними поняттями розкриває процеси узагальнення і класифікації. Вивчення геометричних об'єктів дозволяє розвивати просторові уявлення та уяву. Доказ теорем розкриває процес побудови аргументації для проведення доказових міркувань. Таким чином, математика формує універсальні властивості мислення: системність, структурність, узагальненість.

Формування математичної компетентності учнів на уроках відбувається через опанування ними нових знань, умінь та навиків при вивченні математики. Поява позитивного та якісного результату навчання у учнів стимулює вчителів до використання діяльнісних технологій, методів і прийомів роботи з учнями на уроці і в позаурочний час, серед яких останнім часом популярними є проблемне навчання, проектне навчання, особистісно-орієнтоване навчання, блочно-модульне навчання, інформаційні технології навчання. Це пояснюється тим фактом, що головне завдання учителя математики в загальноосвітньому навчальному закладі – розвиток математичних здібностей і навичок учнів, підвищення престижу знань, формування окрім математичних, іще і ключових та міжпредметних компетенцій.

Розвиток математичної компетентності учнів загальноосвітньої школи включає різні аспекти навчально-виховного процесу, що базуються на індивідуальному підході: популяризація занять математикою; самоосвіта; процес навчання: урок, факультативне навчання, підготовка до олімпіад, конкурсів, змагань тощо [2].

Щоб навчання стало цікавим, потрібно застосовувати інтерактивні технології, проводити більше нестандартних уроків. Вважаємо важливим, щоб кожен урок досягав своєї мети, забезпечував якість підготовки учнів, підвищував їх математичну компетентність. Щоб змістовна та методична наповненість уроку, його атмосфера не тільки озброювали учнів знаннями та вміннями, а й викликали у дітей інтерес, справжню захопленість, формували їх творчу свідомість. Щоб вони йшли на урок без боязні перед складністю предмета, адже математика об'єктивно вважається найбільш складним для засвоєння шкільним курсом.

Для організації активної навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів доцільно використовувати сучасні навчальні технології: технології навчальної взаємодопомоги; технології засвоєння знань, умінь та навичок; технології навчання за принципом диференціації; технології проведення навчальної проектної діяльності; навчальні технології у ході гри; технології найбільш оптимального досягнення обов'язкових навчальних результатів.

Інноваційна діяльність вчителя передбачає цілісне та систематичне впровадження нових навчальних технологій, які дають можливість спростити організацію навчального процесу. Для модернізації уроку математики необхідно приділити особливу увагу організації освітнього процесу шляхом діагностики знань, умінь і навичок молодших школярів. В початковій школі використовують такі види діагностики навчальних досягнень: вхідний, поточний та підсумковий контроль.

Основна роль педагога в освітньому процесі полягає в тому, що він організовує та коригує діяльність учнів, тобто управляє процесом для досягнення поставленої мети. В таких умовах змінюється структура уроку. Учні повинні не тільки слухати вчителя, а й вести діалог, висловлювати власні думки, ділитися своїм розумінням матеріалу разом з однокласниками

Таким чином, формування математичної компетентності учнів на уроках відбувається через опанування ними нових знань, умінь та навиків при вивченні математики. Поява позитивного та якісного результату навчання у учнів стимулює вчителів до використання діяльнісних технологій, методів і прийомів роботи з учнями на уроці і в позаурочний час, серед яких останнім часом популярними є проблемне навчання, проектне навчання, особистісно-орієнтоване навчання, блочно-модульне навчання, інформаційні технології навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Раков С. Формування математичних компетентностей випускника школи як місія математичної освіти // Математика в школі. 2007. №5 С. 2-7.
2. Скворцова С. О. Формування професійної компетентності в майбутнього вчителя математики // Електронний журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку». 2010. Вип. № 4. С.4.

Чайковська Ілона Костянтинівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ КОНСТРУКТОРІВ LEGO В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

LEGO – одна з інноваційних технологій, яка допомагає створити нове освітнє середовище, підвищує ентузіазм дітей до навчання, сприяє науковій діяльності та формуванню винахідницьких навичок, допомагає впроваджувати концептуальні засади Нової української школи.

Цікаві методики навчання із застосуванням LEGO-технологій пропонуються багатьма педагогами: Т. Биковським, Т. Вихренко, Д. Денисюк, Ю. Івановою, С. Кучер, Л. Павлюк, О. Петегірич, Т. Полянською, В. Ткачуком, О. Тополюковою, Н. Чигрин та ін. Автори акцентують увагу на ідеї, що впровадження LEGO на заняттях своїм змістом, формою організації та результативністю сприяє формуванню вміння аналізувати, порівнювати, зіставляти, виділяючи характерні особливості героїв, подій і т. д., що впливає на розвиток уваги, спостережливості, пам'яті, просторових уявлень, уяви.

Така діяльність не просто захоплює, але й приносить величезну користь. Впровадження елементів LEGO-технології на уроках ставить перед вчителем наступні завдання: формування в учнів цілісної системи уявлень про навколишній світ; формування елементарних знань з основ математики; навчання учнів основним прийомам та способам конструювання різних моделей з елементів LEGO-конструктора; формування загальних вмінь, а саме реалізовувати завдання відповідно до поставленої мети; доводити розпочату діяльність до кінця, діяти поряд і разом не тільки з дорослим, а з однолітками; здійснювати планування діяльності, аналіз та давати оцінку її результатам; розвиток дрібної моторики, формування зорової координації рухів, правильну поставу; створення умов для активного розвитку психічних процесів, в тому числі конструктивного мислення; образної, рухової та словесно-логічної пам'яті; репродуктивної та творчої уяви тощо; збагачення активного словника молодших школярів та формування навичок зв'язного мовлення, вербальної та невербальної комунікації [1, с. 34-36].

Спрямованість LEGO-конструювання широка: дозволяє залучити дітей молодшого шкільного віку до науково-технічної творчості, розвиває логічне мислення, увагу, пам'ять, мислення, комунікацію, навички рахунку, уміння

проектувати та створювати моделі, розвиває просторову уяву. Виробник розробляє і спеціальні конструктори, спрямовані на вивчення математики в першому та другому класі (LEGO Education MoreToMath «Захоплююча математика»).

LEGO – одна з найвідоміших і найпоширеніших педагогічних систем, що широко використовує тривимірні моделі реального світу та предметно- ігрове середовище навчання та розвитку дитини. Застосування LEGO технологій обґрунтовується високими освітніми можливостями: багатофункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових та навчальних зонах. Основні принципи: доступність та наочність; послідовність та систематичність навчання та виховання; облік вікових та індивідуальних особливостей дітей [2, с.17-18].

Набори LEGO у всьому світі виступають як освітні продукти, що задовольняють найвищі вимоги гігієнічності, естетики, міцності та довговічності. Ресурси наборів дозволяють вивчати об'єкти навколишнього світу з усіх боків, пропонують дитині стати творцем своєї власної моделі чи навіть системи моделей. У силу своєї педагогічної універсальності вони виявляються найкращими наочними посібниками та розвиваючими іграшками. Причому цей конструктор спонукає працювати, однаково, і голову, і руки учня.

Застосування LEGO сприяє:

1. Розвитку в дітей віком сенсорних уявлень, оскільки використовуються деталі різної форми, пофарбовані в основні кольори, що дозволяє дитині здійснювати вибір за функцією того, чи іншого матеріалу у своїй моделі;

2. Розвитку та вдосконаленню вищих психічних функцій (пам'яті, уваги, мислення, наголошується на розвитку таких розумових процесів, як аналіз, синтез, класифікація, узагальнення). Педагог може створити ситуацію рольової гри, чи проблемну ситуацію навіть у легкому рівні – вивченні деталей;

3. Тренування пальців кистей рук, що дуже важливо для розвитку дрібної моторики і надалі допоможе підготувати руку дитини до письма. Поступове створення моделей, прикріплення деталей одна до одної різними способами відкриває для дитини безліч варіантів їхнього з'єднання;

4. Згуртуванню дитячого колективу, формуванню почуття симпатії один до одного, оскільки діти навчаються спільно вирішувати завдання, розподіляти ролі, пояснювати одне одному важливість даного конструктивного рішення. Створення спільної моделі в парі або створення спільного проекту на уроці, коли кожна команда або учень виконує свою частину кінцевої системи моделей.

Навчання математики в початкових класах спрямоване на формування початкових уявлень про математику як науку, вивчає кількісні відносини та просторові форми дійсного світу. Ця робота охоплює лише деякі аспекти навчання математики учнів 1 класу. Урок математики є основною ланкою процесу навчання, де реалізуються принципи та методи навчання, що розробляються методикою. Тут учні засвоюють нові знання та набувають навичок практичного їх застосування. Уроки математики повинні проводитися

на такому рівні, щоб новий матеріал був доступний і зрозумілий кожному учневі, був цікавий і змушував його думати, зіставляти, робити висновки.

Конструктори LEGO можна використовувати у всіх освітніх галузях. Але саме конструювання, наповнене математичним змістом є основою математичного розвитку. Конструктор LEGO є дуже відповідним матеріалом для вивчення математики.

Успішне навчання учнів математики можливе за умови цілеспрямованого педагогічного процесу, в основі якого лежать такі принципи: комплексності – передбачає необхідність педагогічного впливу на всі види психічної діяльності та соціальної поведінки; системності та послідовності – передбачається взаємозв'язок формованих у дітей уявлень, послідовний перехід від одних знань до інших, від пізнання простого до складнішого, від міцно засвоєного до нового; діяльнісного підходу – у процесі навчання велику увагу слід приділяти підтримці інтересу до виконання практичних дій, організації та контролю діяльності дітей з боку дорослого, формування цілеспрямованої діяльності. Це досягається шляхом використання наочності, практичних дій, ігрових прийомів, значимих для дитини ігрових ситуацій; взаємозв'язку практичної, мовної та інтелектуальної діяльності дітей молодшого шкільного віку щодо освоєння математичних уявлень; науковості – визначає зміст і вимагає включення до нього як традиційних знань, так й фундаментальних положень науки; доступності – знання з галузі математики пропонуються дітям у доступній формі відповідно до їх інтелектуальних можливостей.

Основна мета сучасної освіти змінилася – нам необхідно навчити дітей ставити перед собою цілі у галузі освіти, прогнозувати можливі результати, знаходити способи їх досягнення, оцінювати результати та коригувати їх за потреби. При цьому досягнення результатів має здійснюватися за допомогою системно-діяльнісного підходу і спрямоване на розвиток пізнавальних процесів дитини [3]. Такий підхід до освіти набагато ефективніший за допомогою конструктора LEGO.

Таким чином, освітні програми LEGO сприяють більшій мотивації до набуття знань, що призводить до успішного навчання математики та змістовного пізнавального процесу. LEGO моделювання та програмування дозволяє учням розвивати навички проектування, математики, технічних та наукових досліджень, необхідні для подальшого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комарова Л.Г. Будемо з LEGO (моделювання логічних співвідношень і об'єктів реального світу засобами конструктора LEGO). К.: ЛИНКА- ПРЕСС, 2011. 80 с.
2. Рома О.Ю. Шість цеглинок в освітньому просторі школи : *методичний посібник*. The LEGO Foundation, 2018. 32с.
3. Шалда Н.В. Інтеграція LEGO-конструювання в освітній процес. *Палітра педагога*. 2018. №6. С. 7-10.

ЗМІСТ РОЗДІЛУ 4

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

1	<i>Ващук Катерина Валеріївна</i> Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів засобами розвивального навчання.	144
2	<i>Ковальчук Мирослава Миколаївна</i> Розвиток мовлення молодших школярів під час вивчення частин мови	148
3	<i>Мазур Єлизавета Сергіївна</i> Використання інноваційних технологій під час розвитку критичного мислення учнів на уроках української мови	153
4	<i>Мерчук Світлана Миколаївна</i> Формування дослідницьких умінь молодших школярів засобами stem-освіти	157
5	<i>Цуна Василь Васильович</i> Упровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі початкової школи	161
6	<i>Шевчук Ірина Олександрівна</i> Ігрові технології на уроках української мови	165

Ващук Катерина Валеріївна
*студентка 2 курсу магістратури , педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

На сучасному етапі мета навчання рідної мови полягає у формуванні мовної особистості, яка використовує мовні засоби відповідно до ситуації спілкування, тобто опанування молодшими школярами української мови як засобу спілкування та пізнання, прилучення через мову до скарбниць духовності та культури, надбань українського народу, виховання громадянськості, патріотизму, національної самосвідомості.

Згідно положень концепції Нової української школи, одним із пріоритетних напрямів сучасної освіти є формування комунікативної компетентності особистості. У Державному стандарті мета початкової освіти визначається як «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей і наскрізних умінь, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості й допитливості» [1]. У цьому контексті особливого значення набуває осмислення наукових положень та практичного досвіду забезпечення розвивального навчання у початковій школі. На думку авторів технології розвивального навчання, пріоритетності набувають колективні форми роботи, адже у початковій школі учні опановують першу сходинку уміння вчитися – співпрацю з дорослими й однокласниками. Означений характер діяльності забезпечує формування в учнів тих умінь, які визначені новим Державним стандартом початкової освіти як наскрізних: «уміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми» [1].

Стан досліджуваної проблеми представлений доробком таких науковців, які характеризуються комплексним підходом та багатоаспектністю досліджень. Теоретичні аспекти розвитку мовлення представлено в працях В. Бадер, О. Біляєва, Л. Варзацької, М. Вашуленка, О. Вишник, Р. Вовкотруб, С. Дорошенка, С. Дубовик, Т. Зенченко, О. Мельничайко, С. Омельчука, Л. Паламар, М. Пентилюк, К. Пономарьової, О. Прищепи, О. Савченко, О. Хорошковської та ін.; про вплив психофізичного розвитку на становлення мовленнєвої особистості школяра йдеться у дослідженнях

Г. Костюка, О. Леонтьєва, І. Синиці та ін.; питанням культури мовлення присвячені праці Н. Бабич, І. Білодіда, О. Біляєва, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюха, К. Климової, А. Коваль, Л. Мацько, М. Пентилюк, В. Русанівського та ін.; розвитку діалогічного мовлення – С. Дубовик, Л. Левіної, Е. Палихати, Н. Ростикус, Л. Соловець, Л. Шевцової, Г. Шелехової та ін.; проблему розвитку мовлення у процесі роботи з текстом висвітлено в дослідженнях Н. Будій, Л. Варзацької, А. Гамзи, І. Головка, Л. Овсієнко, І. Хом'яка, Л. Шевчук, Н. Янко та ін.

Метою дослідження – визначити, науково обґрунтувати систему засобів розвивального навчання для розвитку діалогічного мовлення молодших школярів на уроках української мови.

сучасна школа обирає стратегію розвивального навчання, основною ознакою якої є діалогізм у навчанні. Розвивальне навчання передбачає особистісно-діяльнісний підхід до навчання, основним компонентом якого є педагогічне співробітництво. Воно є двостороннім процесом, успішність якого залежить від удосконалення як особистісних якостей учителя, так і діяльності й особистості самого вчителя. Важливими умовами педагогічного співробітництва є: особистісна взаємодія учителя та учнів; самостійна активність учня; загальна гуманізація освіти.

Діалог є найбільш розповсюдженим типом спілкування, де найліпше може проявитися рівноправність взаємопов'язаних суб'єктів. Діалог - це не тільки засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів, але й важливий елемент навчання, не тільки процес, але й зміст, джерело особистісного досвіду, чинник актуалізації когнітивної, рефлексивної, критичної та інших функцій особистості.

У своїй навчальній діяльності учень повинен бачити варіанти виконання своїх обов'язків і вибирати найбільш оптимальні й продуктивні з них. Щоб зробити вибір найбільш прийнятним, швидко перебудуватися у разі необхідності, учневі потрібно володіти здатністю до аналізу, порівняння, синтезу, умінням робити висновки. Саме у початковій школі дитина розвиває основні навички спілкування, тут вона повинна навчитися не боятися проблемних ситуацій, отримувати досвід їх вирішення, розвивати допитливість, потребу в пізнанні. Усі ці якості в учня можна сформувати за допомогою розвивального навчання (активно-діялісного способу навчання), яке враховує і використовує закономірності розвитку дитини, пристосовується до рівня й особливостей школяра.

Розвивальне навчання зосереджена на тому, щоб діти вчилися творчо й активно здобувати знання, набувати уміння слухати й чути, осмислено ставитися до своєї діяльності й активно застосовувати отримані знання. Таке навчання якісно змінює ставлення вчителя до учня, підносячи його на більш високий рівень відносин – рівень – співробітництва. Розвивальне навчання характеризується тим, що «вчитель свідомо формулює перед кожним уроком не тільки навчальну (дидактичну) мету, але і розвивальну і виховну, які впливають із змісту матеріалу, можливостей дітей, рівня їх інтелектуальної, емоційної вольової підготовки» [2, с.89].

У підручниках, побудованих на принципах розвивального навчання, – новий зміст освіти, нові методи й форми роботи, які дійсно спрямовані на розкриття індивідуальних схильностей і здібностей молодших школярів. Розвивальне навчання приваблює також своїм підходом до усвідомлення важливості навчання і розвитку особистості кожного учня. Тож важливим компонентом розвивального навчання є формування у молодших школярів творчих здібностей, а основою творчої діяльності вважається гнучкість мислення, розвинена уява й фантазія, нестандартність думки.

Отже, розвивальне навчання – це цілісна педагогічна система, альтернативна традиційній системі початкового навчання; новий, активно - діяльнісний спосіб навчання, який прийшов на зміну пояснювально-ілюстративному способу; це орієнтація навчального процесу на потенційні можливості учня та їх реалізацію. Мета розвивального навчання полягає у тому, щоб виховати з кожного учня суб'єкта власного життя, тобто людини, здатної самостійно ставити перед собою ті або інші завдання і знаходити оптимальні способи їх рішення.

Розвивальне навчання відрізняється від навчання пояснювально-інформативного типу характером викладання й учіння. Основна роль учителя у процесі розвивального навчання – організація навчальної діяльності учня, спрямованої на формування пізнавальної самостійності, розвиток і формування здібностей, моральних переконань, активної життєвої позиції. Таке навчання здійснюється у формі залучення учнів у різні види діяльності, використання у викладанні дидактичних ігор, дискусій, а також методів навчання, спрямованих на розвиток і збагачення творчої уяви, мислення, пам'яті, мови. Залучаючи учня в навчальну діяльність, зорієнтовану на його потенційні можливості, учитель повинен добре знати, якими способами діяльності учень оволодів у процесі попереднього навчання, психологію оволодіння цим процесом, міру осмислення учнем своєї діяльності. На основі цих даних учитель конструє педагогічні впливи на учнів, здійснюючи їх у зоні найближчого розвитку дитини. Так, в «особистісно-зорієнтованому діалозі педагог не гальмує альтернативні думки, а робить кроки на їх зближення» [3, с.150].

Розвивальне навчання враховує й використовує закономірності розвитку, пристосовується до рівня й особливостей індивіда. Педагогічні дії випереджають, стимулюють, направляють і прискорюють розвиток генетичних, спадкових даних особистості.

Основою учіння у структурі розвивального навчання є зв'язок: мета-засіб-контроль, а основною технологічною ланкою – самостійна навчально-пізнавальна діяльність учня, яка базується на здатності учня регулювати у процесі навчання свої дії у відповідності до усвідомленої мети. Ці дії викликають у поведінці учня певний процес, мотивований тією чи іншою потребою, яка тимчасово виступає і як спонука, і як мета. Мотив навчання виражений або безпосередньо у практичній потребі, ситуативному інтересі, або опосередковано – суб'єктивно і прихований від учня.

Програма розвивального навчання спрямована на розвиток допитливості молодшого школяра, як основу розвитку пізнавальних здібностей учня у

середній та старшій школі; формування творчої уяви, інтелектуальний та особистісний розвиток; формування комунікабельності – уміння спілкуватися з дорослими й однолітками - як одна із необхідних умов успішності навчальної діяльності.

Для учні молодшого шкільного віку важливе не тільки оволодіння комунікативними уміннями й навичками, але й засвоєння теоретичних понять мовної системи. Тому у процесі формування діалогічного мовлення молодших школярів засобами розвивального навчання потрібно звертати увагу на ознайомлення школярів з низкою діалогових понять і правилами діалогічного спілкування. Загалом, розвиток діалогічного мовлення молодших школярів передбачає засвоєння ними таких умінь і навичок: системи мови, як засобу спілкування; лексико-граматичних можливостей діалогу; логічної організації діалогічного повідомлення; встановлення соціальних контактів один з одним і з дорослими; встановлення інтерактивної взаємодії; закріплення практичних навичок комунікативної діяльності.

Отже, діалог є основною формою мовлення, у практиці навчання української мови в початковій ланці освіти займає одне із провідних місць. Розвиток і формування діалогічного мовлення на етапі початкової школи допомагає виробити в учнів уміння спілкуватися, слухати співрозмовника, вступати в розмову й підтримувати її. Одним із чинників формування діалогічного мовлення молодших школярів є розвивальне навчання. Основною особливістю його є узгодження провідної ролі навчання з надзвичайно дбайливим ставленням до внутрішнього світу учня, з наданням відповідного простору його індивідуальності, тобто в узгодженості зовнішніх і внутрішніх факторів розвитку. Разом з тим, високий рівень подачі навчального матеріалу, робота на високому рівні труднощів обов'язково поєднується зі створенням в класі атмосфери довіри, поваги, толерантності, що дозволяє кожному учневі повірити у свої сили й по-справжньому розкритися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartuhttps://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osvitipochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Кирилів В.О. Розвивальне навчання як основа інтелектуального розвитку молодших школярів. *Теорія та методика навчання та виховання*. 214. Вип.35. С.87-93.
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2013. 504 с.

Ковальчук Мирослава Миколаївна
*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЧАСТИН МОВИ

Сучасне суспільство динамічно розвивається у всіх сферах життя. Реформи початкової освіти покликані досягти важливої мети – підготувати компетентну особистість, здатну ефективно вирішувати завдання, що виникають у процесі навчання, повсякденного життя, а згодом і в професійній діяльності. Тому одним із ключових завдань сучасної школи є впровадження компетентнісного підходу до навчання, орієнтованого на формування та розвиток основних компетенцій в освітньому процесі. Знання з граматики відіграють важливу роль у розвитку мовлення учнів. Зокрема, уроки вивчення частин мови можуть слугувати ефективною основою для формування мовленнєвих умінь у молодших школярів, оскільки вони мають свою синтаксичну специфіку та комунікативну функцію. Частини мови є засобом вираження синтаксичних зв'язків і уточнюють своє значення в конкретних синтаксичних конструкціях.

Основні рекомендації щодо розвитку мовлення молодших школярів під час вивчення частин мови на уроках конкретизовано в Законах України «Про вищу освіту» (2014р.) [3], «Про освіту» (2017 р) [4], Державна національна програма «Освіта» «Україна ХХІ століття» [2], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [5], та інших нормативних документах, які конкретизують провідні напрями розвитку мовлення школярів початкової школи.

Метою дослідження – визначити, науково обґрунтувати методику розвитку мовлення молодших школярів під час вивчення частин мови.

Ще в ХІХ столітті педагоги та лінгвісти зазначили важливість взаємозв'язку шкільної мовної освіти з реальними потребами життя. Серед них ми виділяємо М.Ф. Бунакова, К.Д. Ушинського. Сучасні відомі науковці О. В. Васильєва, М. С. Вашуленко, Т. О. Ладиженська, Л. В. Скуратівський виступають за перебудову шкільного курсу мови з урахуванням компетентнісного і комунікативно-діяльнісного підходів до її вивчення. На комунікативній спрямованості уроків української мови й мовлення наголошують М. С. Вашуленко, Г. С. Демидчук, Г. Л. Дерев'яненко,

С. Г. Дубовик, Г. П. Лещенко, О. М. Петрук. Дослідження щодо семантичних і граматичних функцій та семантико- стилістичних властивостей частин мови, які зробили вчені В. М. Бойко, І. Р. Вихованець, Т. М. Гребницький, О. Б. Олійник, О. П. Сунік, О. О. Шахматов, В. Д. Шинкарук вказують на надзвичайну різноманітність частин мови за семантикою і граматичними функціями та властивостями, їх активну участь у формуванні різних аспектів висловлювань. Науковці зазначають, що частин мови виділяються в результаті взаємодії трьох критеріїв: семантичного, морфологічного та синтаксичного.

Мовлення є «особливою формою пізнання людиною предметів і явищ реальності, а також засобом взаємодії між людьми». На відміну від сприймання, яке є процесом безпосереднього відображення об'єктів, мовлення є опосередкованою формою пізнання реальності, вираженою засобами рідної мови.

Розглядаючи поняття «мова» та «мовлення», варто визначити, яке з них є ширшим. Люди використовують мовні одиниці та граматичні форми відповідно до своїх потреб, але зазвичай задіють лише частину великого арсеналу мовної системи. З цього випливає, що поняття «мовлення» є вужчим, ніж «мова».

Мовлення виконує дві взаємопов'язані функції: комунікативну – мова як засіб спілкування, і сигніфікативну – мова як засіб позначення. Якби слово не мало пізнавальної функції, інші люди не змогли б його зрозуміти, а мовлення втратило б свою комунікативну роль і перестало б існувати як явище. Комунікативна функція полягає в тому, що за допомогою мови люди можуть впливати один на одного, передавати емоції, висловлювати прохання, наказ чи пропозицію. Крім того, невербальні засоби, такі як жести й міміка, також справляють значний вплив на спілкування

Учені виділяють закономірності у мовленнєвому розвитку дітей, які знаходять свій вияв у тому, що мовлення засвоюється за умови набуття здатності:

- управління мускулами мовного апарату, координувати мовленнєво-рухові та слухові відчуття;
- розуміти лексичні та граматичні значення;
- відчувати виразні відтінки лексичних, граматичних, фонематичних мовних значень;
- запам'ятовувати традиційне поєднання мовних одиниць у потоці мовлення, тобто засвоювати літературну мовну норму.

Під час освоєння письма й удосконалення усного мовлення учнями початкових класів спостерігаються певні закономірності: зокрема, писемне мовлення засвоюється легше, якщо його пов'язують з уже набутими навичками усного мовлення. Також темп збагачення мовлення прискорюється, якщо розвивається мовленнєво-творча система учня.

У Типовій освітній програмі для 1–4 класів чітко визначені загальномовленнєві вміння, якими повинен опанувати учень [6, с. 392]. Розглянемо спочатку вміння слухати, яке полягає в тому, що учасник комунікації здатен одночасно розуміти і запам'ятовувати інформацію, виокремлювати основне та другорядне, а також формувати власну думку з

приводу сказаного.

Уміння міркувати включає в себе здатність аналізувати, синтезувати, порівнювати та узагальнювати різні знання для переказу тексту, змінюючи при цьому особу, від якої ведеться розповідь; визначати причинно-наслідкові зв'язки подій; висловлювати власні думки щодо прочитаного, почутого або побаченого; добирати синоніми та антоніми; розгадувати загадки, ребуси й кросворди. Необхідність навчати дітей зв'язно висловлювати свої думки викликала до життя термін «зв'язне мовлення», який закріпився у методиці вивчення української мови в початкових класах. Під цим терміном розуміємо «монологічне мовлення, точніше – процес, діяльність мовця, послідовний усний чи письмовий виклад думок, знань. Наслідком такої діяльності є текст, тобто сукупність взаємопов'язаних самостійних речень, об'єднаних спільним предметом (темою) й головною думкою висловлювання за допомогою мовних (лексичних, граматичних й інтонаційних) засобів» [1, с. 32–33].

Головною метою шкільного курсу української мови є розвиток мовленнєвої діяльності учнів. Знання про мову та мовлення, різноманітні форми і види мовленнєвої діяльності, а також мовні й мовленнєві вміння становлять основний зміст курсу. Відомий лінгвіст та основоположник системи навчання рідної мови Ф. І. Буслаєв підкреслював, що метою навчання є засвоєння мовної культури народу за допомогою спеціальних мовленнєвих вправ, які сприяють розвитку природного дару слова і мовленнєвих навичок у дитини.

Кожен учень, вивчаючи рідну мову на практичному рівні, повинен дотримуватись її системи і норм, що забезпечує взаєморозуміння між людьми. Оволодіваючи мовою, дитина засвоює мовні елементи, які вона використовує у своїй мовленнєвій діяльності. Мовленнєвий розвиток включає формування правильної звуковимови, що відповідає орфоепічним нормам української мови, а також поповнення активного й пасивного словника і граматичної організації мовлення.

Для досягнення мовленнєвої майстерності учні на початкових етапах навчання опановують граматичні норми, що формують правильність мовлення, навчаються висловлювати свої думки стилістично і виразно. Високий рівень мовленнєвих умінь досягається завдяки засвоєнню основних норм літературної мови (орфоепічних, лексичних, граматичних), при цьому учні здобувають навички розуміти лексичне й граматичне значення слів, словосполучень і речень.

Уроки вивчення частин мови позитивно впливають на розвиток комунікативної культури молодших школярів, їх мовленнєвих умінь. Проаналізувавши наукову та довідкову літературу. Зазначаємо, що частини мови – це лексично-граматичні розряди слів, кожен з яких характеризується узагальненим лексичним значенням, морфологічними і синтаксичними особливостями. У початковій школі діти ознайомлюються з усіма основними частинами мови. Вивчення частин мови в початкових класах має на меті ознайомлення учнів з такими самостійними частинами мови, як іменник, прикметник, дієслово, числівник, особові займенники, прислівник і зі

службовою частиною мови прийменником, також учні ознайомлюються зі сполучниками під час вивчення теми «Однорідні слова в реченні».

Слова поділяються на частини мови за такими критеріями:

– смисловий (семантичний, лексичний), наприклад, загально-категорійне лексичне значення для іменників являє собою предметність, а для прикметників – це ознака, яка супроводжує предметність;

– морфологічний (за цим критерієм виділяють змінювані: іменник, прикметник, числівник, займенник (відмінювані слова) та дієслово (дієвідмінюване слово) та незмінювані частини мови: прислівник, прийменник, сполучник, частка);

– «синтаксичний (типова синтаксична роль – яким членом речення є слово найчастіше».

Формуючи мовленнєві вміння молодших школярів, учитель має розвивати ознаки мовлення: виразність, правильність, логічність мовлення, багатство, точність, чистоту мовлення.

Таким чином, працюючи над вивченням частин мови, потрібно пам'ятати про комунікативні ознаки мовлення та успішно їх розвивати. Відповідно до вимог програми « в учнів початкових класів мають сформуватися певні уявлення про мову і мовлення»:

1) мова є найважливішим засобом спілкування між людьми;

2) найважливішими одиницями мови є звуки, слова, словосполучення слів, речення, текст; кожна з них має своє призначення: з звуків утворюються слова, з слів – словосполучення і речення, із речень – зв'язні висловлювання;

3) мова пов'язана з мисленням (за допомогою речень висловлюються думки);

4) знання з мови застосовуються у практичному мовленні; щоб оволодіти мовленням, потрібно знати слова і вміти поєднувати їх;

5) є дві форми мовлення – усна й писемна;

6) усне мовлення має допоміжні засоби вираження: інтонацію, міміку, жести; своєрідними допоміжними засобами спілкування є зорові умовні знаки і звукові сигнали.

Ці знання учні мають засвоювати у процесі навчання, в результаті чого необхідним є вироблення свідомого ставлення до власних усних і писемних висловлювань, прагнення уникати помилок, дотримання культури мовлення. Тому вчитель має спрямовувати свою роботу на те, щоб досягнути цю мету на кожному уроці, у тому числі і на уроках вивчення частин мови.

У початковій школі діти ознайомлюються з усіма частинами мови. Під час вивчення частин мови вчитель має формувати мовленнєві вміння молодших школярів. У молодшому шкільному віці формується початкова система граматичних понять. Здійснюється це не одразу, оскільки деякі граматичні поняття (іменник, прикметник, дієслово) формуються протягом усіх чотирьох років навчання дітей у школі. Граматичні поняття формуються внаслідок тривалої роботи над відповідним мовним матеріалом, запропонованим учителем.

Ця робота включає такі етапи, як сприйняття окремих подібних мовних

явищ, абстрагування, виділення важливих для групи явищ ознак і узагальнення їх у вигляді спеціального терміну. Формування граматичних понять умовно можна поділити на чотири етапи:

1. На першому етапі здійснюється аналіз мовного матеріалу для виділення ключових ознак поняття.

2. На другому етапі відбувається узагальнення цих ознак, встановлення між ними зв'язків і введення відповідного терміну.

3. Третій етап передбачає уточнення сутності ознак поняття та зв'язків між ними.

4. На четвертому етапі вивчене поняття конкретизується через вправи, що потребують практичного застосування знань.

Отже, можна зробити такі висновки, що розвиток мовлення дітей значною мірою залежить від роботи батьків, вихователів і пізніше – від учителя. Під час навчання в школі діти усвідомлюють, що мовлення є інструментом засвоєння та передачі знань, формування особистості та самоствердження в колективі. Вивчення частин мови в початкових класах сприяє розвитку логічного мислення, допомагає зрозуміти функції частин мови, засвоїти граматичні категорії (рід, число, відмінок), а також правильно використовувати різні граматичні форми у мовленні та письмі. Така робота навчає дітей чіткого мислення, опанування логічних зв'язків і систематизації знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варзанська Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. 26 с.

2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття» URL: http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjios.htm (дата звернення: 21.10.2024).

3. Закон України «Про вищу освіту» / Закон від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>. (дата звернення: 21.10.2021).

4. Закон України «Про освіту» URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu> (дата звернення: 20.10.2024).

5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки Міністерство освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).

6. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013. 392 с.

Мазур Єлизавета Сергіївна
студентка 2 курсу магістратури , педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС РОЗВИТКУ КРИТИЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У сучасному світі людина, яка володіє критичним мисленням, здатна швидко та ефективно вирішувати різноманітні завдання. Сучасна освітня модель спрямована на розвиток особистості через формування необхідних життєвих компетенцій. Впровадження нових освітніх технологій, орієнтованих на особистість, під час уроків читання, на нашу думку, є передумовою для активної пізнавальної діяльності учнів. Такі нестандартні, цікаві та творчі методи роботи пробуджують у дітей інтерес до навчання, сприяють їх емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку. Однією з таких технологій, яка не лише допомагає учням засвоїти необхідні знання, але й сприяє розвитку їх особистісних якостей, є технологія формування критичного мислення. Розвиток критичного мислення – стратегія універсальна, міждисциплінарна, дозволяє отримати такі освітні результати, як уміння працювати у різних галузях знань; здатність висловлювати свої думки усно і письмово, чітко та коректно стосовно оточуючих; формувати особисту точку зору на підставі осмислення різного досвіду, ідей та уявлень; вирішувати проблеми; самостійно займатися власною освітою; вміння співпрацювати та працювати у групі. Саме тому очевидно є життєва необхідність критичного мислення для вітчизняної освітньої системи.

У Державному освітньому стандарті початкової освіти (2018), Концепції Нової української школи (2018) критичному мисленню, як важливій компетенції школярів, надається велика значущість. Крім того, рекомендації щодо розвитку критичного мислення в учнів початкової школи деталізовані в Законах України «Про вищу освіту» (2014 р.) [6], «Про освіту» (2017 р.) [3], Державній національній програмі «Освіта» «Україна ХХІ століття» [2], Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та інших нормативних документах, які визначають основні напрями розвитку мовленнєвих навичок молодших школярів.

Метою дослідження – теоретично обґрунтувати ефективність використання інноваційних технологій під час розвитку критичного мислення на уроках української мови.

Фундаментальні положення зарубіжної та вітчизняної педагогіки щодо розвитку критичного мислення у молодших школярів представлені в роботах таких дослідників, як К. Баханова, І. Большакова, І. Бондарук, Б. Блум, и О. Варзацька, М. Вашуленко, М. Векслер, Р. Джонсон, Д. Клустер, В. Мисан, О. Пометун, О. Савченко, І. Суценка, Л. Терлецька та інші. Формування критичного мислення у молодших школярів у процесі навчання аналізує О. Белкіна-Ковальчук. Роль критичного мислення у формуванні учнівських компетенцій вивчає Л. Корінько (Волошенюк). Технологію розвитку критичного мислення в освітньому процесі характеризують В. Козира та Г. Ярош. Медіаграмотність та критичне мислення у початковій школі досліджують О. Волошенюк, Г. Дегтярьова, В. Іванова та інші.

Сучасний розвиток суспільства та модернізація Нової української школи вимагають удосконалення змісту і методик педагогічної освіти в Україні. Початкова школа повинна грати ключову роль у всебічному розвитку учнів, формуванні загальнолюдських цінностей і досвіду, а також у підготовці молодших школярів до швидких змін у суспільстві. Вона має сприяти розвитку самостійного, критичного і творчого мислення, а також здатності генерувати нові ідеї.

Мислення – це внутрішній, природний процес існування людини, який у літературі зазвичай описується як особливий вид теоретичної та практичної діяльності. Це процес, що включає в себе систему дій та операцій орієнтовно-дослідницького, перетворювального та пізнавального характеру. Критичне мислення, в свою чергу, зосереджене на діяльності, мисленні, текстах, вчинках і соціальних феноменах. Воно полягає в пошуку помилок, протиріч і невідповідностей у міркуваннях і діях. Щоб мислення стало критичним, воно повинно бути оцінене за публічними критеріями та стандартами, потрапити в поле комунікації.

Загальною рисою різних підходів до визначення поняття «критичне мислення» є те, що його розглядають як багаторівневий процес, причому комплексно, враховуючи педагогічні, методичні, когнітивні, філософські та інші аспекти. Варто також зазначити, що в повсякденній мові термін «критичне» часто асоціюється з негативним ставленням до чогось. Таким чином, для багатьох людей критичне мислення пов'язане з суперечками, дискусіями і конфліктами.

Сучасні виклики спричинили розробку концептуальних основ реформування загальної середньої освіти, що знайшло своє відображення в Концепції Нової української школи (2016 р.) [6] та Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) [3]. Ці документи підкреслюють необхідність не лише надавати учням знання, але й розвивати їх здатність застосовувати ці знання в реальному житті. Головною метою освітньої реформи є підвищення якості освіти. У початковій освіті основним завданням є всебічний розвиток дитини, її здібностей, талантів, компетентностей та ключових умінь з урахуванням вікових і психофізіологічних особливостей, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. У продовження цієї думки зазначено, що найважливішим результатом початкової освіти є

здорова, мотивована до навчання дитина, яка має дослідницьке ставлення до життя, вміє навчатися з різних джерел, критично оцінює інформацію, відповідально ставиться до себе та інших, усвідомлює свою роль як громадянина України. Основним напрямом модернізації сучасної освіти є оновлення змісту та форм навчання. Школа повинна готувати учнів до життя, надаючи базові знання, розвиваючи ключові та предметні компетентності, а також вміння працювати в команді та ефективно вирішувати проблеми.

Сучасний освітній процес у початковій школі, повинен поєднувати традиційні та інноваційні освітні технології. Особливу увагу слід приділити технології розвитку критичного мислення молодших школярів, яка спрямована на спільну діяльність вчителя та учнів, активну участь самого учня, а також створення сприятливих педагогічних умов для реалізації ключових компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти (2018 р.) та Типовими освітніми програмами Нової української школи.

Інноваційні технології включають нові методики, підходи та засоби навчання, які допомагають вчителям і учням досягати кращих результатів у навчанні. До них належать інтерактивні методи, використання цифрових ресурсів, мультимедійних матеріалів, технології змішаного навчання та методи проектної діяльності. Використання інновацій дозволяє учням не тільки засвоювати нову інформацію, а й критично осмислювати її, аналізувати факти та формувати власну позицію. Критичне мислення включає вміння ставити питання, об'єктивно оцінювати інформацію, виявляти суперечності та знаходити обґрунтовані відповіді. На уроках української мови розвиток критичного мислення проявляється у здатності учнів аналізувати тексти, розуміти приховані смисли, робити висновки, висловлювати та аргументувати свої погляди. Такі навички особливо важливі в умовах сучасного інформаційного суспільства, де критичне мислення допомагає орієнтуватися в інформаційних потоках та уникати маніпуляцій.

Використання інноваційних технологій на уроках української мови допомагає формувати в учнів критичне мислення за допомогою:

- інтерактивних методів навчання. Методи, які передбачають активну взаємодію учнів з матеріалом, сприяють розвитку аналітичних навичок. Це можуть бути дискусії, дебати, рольові ігри та аналіз ситуацій. Наприклад, під час обговорення певного тексту чи літературного твору учні можуть ставити запитання, обговорювати свої позиції й аргументувати їх, аналізуючи не лише поверхневий зміст, але й приховані смисли, мотиви та ідеї;

- використання цифрових ресурсів. Використання платформ для створення інтерактивних завдань (як-от Kahoot!, Quizlet або Google Classroom) дозволяє вчителям створювати тестові завдання, які вимагають від учнів не просто механічних відповідей, а й аналітичних суджень. Цифрові ресурси дозволяють створювати квізи, вікторини, а також інтерактивні завдання для аналізу текстів і обговорення;

- застосування технології змішаного навчання. Ця технологія передбачає поєднання традиційного та онлайн-навчання, що дозволяє учням самостійно опрацьовувати матеріал, отримувати додаткові ресурси для аналізу та

досліджень, а на заняттях обговорювати отримані знання, задавати питання, обґрунтовувати свої думки. Так, на уроках української мови учні можуть опрацьовувати тексти вдома за допомогою відеороликів або електронних підручників, а потім спільно аналізувати їх на уроці;

– метод проектної діяльності. Проекти дозволяють учням глибше досліджувати обрану тему, працюючи з різними джерелами інформації, критично оцінюючи та систематизуючи дані. Наприклад, на уроках української мови учні можуть створювати проекти на теми, пов'язані з українською літературою чи культурою, проводити дослідження та представляти свої висновки у вигляді презентацій чи відеороликів;

– використання мультимедіа. Мультимедійні матеріали – відео, аудіо, інтерактивні презентації – також сприяють розвитку критичного мислення. Наприклад, перегляд відео на задану тему може супроводжуватися питаннями для аналізу та обговорення, що стимулює учнів ставити запитання, шукати зв'язки між подіями та обґрунтовувати свою думку.

Отже, використання інноваційних технологій на уроках української мови відкриває нові можливості для розвитку критичного мислення учнів. Інтерактивні методи, цифрові ресурси, змішане навчання, проекти та мультимедіа сприяють не тільки засвоєнню знань, але й формуванню вмінь аналізувати, ставити запитання, відстоювати свою точку зору та розуміти погляди інших. Це підвищує ефективність навчання та готує учнів до життя в інформаційному суспільстві, де критичне мислення є однією з ключових навичок. Інноваційні технології допомагають зробити уроки української мови цікавішими та кориснішими, створюючи середовище, в якому кожен учень може розвивати свої здібності до критичного осмислення інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вукіна Н. В. Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. Критичне мислення: як цьому навчати: науковометодичний посібник. Харків : Книгоспілка, 2017. 190 с
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») URL.: http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjios.htm (дата звернення: 21.10.2024).
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu><https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osvitipochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 20.10.2024) .
4. Закон України «Про вищу освіту» / Закон від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>. (дата звернення: 21.10.2024).
5. Закон України «Про освіту» URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu> (дата звернення: 21.10.2024).
6. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity%20education%20%20zagalnaserednya/uasch2016/koncze-pcziya> (дата звернення: 21.10.2024).

*Мерчук Світлана Миколаївна,
студентка педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ STEM-ОСВІТИ

Однією з інновацій у контексті питання розвитку дослідницьких компетентностей учнів початкових класів є запровадження елементів STEM-освіти.

Актуальність застосування STEM-елементів у навчально-дослідницькій діяльності аргументована можливістю допомогти учням стати новаторами, цілеспрямованими, надійними, творчими учасниками команди суспільства та країни в цілому. Система STEM-освіти вчить учнів жити в реальному швидкозмінному світі, вміти реагувати на зміни, бути творчою особистістю. Згідно Концепції «Нова українська школа» дітям необхідно давати не лише теорію, а й формувати компетентності дослідника, навчити знайти потрібні знання, застосувати їх, вміти критично мислити, бути творчим та ініціативним, співпрацювати в команді.

Актуальною проблемою в теорії та практиці сучасної початкової школи є проблема формування та розвитку дослідницьких умінь в молодших школярів. На важливість застосування особистісно зорієнтованої моделі навчання і виховання, яка націлює на пошук нових шляхів і засобів розкриття неповторного дослідницького потенціалу особистості здобувачів освіти Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) [1], Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [4], Державний стандарт початкової освіти 2018 [2], Закон України «Про вищу освіту»[3].

Вивчення психолого-педагогічної літератури показує, що розробці науково-методичних основ формування дослідницьких умінь учнів присвячено значну кількість робіт. Витоки підходів до вирішення даної проблеми можна побачити в працях зарубіжних (Дж. Бруннер, Дж. Дьюї, А. Дистервег, Дж. Локк, Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці та ін.) педагогів-класиків.

Проблемі формування дослідницьких умінь молодших школярів присвячені наукові праці Я. Коменського, А. Макаренка, Й. Песталоцці, В.

Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Серед досліджень останніх років, присвячених проблемі формування дослідницьких умінь в молодшому шкільному віці, можна виділити роботи Н. Бібік, А. Гладкової, Н. Семенової, О. Савченко та ін.

На сьогодні STEM-освіта набуває широкого впровадження на державному рівні. Теоретичний дискурс проблеми STEM-освіти висвітлено в працях зарубіжних учених Georgette Yakman, George Lucas. Розкриттю теоретичних основ впровадження такої освіти присвячені праці вітчизняних науковців, зокрема В. Величка, О.Данилової, С. Галата, О. Патрикеевої, О. Лозової, С. Горбенко, Н. Гончарової., О. Коршунова.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати умови формування дослідницьких умінь молодших школярів засобами STEM-освіти.

«STEM-освіта» – це методологічна орієнтація педагога, що забезпечує об'єднання ряду наук фізико-математичного і природничо-наукового циклів у навчальній діяльності учнів із застосуванням отриманих знань на практиці з метою формування інженерного мислення [75].

Виділяють основні поняття «STEM-освіти», зокрема:

- STEM-об'єднання наук (математика, фізика, інформатика, хімія, біологія, геологія, астрономія та ін.);

- STEM-центр – це проектні лабораторії, які утворені на базі загальноосвітніх закладів, закладів вищої освіти і забезпечують проведення науково-дослідних робіт, створення наукових проектів;

- робототехніка – це прикладна наука, що вирішує питання розробки автоматизованих систем;

- інженерне мислення – це вид мислення, що формується у процесі вирішення інженерних завдань та дозволяє точно, швидко і оригінально розв'язувати будь-які завдання певної предметної галузі;

- 3D-модельовання – це процес створення тривимірного об'єкту різної моделі.

STEM-освіта базується на принципах :

- обов'язкової результативності діяльності (обов'язковою умовою є створення на заняттях реальних продуктів (прототипів));

- співпраці. На заняттях організовується спільна діяльність як педагога з учнями, так і учнів один з одним на основі міжсуб'єктних зв'язків і діалогової взаємодії.

- творчості та успіху (кожне заняття, організоване в колективній чи індивідуальній формі, сприяють розкриттю творчого потенціалу учнів;

- індивідуальності (вчитель забезпечує створення умов для індивідуального розвитку кожного учня).

Основним технологічним компонентом STEM-освіти є *технологія проектного навчання*, яка сприяє розвитку креативності учнів, їх самостійності, комунікативних навичок, критичного мислення, а також – дослідницьких умінь, які є проектом нашого дослідження.

Упровадження в освітній процес методик STEM-освіти дозволить сформулювати в учнів найважливіші характеристики, притаманні компетентному

фахівцю:

- уміння побачити проблему;
- уміння виділити в проблемі якомога більше можливих аспектів і зв'язків;
- уміння формулювати дослідницькі запитання та визначати шляхи їх розв'язання;
- гнучкість (уміння розуміти нову точку зору та стійкість у захисті своєї позиції);
- оригінальність;
- уміння групувати ідеї та встановлювати зв'язки;
- здатність до абстрагування або аналізу;
- здатність до конкретизації або синтезу.

Одним з принципів впровадження STEM-освіти є продуктивна мотивація учнів до здійснення проектної, дослідницької діяльності, участі в різноманітних конкурсах.

Завдання STEM-освіти загалом і кожного STEM-уроку зокрема спрямовані на формування таких компетенцій і вмінь:

- розуміння концепцій, операцій і відносин;
- навички акуратного виконання операцій;
- здатність формулювати, називати і розв'язувати проблеми;
- логічне мислення, рефлексія, уміння пояснювати й аргументувати;
- здатність розглядати предмет як корисний і цінний;
- віра у свою ефективність.

У процесі навчання за STEM-технологією формується особливий вид мислення – STEM-thinking (навички критичного мислення, проектний підхід до розв'язання проблеми, експериментальні засади опанування знань, різнобічний погляд на явища, який передбачає «не ставити крапку у вивченні»).

У початкових класах розвиток STEM- thinking відбувається за напрямками:

1. Навички користуватися джерелами, не обмежуючись лише одним джерелом. Для критичного мислення не існує єдиної авторитетної думки, яка не підлягає перевірці та переосмисленню.

2. Компаративістичні навички (компаративізм – порівняльний, порівняльно-історичний методи, які застосовують під час вивчення споріднених предметів і явищ). За нескладним алгоритмом школярі вчать порівнювати, зіставляти предмети, явища (художні твори, агрегатні стани води, відмінювання закінчень, властивості арифметичних дій тощо).

3. Світ навколо нас є складною системою зв'язків і взаємовпливів, тому усвідомлення взаємопроникності явищ та цілісності світу – один із наріжних каменів світогляду особистості. Щоб зрозуміти принцип STEM- навчання, варто бачити не просто явище, а розуміти, які математичні, фізичні, географічні, хімічні закономірності спричинили його виникнення.

Отже, STEM-освіта. розв'язує низку основних завдань сучасної школи – створити умови для різнобічного розвитку молодого покоління, забезпечити активізацію і розвиток інтелекту, інтуїції, творчого мислення, рефлексії, аналітико-синтетичних умінь та навичок з урахуванням можливостей кожної

дитини.

Засоби STEM-навчання досить різноманітні і їх склад залежить від рівня розвитку науки, техніки та інформаційних технологій. До засобів STEM-навчання відносять *друковані методичні засоби* (підручники, навчальні посібники, електронні підручники, навчальні інструкції, картки-завдання, навчальні алгоритми); *наочне приладдя*: (натуральні засоби – обладнання, інструменти, прилади, зразки, матеріали, тощо; образні засоби – фотографії, плакати, репродукції картин художників; знаково-символічні засоби – знакові моделі, , схеми, графіки, таблиці); *технічні засоби навчання*: (мультимедійні технології, відеоапаратура, комп'ютери, проекційні екрани, кінопроектори, моделі, слайдпроектори, інтерактивні дошки, копії-дошки, відео-конференційні системи, текстильні дошки, маркерні дошки, проекційні столики тощо); *контрольні* (тренажери, прилади для діагностики процесів).

Отже, на основі розглянутого вище матеріалу, можна зробити висновок, що організація та проведення занять на основі ідей STEM-освіти і використання в навчальному процесі її елементів найбільш ефективно сприяють формуванню дослідницьких умінь молодших школярів.

До того ж формування дослідницьких умінь на основі STEM-підходу дозволяє виконувати запит держави і соціального суспільства на майбутніх висококваліфікованих фахівців технічної спрямованості, дозволяє підвищити інтерес до інженерних спеціальностей у сучасної молоді, значно поліпшити якість навчання і підготувати учнів до реального життя.

Сформульований висновок логічно підводить до постановки наступного завдання даного дослідження – теоретичного обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування дослідницьких умінь молодших школярів засобами STEM-освіти, що і буде описано в наступному параграфі науково-дослідної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття» URL.: http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjios.htm (дата звернення: 11.10.2024).
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartuhttps://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osvitipochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 11.10.2024) .
3. Закон України «Про вищу освіту» / Закон від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>. (дата звернення: 11.10.2024).
4. Концепція Нової української школи. URL: http://mon.gov.ua/activity%20education%20%20zagalnaserednya/uasch2016/koncze_pczyia (дата звернення: 11.10.2024).

Цуна Василь Васильович
*студент 2 курсу магістратури , педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

УПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інформатизація освітнього процесу є одним із важливих шляхів пізнання світу та науки і посідає провідне місце в реформі освіти України. Усі педагогічні технології належать до інформаційних, бо будь-який освітній процес – це передача інформації стосовно певної предметної галузі знань. На даному етапі розвитку суспільства в поняття «інформаційні навчальні технології» вкладається новий зміст, який принесло використання технічних засобів інформатизації освітнього процесу (комп'ютерів, комп'ютерних комунікацій, різноманітних електронних пристроїв тощо).

У Законі України «Про освіту» [2], Концепції «Нова українська школа» [3], Державному стандарті початкової освіти [1] підкреслюється, що одним із ефективних засобів розвитку, виховання і навчання особистості дитини є використання комп'ютерних технологій.

Визначальною особливістю змін, які відбуваються в освіті України, є перехід до навчання, спрямованого на формування у суб'єктів навчання здатності творчо діяти, застосовувати знання і досвід на практиці. Зміна цілей навчання визначає необхідність коригування змісту і методик навчання, спрямованого на забезпечення формування світогляду, ціннісних орієнтацій, уміння самостійно вчитися, критично мислити, користуватись сучасними засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема персональним комп'ютером (ПК); здатності до самопізнання і самореалізації особистості у різних видах творчої діяльності.

Використання ІКТ у початковій школі є актуальною й складною проблемою, що вимагає детального психолого-педагогічного обґрунтування та наукового вивчення. Особливості впровадження ІКТ в освітній процес початкової школи вивчали В. Барановська, Т. Близнюк, І. Галаган, С. Колесніков, М. Левшин, Г. Ломаковська, О. Миронова, О. Мороз, Н. Олефиренко, І. Онищенко, Л. Петухова, Г. Проценко, А. Семенов, О. Співаковський, В. Шевченко та ін.

Метою дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічні умови упровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі початкової школи.

Інформатизація – сукупність взаємопов’язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що мають на меті створити умови для задоволення інформаційних потреб громадян і суспільства завдяки розробці, розвитку й використанню інформаційних систем, мереж, ресурсів та технологій, які базуються на застосуванні обчислювальної та комунікаційної техніки.

Основні напрями інформатизації освіти:

1) зміна бази освіти на основі інформаційних технологій (матеріальної, навчально-методичної, інформаційної) і створення сервісних центрів її обслуговування;

2) зміна цілей і змісту освіти, викликана становленням фундаментального загальноосвітнього курсу інформатики на всіх щаблях освіти, необхідністю формування інформаційної культури студентів в умовах інформаційного суспільства;

3) підвищення ефективності, доступності та якості освіти – досягнення якісно нового рівня освіти за рахунок інтеграції інформаційних технологій у навчання, розвиток і виховання;

4) підготовка і перепідготовка педагогічних і управлінських кадрів освіти до здійснення інформаційно-педагогічної діяльності на інформаційній основі;

5) інтенсифікація науково-дослідної і науково-методичної діяльності в освітніх установах;

6) використання інформаційних технологій в управлінні освітніми установами на різних рівнях, аж до всієї системи освіти загалом;

7) створення єдиного загальноосвітнього простору України та інтеграція національної системи освіти в інформаційну освітню інфраструктуру світової та євроспільноти;

8) вдосконалення нормативно-правової бази науково-освітньої і навчальної діяльності на основі інформаційних технологій;

9) уточнення змісту освітніх програм, моделей і методик;

10) розвиток індустрії освітніх послуг;

11) забезпечення контролю якості інформаційно-освітніх технологій;

12) забезпечення інформаційної безпеки єдиного освітнього інформаційного середовища.

Нова українська школа передбачає формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів у процесі вивчення інформативної освітньої галузі, а також використання ІТ-технологій під час викладання усіх навчальних предметів. Так, у Державному стандарті початкової освіти вказано, що метою інформативної освітньої галузі є формування у школярів «здатності до розв’язання проблем з використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту, навичок безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві» [1]. Не тільки на уроках інформації учні набувають цих знань, вмінь і навичок. Адже й при вивченні інших предметів здобувачі освіти знаходять, подають, перетворюють, аналізують, осмислюють, узагальнюють

та систематизують інформацію, використовуючи її у своїх життєвих потребах та ситуаціях, тобто практично. І на уроках мовно-літературного циклу учні створюють інформаційні продукти, демонструючи вміння працювати з ІТ-технологіями і використовувати їх для представлення літературного і мовного матеріалу, вираження творчих ідей та задумів на основі прочитаного. При цьому усі користувачі Інтернет-ресурсів відповідально ставляться до використання джерел інформації, дотримуються власної безпеки та академічної доброчесності, розуміють наслідки використання ІТ-технологій для себе, суспільства, навколишнього світу й враховують етичні, міжкультурні та правові норми інформаційної взаємодії. Також цифрові інструменти активно використовуються для комунікації між вчителем і учнями.

Основним видом використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання є їх органічна інтеграція в певні уроки. У цікавій, динамічній, ігровій формі учні молодших класів опановують комп'ютерні засоби, набувають первинних навичок користування пристроями введення-виведення, початковими вміннями й навичками управління комп'ютером та одночасно удосконалюють свої знання з певних навчальних предметів, розвивають пам'ять, просторову уяву, логічне мислення, творчі здібності.

Таким чином, з точки зору дидактики ІКТ дозволяють:

- забезпечити зворотній зв'язок в процесі навчання;
- зробити навчання більш інтенсивним, головне, ефективним за рахунок реалізації можливостей мультимедіа навчальних систем до дієвого і наочного подання навчального матеріалу;
- підвищити унаочненість навчального процесу;
- забезпечити пошук інформації із різноманітних джерел;
- індивідуалізувати навчання для максимальної кількості дітей з різними стилями навчання і різними можливостями сприйняття;
- моделювати досліджувані процеси або явища;
- організувати колективну й групову роботи;
- здійснювати контроль навчальних досягнень;
- створювати сприятливу атмосферу для спілкування.

Таким чином, упровадження ІКТ полегшує роботу вчителя, а навчання дітей робить більш цікавим і ефективним.

Як показує практика, застосування комп'ютера на уроках у початковій школі має декілька режимів:

- демонстраційний (демонстрація певної навчальної інформації);
- індивідуальний (організація індивідуальної роботи учнів);
- комбінований (застосування на одному уроці і демонстрації, і індивідуальної роботи).

Для роботи в демонстраційному режимі вчителю достатньо мати на уроці один комп'ютер і мультимедійний проектор, за допомогою якого потрібна інформація виводиться на екран, як правило, у вигляді слайдів.

Як показує практика, якість знань учнів підвищувалася, коли вони самостійно засвоювали навчальний матеріал, використовуючи ПК, а вчитель при цьому виконував роль організатора і координатора навчального процесу.

У початковій школі ІКТ можна використовувати на будь-якому етапі уроку: у процесі перевірки домашньої роботи, актуалізації знань, вивчення нового матеріалу, закріплення, повторення вивченого, контролю, оцінювання.

Особливістю освітнього процесу із застосуванням інформаційних технологій є те, що центром діяльності стає учень, який виходячи зі своїх індивідуальних здібностей та інтересів, вибудовує процес пізнання. Учитель часто виступає в ролі помічника, консультанта, що заохочує оригінальні знахідки, стимулює активність, ініціативу, самостійність.

Використання ІКТ дозволяє розширити рамки підручника.

Таким чином, праця, витрачена на управління пізнавальною діяльністю за допомогою засобів ІКТ виправдовує себе у всіх відносинах:

- підвищує якість знань;
- просуває дитини в загальному розвитку;
- допомагає подолати труднощі;
- вносить радість у життя дитини;
- дозволяє вести навчання в зоні найближчого розвитку;
- створює сприятливі умови для кращого взаєморозуміння вчителя і учнів та їх співпраці в навчальному процесі.

Однією з ключових проблем Нової української школи є інтеграція інформаційно-комп'ютерних технологій у освітній процес початкової школи. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій у традиційному освітньому середовищі початкової школи сприяє врахуванню індивідуальних особливостей учнів у навчальному процесі, створює умови для творчої діяльності вчителів і школярів, розширює можливості представлення та засвоєння навчального матеріалу, а також забезпечує більш гнучке управління освітнім процесом.

У своїй роботі вчителі використовують комп'ютер на різних типах уроків: засвоєння нових знань, узагальнення і систематизація знань, комбіновані уроки.

Застосування комп'ютерної техніки робить привабливими і посправжньому сучасними уроки читання. Завдяки ІКТ відбувається індивідуалізація навчання, контроль і підведення підсумків проходять об'єктивно й вчасно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartuhttps://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osvitipochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 01.10.2024) .

2. Закон України «Про освіту» URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu> (дата звернення: 01.10.2024).

3. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity%20education%20%20zagalnaserednya/uasch2016/koncze-pcziya> (дата звернення: 01.10.2024).

*Шевчук Ірина Олександрівна,
випускниця педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
вчитель Бистрицького ліцею Березнівської міської ради
Рівненського району Рівненської області*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Гра – древнє досягнення культури. Вона існує стільки, скільки існує суспільство. І життя кожної окремої людини також супроводжується грою. У наш час гра стала не тільки самостійним видом діяльності, але й універсальним її інструментом практично у всіх сферах суспільного життя: економіці, політиці, управлінні, науці і, без сумніву, у сфері освіти. Основна функція педагогічної діяльності полягає не просто в передачі знань, а в створенні проблемно-пізнавальних ситуацій та управлінні процесом пізнавальної діяльності учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.

Реалізація концепції Нової української школи вимагає пошуку нетрадиційних форм і методів організації освітнього процесу. Отже, актуалізується проблема впровадження інноваційних методик навчання, зокрема навчально-ігрових технологій, які дозволяють надати новій якості організації та здійсненню освітнього процесу в початковій школі.

Ігрові технології навчання – це ефективний засіб активізації пізнавальної діяльності учнів, тренування пам'яті, стимуляція розумової діяльності, розвиток уваги і пізнавального інтересу до навчального матеріалу, розвиток творчого мислення учнів, сприяє подоланню пасивності учнів; сприяє посиленню працездатності учнів, формує взаємодію педагога і здобувача освіти за допомогою гри, а також допомагає знайти та отримати бажану ціль, тобто досягти певного результату.

Педагогічні ігри – досить велика група методів і прийомів організації педагогічного процесу. Основна відмінність педагогічної гри від гри взагалі полягає в тому, що вона володіє суттєвою ознакою – чітко поставленою метою навчання і відповідним їй педагогічним результатом, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю.

Використання навчально-ігрової діяльності допомагає активній взаємодії усіх учнів, обговоренню проблеми кожним учнем, набуттю навичок співпраці, становленню літературно-художніх поглядів учнів, формуванню навичок спілкування для позитивної самореалізації, розвиває креативне мислення,

створює позитивну емоційну атмосферу, посилює художнє спрямування традиційних прийомів, виховує впевненість у власних силах.

Дидактичними і методичними принципами ігрової діяльності є: доступність, новизна, поступове зростання складності, урахування індивідуальних особливостей учнів, зв'язок ігрової діяльності з іншими формами роботи на уроці.

Ігрова діяльність виконує ряд наступних функцій, а саме:

1. Навчальна функція полягає у розвитку пам'яті, уваги, сприйнятті інформації, розвитку загальнонавчальних умінь і навичок. Це означає, що гра як особливо організоване заняття, що вимагає напруги емоційних та розумових сил, а також уміння прийняти рішення (як вчинити, що сказати, як виграти і т.д.). Бажання вирішити ці питання загострює розумову діяльність учнів, тобто гра таїть у собі багаті навчальні можливості.

2. Виховна функція полягає у вихованні такої якості як уважне, гуманне ставлення до партнера по грі; також розвивається почуття взаємодопомоги та взаємопідтримки, особливо, якщо це командна гра. Учня вводяться фразикліше мовного етикету для імпровізації мовного звертання один до одного, що допомагає вихованню такої якості, як вічливість.

3. Розважальна функція полягає у створенні сприятливої атмосфери на уроці, перетворення уроку на цікаву і незвичайну подію, захоплюючу пригоду, а часом і в казковий світ.

4. Комунікативна функція полягає у створенні атмосфери доброзичливого спілкування, об'єднання колективу учнів, встановлення нових емоційно-комунікативних відносин, заснованих на взаємодії.

5. Релаксаційна функція – зняття емоційної напруги, викликаной навантаженням на нервову систему при інтенсивному навчанні.

6. Психологічна функція полягає у формуванні навичок підготовки свого фізіологічного стану для більш ефективної діяльності, а також перебудови психіки для засвоєння великих обсягів інформації. Тут же варто відзначити, що здійснюється психологічний тренінг і психокорекція різних проявів особистості, здійснюваних в ігрових моделях, які можуть бути наближені до життєвих ситуацій (у цьому випадку мова може йти про рольову гру).

7. Розвиваюча функція спрямована на гармонійний розвиток особистісних якостей для активізації резервних можливостей особистості. Місце і роль ігрового методу в навчальному процесі, поєднання елементів гри та навчання багато в чому залежать від розуміння учителем функцій і класифікацій різного роду ігор.

Відповідно до Концепції нової української школи перший цикл початкової освіти допомагає учневі звикнути до шкільного життя. Так, навчання організовується через діяльність, ігровими методами як у класі, так і поза його межами [3].

Перевагою ігрової діяльності є те, що гру можна використовувати на будь-якому етапі уроку. Ігрові технології можна пропонувати на початку уроку. Такі ігри мають збудити думку учня, допомогти йому зосередитись і виділити основне, найважливіше, спрямовувати увагу на самостійну діяльність. Інколи

гра може бути ніби фоном для побудови всього уроку. Коли ж учні стомлені їм доцільно запропонувати рухливу гру. Ігри важливо проводити систематично, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи і урізноманітнюючи їх у міру нагромадження в учнів знань, вироблення вмінь і навичок, засвоєння правил гри, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості тощо. Ігрові технології можна використовувати для ознайомлення дітей з новим матеріалом та для його закріплення, для повторення раніше набутих уявлень, для повнішого і глибшого їх осмислення, формування умінь та навичок, розвитку основних прийомів мислення, розширення кругозору.

Гра неодмінно проводиться в доброзичливій, творчій атмосфері, викликає в учнів почуття задоволення, радості. Гра організовується так, щоб діти могли в ній активно спілкуватися, з максимальною ефективністю використовуючи вивчений матеріал. Гра повинна стимулювати мотивацію навчання, викликати в учнів інтерес і бажання гарно виконати завдання.

Концепція Нової української школи передбачає використання у навчанні учнів початкових класів ігрових конструкторів LEGO.

Шість цеглинок «LEGO» – одна з найвідоміших нині педагогічних систем, що використовує моделі реального світу і предметно-ігрове середовище освітнього простору початкової школи. LEGO-технології мають високі освітні можливості: багатофункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням в різних навчальних (діяльнісних) та ігрових зонах.

Методичний посібник «ШІСТЬ ЦЕГЛИНОК в освітньому просторі школи» створений з метою реалізації ігрових та діяльнісних методів навчання у початковій школі. Посібник містить ігри-завдання, спрямовані на розвиток компетентностей, що вкрай необхідні для навчання в школі та протягом життя.

Шість цеглинок – це ігри-завдання із набором з шести цеглинок LEGO® DUPLO® певних кольорів (червоного, помаранчевого, жовтого, зеленого, блакитного та синього кольорів). Для роботи за цією методикою кожен учень та педагог повинні мати індивідуальний набір шести цеглинок.

Загалом LEGO-технологія передбачає:

- формування вміння розв'язувати проблемні завдання, ставити мету, міркувати про подальшу роботу, розробляти план дій;
- розвиток творчого мислення;
- розвиток мовлення – вміння детально пояснювати свої дії, пояснювати міркування, надавати чіткі та зрозумілі інструкції, розповідати історії, висловлювати власні думки;
- формування вміння співпрацювати, зокрема, працювати в парах чи групах, ділитися матеріалами, вчитися у своїх однолітків, дослухатися до їхніх ідей та пропонувати власні, аналізувати ідеї та обирати раціональніші, розподіляти ролі та обов'язки;
- розвиток сенсорного сприйняття, формування уявлення про зовнішні властивості предметів: форму, величину, колір, положення у просторі;
- розвиток дрібної моторики;

– формування цілісної системи уявлень дитини про навколишній світ, збагачення життєвого досвіду дитини.

Гра допомагає дітям формувати і розвивати велику кількість навичок та вмінь, які у майбутньому сприятимуть навчанню протягом усього життя. Завдяки грі дитина розвивається всебічно. Авторка посібника «Гра по-новому, навчання по-іншому» О. Рома виділила п'ять основних сфер розвитку дитини:

– фізичний розвиток (рухова активність, формування фізичних якостей, здоровий спосіб життя);

– креативність (висловлення власних творчих ідей, втілення їх у життя, експериментальна перевірка можливості їх втілення);

– когнітивний розвиток (розвиток пам'яті, уваги, сприйняття, уяви, логічного мислення; формування понять, рішення завдань);

– соціальний розвиток (розвиток уміння працювати у команді, вміння спілкуватися, домовлятися, співчувати, дослухатися до інших);

– емоційний розвиток (розвиток впевненості у собі, контроль над своїми емоціями, уміння перемагати і програвати, відчуття власних сил, уміння ставити і досягати цілей).

Запропоновані вправи у збірнику «Гра по-новому, навчання по-іншому», спрямовані на розвиток вище згаданих сфер. Крім того, завдання побудовані таким чином, що кожна вправа формує і розвиває декілька навичок та умінь одночасно, хоча основна увага зосереджена на чомусь одному.

Наприклад, вправа «Збери за кольором» навчає дітей співпрацювати з однолітками, висловлювати думку усно і письмово, генерувати оригінальні ідеї, формувати навички творчого зв'язного мовлення, вміння послідовно викладати думку. А, вправа «Міні-вежа» вчить дітей: аналізувати, робити висновки на основі власних спостережень, шукати відповіді на запропоновані запитання і розв'язувати проблеми пошукового характеру. Вправа «Фантастична істота» навчає дітей креативно мислити, зв'язно висловлювати свою думку, працювати на спільний результат, працювати у групі, досягати компромісів. Вправа «Кольорові асоціації» навчає дітей: зосереджуватися під час виконання завдання, асоціативно мислити, логічно обґрунтовувати свою думку, тренувати пам'ять та ін.

Крім LEGO-технології є безліч ігрових форм, які можна використовувати на уроках мовно-літературної галузі: рольова гра, інсценізація, розгадування кросвордів і ребусів, доміно, пазли, лото тощо.

Чудовими прикладами ігор є гра «Шукачі скарбів» (потрібно відновити народні вислови, поставити дієслова, що в дужках, у потібну форму (1. Як (дбати), так і (мати). 2. Як (працювати), так і (мати)); гра «Знайди свою пару», або «Мовні вареники» (утворити пари синонімів, антонімів або просто частин мови, тощо); ділова гра (учитель пропонує дітям загадкову торбинку, в якій знаходяться предмети. Тут уже залежить від тематики уроку, де застосовуємо та класу, щоб відповідало рівню можливостей. Можна до цих предметів підбирати прикметники, синоніми, фразеологізми, ставити запитання, тощо); гра «Струмочок» (учні знаходять синоніми до запропонованих слів, записують їх до зошитів, потім ланцюжком зачитують синоніми. У кого закінчились слова,

вибуває з гри. Перемагає той, хто останнім зачитав синонім до запропонованого слова); гра «Займи позицію» (на вивчення орфограм); гра «Вільний мікрофон» (учні стисло висловлюють власну думку, відповідаючи на питання за твором, або описують персонажа чи певну ситуацію); лінгвістична гра (посадити слова-пасажири (вони у нас записані на дошці) у відповідні вагони); гра «Правда чи міф» (учитель називає твердження, а учень або підтверджує його або спростовує), а також «Упіймай помилку», «Усне малювання», «Фантастичні гіпотези», «Роз'єднай слова», «Салат із казок», «Мовознайко», «Сховане правило» та багато-багато інших.

Сучасна дидактика звертаючись до ігрових технологій навчання на уроках, вбачає в них можливість ефективної взаємодії педагога і учнів, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами змагання, непідробної цікавості. Під час ігор діти фантазують та виявляють спостережливість, вчаться швидко та логічно мислити, у дітей посилюється увага, наполегливість, виникають позитивні емоції, краще засвоюється учбовий матеріал, граючись, діти навчаються.

Отже, використання на уроках української мови ігрових технологій підвищує активність, ініціативність, пізнавальну спроможність і самостійність учнів. Через максимальне наближення умови гри до проблем реального життя виникає можливість застосування учнями теоретичних знань на практиці, отже, створюються умови для розвитку й закріплення мовних і мовленнєвих компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. LEGO-технологія – чарівні цеглинки успіху. Режим доступу: – <https://naurok.com.ua/lego-tehnologiya-charivni-ceglinki-uspihu-337642.html>
2. Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний посібник / Упорядник О. Рома – The LEGO Foundation, 2018.
3. Дидактичні ігри та ігрові завдання в сучасному освітньому процесі. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/embed/0010cw-e84f.docx.html>
4. Дубяга С.М. Педагогічні технології в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта» / Авт.-укл. С.М. Дубяга. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015.
5. Навіщо грати на уроках: як працює ігрове навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/navischo-grati-na-urokah-yak-prasuyue-igrove-navchanny>
6. Нова українська школа. Порадник для вчителя. URL: [https:// nus. org. ua/ wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf](https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf)
7. ШІСТЬ ЦЕГЛИНОК в освітньому просторі школи. Методичний посібник / Упорядник О. Рома – The LEGO® Foundation, 2018.

РОЗДІЛ 5 ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

1	Купчишина Оксана Здоров'язберігаючі технології на уроках фізичної культури в початковій школі	170
2	Максимчук Надія Василівна Психолого-педагогічні умови використання здоров'язберігаючих технологій на уроках у початкових класах нової української школи	173
3	Купчишина Оксана Ціннісний підхід до залучення учнів початкових класів до волонтерської діяльності	176

Купчишина Оксана

*Студентка 2 курсу бакалаврату, педагогічного факультету
ПВНЗ Міжнародний економіко – гуманітарний університет
ім.акад. Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:

Кирилович Олена

*Старший викладач кафедри теорії та методики початкової освіти ПВНЗ
Міжнародний економіко – гуманітарний університет
ім.акад. Степана Дем'янчука»*

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Безсумнівно, що здоров'я людини є однією з найважливіших тем сьогодення. Особливо це стосується підростаючого покоління, адже виховання здорового способу життя та відповідального ставлення до свого організму починається з дитинства. Деякі дослідження показують, що близько сімдесяти п'яти відсотків хвороб припадає саме на дитячий вік.

Проблема здоров'язбереження окреслена у працях медиків, психологів, соціологів (Г. Апанасенко, Г. Зайцев, В. Клімова та ін.). Вивчення здоров'язберігаючих технологій в сучасній школі висвітлена у працях Л. Антонової, В. Лозинського, Ю. Науменко, та ін. У даних роботах науковці спробували розкрити зміст основних понять, переглянути методи та форми реалізації проблеми здоров'язбереження в умовах сьогодення.

Наразі медична статистика свідчить про стрімке погіршення здоров'я дітей. Кожен третій першокласник має якесь захворювання або відхилення. За останні роки відбулось значне погіршення здоров'я школярів. За даними досліджень лише 10 % випускників шкіл можуть вважатись здоровими, 40 % мають хронічну патологію.

Все це зумовлює актуалізацію наукового пошуку щодо вивчення і розробки проблеми здоров'язбереження учнів загальноосвітніх закладів України. Зважаючи на актуальність проблеми збереження здоров'я громадян України, у більшості державних документів, які стосуються освіти

(Національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття» Національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)» [1], «Діти України», Національна доктрина розвитку освіти, програма "Здоров'я нації")[3]. одним із пріоритетних завдань визначено формування основ здорового способу життя через освіту, створення здоров'язберігаючого освітнього середовища, становлення духовного, психічного та фізичного здоров'я особистості, формування у дітей відповідального ставлення до нього як найвищої індивідуальної та суспільної цінності. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти в Україні перед педагогами та батьками постає пріоритетне завдання – "навчання людини відповідальному ставленню до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищих індивідуальних і суспільних цінностей. Це здійснюється через розвиток ефективної валеологічної освіти, повноцінне медичне обслуговування, оптимізацію режиму навчально-виховного процесу, створення екологічно сприятливого життєвого простору, залучення до фізичної культури і спорту всіх учасників навчально-виховного процесу" [2].

Розглянемо, що потрібно для впровадження здоров'язберігаючих технологій у початковій школі. Навчально-виховний процес має відбуватися в комфортних умовах, що запобігають стресам, побудований на основі використання відповідних віковим особливостям методів навчання і виховання.

Навчання має бути розумно організоване з урахуванням віку та статі учнів, відповідно до гігієнічних вимог. Вчитель повинен вміти враховувати індивідуальні особливості дитини.

Для запобігання перевтомі всі види навчальних занять і фізичних навантажень мають бути співвіднесені з віковими можливостями дитини. Школа має надавати дитині можливість рухатися. Чергувати статичне напруження від сидіння за партою і розумно організовану рухливу активність. Впровадження здоров'язберігаючих технологій у початковій школі має одну головну мету - збереження та зміцнення здоров'я дітей [4].

Здоров'язберігаючі технології в сучасній початковій школі визначаються як система заходів щодо зміцнення та охорони здоров'я дітей, яка враховує найважливіші особливості освітнього середовища та умови життєдіяльності дитини, що впливають на її здоров'я.

Зміст початкових уявлень, формування навичок і вмінь, пов'язаних зі здоровим способом життя, розподіляється в різних освітніх галузях, але найважливішу роль відіграють уроки фізичної культури. Цей предмет вчить дітей організовувати режим дня, виконувати ранкову гімнастику, проводити оздоровчі заходи, рухливі ігри, контролювати рухову активність.

Учитель фізичної культури формує уявлення про роль, яку відіграють у дітей молодшого шкільного віку заняття фізичною культурою і спортом для збереження і зміцнення фізичного, соціального і психічного здоров'я. Впроваджуючи здоров'язберігаючі технології в початковій школі, вчитель закладає основи здорового способу життя.

Дізнаючись про спорт та рухливі ігри, діти починають усвідомлювати, що вони не лише розвивають фізично, але й викликають емоційний відгук, а командна гра сприяє успішній соціалізації.

Про зниження стомлюваності дітей на уроках повідомляють усі вчителі, які використовують здоров'язберігаючі технології в початковій школі. Згідно з освітнім стандартом, формування у молодших школярів навичок здорового і безпечного способу життя є однією з найважливіших вимог до результату освоєння учнями освітньої програми.

Якщо вчитель у своїй роботі враховує всі аспекти збереження здоров'я, то можна відзначити, що діти зберігають високий рівень мотивації до навчання і мають хороші результати в засвоєнні програми. Традиційно вважається, що здоров'ям має опікуватися лікар. Однак, якщо вчитель зможе організувати навчання, щоб зберегти і зміцнити стан дитини, потреба в лікарі відпаде.

Існує кілька умов, які уможливлують використання здоров'язберігаючих технологій на уроках у початковій школі:

- Відповідність навчального матеріалу віковим особливостям.
- Здійснення навчання на найбільш оптимальному рівні складності.
- Використання різноманітних методів і форм навчання.
- Раціональна зміна рухових і статичних навантажень.
- Здійснення індивідуального та диференційованого підходу, можливість самостійної роботи дітей у малих групах.
- Розумне використання наочності.
- Використання різних форм подачі інформації, в тому числі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
- Створення комфортної атмосфери в класі для кожного учня.
- Стимулювати позитивну мотивацію до навчання.
- Розвинути у дітей навички, вміння та знання з поведінкового здоров'я [5].

Отже, вирішення проблеми здоров'язбереження учнів початкових класів потребує уваги всіх зацікавлених у цьому: батьків, вчителів, медиків, представників громадськості. Особливе місце та відповідальність в оздоровчій діяльності відводиться освітній системі, яка має всі можливості для того, щоб зробити освітній процес здоров'язберігаючим, та може стати потужним інструментом збереження здоров'я учнів на уроках фізичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна національна програма «Освіта» Україна XXI століття. Київ: Райдуга, 1994. 61 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. Київ: Шкільний світ, 2001. 21 с.
3. Програма «Здоров'я нації». О. В. Омельченко. Особливості професійно-педагогічної діяльності вчителя початкових класів з організації здоров'язберігаючого навчально-виховного процесу. Харків, 2008.
4. Syrek E., Borzucka-Sitkiewicz K., (2009), Edukacja zdrowotna, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
5. Wolny B., (2018), Zdrowie jako wartość w edukacji wczesnoszkolnej. Uczeń w świecie wartości. Poradnik aksjologiczny dla nauczycieli, Łapczyca: Regis.

Максимчук Надія Василівна,,
*студентка 1 курсу бакалаврату, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Здоров'я людини та її повноцінний розвиток є запорукою міцності й розвитку держави. Інтеграція розвитку освітньої та здоров'язберігаючої сфери має стати найважливішим вектором руху у державі та суспільстві, що будуються на гуманістичних, демократичних принципах. Реформування шкільної початкової освіти у контексті збереження здоров'я підростаючого покоління за сучасних умов спрямоване не тільки на соціальний та індивідуальний ресурси. Найбільш значущим періодом у формуванні основ здорового способу життя є молодший шкільний вік. В останні роки в початковій освіті відбувається процес зміни освітньої парадигми. Новою освітньою парадигмою передбачено зміну пріоритетів із формування знань, умінь і навичок на цілісний і різнобічний розвиток особистості.

Питання використання здоров'язберігаючих технологій в освітньому середовищі Нової української школи розкривають у власних дослідженнях українські науковці В. Андрущенко, Л. Банашко, В. Захарченко, С. Калашнікова, В. Кремень, Б. Кришук, В. Луговий, С. Мартиненко, А. Ставицький, Ю. Рашкевич. Під час опанування оздоровчих цінностей діти засвоюють певні знання і набувають різноманітних умінь, які є засобом фізичного розвитку – тобто становлення особистості як суб'єкта оздоровчої діяльності, що передбачає розвиненість сенсорної та вольової сфер, логічного мислення, загальних і спеціальних здібностей і якостей, які складають основу їх здоров'язбережувальної компетентності.

Феномен здоров'я людини походить визначення поняття здорового способу життя: це все в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя – праці, відпочинку, побуту. Складові здорового способу життя містять різноманітні елементи, що стосуються всіх сфер здоров'я – фізичної, психічної, соціальної і духовної. Розуміння поняття «здоровий спосіб життя» формувалося протягом багатьох років і пройшло шлях від первинного накопичення фактів і свідчень до розробки цілісної теорії. Зараз формування здорового способу життя є

самостійною науковою дисципліною, котрій притаманні всі відповідні компоненти – власні теорія, методологія, методика, ідеологія, принципи тощо. Проблема формування здорового способу життя досить ретельно висвітлюється в багатьох соціально-філософських, педагогічних, соціологічних, медичних працях.

В Україні розроблена і функціонує освітня нормативно-правова база, що має важливе значення для означеної проблеми. Соціальна, здоров'язбережувальна та інші ключові життєві компетентності дитини формується як результат реалізації партнерсько орієнтованої моделі фізкультурної освіти. Її основою є діалогічність як спосіб існування та розвитку особистості, що передбачає: емоційну здорову взаємодію з іншою особистістю; здатність створювати позитивні моделі поведінки, засновані на особистісному ціннісному ставленні до свого здоров'я; спільну діяльність дорослого і дитини в оточуючому середовищі.

Результатом оволодіння дитиною різними видами фізкультурної діяльності є сформоване ціннісне ставлення до процесу і продуктів фізкультурної діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті оздоровчих технологій, розуміти різні способи збереження здоров'я, виявляти інтерес до об'єктів, явищ і форм фізкультурної діяльності, оволодіння навичками здорового способу життя, культури руху.

Серед здоров'язберігаючих технологій, які використовуються в системі освіти, виділяють кілька груп. Вони відрізняються різними підходами до охорони здоров'я і, відповідно, різними методами та формами роботи. Розглянемо класифікацію здоров'язберігаючих технологій за характером дій.

Захисно-профілактичні технології спрямовані на захист людини від несприятливих для здоров'я впливів. До таких технологій належать виконання санітарно-гігієнічних вимог; дотримання чистоти і проведення щеплень з метою попередження інфекцій; обмеження граничного рівня навчального навантаження, яке виключає період появи стану перевтоми учнів; використання страхувальних засобів і захисних приладів у спортзалах з метою профілактики травматизму [1, с. 53-56].

Компенсаторно-нейтралізуючі технології ставлять за мету заповнити недолік того, що необхідно організму для повноцінної життєдіяльності, або хоча б частково нейтралізувати негативні впливи в тих випадках, коли повністю захистити людину від них неможливо. Це, наприклад, фізкультхвилинки та фізкультпаузи, які нейтралізують несприятливий вплив статичності уроків, недостатність фізичного навантаження, емоційні розрядки, або «хвилинки спокою».

Стимулюючі технології дають змогу активізувати власні сили організму, використовувати його ресурси для виходу з небажаного стану. Типові приклади – температурне загартовування, фізичні навантаження.

Інформаційно-навчальні технології забезпечують рівень грамотності учнів, необхідний для ефективної турботи про здоров'я – своє і своїх близьких, допомагають у вихованні культури здоров'я. До таких технологій належать

освітні, просвітницькі і виховні. Програми адресовані учням, батькам, педагогам.

За організаційними особливостями здоров'язберігаючі прийоми і методи, що використовуються в навчальних закладах, поділяються на ті, що забезпечують, і ті, що реконструюють. Перші створюють необхідні умови проведення навчального процесу, другі націлені на використання нових елементів, умов, які не передбачені нормативними документами, наприклад, створення в школі фітобару, кабінету фізіотерапії, кольорового підсвічування в класах, аудіосупроводження уроків, оздоровчо-психологічних тренінгів для учнів та вчителів тощо [2, с. 56].

Навчально-виховні технології містять програми навчання грамотно турбуватися про своє здоров'я і навчання культури здоров'я учнів, мотивації їх на формування здорового способу життя, попередження шкідливих звичок. Передбачають також проведення організаційно-виховної роботи зі школярами після уроків, освіти їхніх батьків [1, с. 57-59].

Окремо слід виділити ще дві групи технологій, що традиційно реалізуються поза школою, але останнім часом усе частіше використовуються в позаурочній роботі в школі.

Соціально-адаптуючі та особистісно-розвивальні технології охоплюють технології, що забезпечують формування і зміцнення психічного здоров'я учнів, підвищення ресурсів психологічної адаптації особистості. Це різноманітні соціально-психологічні тренінги, програми соціальної і сімейної педагогіки, до участі в яких залучаються не тільки школярі, а й їхні батьки, педагоги.

Лікувально-оздоровчі технології – самостійна медико-педагогічна галузь, що охоплює лікувальну педагогіку, лікувальну фізкультуру, вплив яких забезпечує відновлення фізичного здоров'я школярів [2, с.62].

Таким чином, будь-яка освітня здоров'язберігаюча технологія – це сукупність тих принципів, прийомів, методів педагогічної роботи, які доповнюють традиційні технології навчання, виховання, розвитку завданнями збереження здоров'я. Важливим елементом освітньої технології є діагностичний блок, який дає змогу оцінити, чи був досягнутий запланований результат, бо тільки в цьому випадку можна говорити про технологію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я : навч. посібник; кол. авт. : М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк, А. Ф. Косенко ; за заг. ред. М. С. Корольчука. Київ : Фірма «ІНКОС», 2002. 272 с.
2. Яременко О., Балакірєва О., Вакуленко О. Формування здорового способу життя молоді : проблеми і перспективи : монографія. Київ : Український інт соціальних досліджень, 2000. 207 с.

Купчишина Оксана Костянтинівна
студентка 2 курсу бакалаврату, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ЦІННІСНИЙ ПІДХІД ДО ЗАЛУЧЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема впровадження аксіологічного підходу до освітньо-виховного процесу закладів загальної середньої освіти становить нині особливий інтерес у сфері педагогічної науки і практики. Нормативні документи, зокрема «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», «Концепція гуманітарного розвитку України до 2030 року», «Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграція в європейський простір» визначають і спрямовують освітній розвиток в Україні на збагачення інтелектуального потенціалу нації, збереження зв'язків між поколіннями на основі передачі учням і молоді культурно-мистецького досвіду, традицій і цінностей, духовного надбання людства.

У «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» наголошується на тому, що освіта повинна активно сприяти відтворенню інтелектуального і національного потенціалу суспільства, формуванню нової ціннісної системи, яка зумовлює зміни в її змісті, призводить до пошуку інноваційних підходів у підготовці майбутніх фахівців [5, с. 4]. Проголошуючи освіту як пріоритетну галузь внутрішньої політики держави, ці документи акцентують увагу на необхідності загальнокультурного розвитку людини, її особистісних якостей, творчих здібностей, духу соціальної відповідальності. Зазначені аспекти розвитку освіти в Україні є нині основоположними й для розвитку всієї професійної педагогічної освіти.

Сформовані культурні цінності можуть бути присвоєні та сприйняті особистістю, якщо вони пережиті нею на емоційно-чуттєвому рівні, а не лише засвоєні інтелектуально. Культурні цінності конкретизуються в ідеалах, цілях діяльності особистості, життєвих установах, втілюються в культурних традиціях. Надбання культури в широкому розумінні цього слова дедалі ширше використовують у процесі навчання і виховання підростаючого покоління. За словами І. Зязюна, «високе звання «вчитель» набуває свого справжнього змісту тільки тоді, коли воно невід'ємне від поняття «культура» [1, с. 2], що є ознакою високого рівня загального і професійного розвитку особистості педагога, його духовного потенціалу.

Зміст, що вкладається науковцями у поняття аксіосфери, охоплює ціннісне ставлення людини до світу й світу до людини, що реалізується в об'єктивному бутті цінностей, суб'єктивній реальності ціннісної свідомості та творчій діяльності з освоєння і створення цінностей. Аксіосфера сучасної педагогіки охоплює ціннісні уявлення, відносини, оцінки та інші прояви ціннісної гуманістичної педагогічної свідомості, а також ієрархічні зв'язки між ними. Маючи спільну гуманістичну основу, ці елементи педагогічної аксіосфери набувають власної специфіки у контексті різних гуманістичних парадигм освіти, зокрема, аксіологічної, антропологічної, культурологічної та холістичної науково-мистецької парадигми.

Аксіологічна парадигма освіти задає ціннісне бачення педагогічних проблем й утворює ціннісний (аксіологічний) підхід до розгляду педагогічних явищ, згідно з яким вони оцінюються з позиції їх відповідності, визначеній у суспільстві системі цінностей та можливості останніх сприяти набуттю педагогом здатності виступати «експертом впровадження цінностей в освіті».

У Загальній декларації волонтерів відзначається, що волонтерство – це добровільний вибір, який виражає особистісні погляди і позицію; передбачає активну участь громадянина в громадському житті; сприяє покращенню якості життя, поглибленню солідарності між людьми; зумовлює реалізацію основних людських потреб на шляху побудови більш справедливого суспільства; сприяє більш збалансованому економічному і соціальному розвитку; виражається зазвичай у спільній діяльності в рамках різних асоціацій [2, С.11-13].

Слід підкреслити, що волонтерство є дуже важливою складовою громадянського суспільства. За допомогою волонтерства:

- в суспільстві підтримуються і підсилюються такі загальнолюдські цінності, як милосердя, турбота, допомога;
- люди реалізують свої можливості, повністю розкривають свій людський і професійний потенціал;
- встановлюються зв'язки, які сприяють вирішенню важливих життєвих питань багатьох людей.

Волонтерський рух в Україні з кожним роком набуває все більшої потужності, об'єднує усе більше громадян та залучає значні людські ресурси, що потребує чіткого законодавчого регулювання. Держава намагається реагувати на цю потребу часу, про що свідчить визначення у законодавчому полі основ державної політики щодо волонтерства, введення до законодавства основних термінів і понять стосовно волонтерського руху [3]. Так, законодавчо визначений термін «волонтерський рух», задекларовано, що підтримка і сприяння його розвитку є одним з основних напрямів державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю, організовано проведення в Україні у 2001 році Міжнародного року волонтерів, у межах якого розроблено низку заходів щодо сприяння розвитку в Україні волонтерського руху [4]. Утворена Кабінетом Міністрів України Координаційна рада з питань розвитку та підтримки волонтерського руху, легітимізовано право волонтерів на їх залучення до надання соціальних послуг і відповідно до положення,

затвердженого Кабінетом Міністрів України, яке регулює цю діяльність, передбачено право суб'єктів, які надають соціальні послуги, залучати волонтерів на договірних засадах для виконання цієї роботи [5].

Ми абсолютно солідарні з ученими, які основну роль у волонтерському русі відводять молоді. Водночас вважаємо за доцільне якомога раніше залучати молодь до волонтерської діяльності, починаючи з початкових класів загальноосвітньої школи. Це не означає, що молодші школярі можуть бути членами конкретних волонтерських організацій, оскільки, відповідно до чинного законодавства, волонтерами можуть бути особи, які досягли 16 років і, як виняток (за згодою одного з батьків або особи, що його заміняє), – 15 років. Проте, на нашу думку, молодші школярі успішно можуть брати участь у добродійній безкорисливій діяльності разом з учнями старших класів школи, вчителями, батьками, своїми старшими братами і сестрами, друзями, представниками волонтерських організацій.

Практика свідчить, що молодші школярі можуть бути залучені до різноманітної волонтерської роботи. Це, зокрема: охорона культурних та історичних пам'яток; екологічна діяльність; допомога людям похилого віку, ветеранам війни, інвалідам; участь у проведенні благодійних ярмарків з метою надання адресної допомоги; догляд за могилами загиблих воїнів; участь у патріотичних акціях, проектах; участь у благодійних концертах, виставах; збір іграшок та книжок для дитячих будинків, центрів реабілітаційної роботи з дітьми; поповнення фондів дитячих бібліотек; підтримка і спілкування з дітьми з обмеженими можливостями; підготовка і розсилка вітальних листівок для воїнів АТО, прибирання території школи. Велике значення в залученні молодших школярів до волонтерської діяльності має позитивний вплив, який вона здійснює на виховання у нього таких рис, як гуманізм, емпатія, милосердя, відповідальність. В навчальному закладі загальної середньої освіти волонтерство – важливий аспект виховної роботи. Основні завдання волонтерської діяльності наступні:

- згуртування шкільного колективу навколо добрих справ;
- задоволення духовних інтересів та потреб школярів;
- патріотичне виховання;
- профілактика девіантної поведінки і шкідливих звичок;
- пропагування здорового способу життя;
- підтримка просоціальних ініціатив дітей та учнівської молоді;
- налагодження партнерства школи з органами державної влади та громадських організацій у реалізації просоціальних ініціатив.

З 2022 року в Рівненському академічному ліцеї «Престиж» імені Лілії Котовської діє волонтерський осередок, який активно долучається до збору та передачі на фронт захисникам продуктів харчування (чай, кава, солодощі), оберегів та малюнків. За цей період в ліцеї проводилися тематичні ярмарки, а зібрані кошти використовувались на придбання необхідного для наших захисників. Члени ради лідерів ліцею активно долучаються до волонтерської діяльності та ініціюють заходи, які згуртовують представників класів для виконання завдання та досягнення мети – допомога захисникам на передовій. І

сьогодні життя доводить, що волонтерський рух для шкільної молоді є невичерпним джерелом можливості вчитися та сприяти розвитку солідарності, відповідальності, милосердя, толерантності.

З моменту повномасштабного вторгнення на територію суверенної України питання волонтерства набуло своєї найбільшої актуальності за останні часи. Із самого початку активізувався волонтерський дух, що охопив не тільки Україну, але й увесь світ. З перших днів війни волонтерський рух набув масштабного значення. У вільний від основної роботи час працівники ліцею, батьки, учні та наші випускники виготовляли каремати та сидіння-килимки, в'язали шкарпетки, сортували, пакували та відправляли у волонтерські центри продукти харчування, засоби гігієни, медикаменти, ковдри, постільну білизну, одяг та взуття, які приносили всі небайдужі мешканці масиву, та всі, хто міг надати допомогу. Розуміючи гостру потребу як на передовій, так і в госпіталях, організовано збір тканини на потребу в маскувальних костюмах для захисників.

Особлива актуальність волонтерської діяльності зростає в кризові періоди розвитку суспільства, що власне спостерігається сьогодні в Україні. Тому важливим є питання залучення до волонтерської роботи якомога більше учасників, включаючи учнівську молодь, в тому числі й молодших школярів. Позитивний вплив волонтерської діяльності на формування особистості молодшого школяра є очевидним. За допомогою волонтерської діяльності, розвиваються наступні психологічні якості учнів: як турбота про інших, здоровий альтруїзм, гуманізм, співпереживання, емпатія, комунікабельність, стресостійкість, гуманізм.

Список використаної літератури

1. Безпалько О. В. Едель С. В. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми обмежених функціональних можливостей: метод. реком. до проведення тренінгових занять. Київ : Вид-во Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2001. 32 с.
2. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку: методичний матеріал. Р. Вайнола, А. Капська, Н. Комарова, О. Кузьменко. Київ: Академпрес. 1999. 285 с.
3. Загальна декларація волонтерів. *Волонтерський рух в Україні: збірник документів, прийнятих на XI Конгресі Міжнародної Асоціації Волонтерів*. Упорядники: Є. Стеженська, Н. Вержиковська. Київ: Тираж. Вип. 2. 2002. С. 11-13.
4. Закон України про волонтерську діяльність. Відомості Верховної Ради України. № 42. 2011. С. 435.
5. Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг. Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. № 51. 2003. С. 144.

*Редакційно-видавничий центр
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука,
33027, м. Рівне, вул. ім. академіка Степана Дем'янчука, 4
Наклад: 100 примірників.
Підписано до друку 15.12.2024 р.
Друк офсетний.*